

cuiuslibet rei simulator, alieni appetens, ardens in cupiditatibus, immoderata, incredibilia, semper immensa cupiens. Primo igitur pecunia, dehinc imperij cupido supra quam dici possit, in eo creuit. Mens prauis artibus imbuta, libidinibus non caruit, impudicus adulter, vitiorum inuentor, quæ vel ipsa abhorret natura. Hic est Mahumetes ille, qui regnandi cupiditate fratrem iugulauit. Rascianos Principes, Regem Bosna perfide obtruncauit, cognatos partim in seruitutem et captiuitatem traxit, partim luminibus priuauit, aut aliqua corporis parte mutilauit. Quid de alijs dicam? in quos omnia suppliciorum genera est expertus, in seipsum profecto videtur sauiturus, si alia adsint, ita trux ingenium illud, ac praferuida ira nunquam exaturari potest. Namq; animus erga Deos impurus, hominibus infestus, perniciem semper machinatur, amicitias, inimicitias non ex re, sed ex commodo vendicat, nusquam modum, nusquam modestiam seruat, fœda, crudelia in amicos, subditosq; committit, delubra publice, et priuate spoliat, sacra prophanat, omnia polluit, omnia rapit, omnia trahit, pudorem, pudicitiam, diuina humana promiscuè confundit. Nonne omnes ferè contra fœdera subiugauit, interfecit, in seruitutem traxit? Propterea quidnam noui est Princeps splendidissime, si fœdis fragus Mahumetes fidem tibi non seruat? Quum omni vitiorum genere contaminatus, scelera illa gentilicia, ac perfidiam hereditariam retineat. Proinde ne confidas Tyranno, ne verbis aut promissis eius stato, sed ab omni eius amicitia abstiniens, pacem quam prior ipse tibi scidit atq; dissoluit, solutam putato, neque illius gratia bello eum persequi supersedeo. Consule, cõsule iam tibi, regnoq; ne Barbarus insidijs atq; dolis te tuosq; opprimat. Nihil cogit subdolus, nihil molitur perditus ueterator, nisi quomodo fidem Christi expugnet atque obruat, pro qua (ut scis) semper insudare atq; laborare proposuisti tibi, et iuramento affirmasti, teq; sapius dixisse memini, ad hanc tutandã, defendendamq; te natum, procreatumq; fuisse. Cur igitur (pace tua dixerim) arma deposuisti? Cur militum tuorum animis ocio luxuriantibus, fidem Catholicam iam à Tyranno oppressam deseruisti? Bonum commune seposuisti, militia renunciauisti? Tibi tantum soli viuere deligisti? An mediocre discrimen conditionis secuturum tibi ex hoc reputas? Veteranus dux fortissimus bello, compressus manibus sedens? Videbit nunc quispiam (proh pudor) videbit ocio luxuriare, atq; euanescere uinidum illud quondã tanti Principis ingenium. At Mahumetes amicus tuus nõ torpescit, non ocio tabescit, inuigilat, laborat, accelerat, ut Christi Euangelium prophanet, Petri nauiculam subruat, uestem Christi discindat, atq; dilaceret, secutus maiorum suorum uestigia, et Pseudopropheta sui traditiones. Qui statuit, ut Christi nomen tanquam inuisum, et prophanum accerrimè a suis persequeretur, sanguisq; innoxius Christianorũ effunderetur absq; ulla pietate.

Mahumetes
fratris occi-
sor.

Argumenta,
quibus suade-
tur Scãder-
go, ne fidat Ty-
ranno.

Scãdura Ma-
humetis.

De vita & gestis Scanderbegi,

Ex quo Tyrannus iste fidem Christi semper praeter ceteris acerrimè insectatus est, in quem Principū inuictissime, si tu nunc arma tua non exponas, vires non excites, illi bellum nō inferas, omnes profecto te timidū, formidolosum, & ocio deditum censebunt. An nescis quomodo omnes Christiani Reges & Principes vnā cum sanctissimo Pontifice nostro Pio, summo orbis antistite, aduersus hunc Tyrannum conspirauere? Quem Deo adiuuante omnino persequi, & extra Europam expellere statuerunt. Iam à summo Pontifice exijt edictum, & per omnia Christianorū ora pro palatum est, quo omnes Reges & Principes Christiani veniam peccatorum suorū consecuti, aduersus Turcarum Regem cum ipso summo Pontifice quamprimum exeant, & proficiantur. Ex quo Veneti tui cum Principe suo, & omni Senatu, tam terrestri, quam maritimo apparatu, vnā cum Pontifice maximo nostro ad hanc expeditionē contra Mahumetē te inuitant, & implorant, teq; Principem, ducē, & totius Christiani exercitus generalem Imperatorē praeficiunt. Et quamprimū Pontifex traiecerit, & Dyrrachium intrauerit, in Regem Albanorum & Epirotarū declaraturū te constituit, dignum apprimē, cui summa huius belli demandetur. Igitur Scanderbege Princeps felicissime, quid facis? quid immoraris? Aut imperpetuū bellū armaq; obliuioni danda sunt, iugumq; accipiendum, aut huic, cum quo de imperio & totius rei summa certetur, nec virtute nec patientia cedendum? Excita animum & vires tuas, conuoca duces tuos, & imperatores, contrahē vndiq; gentes, & populos, inuita Reges, & Principes vicinos tibi confederatos, instrue acies & legiones, sequere omnium fidelium cœtum, & Christianorū collegium, obtempera summo Pontifici, consequere veniam peccatorū tuorum cum omni exercitu tuo. Ecce Veneti me tui miserunt, vt hac tibi annunciem, te inuitem, te exhorter, quo vires viribus, signa signis, copias copijs conferas. Sunt enim Veneti (vt nosti) Principes Christianissimi, benignissimi, terra, mariq; prepotentes, qui aurum & argentū abundē pollicentur, offeruntq; tibi. Itaq; Scanderbege, vere vnquam Scanderbege, tu tu prior, Principum decus, copijs tuis Barbaro bellum infer, agrum eius inuade, terrorē & formidinem hosti incute, qui prior te prouocauit, rupto fœdere, fide, & pace violata. Nam leges & iura omnia clamant, permittunt, fidem nō seruanti non seruandam. Audaçter, audaçter igitur Christianū prii exercitum, hostem prior aggredere, Barbaro bellum vniuersale annuncia, & summo Pontifici iter prepara. Nam ecce iam Pius, ecce Veneti tui, ecce Francigena, Hispani, Belgæ, Hungari, Boëmi, Poloni, Itali, & omne Christianum nomē te sequitur, tibi adest. Ex quo fieri non potest, Barbarus tot Regibus & Principibus, tot copijs & exercitibus vt resistere valeat. Ideo fugam statim arripiet, Europam deseret. Non proderit superbia Ottomano, non doli, non insidia, non fraudes solita cum leuabunt. Aduertendum est tamen, & prudenti

Pius secūdus
contra Turcā.

Edictum sum
mi Pontificis
contra Turcā.

Vbi Germani?
Hic vides
ingenium
ultimū
scriptoris.

dentis animo precauendum, quod callidus Mahumetes hac omnia praesentens, statim nuncios et Oratores suos ad te destinabit, quo alliciat te, ut arma deponas, ut violatam ab illo pacem serues. Auerte tamen animum à malefica eius natura, occlude, obstrue aures illecebris. Iam illius noscitur ingenium, sat odoratus es hominem, et Ottomana gentis fraudes, vel (si quisquam) optime perspectas habes.

Hic à Dyrrachiensis Archiepiscopo magno spiritu peractis, Scanderbegus inito consilio, rem sub longa ac diligenti examinatione pertractauit. Duae tandem praecipue, eademque contraria sententia fuerunt elicita. Altera, ut bellum nullatenus cum Ottomano fieret, sed pax omnino cum eo inita seruaretur, eoque maxima inde commoda eis proficiscerentur. Nam omnes populi, Scanderbegi vrbes et ciuitates locupletatae fuerant, quotidieque in maius excrescebat id commodum: adhuc ferè omnem pradam, quam Barbarus ex agro Scanderbegano abstulerat, ei cumulate restituerat. Altera huic mens longe diuersa effluxit. Bellum omnino Ottomano Principi mouendum, nec eius fidei nullatenus standum, quam nunquam alicui, et praesertim Christiano seruauerat, praesertim quando ipse prior Scanderbego pacem rupisset, et iura foederis violasset: neque Tyranno credendum, aut promissis eius fidem habendam, quum dolose Scanderbegum alliceret, audiens omnes Reges et Principes Christiana religionis aduersus eum conspirasse, et arma iam iam ex omni Christiano orbe in eum ruitura. Eo proinde timore pacem se Scanderbego seruaturum polliceri, alias neque pacem seruasset, neque pradam restituisset. Propterea nihil immorandum, sed bellum intrepide, et alacri animo aduersus communis fidei hostem excitandum. Cuius salus esset, proprio etiam bono, et saluti preferenda, praesertim quod ipse Pius Pontifex maximus, cum omnibus Christianorum viribus in eum conspirasset. Hac igitur sententia tanquam magis religiosa, et efficax, quum ipsi Scanderbego, maioriq; parti procerum, et ducum, et praefectorum placuisset, hanc veluti vniuersale bonum, publicumque commodum elegerunt, statueruntque, ut bellum aduersus Mahumetem excitaretur, et arma pro tutela Christiana Reipublica inferenda essent. Praeterea honestum ac sanctum videbatur summo Pontifici Dei vicario, ac vniuerso Christianorum collegio adherere. Adhuc obtemperandum etiam ipsi Dyrrachiensis Archiepiscopo, ipsiusque monita et consilia tanquam mandata seruanda. Cui propter vitae grauitatem et sanctitatem, summam fidem praestabat, cunctaque eius consilio faciebat, qui ex more regio Scanderbego semper aderat, à quo omnes res gestas, et historias tam Graecas quam Latinas didicerat, Scanderbeganisque ducibus ac militibus maxime dilectus, grauisque erat. Decreto igitur aduersus Ottomanum bello, mandatum est vbi que locorum delectum fieri, exercitum cogi, praefectis et castrorum duci-

Diuersae sententiae de mouendo bello in Turcam.

De vita & gestis Scanderbegi,

bus, ut parato, instructoque exercitu adesse festinarent. Quo facto, Scanderbegani milites, precipue illi, qui in limitibus custodia causa debebant, summa vi et impetu in Turcicum et hostilem agrum irruerunt, quem longe lateque depopulati, maximam inde pradam secum abstulerunt. Nam 60. millia bouum, 80. millia pecorum, tria millia equarum cum pullis suis, quae de turma (ut aiunt) et ipsius Mahumetis Principis grege erant, inde abegerunt. Qui quum ad intima Barbarorum loca penetrassent, et omnia igni, ferroque euertissent, nullam felicem arborem, nihil frugiferum in agro relinquentes, ingenti terrore atque formidine cuncta repleuerunt. Quae omnia quum Mahumetes percepisset, vehementer in Scanderbegum commotus atque succensus est. Sed postmodum fronte reducta dolorem suum suppressens, vultu admodum hilari, hac dixisse fertur: Quid mihi Scanderbege ista, qui Orientis et Occidentis principatum teneo? Tamen contra eum ultionem animo concipiens, in eius perniciem et ruinam iurauit. Sed quia Christianorum arma iam in se concitari, et copias moveri praesenserat, valde perterritus, arte sua Ottomana, illecebris Scanderbegum capere, et sibi reconciliare excogitauit. Circumferebatur iam ubique Primum Pontificis maximum, contractis undique viribus, et copiis omnium Christianorum in unum coactis, propediem aduersus Ottomanum egressurum, qui ut primum in Epirum et Albaniam traiecisset, in urbe Dyrrachina post rem diuinam factam, Paulum Angelum eiusdem urbis Archiepiscopum, de quo superius mentione fecimus, in culmine praesulatus, et secundam a summo Praesule, et Pontifice maximo dignitatem, quam nunc Cardinalatum appellant, insignire, atque sublimare, Scanderbegum vero in Regem Albanorum et Epirotarum declarare. Quem etiam omnibus copiis Christiani exercitus aduersus Mahumetem generalem (ut aiunt) Imperatoris praeficeret. Quamobrem a Barbaris undique circumferebatur, si in tali expeditione Christiana, aduersus Ottomanum Scanderbegus egressurus esset, proculdubio Christiano victoriam adiudicandam iri, et de re, Ottomanique imperio victum, desperatumque fore autumabant omnes, et asserabant. Tantus terror, tanta formido Scanderbegani nominis eos inceserat, adeo formidolosum, adeo horrendum apud Turcas illius erat nomen. Ideo Mahumetes omni arte, ingenio, et calliditate sua laborabat, ut Scanderbegum ad se alliceret, et cum eo ex integro componeret, hincindeque iuramento praestito pacem uallaret. Cui etiam huiusmodi literas scripsit:

Turca cogitat
in perniciem
Scanderbegi.

Paulus Ange-
lus Archiepi-
scopus Dyrra-
chinus fit Car-
dinalis.

Litterae Mahu-
metis ad Scan-
derbegum.

Mahumetes Amira Soltanus, Orientis atque Occidentis Imperator,
Scanderbego Principi Albanorum, Epirotarumque, S. P. D. Fidem tuam
et probitatem, Scanderbege Princeps nobilissime, semper admiratus sum.
Propterea non plane credibile mihi fuit, te magnanimum et generosum
Principem, fidem et pacem, quam mecum iam pridem inieras, tam facile
et te-

Et temerè soluisse. Nam (vt audio) maxima manu fines meos transgressus, omnia igni, ferroq; deuastans, maximam inde tecum pradam quidem abegisti. Cuius quidem rei causam Venetos fuisse, mihi certum exploratumq; est, quorum consilio Et suasu ad hoc faciendum impulsus es. Nam

eorum illecebris, calliditate Et astu seductus, mihi bellum intulisti, ruptor fœderis, violatorq; gentium iuris factus. Idcirco exiguo, aut nullo potius tibi vitio esse dandum censeo, causam magis ignominie intuens, quam ignominiam ipsam, sed omnem in eos culpam reycio, qui mihi semper hostes Et infensi fuerunt. Sed quid hac mihi Scanderbege? qui tot Et tanta possideo, ad eone graui quadam iactura imperium nostrum afficere putasti? dum pradonis magis cuiusdam, quam hostis more in agris nostris depopulandis, Et abigendis pecoribus tam insolens es factus, quod ego tamen neque iniuria loco duco. Sed perge, age, si ita æquum videtur tibi. Pluris nanque ipse facio amicitiam, Et beneuolentiam tuam, quam omnia, qua mihi sunt chara, quod te (vt scis) semper vnice dilexi, Et eximio quodam amore sum prosecutus. Nam quoties tenellam etatem illam nostram, Et consuetudinem, dum vna in regia patris mei Adrianopoli commorabamur, in memoriam renouo, non possum equidem non omne officij genus debere tibi. Propterea Scanderbege mi, te etiam atque etiam rogo, Et hortor, vt priores pacis nostra conditiones renouantes, eam iureiurando ex integro confirmemus. Nam si illa prius iuramento hincinde ualata fuisset, nequaquam à Venetis te seduci, aut circumueniri permisisses. Quamobrem opus est, vt nunc denuo fœdus inter nos Et pacem iureiurando sacris hincinde adactis perpetuo muniamus atque confirmemus.

De vita & gestis Scanderbegi,

Quod si feceris (ut spero) & me audieris, proculdubio tu cum posteris tuis semper regnabis, & tua omnia tibi salua erunt. Sin secus, pœnitebit te (mibi crede) quam ocisissime. Nosti iam vires meas, quibus an possis resistere, tute consule. Non reguli tui vicini, nō Veneti seductores te poterunt à vi, & furore meo eripere. Nonne Græcos ferè omnes exterminatos vides? Trapefontium Imperatorem à nobis imperio deiectum? Rascianos Principes, & Triballos euersos? Illyricos prostratos, totiusq̃ Asia regna, aliosq̃ Reges & Principes perdomitos, ac subiectos mihi? Sequere igitur Scanderbege consilium meum, promissis statò, non enim falleris mehercule. Mustapha seruo & nuncio nostro, qui ad te venit, de ijs mandauimus, cui indubitata fidem adhibeto. Vale. Ex Constantinopoli vrbe nostra regia, Nonis Maij, à generatione Iesu, M. CCCCLXIII.

His lueris acceptis, perlectisq̃, Scanderbegus Mahumeti in hunc modum respondit:

Athleta Christi Georgius Castriotus, aliàs Scanderbegus, Albanorum, Epirotarumq̃ Princeps, Mahumeti, Illustrissimo Turcarum Principi, S. P. D. Admiraris Mahumetes Princeps, quod milites mei (ut inquis) contra fœdera, ruptis pacis nostræ conditionibus, ingressi fines tuos, maximam inde prædam secum abstulerunt. Cuius rei auctores Venetos asseris, quos hostes tibi acerrimos dicis, subdisq̃, quod ista parum offendunt te, tum Principem potentissimum, tum quia propter maximam in me beneuolentiam omnia aquo fers animo, & maxime quod aliorum consilio seductus id adiderim, facili negotio omnia remittis mihi, dummodo fœdus, quod prius inter nos iectum fuerat, eisdem tecum conditionibus iuramento confirmem, impellisq̃, ad id maxime, admones & hortaris, ut consilium istud tuum amplectar, mihi, & posteris meis mirum in modum profuturum, nisi forte dum Venetis obsequi studeo, malim tuam indignationem subire. Adhac, ut magis deterreas me, enumeras longo ordine gentes, populos, Reges, Principes à te deuctos, & tibi subiectos. Sed quidnam noui (rogo te per Deum immortalem) quid tantum admiraris Mahumetes Princeps? & illud primum, quod milites mei id in agrum tuum fecerint, quod à tuis identidem militibus prius in rebus eorum commissum magnopere (ut debuerant) dolebant, ac de me conquerebantur. Proinde si ipsi quoque militari quadam lasciuia (ut tuus est dicendi mos) ulciscentes illatam, non nouam inferentes iniuriam prospexerint sibi, & damnum damno compensarint, nihil est quod admireris & me accuses. Cohibuissem ipse (verum ingenue fateor) homines licet acerrime lætos, sedassem animum eorum tantopere ad omne ultionis genus prouocatum, si vel cuncta tu eis, qua amiserant, reddenda curasses, Princeps vnus omnium opulentissime, & liberalissime, vel hanc tuorum li-
centiam,

centiam, quam lasciuia velamento tegis (vix pueris dignas ambages) ut par erat, castigasses. Quamuis enim delicta ubique grauia existunt, in rebus tamen militaribus grauisima censeri debent. Quid quaso? vis ne me istam tuorum lasciuiam interpretari? tanta praesertim accepta iactura, quos es cohobere prius, et punire post factum potuisti. Accipe igitur tu quoque Mahumetes sapientissime, verba ista haec nostra, qua nobis hucusque pulcherrime es dare, et vendere consueuisti, dum semper fraudi excusationem et speciem aliquam iuris imponis. Illud tamen, quod dum me obtentu pristina consuetudinis, et beneuolentia nostra excusas, in Venetos inueheris, iniuria mehercule facis. Non enim erant Principes optimi, iustissimi, sanctissimi a te tanquam seductores calumniandi. Quid praeterea opus Venetae Reipublicae consilijs mecum agere, illecebris me allicere? ut tibi sim iratus, te ut hostem persequar, qui soli, soli inquam, quando ita res ferat, et aperte possunt tecum contendere, et facili negotio te superare. Nam quod suades mihi, ut eorum consuetudine abstineam, frustra agis mi Princeps. Quis enim mortalium ita perditus est, ita suis ipsis inuisus, qui non malit vel maxime errare cum Senatu illo, quam tecum optime sentire: ego praesertim, qui et confederatus eis iam pridem sum, et vnus omnium amicus, quod tu tamen (qua tua est perfidia) nihil curasti, agrum eorum in Peloponneso, ruptis pacis foederibus quotidie infestando, diripiendo. Sed nec mina tua hoc loco deterrebunt me, Ottomanae Princeps, quas Barbaro more effundis, in me ingeris, euomis, ni consilium tuum fuerim secutus, nam et pati, quando ita res ferat, et facere fortia Albanum est. Non timorem incuties mihi pusillo regulo cum Venetis meis. Quis tantus (ut ipse te appellas) Orientis, Occidentis, et omnium mundi partium Imperator? Risum profecto hoc loco excitasti mihi. Rident te alij quoque Christiani Principes. Quomodo ita imprudenter, ne dicam impudenter totius orbis imperium falso vocabulo usurpasti tibi? Quid in maiore Asia possides? nihil certe, an omnia, qua in minori continentur, tua sunt? minime. In Europa quid habes praeter Thraciam, Mysiam, partem Graeciae, atque Peloponnesum, Mytilenem, et Tauricam regionem? Aphricam nunquam pes tuus calcauit, Hic ne est vniuersi orbis principatus? Sed finge, finge Mahumet Princeps omnia ab ipso usque Oceano subiecta seruire tibi, non tamen iccirco insurgendum est adeo tibi, ut alios contemnas omnes. Desine, desine gloriari, et disce iam (si potes) humanae inconstantiae singulare documentum. Nam ubi sunt Assirij, qui orbis terrarum quandoque imperium tenuerunt? Vbi Medij? Vbi Persae? Vbi Graeci? Vbi denique Romani rerum domini? Maior certe fuit Tanberlanus ille Scytharum rex, terror (ut scribitur) gentium, quam tu. Qui auum tuum Paiaz, et eum illum, qui armis tot, et tanta gesserat, cum 200. millibus in fini-

Argumēta huius
manus inconstan-
tiae.

tur, Pium Pontificem maximum, qui cum Christianis copijs, & cruce-
 signatis aduersus Mahumetem egressus fuerat, cui etiam Princeps Ve-
 netus cum Senatoribus suis, & insigni maritimo apparatu occurrerat, ut
 primum pedem in Anthona urbem intulisset, vitam cum morte commu-
 tasse. Ex quo Christianus exercitus, & omnes cruce signati hincinde dif-
 fusi, passim dispersi, ad propria rediere. De cuius viri laudibus pauca in
 medium afferre decreui, ne vnus omnium viri illius virtutes reticuisse vi-
 dear, cum auctores ferè omnes de eo accumulatisime, elegantissimeq; scripse-
 rint. Fuit autem Pius, qui prius Aeneas Syluius poetâ vocatus est, patre
 Syluio, matre Victoria, Senis ex nobili genere, & peructusâ Picolhomineâ
 familia oriundus, virtute prestans, vita sanctitate conspicuus, studijs hu-
 manitatis præcipuè excellens vir, in quo ambiguum erat, doctrina ma-
 ior, an eloquentia fuerit. Grata hominis presentia, blandi mores, vita in
 omni atate nitida. Religionis zelum, salutem, ampliationemq; fidei Chri-
 stiana quærens, eiusq; cultor, ac maximus propugnator, quem per Ecclesi-
 sticos dignitatis gradus profectum, sacer Senatus Cardinalium in Pontifi-
 cem maximum elegit, & omnes Christiani Principes tanquã cœleste quod-
 dam numen, & altissimo domicilio demissum in terram, omni pietatis cub-
 tu veneratus est. Fuit etiam Pius omnium nostri seculi fortunatissimus,
 Princeps pacificus, & omnium fermè pater, ac magister, qui ea atate nô-
 stras, aut Græcas professi sunt literas. Admirabilis profecto vir, & omni
 veneratione dignus, qui omnem atatem suam legendo, docendo, scribendo
 percurrit. Scripsit enim complura volumina, tam diuinas quam humanas
 complexus res. Contextuit historias multas, ac varias, cum locorum, & to-
 tius ferè orbis situ, qua nunc singula referre non est opus, cum ea adita per
 manus omnium quotidie perlegantur. Magnus profecto, & clarus Ponti-
 fex, contempsit pecunias, virtutem apprime dilexit, neque secundis rebus
 intumuit, neq; succubuit aduersis, neq; spes et gaudium, neq; metus tristi-
 tiam auxit. Potus, cibiq; parcissimum fuisse tradunt, Diuina officia inter-
 du noctuq; nunquam neglexisse. Pompas seculi fugerat, calcauerat aua-
 ritiam, libidinem subegerat, sedatus animus eundem semper eius vultum
 ostendit. Durus & asper in hostes Christi, promptior in fide receptis. Eu-
 angelij non surdus auditor. Omnia inter Christi pauperes erogauit. In quo
 ea à principio modestia, ea grauitas, id acumen ingenij, id studium litera-
 rum, is amor virtutis emicuit. Cum primum vero Pontificatus apicem
 adeptus esset, magis effulsit. Multa in Turcas parauit, Reges & Principes
 omnes concitauit. Sed dum hac molitus, à fati de medio sublatus est. Cu-
 ius quidem occasu tantum Respublica Christiana detrimenti suscepit, ut
 adhuc eius obitum maxime lugeat, cuius consilio, auxilioq; semper usa est.
 Cum emergere, respirare, & iam iam in portu, & in tuto propediem se fore

Pius II Pape,
Anchong m-
titur.

Vita Aeneâ
Syluij.

De vita & gestis Scanderbegi,

ſperaret, ſubito, & inopinato illius caſu afflictâ eſt, & nunc conſternatâ admodum, & à Barbaris undiq; exagitatâ plurimum mœret atq; triftatur. Quo certè trifti nuncio Scanderbegani milites, qui prius de victoria gloriabundi cum triumpho venerant, tanquam fulmine icti, dolore quâ maximo penè conſecti ſunt, quod huiusmodi expeditio à Chriſtianiſ contra Mahumetem ſuſcepta, in irritum cecidiſſet. Sed magnanimus & inuictiſſimus Princeps Scanderbegus nihil admodum ex hac ruina, & Chriſtiana calamitate territus eſt, neq; dolore percuſſus, ſed hilarem in milites ſuos vultum præſeferens, conuocatis militibus, & eleuatis oculis ad cælum, ſic religioſiſſime clara voce locutus eſt:

Vt Scanderbegus tulerit mortem Pij 2.

Dominus meus & Deus meus, cunctorum cognitor, qui noſtri omnia antequam ſiant, cui præterita & futura tanquam præſentia patent, & in conſpectu tuo ſunt, à quo omnia in vero & recto iudicio fiunt, qui cuncta optimè regis atque moderaris, cuius diuina & immenſa ſapientia a fine ad finem uſque pertingit, & omnia ſuauiſſime diſponit, vota mortalium, & deſideria noſtra quandoq; fruſtraris, nec nos permittis ſemper his ex animi ſententia potiri. Quæ & ſi quidem bona nobis & vtilia apparent, in conſpectu tuo tamen longe aliter ſe habent. Multa etenim profecto, quæ nobis videntur profutura, maxime aduerſa à te fore dignoſcuntur. Nam, (ut quod intendit meus iam exprimat animus) nulla eſt ita magna ciuitas, aut populus, qui ſi foris hoſtem non habeat, domi nõ inueniat, cum quo certet & contendat, quo etiam præualida corpora ab externis cauſis tuſta, ſuis ſe viribus premunt, & onerant. Utinam Romani Carthaginem ſibi amulam, & aduerſariam non euertiſſent, hoſtem foris non ſuſtulſſent, quo haberent quem ſemper timerent. Nam ciuilibus inter ſe bellis non conſlagraſſent, arma in ſeiſſos non conuertiffent, res eorum & imperium nunc forte ſtaret. Nam timor externus, qui optimus tutor, & maximum domeſtica concordia vinculum eſſe dicitur, eos tuſtatus eſſet, atque conſeruafſet. Ita nunc dicendum forſan nobis nec iniuria, de Chriſtianiſ & fidelium populo. Qui ſi hoſtem foris non haberemus, aduerſario careremus, qui nos ſolicitatos & timidos teneret, proculdubio arma propria in noſmet ipſos conuiteremus, & domeſticis, ciuilibusq; bellis unâ omnes rueremus. Igitur nequaquam inutile Chriſtiano populo fuiſſe exiſtimo, quod hac Turcica & hoſtilis expeditio modo non proceſſerit, ne dum hoſtem fugeremus, magis dolendum, & truculentioreſ domi pararemus nobis incendiũ. Quamuis fatendum eſt indubitanter illud, atque pro certo habendum, Ottomanum imperium, quod vi, inſidijs, & peſſimis artibus exortum atque auctum eſt, & diuinis humanisq; obrutum ſcleribus, cito caſurum eſſe, periturumq; quia malè parta (ut ſapienter dictum eſt) malè dilabuntur, & nemo diu tenet violenta imperia. Rem verò Chriſtianiã, & Petri nau-

Ottomanum imperium malè partum.

nauiculam diuino ore fundatam atque erectam perpetuo duraturam certum est. Ex quo Deus omnium domine, & rex omnipotens, qui longe nobis utiliora atque meliora quam ipsi postulare nouimus, tua benignitate dare atque cōcedere dignaris, te supplices humiliter deprecamur, ut mala & peccata nostra diluas, fidemque tuam, & populum Christianum à rabie & Ottomanano furore defendas, quem hic truculentissimus Tyrannus Mahumetes continue persequitur, suaque immanitate perdere atque euertere conatur. Caterum dimisso nunc paulisper Scanderbego, ad Mahumetem Principem me conuertam. Qui audita fuga & cade suorum militum, qui cum Sere-metto eius prefecto profugati fuerant, maiori ira atque furore accensus, alium prefectum contra Scanderbegum, Ballabanū Baderam nomine, cum

Ballabannus
Badera prefectus.

quindecim milibus equitum, & tribus peditem misit. Hic vir non minus strenuus & bellicosus, quam rei militaris peritus, & callidus erat, qui praeclara facinora multa sub Mahumete adiderat. Nam hic ea tempestate, qua urbs Constantinopolitana à Mahumete expugnata fuit, primus muros urbis ascendit, urbemque ipsam ingressus est. Propterea Mahumetes ipsum ad praefecturae dignitatem ex infimo gradu promouerat. Erat enim Ballabannus Epiro oriundus, genere & parentibus obscuris, Iohanni Castrioto patri ipsius Scanderbegi subiectus. Qui cum admodum puer esset, à Turcis captus, in seruitutem deductus est. Breui, & modica corporis statura erat, sed peracris ac solertis ingenij, magnique animi, atque intrepidi, ut de Tideo illo apud Homerum scriptum est, quem corpore exiguum, sed maximum bellatorem fuisse tradunt, viribus & robore corporis pollens, manu promptus, belli percupidus atque ardens. Qui ut primum ad urbem

Tideus Ho-
mericus.

De vita & gestis Scanderbegi,

Alabria, & fines Macedonia peruenit, exercitumq; suum perlustrauit, maxima dona & munera ad Scanderbegum sibi conciliandum (ut quidam uoluere) occultè misit, ne si forte à Scanderbego profligato suo exercitu caperetur, ab eo obruncaretur. Quamuis propius sit fidei, quod id non fecerit, nisi fictè, simulateq;, ut postmodum liquido re ipsa patuit. Nam ipse totis uiribus, arte, & ingenio Scanderbegum euertere contendit. Verum Scanderbegus, quem insidia, astus, & Barbara fraus non latitabat, eius amicitiam, dona & munera respiciens, eidem ligonem, vomerem, fallacem, aliaq; instrumenta rusticana dono remisit, mandauitq; ei, ut omiſſis rebus bellicis (cum ea curatio altior esset fastigio suo) ruralia & agrestia officia, paterno ac maiorum suorum more exerceret, qui uilem ac pagannam uitam semper excoluerant. Quod Ballabanus permolestè atque indignè ferens, Scanderbego valde iratus atq; succensus est, iurauitq; se de hac ignominia (si tempus ac opportunitas sibi daretur) omnino ultum iri. Itaq; statuit nocturno tempore furtim, & ex improuiso Scanderbegum adoriri. Itaque contra eum noctu castra sua mouit, sed Scanderbeg ab exploratoribus suis admonitus, statim ei occurrit. Quo cognito Ballabanus exercitum suum gradum sistere iussit, ne ulterius progredetur, qui ad duo ferè milliaria à Scanderbeganis castris sibi locum capit. Erant autem in exercitu Scanderbegano quatuor tantum millia equitum, peditum uerò mille & quingenti. Non quod maiores ei ad delectum copia (si uoluisset) & militum numerus deesset, sed quia ueteranos omnes, & florem iuuentutis deligebat, quorum uirtuti multum consideret: & melius uidebatur (ut Fabius ille dicere est solitus) omnes locupletes reducere, quàm multis rem gerere militibus. Quem præterea dicere solitum audio: Ducem illum, siue Imperatorem, qui cum octo millibus, uel 12. ad plus, hostem vincere nesciebat, haud quaquam cum maioribus longe copijs uictoriam reportaturum esse. Multitudinem enim copiarum, & militum numerositatem confusionis causa, ac uictoria impedimento pluries extitisse asserbat. Barbarus autem (ut prædiximus) 15. millia equitum, peditum uerò tria millia habebat. Erant autem Scanderbegana castra in ualle quadam amœna, & spacioua, quæ in longum protendebatur, cui Valchalia nomen erat. Barbari uerò ex altera uallis parte castra posuerant iuxta montem, qui Valchalem ipsam terminabat. In cuius ingressu fauces, & angustia erant, nam Barbari ipsas fauces & montem in sua potestate tenebant. Ibiq; insidias disposuerant, ut cum pugnam commisissent, si forte Scanderbegani uictoriam consequuti, fauces ipsas ingrederentur, ut inde ad castra diripienda pertransire possent, ab his, qui ibi in insidijs aderant, perturbarentur, occiderentur uic. Scanderbegus uerò, qui in altera uallis parte castra sua collocauerat, uolens inde se mouere, & collem, siue tumulum quendam, qui sibi

Rustica dona,
quæ Scander-
beg misit Bal-
labano.

Fabij dictum
celebre.

Valchalia loc-
cus castrorū
Scanderbegi.

sibi à tergo imminēbat, praecipere, quo tutius atq; commodius stare posset, his verbis milites suos pramonuit :

Commilitones mei, compertum est mihi hodierna die hostes nos ad pugnam prouocaturus esse, sed prius quàm veniant, hinc castra amoueamus, & collem, qui contra nos est, praecipiemus, quo tutius commodiusq; esse possimus. Verum aduertite, quod hostis, cum nos hinc discedentes viderit,

Adhortatio
Castriouad
suos.

nos fugam arripere existimabit, quia numero pauciores sumus. Ideo repente impetum in nos faciet, sed vos viri fortissimi impetum eorum fortiter sustinete, in eosq; conuersi acerrime, intrepide (vt semper facere consueuistis) irruite, perterrefacite, & in fugam conuertite, quos (haud mihi dubium est) statim prosugabimus. Sed caute, caute (quaso) milites mei optimi, & strenuissimi, cum hi in fugam conuersi fuerint, & vos cadendo, obruncandoq; eos persequuti fueritis, fauces illas, & Valchales furcas nequaquam ingrediamini, nec ulterius procedite, quia in his Barbarorum insidia latitant. Noui enim milites mei amantissimi, noui, inquam, Barbarorum ingenium, noui eorum stratagemata, & calliditates, in quibus huiusmodi hominum genus plurimum versatur. Haec enim angustia & fauces, quas videtis, milites mei egregij, plena sunt armatis, qui nos in insidijs positi expectant. Vbi ingressi fueritis, omnes profecto ad unum trucidabimini. Satis sit igitur vobis victoriam ad fauces usque sequi.

His dictis Scanderbegus, cum vniuersus exercitus incredibili alacritate adhortatione eius prosequutus esset, nonnullas praemisit expeditorum cohortes, quae montem & collem, quem castris suis designauerat, praecipiant.

De vita & gestis Scanderbegi,

Dehinc ipse collem versus castra mouit. Quod cum Barbarus aduertisset Scanderbeganos aufugere ratus, inordinato milite, & effuso cursu, vallem ipsam cū impetu ingressus in eos irruit. Sed Scāderbegani milites & animo, & audacia pleni, neq; clamore, neque impetu Barbarorum perterriti, sed conuersis aciebus, & vexillis, summa vi, totisq; viribus Barbari impetum sustinendo, cum eo acerrimè pugnam inierunt. Certamen ingens oritur, cades utraq; ex parte valida fit, victoria diu nutans in ancipiti stetit.

Sed tanta fuit constantia, & pertinacia Scanderbeganorum militum, & quia Barbari turbato & confuso, ut iam prædiximus ordine, ad pugnam irruerant, uenerantq; ut uictoria proculdubio de hostibus potirentur, qui fusi atq; profligati à Scanderbeganis militibus usque ad angustias & Valchales furcas compulsi sunt. Cæterum octo tantum uiri ex Scanderbeganis bellicosissimi, & fortissimi, quorum quisq; certè inter optimos duces & imperatores connumerari poterat, Martis furore, impetuq; belli longius delati studio instandi, sequendiq; præceptorum ducis immemores trahuntur ad locum insidiarum, & fauces ipsas ingressi sunt. Quas non multo minus forte Epirotico sanguine, quam Caudinas clade Romana insignes dixerim, ubi Barbarorum insidie aderant, quas Scanderbegus, prius eis non falsus uates prædixerat, quo in loco diu pugnarunt, fauces tandem illas & angustias euasi, egressiq; ad castra Barbarorum peruenerunt, ubi etiam manus cum hoste conferentes, ad extremum in montem, qui in Barbarorum pontem erat, confugerunt, ibiq; rursus in insidias inciderunt. Itaque post

Caudina fauces. Vide Lib. 5. de bell. Maced. & Aña.

post multa vulnera defessi, ac defatigati, lassiq; viui à Barbaris capti sunt, qui ob eorum animi præstantiam, & corporis fortitudinem minime reticendi sunt. Quorū profecto si præclarissimas & egregias virtutes, & quic-

Captiui Epl-
renses Con-
stantinopolim
ducti.

quid ipsi summa cum laude pro Christiana fide semper gesserint, complecti vellem, in longissimam exire in historiam, nunc nuda tantum eorum nomina ponam.

In primis itaque occurrit Moses ille à Dibris, de quo supra multa diximus, Scanderbego vnus maxime charus, ac fidus, cui summa res exercitus ab eo demandata fuerat. Post hunc Guuriza Vladienus, qui Scanderbego sanguine coniunctus erat. Musachus Angelina, nepos Scanderbegi ex sorore, Ginius Musachus, Iohannes Perlatus, Nicolaus Berrisus, Georgius Chucca, & Ginius Manesius, qui lachrymosorem casu suo rei Albana statum fecerunt, quam vnquã antea. Nam cum omnes & corporis robore, & animi fortitudine, & militari scientia plurimum excellerent, tanto præterea terrori atq; formidini Barbaris fuerant, vt cum Ottomanò Principi illos captos ad se deductos nunciatū fuisse, Mahumetem hac dixisse ferunt: Nunc vere scio, nunc certum est mihi Scanderbegum corruisse, vires eius cōsternatas atq; prostratas esse, fortitudinem & audaciam suam amisisse. Postquam eum solus Ballabanus puer meus, & filius meus ex omnibus ducibus & præfectis meis, qui ante eum fuerunt, strenuus vnus, & bellicosus, vincere, superareq; nouit, à quo tot Duces nostri, & Imperatores fortissimi bello, & pugna superati, partim sub iugo in captiuitatem deducti, partim casi & obruncati sunt. Qui postquam Ballabanum multum

De vita & gestis Scanderbegi,

multum satisq; laudauit, aurum & argentum cum alijs plerisque donis & muneribus ei misit, mandauit, ut instaurato suppletoque exercitu contra Scanderbegum bellum continuaret. Verum Scanderbegus, cui maxima cura & sollicitudo de militibus suis inerat, qui à Ballabano capti, ad Mahumetem uincti missi fuerant, confestim nuncium suum cum literis ad ipsum Ottomanum misit. A quo petijt, ut milites suos, qui à Ballabano pugnando capti fuerant, aut auro vendere, aut captiuis permutare uellet. Quos Mahumetes nec auro tradere, nec captiuis permutare uoluit. Sed quum nullum calamitatis, contumeliæq; genus non editum in eos esset, omnes excoriari more suo iussit. Qua fœditate supplicij aliquomina Christianorum insignior fuit, eorum interitum uniuersus exercitus maxime luxit, nec uictoria de Ballabano consecuta est. Multum gauisus propter huiusmodi uirorum amissionem. Maior itaq; è ciuibus desideratis dolor, quam læticia suis hostibus fuit, & deplorati sunt omnes, non priuato magis, quam publico luctu. Magnam quoq; partem audire uestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promississe. Scanderbegus ipse et iam absentia & desiderio eorum, magno est dolore affectus, qui tamen (ut erat intrepidi atq; inuicti animi) irritatus magis ea re, quam fractus, statim Turcicum, & hostilem agrum ulciscendi magis, quam prae studio inuasit, omniaq; depopulatus est. Nulla incolum relicta re, cui ferro, aut igni nocere posset. Caterum Ballabanius, cui prouincia à summo Principe aduersus Scanderbegum belli continuandi demandata fuerat, instaurato, atq; suppleto exercitu suo in Alchriam urbem ad Macedoniae fines cum 15. millibus equitum, & tribus peditum reuersus est. Qui astu, & fide Barbara simulans amicitiam cum Scanderbego uelle, varia ac diuersa dona ei misit. Quibus Scanderbegus spretis atq; reiectis, respondit ei, ut ruralem & paganam uitam, ommissa militari, excolere deberet. Qua de re Barbarus admodum succensus, insidijs, atque omni sua calliditate occasionem querebat, qua Scanderbegus improuiso aggredetur, opprimereturq;. Itaque die quadam sumpta opportunitate, ignorantibus custodibus, & uigilibus ipsius Scanderbegi, castra sua in loco Oronicheo dicto superioris Diuæ, & iam eum ex improuiso oppresserat, ni ipse Scanderbegus, qui semper perui-gil, solers ac diligens in castris erat, equorum fremitum & strepitum noctis tempore castra obequitans (ut sui moris erat) à longe praesensisset, atque hosti in seruenti mox tumultuario ordine (neque enim aciem digerendi spacium fuit) obuiam processisset, cum quo inito praelio acriter, totisq; uiribus pugnans, in fugam conuertit, uniuersumq; eius exercitum penè deleuit, castrisq; eius potitus est, haud quaquam tamen incruento milite suo. Postquam Mahumeti hac nunciata fuerunt, diu multumq; secum cogitans quid agere deberet, an alium quam Ballabanium copijs suis aduersus

Scan-

Epitres ex-
coriati uiri
strenui.

Prælium Bal-
labani & Scan-
derbegi.

omnes. Sed breui, breui (ut spero) his omnibus finem dabis, quum non artes ista tua, nō insidia vlla leuabunt te, non Ottomanum ingenium, non tumor iste Barbarus proderit tibi, neque tamen vnus ego in te hos animos gero. Longus post me ordo est Christianorum Principum. Ecce namque armatur in te, totisq; viribus contendit, quicquid est vsquam Christiani nominis & splendoris. Consurarunt in te vnā cum nostro summo Pontifice Pio, Reges & Duces omnes, & ad euerendum te, regnoq; spoliandum iam iam aderunt. Quamobrē ego obtentu pristina consuetudinis nostrae, quamuis tu eam grauius laeseris, penitusq; violaueris, admonendum tamen de his te duxi mi Princeps, quo diligentiori aliqua consultatione cogitatus omnes colligeres, tibiq; atque regno tuo consuleres. Vides impetus, atque vires tantorum Principum, quas an sic facile possis euadere, non satis scio. Poteris tamen, si me audies, poteris & imperium nomenq; tuum, ex magno maximum, ex felici felicissimum, ex celebri reddere efficerq; celeberrimum, si perfidia ista, & Mahumetana secta erroribus depositis, ad Christi fidem & veritatem te conuertere volueris, animaq; tua tandem habere rationem. Neque tu quoq; qui altiori spiritu, & ingenij magnitudine maiores tuos omnes longe excellis, ceu hereditario quodam iure, in errore, & pertinacia ista te tuosq; versari amplius patiaris, faciasq; iam sponte tua (ut sapientissimum Principem decet) quod es propediem necessitate factururus. Turpissimum habitum semper est ex ore Imperatoris audire: Non putāram. Respice aliquando, tecum habitā. En offert materiam tibi Deus optimus maximus, quomodo & rerum tuarum statum omnem tranquillū reddas, & omnes te Reges & Imperatores nostri ament, venerentur, obseruent, neq; hac in re te regnandi cupido, ac bonorum istorum, qua possides, sollicitudo excruciet. Quicquid enim iniuste, quicquid illicite usurpasti, omnia profecto Christiani Principes velut propria & hereditaria, licite & iuste te habere concedent, confirmabunt, sancient. Eris verus Princeps, legitimeq; dominaberis, dummodo fidem hanc, & verum Dei cultum amplectaris. Quam ut primum senties, dolebis per Deum immortalem non maturius cognouisse: dolebis amissi temporis dispendiū, exterminabis, eliminabis, quicquid mendacij, quicquid fectoris apud vos reliquit spurcissimus Pseudopropheta ille Mahumetes. Ex castris nostris 7. Kalend. Iunias, M. CCCCLXIII.

Postquam Scanderbegus huiuscemodi literas ad Mahumetem dedit, interim literis summi Pontificis ei nunciatur, quod ipse cum innumeris copijs cruce signatis, contra Ottomanum Principem propediem urbem egressurus erat, & Ancona portum, maritimaq; petiturus, quo inde in Epirum cum vniuerso exercitu traiceret. Vbi primum Paulum Angelum Dyrachinum Archiepiscopum in Cardinalatus dignitatem & purpuram as-

Coniuratio
Principum
Christianorum
in Tur-
tam.

Stultissimum
est ex ore Im-
peratoris au-
dire, Non pu-
tāram.

Hortatur Tur-
cam pro susci-
pienda fide
Christiana.

De vita & gestis Scanderbegi,

sumeret, Scanderbegumq̄, Albanorum atq̄, Epirotarū Regem declararet, ipsumq̄, Christianis copijs praeficeret, ut expeditionē, quam cum omni fidelium cœtu in Barbarum susceperat, totis viribus persequeretur. Quamobrem eum admonerat, exhortabatur, ut copijs praeretur, & Barbaro uniuersale bellum indiceret. Quibus literis coram omnibus Principibus & praefectis castrorum perlectus maximo plausu atq̄, laetitia, Scanderbegus mox copijs instructis, in agrum Turcicum & hostilem maximo impetu irrupit. Quem longe lateq̄, discurrens, omnia igni, ferroq̄, deuastauit, atq̄, diripuit, & maximum Barbaris terrorem inferens, Mahumeti generale bellum indixit. Verum quum Ottomanus iam iam Scanderbegi literas perlegisset, per idem serè tempus ad eum nuncius venit, Scanderbegū in agrum suum irrupisse, omnia diripuisse, atq̄, incendisse. Quo tristi nuncio Mahumetes admodum territus, totusq̄, ira atq̄, furorē in Scanderbegum percitus, Seremetium praefectum suum cum 14. millibus equitum ad cohibendum potius impetum & furorē eius, quam aliud quippiam praclare agendum contra eum misit. St at imq̄, ipse Princeps conuocatis ducibus omnibus, & praefectis suis, coram eis sic elocutus est:

Oratio Tyranni ad duces & praefectos suos.

Nunquam dubium mihi fuit, Principes optimi & commilitones mei, vobis omnibus illud vnum esse certissimū, exploratissimūq̄, regnum, ius, imperium meum omne vobiscū semper fuisse commune. Eius proinde salus,

& incolumitas, non minus cura vobis, quam mihi ipsi esse debet. Nostis enim bene, nostis, quanti vos fecerim semper, ut me ipso apud me non essetis inferiores, quam humanè, quā benignè egerim vobiscum, ut non tanquam Regem

Regem vestrum & Principē, sed velut commilitonē aliquē ex vobis vsque-
 quaq; me gesserim. Qui non mihi tantum, sed vobis, vobis inquam, liberisq;
 vestris vixi, laboravi, insudavi, & ad sanguinē vsq; studium, operamq; me-
 am omnē prestavi, quo regnum vobis pacatum, tranquillum, & vndecunq;
 maximū redderem, efficeremq;, quo inimicorum impetū omnem propulsa-
 rem, propellerem, & ciuitates, populos, uxores, liberos, fortunatq; vestras
 auferem, illustrarē, extra periculum ponerem. Effectum, effectumq;, est ita
 diuinis auspicijs, vt omnia duce tamen virtute, fortitudineq; vestra, est a-
 nimi sentētia cesserint nobis. Nihilq; ferē hodie vel peragendum, vel optan-
 dum supersit vobis duces inuictissimi, quod vel ad nonnisi splendorē at-
 tineat, vel ad imperij amplitudinem. Quid enim enumerem domitiā iam A-
 siam omnem, peruictā Thraciam, expugnatos Triballos, subiectas vtrasq;
 Mysias, debellatam Tauricā regionem, Alycarnasum Regem ē sede deie-
 ctum, Principes Illyria expulsos, Pannonos prostigatos? Qua regio est (ro-
 go vos per Deos immortales) qua tellus fortissimā, ferocissimā, quam non
 arma vestra penetrarint? Qui populi, qua gentes indomita & inuictissima,
 qua nomen, virtutemq; vestram vel non timuerint prius quā senserint?
 Nunc verō (proh pudor) quid istud dedecoris est viri Principes? Quis
 tantus rerum tumultus? Vnde nouus & insuetus timor hic? Tantos ni-
 mirum rerum euentus pertimescitis? quos ignauus, subdoluq; Christia-
 nus iam iam minatus vobis. Persuasit, itāne persuasit omnia vobis (qua
 vestra est leuitas) Scanderbegiolus ille doli totius artifex, inexhauste ma-
 litiæ caput? Vultis, vultisne ita facili negotio homines fuga magis quā
 virtutis memores, absq; pugna, absque contentione imbelli, inutiliq; Chri-
 stiano concedere ea, qua cum maiores vestri, tum ipsi vos tot sudoribus,
 tot vulneribus comparastis? Cur enim liberius mihi apud vos loqui non
 liceat pro rebus, pro liberis, pro fortunis vestris? Non disputare apud vos
 de res totius statu? Non accusare vos vnquam licebit mihi, quos & ser-
 uauit hucusque, & nunc maxime studeo conseruare? Vultis ne sic absque ca-
 de, absq; cruore destituta Europa, quam tanto & desiderio & labore posse-
 distis, in Asiam turpiter confugere, & rem, statumq; vestrum cuius mor-
 talium optabilem, hoc ignaui animi torpore vltro relinquere? Quare ni-
 hil hosti in vniuersa vita optabilius, nihil incundius esse possit. Sed age
 tui ne in Asia eritis? vbi que gentium persequi vos non abstinebunt. Quō
 vertemus? Quae spes reliqua nobis futura? Quis Rex aut Princeps nos ex-
 cipiet, gentem omnibus inimicam aequae ac inuisam? Idcirco fortasse quia
 quicquid habemus, quicquid possidemus, alienum esse, violentumq; dis-
 cunt, sed iniuria mehercule. Dicitur enim, & vere mehercule dicitur:
 Quodcunque pes equi tui calcauerit, id totum tuum sit. Nihil mortales
 in hac vita tulerunt secum. Nihil horum qua hic sunt, cuiquam proptum

Narrat suas vi-
 ctorias per cō-
 pendium.

Scanderbegio-
 lum vocat in
 contemptum

De vita & gestis Scanderbegi,

esse potest, omnia fortium virorum sunt. Deus omnium est dominus, & aperto campo cuncta in medium posuit. Quibus igitur eius nutu & permissu potiti sumus, qua omni merito iure sumus adepti, & diuina voluntate per tanta temporum interualla possidebimus nunc, nunc sunt nobis pertinacissime tutanda, seruandaq;. Quamobrem, commilitones fortissimi, audite, animis adeste, nolite terreri, ne hostibus magis atq; magis audacia increscat, sed vnâ omnes, ut par est, consilijs non tumultuosis, & turbidis, se a sedatis, & quietis rem tantam capeſſite, cogitatus vestros confirmate. Si pulchrum ducitis vos, vitamq; ipsam, tot regna, tot imperia diuinitus permissa vobis, uxores deniq; liberos, fortunasq; vestras contra Christianam rabiem & furorem protegere, atq; conseruare, arma vestra intrepidè, audacter in Christianos sumite, acriter aduersus eos (ut consueuistis) pugnate. Neq; magni negocij atque operosa res videatur, quod auditis Christianorum Principes communi quadam concordia & consensu in nos arma excitasse. Nihil est adhuc vobis de summa victoria ambigendû. Quid tandem est, cur cœlum ac terras misceant? Edocti estis sapenumero gentem istam, quàm ignaua sit, quàm imbellis, nullorumq; neruorum. Ignauisunt omnes, timidi, languidi, somnolenti, ocio assueti, delicijs & voluptatibus dediti. Omnes in plumis, omnes in Venere educati, in curia, in Senatu, pugnaces verbis, non rebus animosi, ocio semper affixi hærent, in foro viuunt. Nullum neque bellandi studium, neq; belli artem tenent, neque laborem corpus, neq; animus perferre periculum potest. Molles habent artus, & delicatos, non dura assueti disciplina. Aestus, frigoris, inedia, laboris, penitus impatientes, non cura militaris gnari, ut vos Comilitones amantissimi, qui quot milites estis, quot bellatores fortissimi, tot videre videor mihi optimos imperatores. Qui vitam omnem in expeditionibus, & totas ferè noctes in armis & insomnes ducitis. Nihil ita durum, ita difficile, asperum, quod non vobis & lenè, & facillimum videatur. Qui ex tanta periclitandi asiduitate, hi estis periculorum contemptores effecti, ut non modo non nolitis timere, sed etiam non possitis, qui spreta plumarum mollicia, duros artus duriori iugo disciplina premitis in bello & pugna, paucis minimisq; contenti humi procumbitis, dura & extrema omnia pati assueti. Ita ad victoriam contenditis, ita properatis, ut nihil quod sitis passuri, sed quo peruenturi tantum cogiteris, vulnere prorsus, mortisq; immemores. Hæc sunt, duces optimi, fortissimorum, hæc optimorum militum studia, hæc officia, hæc artes, hæc vera militaris disciplina, hi strenuè pugnant, hi facile superant, hos certa manet, hos indubitata victoria. Contendant igitur ad nos Christiani loquaces Principes isti, veniant magnifici adhortatores, verbis tantum feroces, operum militarium expertes, nescio quo fato, diu forsan longumq; huiusmodi expeditionis re-

his recordaturi, quum non ingenium, non artes ulla eos leuabunt, non
 facundia proderit, non erit eis concionibus utendum, non enses (ut so-
 lent) muliebribus coccinandi speculis, sed hostili cruore aspergendi, quum
 strenuus ab ignauro, ab imbelli bellator exterminabitur. Hi ne timendi
 vobis milites praestantissimi? His cedendum? quibus nihil humilium, ni-
 hil contemptius reperiri potest. Quid miraculi conspicio, in ancipiti sen-
 tentia nutat animus. Ponite quaso ante oculos vniuersi, ponite singu-
 li, facti huius dedecus, atque indignitatem. Reuocate animos, pristina-
 nam excitare virtutem. Itane abijt omnis maiorum memoria? Nihil
 iam illius sanguinis superest? Nil mouet praeterea fortuna felicitior, qua
 in omni vos expeditione, & maximis bellorum motibus est semper ex a-
 nimi sententia, & comitata, & secuta? Nihil efferunt tanti rerum suc-
 cessus? Vtini proinde (si D^{us} placet) tanta rerum occasione. Vide-
 runt tumultuosi Christiani isti, habent in oculis adhuc luctuosa fortu-
 nae sua non vetustum, sed recens exemplum, confractas, contritasque reli-
 quas Varnensis & Basiliensis praelij. Quid de Graeco imperio? Quae vi-
 ces rerum? Qui motus? Quanta mutationes? Omnes tandem sub hasta
 venierunt, sed clamant rapacissimi temerarij, & fugacissimi defendunt
 ignauiam suam, excusant imbecillitatem casus fortuna, ac suorum per-
 fidiam detestantur, non vestram admirantur virtutem. O ridiculum re-
 medij genus, hos Imperatorum inscitia amisit, hos militum socordia,
 hos belli fortuna absumpsit, illos intestinae seditiones, alios credulitas ni-
 mia, & perfida domesticorum exitia tradidit, atque alijs deinceps no-
 cuit dissolutior hostium contemptus. Siccine igitur hos venientes time-
 ris, nedum venturos existimatis, Viri fortissimi? id quod maxime optan-
 dum vobis fuerat, & votis omnibus expetendum. At ego (ut efferam
 planè quod sentio) nec venturos puto, domi se continebunt (mihi credi-
 re) nec inuiti, deponent minas istas. Demittent animos ridiculi bellatores.
 Satis pugnatum videbitur eis, si hostem prouocarint. Laborant praeter-
 eà seditionibus assidujs, factionibus agitantur. Omnes praesse, omnes im-
 perare volunt, parere nemo, tanta inter eos animorum diuersitas, multi
 sunt inter illos Reges, multi Imperatores, quilibet in consilia sua pro libito
 voluntatis fertur. Nullus commune bonum & commodum procurat,
 simulant Christiani inter se, ambitiosi sunt omnes, cupidi omnes, odia in-
 ter eos maxima, consensus nullus, obedientia nusquam, in quibus tota vis
 imperij versatur, in bello praesertim, namq; his deficientibus, res militaris
 omnis ruit, nedum claudicat. Praeter hac, mutua cade gaudet gens ista tam
 sancta, iam religiosa, vltionem inter se quotidie, & insidias parant. Quas
 ob res, qua perfidus transfuga ille Scanderbegiolus ad nos literis suis ro-
 minis & terroribus scripsit, contemnite aequè, ac irridete. Coniuravit sci-

Christianorum
 discordia in-
 ter se.

De vita & gestis Scanderbegi,

licet in nos omnis Christianorum cœtus, & turba, unâ cum Principe suo, quem illi Papam appellant, quem illi ut nos Calliphum nostrum veneramus. Conspirauerunt omnes fidei illius Principes & Reges, iam arma commouent, ut nos omnino persequantur, Europam patrimonium eorum iniuria à nobis occupatam vendicent. Secum nimirum moliantur hæc, secum videlicet loqui didicerunt, non stulti homines, ita est unusquisq; sibi bonus interpres. Sic & Agamemnon apud Homerum die quadam antequam sol occumberet, sacros Troia muros diruere volebat, sed auersos oculos tenebat Jupiter, ridebat hominis vota. Properant Christiani ad comparandam sibi singularem gloriam, sed perinde difficilem, augebunt, ampliabunt (fidem meam obstringo vobis) rem, imperiumq; vestrum, dum absorbere cupiunt. Quid enim (ut cætera omittam) de rerum, ac locorum incommodis dicendum? quid de commeatibus, ceterisq; impedimentis? in quibus vel maximè stat robur, & subsidium belli. Nonne omnia, qua deerunt eis, vobis in expedito sunt futura? Locus ipse præterea vos tutabitur, & rebus omnibus affatim armabit, ad inferendam magis, quam ad recipiendam iniuriam idoneus, & tam ad inferendum, quam referendum pedem fidelis & habilis. Domi pugnabitis, vbi cuncta vobis affatim respondebunt. Incitabunt ad pugnam omnia, suggerent omnia vobis animum, & modum vincendi. Hinc seniorum parentum lachryme, hinc paruulorum liberorum oscula, hinc dulcium vxorum amplexus. Gentes ipsa demum, qua auspicia vestra sequuntur, fidem pertinacissime feruabunt, nullis consilijs opus erit, non stimulis, non hortaminibus, accensæ erunt omnes, Inuitat, hortatur, cogit unumquenque commune periculum, commune suorum exitium, vocat aequè cunctos æqua belli fors, monent rerum maximarum vices, ac euentus. Hic vna libertas, hic seruitus perpetua, hic totius rei summa versatur, hic patriam, imperium, liberos, fortunâq; vestras, omnia in alea posita videtis. Agite ergo viri ipsa virtute maiores. Huc omnes gradum sistite, animos firmate, dum tempus agit rem consulite, ne enerues Christiani isti (nisi instituti huius eos fortasse pœniterit, & satius domi se continere tandem existimant) ignaros nos & imprudentes operiantur, adorianurq;. Quippe quum in omni actionum genere euentus maxime in periculo esse solent, quos non diligens aliqua, & expedita consultatio antecesserit. Quin et si contemptibilis gens ista aequè ac superstitiosa, vel sua sponte (ut moris sui est) ab incepto desistere maluerit, vel demum quispiam eorum consilia, & rem suo ipsam molimine grauem præuenterit, ipsi vltro in eos progrediamur, vltro irruiamus. Sic & impostèrum quicquid periculi è medio tollemus, & superabimus forsitan omnes, (ut vno verbo cuncta absoluaui) ita superabimus, ut hodie orbis totius imperia sint in vos facili negotio peruentura, quod di-

Commeatus rō
bur belli est.

uini-

uinitus est genti nostrae promissum, ut ex astrorum scientia didici. In qua diuina arte (ut nostis) vel ab ineunte aetate opera plurimum impendi, & ex ea fructus maximos capi, quam qui rectè tenent, neq; falli, neq; errare queunt. Vniuersam namq; mundi huius machinã à superioribus motibus atq; stellis gubernari nemo ambigit. Non deerunt praterea vobis (ne domo discedam) milites fortissimi, non validissimi exercitus, non multitudo, ac penè innumerabilis copiarũ immensitas, non equi, non arma optima cuiuscunq; generis, non tormenta, non qui eis perire vtantur, qua ad victoriam comparandam sunt potissima, cum astrorum benignitate, & Deorum auxilio discessemus. Quod verò ad Scanderbegum attinet, qui tantis rerum successibus ferocior factus, fines nostros quotidie infestat, Macedonia vestibula obsidet, & ad nos literas omni tempore, ac nuncios mittit, nouum doctrina genus suadet, quod seipsum malè docuit, extirpabimus (quando res ita feret) delebimus. Extinguemus vno ictu totum hominem cum omni gente & posteritate sua, & si visus forte aliqua in manus meas venerit, adam in nephario corpore illo omnia crudelitatis exempla. Ita vnus omnium maxime tanquã lerna quedam malorum (ut de patris morte taceam) animum meum offendit, remq; & imperium nostrum afflixit, tot ducibus, tot Principibus, tot fortissimis viris absumptis. Sed indulgeat nunc aliquantulum stultitia sua stultissimus hominum, desipiat, gloriatur regno isto suo atque ambitiosa paupertate, quousque sibi fata permittunt, quandoquidem hodie maiora nos rerum pondera vocant.

His à Mahumete peractis, omnes eius duces, & castrorum praefecti, vno eodemq; consensu summam & inuiolabilem fidem Ottomano, summamq; obseruantiam iureiurando sanxerunt, non tempore vllò laboribus aut periculis parcere, sed omnia sua, vitamq; etiã ipsam, si ita exiget res, pro Ottomana familia dignitate, pro sui imperij amplitudine semper intrepide exponere polliciti sunt. Adeo nullum periculi genus animo cuiusquam obseruabatur, sed publicũ imperium, seruitiumq;. Caterum Mahumete in presentia paulum omisso, Scanderbegũ repetamus, qui ingenti onustus prada cum militibus suis lat abundus ex hostili agro in castris reuersus est. Cui illico nunciatur, Seremetium Mahumetis praefectũ cum maximis copijs in sinibus Thraciae & Macedonia aduentasse. Cui occurrere Scanderbegus omnino statuit, ut cum eo (si posset) congregederetur. Venerat ibi Seremetius cum 4. millibus militum, ad agrum, & fines tutandos, ne facilius Scanderbego pateret incurso, qui copias suas partim in Ocridam urbem, qua nunc ab incolis Alchria nuncupatur, partim verò extra urbẽ, & in suburbijs collocauerat, vbi circumqua; castrametati erant. Erat enim prope urbem lacus, ex quo Drino flumen exordium suum habet, ingens, & piscium copia ac diuersitate admodum celebris. Quò cum Scanderbegus perue-

Turca ex astris colligit orbis imperia sibi promissa.

Minatur atrocia Scanderbegi.

De aduentu Seremetij praefecti cum exercitu, ad fines Thraciae, Macedoniae.

Ocrida vrbs, dicta Alchria.

Scanderbegum proficeret, qui omnino inuictus atq; insuperabilis habebatur, qui tot duces & prefectos, tam suos, quàm Amuratius patris bello superauerat, Ballabanumq; ipsum re bellica ceteris ducibus & imperatoribus longe praestantiorum, parua manu fuderat, atq; prostigauerat. Ad extremum Ottomanus multis de causis decreuit adhuc ipsum Ballabanum cum exercitu contra Scanderbegum mittere, tum quia ei inimicissimus erat, tum quia Albania oriundus, loca omnia Epirotica terra optime nouerat. Præterea, utpote qui norat animum humanum insatiabilem, ipsius Scanderbegi regnum ei promisit, si illum è medio tollere posset. Itaq; maximo & validissimo exercitu ipsum expediuit. Qui quum ad urbem Ochridam decem & septem millibus equitum, & tribus peditum venisset; imprimis optimos ac velocissimos equos, necnon vestes ex auro & argento contextas, Scanderbego dono misit, postulans ab eo, ut eius amicitiam atque

Qui Turca
promiserit Bal-
labano, si vin-
cat Scander-
begum.

societatem non dedignaretur, cui fidem suam mutuamq; beneuolentiã semper prestaturum se, seruaturumq; pollicebatur. Quæ omnia Barbarus fide callideq; agebat, ut si Scanderbegum in suam sententiam adducere posset, incautum improuisumq; opprimeret. Sed Scanderbegus satis edoctus, nullam Barbaro fidem præstabat, sed munera, & amicitiam ipsius explo- dens, pro vili rustico, & pagano illum semper habebat. Quum iam Ballabanus interuallo trium ferè mensium in Ochridam urbem moram traxisset, nec occasionem aggrediendi Scanderbegum ex improviso unquam natusset, statuit omnino fortunam tentare, & cum Scanderbego palam

De vita & gestis Scanderbegi,

bellum committere, cui cum de aduentu ipsius relatum esset, his breuibus paucisq., milites suos sic ad pugnam, sic pro victoria cohortatus est:

Cohortatio
Scanderbegi
ad milites.

Hostis socij & commisitones mei, nos aduersus fures, pradores, atque Reipublica Christiana persecutores, pro eiusdem salute atque tutela pugnare. Quamobrem forti, paratoq. animo sitis, ut cum ad rem ventum erit, memineritis vobiscum gloriam, decus omne, praterea libertatem ferre, patriam, liberos, fortunasq. vestras. Si superiores erimus, omnia iusta erunt nobis: si imbelles, timidiq., nihil infelicius, nihil contemptius. Deus ipse praterea, qui hostes vestros persequitur, fouet nos, viresq. suggerit, qui ad iniuriam propulsandam occurrimus, quo audacius aggrediamini pristina virtutis memores. Egressurus itaque Scanderbegus aduersus Turcas, Barbarosq., imprimis Deo optimo maximo pro victoria vouebat. Erat enim in eo Principe Numa quoddam & Romuli ingensum, nihil nec diuina, nec humana opis pratermistens, qua dehinc in bello opus erant, parabat. Aliquibus ex suis militibus equos donabat, alijs arma, alijs vestes, nonnullis pecunias, alijs verò alia, ut eorum animos ardentius, vehementiusq. ad bellum excitaret: hortabaturq. illos, ut forti, presentiq. animo essent, & magnitudine premiorum ac spoliolum mouerentur, nec labore itinerum deterrerentur, nec grauarentur gestare fascem, & solis ardores, ac glaciale frigus constanti animo tollerarent, & ut vallo, fossaq., castra communirent, pro portis excubarent, acriter ancipites inferrerent pugnas, vel vera laude pensarent, mortem ignominia potiore existimarent. His peractis, copias suas in amplissima planicie, in agro Sfetigradensi deduxit, vbi Ballabanus cum suo exercitu aderat. Diuiserat enim Scanderbegus exercitum suum in quatuor acies, quarum primam Goico Strefio nepoti ex sorore dederat, aliam Tanusio Ducagino, tertiam duci Musachio, viris bellicosissimis, quartam verò sibi in cohortem retinuerat. Pedites verò inter equitum alas collocauerat, quibus quatuor viros belatores acerrimos prafecerat, Paulum Manesum, Peicum Manuelli, Demetrium Berissam, & Rasanum Chuccam, quo sic in ordine & cornu deducto, intrepidus, hilari animo hostem suum expectans, nec pugnam detrectans. Prouocatus hincinde, elatis vocibus pugnam acerrimè inijt, crebri ex utraque parte cadebant, sed ex Barbaris plures, ingens strages, & cades undiq. adebatur. Si quis profecto Scanderbeganos milites pugnare vidisset, existimasset eos non ut homines, sed ut fortissimos & robustissimos leones. Qui in hostes sauiendo undique eos perterrabant, nulla ipsi vi, nullo periculo perterrabantur, vel pedem referebant, quippe quibus semper non minus animi ad mortem ipsam, quam ad cadem erat. Scanderbegus verò Princeps, qui hostium naturam moresq. tenebat, maxima cum prudentia, atque dexteritate bellum committebat, multo labore, multaq.

Scanderbeganus
milites leones.

cura obviam periculis cundo. Ipse tum equitibus in prima acie versabat, laborantibus succurrebat, integros pro saucijs suggererebat, omnia providebat, multum ipse pugnabat, strenuus militis, et optimi imperatoris simul officia exequabatur. Nam sicubi acies flectebatur, illic praesto erat, pugnam restituebat, sicubi pluribus labor erat, periculumque imminerebat, illic Scanderbegus aderat, rem iam inclinam sustinebat, in confertissimos hostes sese conyicebat, praesentiaque ipsius omnis vis cessabat,

omnis pugna dirimebatur. Ita Turcarum animis nihil terribilius erat, quam ipsius forte oblata species, qui quocumque se intendisset, victoriam secum haud dubiam trahebat. Omnia praesente Scanderbego, Marte secundo expediebantur, omnis periculi vis et procella cessabat, adeo ut Albani, Barbari, et Christiani omnes uno ore clamarent, affirmarent, Scanderbegum maximum in orbe terrarum bellatorem, Deum produxisse. Quum ita igitur inter densissimos hostes pugnaret, equus ei a Barbaris laterali vulnere confossus, super vetusta arboris truncum prolapsus decidit. Ipsa in brachio gravi ictu laesus est, superque truncum illisus propter subitam equi ruinam. Arbitrati sunt Barbari Scanderbegum exanimatum esse, omnesque conglobati ibi ut eum obruncarent, accurrerunt. Sed a militibus suis subito protectus, a furore, et impetu eorum tutatus est. Adversusque statim equum insilijt, et lenito, mitigatoque dolore, refocillatisque viribus, pugnam acerrimam cum Barbaris redintegrauit. Qui tanto impetu cum cohorte sua in hostes delatus est, ut quotquot ex illis accurrebant, ab eis prosternerentur, haud aliter cades et strages ex Barbaris fiebat,

Scanderbeg
pro Deo habetur.

De vita & gestis Scanderbegi,

quam si videres in campo calamos à vi & tēpestate euulsos radicibus corruere, & ad terram prosterni. Sic Scanderbegus per omnes hostium acies hac illac discurrens prouolabat, atque penetrabat, vi fulminis & fulguris instar videretur. Cui cum Sulimanus quidam ex Ballabani prefectus, vir maximi nominis, atque virtutis occurrisset, illumq; Scanderbegus fortiter obruncasset, tantus terror hostes inuasit, vi Turca de victoria desperantes, neque vim, & impetum Christianorum sustinere valentes, statim qui semper à Scanderbegano milite vinci sueti erant, in fugam conuersi, ab eoq; insecti, ceteri ferè omnes, profligatiq; sunt: Ballabanus ipse amissis castris & impedimentis, vix euadere potuit. Qui postquam à Scanderbegofugatus, eiusq; exercitus penè deletus, cum paucissimis ferè militibus ad Ottomanum profectus, ab eo de graui, multipliciq; clade, strageq; à Castrioto suscepta, valde reprehensus est. Apud quem Ballabanus ipse appositis verbis, & longa oratione se excusare nixus, totis viribus intendebat, & Tyrannum in suam trahere sententiam, eiq; persuadere viam quandam, & modum ad expugnandum, subuertendumq; Scanderbegum, quem si ipsi Ottomanomano tentare, expeririq; placeret, successurum omnino sperabat. Igitur coram eo sic exorsus est. Nihil sanè turpius (ut opinor) Princeps serenissime, nihil ingratisudine detestabilius, quo vitio, qui aspersi atque contaminati sunt, y non solum ex cætu & cælestium col-

Oratio Ballabani ad Ottomanum.

legio, verumetiam ex numero hominum, & ex sinibus humana natura prorsus exterminandi. Quum enim saepe sepiusq; Princeps inuictissime, mecum considero, atque mente reuoluo beneficia, qua à tua maiestate semper in

per in me (qua tua est liberalitas) collata sunt, nulli profecto me magis (cum à Deo discesserim) quam tua maiestati debere, atq; obstrictum esse confiteor. Tu enim mihi semper parens, tu benefactor fuisti, per te spiritum, per te vitam, & quicquid sum, habeo. Longum etenim profecto mihi esset, nunc omnes praefecturas, honores, & dignitates, quibus sub imperio & auspicijs tuis functus sum, enumerare, pro quibus omnibus, quem admodum me tibi posse gratum facere, vicesque referre non video, nisi si toto tempore vita mea, diu noctuq; insudarem, inuigilarem, elaborarem, & tandem sanguinem effunderem, & animam desponderem, quod (Deos testor) me semper fecisse, ac in posterum omni fide, sinceritate, atque observantia facturum spondeo. De Scanderbego illo, Epirotarum Principe, hoste nostro acerrimo, nunc tota res agi, versariq; videtur, à quo nuper (sic forte Dijs volentibus) profligatus, atque in fugam conuersus sum, ex quo tua maiestati (forte non immerito) me dignum reprehensione fore visum est. Sed nunquid à Scanderbego tantum, an Deorum voluntate potius profligatus sum, nunc tempus differendi mihi esse non videtur, verum potius deliberandum, quid sit cum hoc hoste agendum, hoc tantum me dixisse tua maiestati nunc ero contentus. Testor enim Deos, omnesq; commilitones meos, qui ex hoc pralio & certamine supersuerunt, quod antequam ad rem deuenirem, & cum hoste congressus essem, omnia paravi, omnia disposui, omnia locavi, atque firmaui, non consilium defuit mihi, non tempus aptum, accommodatumq; ad pugnam, non locus, non miles, non ordo, nihil quod pro victoria, & ad victoriam consequendam faceres, aut omisi, aut pratermisi. Verum quia hac non in manu nostra, sed in manu fortuna est, qua pro animi sui libidine humanas res & negotia versat, alternat, variat, eademq; extollit, atque iterum deprimis, ideo non armis tantum Scanderbegi, sed voluntate Deorum potius me victum superatumque fuisse attribuo, quorum consilia & decreta nobis occulta, atq; omnino ignota sunt. Sed ad propositum redeo. Multa hercle de Scanderbego supra hominem predicare audio, serenissime Princeps, illum esse fatalem, & diuinum, bello insuperabilem, armis inuincibilem, ferro inuulnerabilem, quem mater eius in utero gestans, per noctem in quiete vidisse dicitur, serpentem immensa vastitatis & magnitudinis se parituram, qui aperto ore caput protendens in terram & gentem nostram, omnes nos dilaniabat, atque deuorabat. Pedes vero & reliquas corporis partes in mari extendens, inter Christicolas pacifice, quieteq; tenebat. Qua cum somnii horrore vehementer exterrita expergisceretur, tota tremebunda, viro suo Iohanni Castrioto quod viderat per quietem, retulit: ipse latus atq; hilaris sic eius somnium interpretatum fuisse ferunt, ipsam bono esse animo, nihilq; timere, quia non serpentem, sed filium parceret, qui vir magnus, ar-

De vita & gestis Scanderbegi,

mis clarus, & strenuus euasurus, Turcis, & Ottomana legi hostis acerrimus atq; perpetuus foret: Christianorum verò, eorumq; fidei propugnator maximus atq; mirificus. Verum quid ego de homine planè sentiam, nunc proferam, & in medium adducam. Scanderbegi virum strenuum, & bellicosum esse, belli & militia peritū, scientiam, & artem militare peroptimè callere, non eo inficias. Nam semper vel quasi à teneris arma exercuit, pertractauitq;, & militè esse, militiamq; inchoasse clarum est. Præterea in bello fortunatū, & velut fulmen, & fulgur in pugnā descendere, & cum hoste manum conferere: tamen illum hominē esse, & mortalem, quemadmodū ceteri homines, insuper vincibile bello, armisq; superabilem, nec semper victorem fuisse assenero, nam & ipse aliàs victus est. Quis enim mortalium tam demens & fatuus, gloriari se audeat victorē semper, & non victum quando fuisse? vel perpetua in hac vita, felicitate, sinceraq; voluptate usum fuisse? quin ex altero dolio (ut aiunt) degustauerit. Nonne Scanderbegius (ut tua nouit maiestas) in Belgradi obsidione à Sebalia prefecto tuo, viro clarissimo & strenuissimo profligatus, eiusq; exercitus totus penè casus, ipse nocturnis tenebris cum parua admodum manu scdissimam fugam arripiens, vix euasit? Ad angustias & Valchales furcas nonne à militibus meis pessime habitus cum exercitu suo, omnes fortissimos eius duces, & castrorū prefectos pugna & pralio superatos captos, cū maxima iactura & pernicie, tam eorum quā tuam Epiri, ad urbē regiam tua Serenitati victos misit. Qui postea iussu tuo excoriati, turpissima morte necati sunt. Igitur extenuata sunt iam vires eius & exinanita, ob hac & alia complura ingenia, & assidua bella à nobis ei continuè illata. Nec mihi dubium est, Serenissime Princeps, quin (si nobiscum pugnare voluerit) aut eum viuum capiamus, aut pralio & pugna victum, superatumq;, profligemus, & cadamus, vel (quod facilius crediderim) non valens armis nostris, copijs resistere, cedens victoria consilium fugiendi capiet, & vacuam nobis Epiri possessionem absque cade, absq; pralio & sanguine deseret, atq; destituet. Nouit namq; tua Serenitas, quod nulla in re plus ambiguitatis, maior incertitudo atq; instabilitas versetur, quā in bello. Nam qui hodie vincit, cras vincetur, & qui victus est hodie, postero die victor erit. Ea propter dici solitum est, incertos esse bellorum exitus. Quod quidem rei nostra haud dissimum videtur, nam & si pridie victi fuimus, hodie vel cras victores erimus, quia nec semper victi, nec semper victores perpetuo sunt mortales. Et si vna nobis non successerit via, aliam qua succedat omnino aggrediamur, nec vnquam de victoria desperandum, sed saepe, sepiusq; fortuna tentanda est, qua maxime in bello plurimum dominatur. Itaque & nos bellum ex integro cum Scanderbego experiamur, arma aduersus eum sumamus, exercitus validissimos conficiamus, quia (ut spero) si dictis, & opinioni mea

Fuga Scanderbegi in obsidione Belgradi.

In bello summa incertitudo.

aures

aures, & assensum præsiteris, Princeps serenissime, victores omnino nos futuros esse, nec Deos semper iratos auersosq; habituros. De quo ego nunc facilem certamq; victoriam nos Dijs propitijs consequi posse, animo concepi excogitaviq;. Placeat Maiestati tuae, Serenissime Princeps, discernere, statuereq;, ut duo optimi Imperatores, duo praeclarissimi duces & praefecti, cum valida manu, & florido exercitu aduersus Scanderbegum delignantur, qui non una & eadem via, sed alter ab altero seorsum, separatimq; ab inuicem per diuersa loca & itinera, simulantes alio potius, quàm in Epirum tendere, deflexo postea itinere omni cum celeritate atque silentio regionem intrent, ipsumq; Scanderbegum medium intercipient. Nec vnus sine altero hostem adoriatur, aut cum eo bellum committat, sed expectato altero collega, de communi postea consensu, vno eodemq; tempore simul illum inuadant atq; opprimant. Ex quo persfacile victoriam consequentur, & illum cum omni exercitu suo obruncabunt, quia fieri non potest, ut hostis vndiq;, & à tot lateribus interceptus, oclususq;, possit euadere, nec tot copijs & multitudini resistere. Sed ipse profecto victus à nobis, superatusq;, finis Epirotica insolentia atq; belli erit.

Ottomanus satis multumq;, verbis & oratione Ballabani persuasus, illico decreuit, ut ipse Ballabanus pro arbitrio & voluntate sua aduersus Scanderbegum omnia ageret, & bellum conficeret. Et adhibito sibi quencung; vellet ex praefectis suis in collegam, quocung; exercitu & multitudine expeditionem Epiroticam omni cura & diligentia quam caute & accurate aggreddendam procuraret. Cum nihil charius diceret, nihil in vita exoptabilius sibi fieri posse, quam Scanderbegum prostratum cum exercitu suo, caesumq; audire, aut extra imperium expulsus, deiectumq; esse, clamitans nequaquam se felicem videri Regem, nisi Scanderbegum de medio sublatum videret, à quo tot mala, tot damna, tot cõmilitonum & ducum suorum cades (praesertim patris mortem) sustinuerat. Ballabanus itaque habito ab Ottomano decreto, ut ipse libere in hac expeditione & re ageret, delectu quam maximo facto, ex robustissimis viris & militibus exercitum confecit, & assumens sibi Jagup Arnauth in collegam, partitis cum eo copijs, illum admonuit, ut à parte maritima per Graciam & Thessaliam iter conficeret, & exercitum in Epirum duceret. Cui mandauit, ne solus auderet cum Scanderbego bellum committere, nec omnino illum aggredi, donec & ipse cum exercitu adesset. Qui etiam mox omnibus copijs suis breuius iter per Thraciam & Macedonia mensus, citius Jagup Epirum ingressus est. Sed omisso hic parumper Ballabano, ad Scanderbegum me conuertam. Cui quum haec omnia, à nuncijs, & exploratoribus, amicorumq; literis de aduentu duorum exercituum aduersus eum nunciata essent, ipse quam maximo potuit silentio, coacto exercitu instructus accinctusq;

ad bel-

Tyrannus à
Ballabano per
suasus, omnia
pro arbitrio
et annuit, atq;
concedit.

De vita & gestis Scanderbegi,

ad bellum, hostem continuè expectabat. Auditòq; aduentu & ingressu Ballabani in prouinciam, ei occurrere decreuit, & antequam alter Barbarorum prefectus cum exercitu Ballabano adiungeretur, ipse rem cum Ballabano expedire volebat, ne à duobus exercitibus vno eodemq; tempore adortus opprimeretur. Et profecto (vt arbitror) si Ballabani opinio successisset, nulli dubium, quin de Scanderbego actum fuisset, quum tanto Barbarorum furori, & multitudini, vno eodemq; tempore in eum irruētium, resistere non potuisset. Sed Deus omnipotens & summus, à quo cuncta pro libito voluntatis moderantur, cui res Christiana cum ipso Scanderbego maximè cura erat, minime passus est, vt Scanderbegus, qui tanto studio atque sollicitudine fidem orthodoxam tutabatur, pro qua die noctuq; inuigilabat, insudabatq;, turpiter & dolose à Barbaris circumuentus & victus opprimeretur. Namq; Ballabanus alter ex duobus Ottomanii prefectis, qui aduersus Scanderbegum prouinciam sumpserant, quamprimum à Tyranno discessit, rectè per Thraciam & Macedoniam (vt iam diximus) Epirum ingressus cum 20. millibus equitum, & 4. peditum, in vallem quandam, quæ Valchal dicitur, de qua superius mentionem fecimus, tentoria fixit sua. Quo cognito Scanderbegus, qui cum exercitu suo instructus paratusq; aderat, tres speculatores ex suis, qui ad id ipsum experti videbantur, ad formam castrorum Ballabani contemplandam statim pramissit. Qui ubi omnia explorassent, & ad eum protinus reuerti deberent, certioremq; de omnibus illum reddere, perfidia impulsit, ad Ballabanum profecti sunt, eiq; omnia Scanderbegi consilia patefecerunt. Nam vnus eorum Ballabano (vt aiunt) sanguine coniunctus erat, quod Scanderbego ignotum fuerat, qui ceteros seducens, multa præmia eis à Ballabano futura obtulerat. Quare eius fidem socij sunt secuti, quos cum Scanderbegus expectans, reuersos non comperisset, veritus ne ab hostibus intercepti fuissent, ipse (vt erat ad huiusmodi omnia impiger & intrepidus) confestim equum conscendens cum quinq;, tantum militibus ad speculandum progreditur. At Ballabanus peritus & callidus, quum cognosceret Scanderbegum in re militari instructum, obsedit clam locum quædam, suspiciens Scanderbegum venturum illuc speculatum, nec opinio eum fefellit. Nam quum Scanderbegus (vt sui moris erat) ad speculandum egressus, antequam ad locum insidiarum peruenisset, equites Ballabani, qui in insidijs ad id ipsum positi erant, detecti prius à Scanderbeganis, illico erumpentes illum adorti sunt, eumq; aliquandiu repugnantem in fugam conuerterunt. Qui fugatus, hylam quandam, qua sibi primum occurrit extra ceruicem Valchalem ingressus est, ubi in arborem vetustissimam, qua lapsa totam semitam occupauerat, incidit, quam, adhibitis equo (quam maxime potuit) calcaribus, præterlapsus est, cum vno tantum ex militibus suis, ceteri ab hostibus capti sunt. Ex Barbaris

verò

Cura Deo est
pro Scander-
bego.

Scanderbeg
elapsus cum
vno ministro.

verò vnus solummodo Scanderbegum infecutus, truncumq; arboris saltis equi prateruectus, in illum ferebatur. Quem quum solum Scanderbegus à se ergo venientem respexisset, conuersus eum obruncauit: reliqui autem Barbari reuersi sunt. Scanderbegus verò quum in castra peruenisset, qua in locum qui Petralba dicitur procul ab hoste ad 15. millia passuum erant collocata, in quibus 8. millia equitum, 4. pedum valentissimoru incrant, se accingit atq; preparat, vt ad hostem proficisceretur. Sed prius sic paucis milites suos alloquitur:

Turpe est superfluum, Commilitones mei amantiissimi, esse duxi, hodierna die nouo apud vos dicendi genere, longa orationis serie contexere. Cum res gerenda sit nobis non cum nouo hoste, nouoq; Imperatore, sed cum eo hoste, qui à vobis vinci, facileq; superari consuevit. Nonne milites hic est ille Ballabanus Ottomanus praefectus, aptior magis (vt scitis) ad lagonem, vomeremq; et agriculturam, quam ad arma, remq; bellicam, quem vos non

Adhortatio
Scanderbegi
ad milites, ante
proficiscen-
tiam suam con-
tra Ballabanum

semel, sed pluries prostrigastis, de eor; triumphum cum ingentibus spolijs reportastis. Nonne hic hostilis exercitus, quem pra oculis habetis, reliquias sunt cladis superioris diei? quas Ballabanus ductor secum affert vobis tanquam debitas, et dicat as victimas, vt de spolijs eorum vos, domusq; vestras et impleatis, et ditetis. Verum enimvero de hoc quid dubij? quid difficultatis est perspicere? Nam ij omnes Barbari, quos nunc videtis, hinc ferè ad horam (Deo propitio) aut captiui vestri erunt, aut à vobis (si volueritis) internecone occisi. Nam illos hoc in loco (vt spero) intra vallum, et tanquam pecora in ouile claudemus, nostrosq; milites per montes,

h h colles,

pere cecinit. Jubeat speculari, sicubi collega castra apparerent. Animaduertens autem Scanderbeg Ballabanum moram trahere, nec ad pugnam exire, suas acies ad prouocandum hostem paratas, instructasq; ad certamen praemittit (erat enim ferè tertia hora diei) Ipse verò cum reliquo exercitu vallem ingressus, ad castra Ballabani ire pergit, ut rem perficeret, antequam collega Ballabani veniret, ne simul uno eodemque tempore cum duobus exercitibus sibi confligendum esset. Accedens igitur ad vallum & castra hostium, pugnam exposcebat, quam ipse Ballabanus tergiuersando, moramque trahendo recusabat, militemque intra vallum & castra continebat. At Scanderbegum cum militibus suis audis, & pugna percupidus, ut rem citius

conficeret, expeditetque, ad vallum & statua hostium magis magisque, propius accedens, continuè ea infestans oppugnabat, & hostes ad certamen prouocabat. Ballabanus verò miles ira atque furor: plenus, dentibus frendens, quod ad pugnam ei exire non permetteretur. Hinc inde furor, iraque animos militum acuebat, incitabatque. Ballabanus quoad potuit, pugnam remoratus est. Videns autem collegam suum nondum venisse, nec auxilium sibi adesse, nec locus fuga, nec tempus differendi pugnam, quia undique à Scanderbeganis & Epiroticis militibus circumseptus atque circumdatus erat, continuèque eius castra infestabantur, posteaquam sibi esse pugnandum vidit, in prima acie ante signa Axappos collocat, circa eos leuo in cornu aduersus Tanusium Tophiam Olophanzios, viros, & milites exercitatisimos, & rei militaris peritos collocat. Contra Zachariam Groppã Acbanzios, contra verò Peicum Manueli Janizaros opponit, durum genus in armis. Ipse sinistrum cornu aduersus Scanderbegum cum cohorte, & vete-

Instructio acierum à Ballabano ad pugnam.

Axappi.

Acbanzj.
Janizari.

De vita & gestis Scanderbegi,

re milite, in quo maxime spem habebat, sibi retinuit, atque sumpsit. Inter Scanderbegum, Ballabanumque ingens certamine contractum erat. Virorum cades, utrinque cadebatur insignis. Ibi duces ambo, ibi maior pars peditum, equitumque Epirensis, sibi Croensis vetus miles, et pugna peritus, et Dibranus durus in armis genus, qui primo impetu turbaverunt primam aciem, et signa moverunt loco: Deinde crescent e certamine, et clamore, impotentes iam Barbari, inter duas acies versari, velut incerti, quorum essent, haud dissimiliter equis sine freno vagis. Scanderbegus, quid ergo precipiti cursu tam longum iter emensum clamitans militibus, cum in adversam partem frustra signa erigere conatus esset? Postquam ea regione penetrari ad hostem non videbat posse, cohortes aliquot subductas e dextro cornu, ubi stationem magis segnem, quam pugnam futuram cernebat, post aciem circumdixit, et non hostibus modo, sed et iam suis inopinantibus in sinistrum hostium latus incurrit, tantaque celeritas fuit, ut quum ostendissent se a latere, mox in terga iam pugnarent. Ita ex omnibus partibus, a fronte, a latere, a tergo trucidantur Achanzj, Olofancyque, et ad Axappos iam cades pervenerat, sibi minimum certaminis fuit. Nam et pars magna a signis aberrat, procedente nocte lapsi, strati que somno passim per agros, et qui aderant itinere ac vigilijs fessis intollerantissima laboris corpora, vix arma humeris gestabant, et iam dici medium erat, sitisque et calor semiconfectos hiantes, cadendos capiendosque affatim praebebat. Ballabanus dux cum saepe alias memorabilis, tum illa praecipue pugna fuit. Namque pugnant es hortando, pariterque, adeundo pericula sustinuit dnu, ille fessos abnuentesque, radio et labore, nunc precando, nunc castigando accepit. Ille fugientes reuocavit, omissamque pugnam aliquot in locis restituit. Postremo cum haud dubia fortuna Epirotarum esset, nec pugnam amplius sustinere posse videret, conitato equo quam celeri potuit cursu fugam arripuit, omnisque exercitus, omnesque ordines promixtim confusi, et palantes hinc inde per vallem, et agros, et montes, prout cuique fors dederat, conuersi sunt in fugam. Pauci enim duces sequuti sunt, qui inter cadem et tumultum vix cum eo evaserunt. Reliqui omnes Barbari aut ceciderunt, aut viui capti. Si qui vero ex his inter tumultum et furorem militum elapsi, ex valle exte tentarunt, ab his qui iuga montium et colles infederant, trucidabantur. Sicque exercitus Ballabani eo die profugatus, et ferè deletus est. Hanc tam magnam et praecelam victoriam a Scanderbego partam, subitus tumultus et novus aduentus hostilis exercitus excepit. Nondum enim Scanderbegus cum exercitu ex valle ipsa exierat, nondum spolia Ballabani exercitus inter sese milites diuiserant, adhuc hostium corpora palpitantia humi prostrata iacebant, cum nuncius Mamizae sororis a Petrella ciuitate, ubi ipsa cum cohorte et familia sua confederat, cum literis ad Scanderbegum euolauit.

Ballabanus
fortiter agit.

lauit. Quibus illa fratrem admonebat, Jagup Arnauth prefectum, & ductorem exercitus Mahumetis Principis cum sedecim millibus equitum per viam Belgradi in Epirum irruisse, & omnia depopulatum igni ferroq; dedisse. Tuncq; in Tyranna minori, iuxta flumen, quod Argilata ab incolis dicitur, castrametatum fuisse. Hic Christianis parentibus Epiro oriundus, in captiuitatem à Barbaris ductus, circumcisus, fidem Mahumetanam induerat, vir strenuus, ac bellicosus, qui aliàs multa & praclara apud Mahumetem, & pro eo, tam in Asia, quam Europa gesserat. Venerat enim Jagup Arnauth causa intercipiendi Scanderbegum, vnà cum collega suo Ballabano, vt supra commemorauimus. Qua omnia vera esse, quidam Barbarus ex castris Jagup, qui à militibus Mamizae captus fuerat, assererat. Quibus auditis Scanderbegus statim cum exercitu suo, qui in procinctu adhuc instructus, paratusque erat, in Tyranna minori, quo Jagup Arnauth castra posuerat, ire pergit. Sed prius sic milites suos alloquendos putat:

Etsi vnquam aliàs exhortatio ducis vel imperatoris ad milites minime necessaria fuisse visa est, hodierna certe die, id mihi muneris apud vos com-
 militones mei minus necessarium esse duxi, quàm superuacaneum atq; superfluum sit, equo (vt aiunt) currenti, maximeq; concitato calcaria adhibere.

Adhortatio
 Scanderbegi
 ad milites.

Video enim vnumquemq; vestrum, milites mei amantissimi, sine imperatoris edicto, sine ducis imperio libenti animo praesto esse, ordinem seruare, vexilla, & signa propria sequi, vigilias, excubiasq; ducere, agereq;, officia, & munia militaria certatim subire, interdium noctuq; sollicitos, perungi-

De vita & gestis Scanderbegi,

les, indefessosq̄, nunquam desides, nunquam pigros & ociosos, sed absque stin-
 mulis & calcaribus concitatos, promptissimosque, & ad omnia, qua ad vi-
 ctoriam faciunt, & pro victoria consequenda expediunt, intrepidus, inui-
 ctissimosq̄. Hostem quinetiam extra ordinem viriliter, animosq̄ inuade-
 re, atq; opprimere, de victoria nunquam diffidere, neq; desperare. Propter-
 eà si unquam duci, aut imperatori de militibus suis gloriari licuit, hoc mi-
 hi quoq; tempore de vobis concessum est. Cum quibus & si semper paucio-
 res hostibus fuerimus, usquequaque tamen superiores, hodie victoriam
 de Ballabano hoste nostro acerrimo (quod tantopere optastis) pracla-
 ram, & egregiam adepti sumus. Qui quum tanta esset apud Ottomanum
 auctoritate, & fide, quicquid ab eo petijt, contra nos obtinuit, eique pro libi-
 to voluntatis sua omnia concessa sunt. Nam ipse quum ingentem, flori-
 dumque exercitum coëgisset, totis in nos viribus intendens (ut compos
 voti sui esset) & fidem, quam de certa contra nos victoria potiunda pro-
 miserat, adimplere posset, duobus quammaximis nos exercitibus medios,
 insciosq; intercipere, dolo atque insidijs opprimere, atque delere credidit.
 Sed (Deo propitio, & virtute vestra) factum est, ut nos priores in eum
 irruentes, illum cum omni exercitu suo profligatum, casumque deleueri-
 mus. Nunc verò nobis nondum lotis (ut aiunt) manibus, nondum fini-
 to conuiuio, nondum remotis mensis, Jagub Arnauth, ut bonus & opti-
 mus conuiuator, totum vult prandium apponere, & suos conuiuias non
 fraudare, sed bene & optime illos accipere, ne fameſcant, exercitumq; suum
 tanquam reliquias afferre. Ecce milites mei amantissimi, antequam val-
 lem egressi simus, antequam à sanguine hostili manus nostras coinquina-
 tas lauauerimus, antequam tela terferimus, & arma purgauerimus, &
 ea in vaginis & tecis recondiderimus, ipse Jagub ad nos venit, vobis sua
 munera, dona, & xenia, id est, exercitum, & reliquias ab Ottomano
 contra vos missas dicatas offerre, ut pro libito voluntatis vestra ex eis
 quicquid visum fuerit, aut degustetis, aut deuoretis. Fraque socij & viri
 fortissimi & felicissimi, accedamus ad nuptias, ad quas Jagub nos inuitat,
 conuocat, ut eum ad saturitatem abutamur, & quum affatim deuoremus,
 tum nobiscum etiam auferamus. Expediamus igitur nos hinc, egrediamur
 vallem, occurramus Jagub, & exercitui eius, qui quidem tenuis est, &
 tantummodo profligatus. Nam si Ballabanum ipsum cum 24. millibus
 concidimus, cur non Jagub cum 16. millibus maēt abimus? In hoc maxi-
 me vestro belli ardore, qui nondum bellicum furorem, nondum Mar-
 tiales animos vestros & spiritus deposuistis. Videor enim mihi videre mi-
 lites, & pra oculis versari Jagub à vobis casum cum omni exercitu suo at-
 que profligatum. Quare acceleremus ad eum, festinemus ad replendos, sa-
 turandosq; appetitus nostros, & ut spolijs diuitijsq; hostilibus pleni, onu-
 sti q; do-

stiq; domum ad lares proprios, liberos & uxores reuertatis, nunc totis viribus contendite.

Quum hac vix Scanderbegus dixisset, milites tanto sunt ardore pugnandi accensi, ut omnes unanimes sublatâ voce exclamarent, in hostem & ad prandij sui reliquias, quas Jagup Arnauth apponendas attulisset, iamiam deuorandas properandum esse, Qui anquam certi de victoria, pramissis signiferis cum aquilis & vexillis, exercitum mouerunt, & ad Jagup, qui in Tyranna minori castrametatus erat, profecti sunt. Qui quum Scanderbegum cum exercitu ad se euntē audiuisset, motis inde castris (ignorabat enim adhuc de cade exercitus Ballabani, & fuga eius) in extremam Tyranna partem & angulum copias cōtraxit, prope collem, seu monticulum quendam, in quo pagus seu villa est, quæ Cassar ab incolis appellatur, ubi tutior commodiorq; castris suis locus esse videbatur. Scanderbegus verò eundem locum, quem ipse Jagup prius habuerat, occupauit. Vbi hincinde vterque exercitus per illum diem absque pugna acquieuerunt. Verum Scanderbegus eam noctem qua secuta est, sollicitus, anxiusq; transiegit, ne Jagup cum exercitu suo fugam arriperet, si forte de cade & fuga collega intellexisset. Omnes igitur vias, aditusq; & itinera obsedit atque praclusit, praesidia undiq; disposuit atq; locauit. Exorto autem die, cum sol regionem illam collustrasset, è regione hostium oculos reuerberabat, quo deprehenso Scanderbegus, fretus se facilius victoria positurum, spei, animiq; plenus, instructo preparatoq; exercitu, ad Jagup castra peruenit, ubi nonnulla caforum capita exercitus Ballabani, quæ seruata cum cura attulerat proyci ante hostium stationes, captiuosq; vinctos, ut erant, ostendi iussit. Jagup autem tanto simul publico familiariq; ictus luctu, agnoscere se fortunam Ottomanis fertur dixisse.

Cassar.

Dehinc Scanderbegus quingentos electissimos equites ad Jagup ad pugnam incessendum prouocandumq; misit. Quibus mandat unum est, ne certamen inirent, irruenti terga verterent, quod & factum est. Namque Jagup ex omni exercitu suo factis tribus aciebus, repente è stationibus profiliuit, & Epirenses fugientes insecutus est: tunc pugna atrox hincinde committitur, sed Christianis facilis ea victoria fuit. Nam Scanderbeg aduertens ad Jagup, penetrans omnes hostium cuneos, eum hasta primum transfixit, deinde capite obruncauit. Barbari viso Jagup mortuo, omnes in fugam conuersi, & palantes caduntur, viuisq; capiuntur. Qui verò ex hostibus manus & militum furorē euaserunt, à colonis, habitatoribusq; locorum hincinde fusi per agros, sylvas & campos, aut vini capiebantur, aut trucidabantur. Nunquam ex duobus exercitibus vno eodemq; ferè tempore & bello, tantum hostium à Scanderbego interfectum est. Redditaq; aqua Belgradensi clades, & alterius ducum fuga, & eius exercitus interi-

Ottomani sermo de fortuna Scanderbegi

De vita & gestis Scanderbegi,

tu, & alterius præfecti cade cum omnibus copijs videbatur. Viginti quatuor millia hostium caesa, capta sex millia. Præda magna, alia cum omni generis, tam auri, argentiq;. Colonorum qui capti apud hostes erant supra quatuor millia capitum recepta. Jd solaty fuit pro amissis ad angustias, ad

Valchales furcas. Eoq; pralio (nam haud quaquam incruenta victoria fuit) mille fermè Epiensium desiderati, adeoq; etiam victores sanguinis cadisq; ceperat satietas, atq; lassitudo. Ut quum postero die Scanderbego nunciatum esset, Ballabanum cum vno tantum agmine inter cadem effugisse, & abire sine signis, sine ordine vlllo, posseq; si vna equitum ala ad persequendum mittatur, omnes facile deleri: Super sint, inquit, aliqui nuncijs, & hostium cladis, & nostra virtutis, parta de hoste victoria. Ac expeditis omnibus, præfectus castrorum Scanderbegi ad urbem Croia iter suum direxit, quod frequentia minore, quia nemo præcesserat nuncijs, læticia verò tanta, vix ut compotes mentium præ gaudio essent, celebratum est. Nanque Croia neuter animi habitus satis pro re dici enarrariq; potest. Nec quo incerta expectatione euentus pauida perstiterat ciuitas, nec quo victoria famam accipiens, vniuersis profusa est gaudijs. Nunquam per omnes dies, ex quo Scanderbegum Principem in hostem profectum fama attulit, ab orto sole ad occidentem, aut procerum urbis quisquam à curia, atq; à magistratibus abscessit, aut populus è foro. Matrōna quia nihil in ipsis operis erat, in preces obtestationesq; versa per omnia delubra vage supplicijs, votisq; Deum, superosq; fatigauere. Tam sollicita ac suspensa ciuitati fama incerta primo accessit, duos Dibrenses equites in castra, qua
ad fi-

ad fines, & in faucibus Epiri opposita erant, venisse ex praelio, nuntiantes
 casus hostes, quod primo magis auribus, quàm animis acceptum fuit, ut
 maius, latiusq̃, quàm quod mente capere, aut satis credere possent, & ipsa
 etiam celeritas fidem impedebant, quod biduo ante pugnam dicebatur.
 Litera deinde à Tanusio missa ex castris afferuntur, de Dibrensiũ equi-
 tum aduentu. Ea litera per forum perlata in curiam omnes exciuerant,
 tantòq̃ certamine, ac tumultu populi, ad fores curia concursum est, ut ad-
 ire nunciũ non posset, trahereturq̃, à percunctantibus vociferantibusq̃,
 ut in forum prius, quàm in curiam litera recitarentur. Postquam verò
 litera etiam in curia recitata sunt, & pro cuiusque ingenio alijs iam cer-
 tum gaudium, alijs nulla ante futura fides esset, priusquam nuncios castrorũ
 prefecti, vel literas audissent, ipsum deinde appropinquare prefectum
 castrorum allatum est. Tunc enim verò omnis atas currere obuij primus
 quisque oculis, auribusq̃, haurire tantum gaudium cupientes, ad militare
 usque extra portas ciuitatis continens agmen peruenit. Prefectus castrorũ
 erat Tanusius, circumfusus omnis generis frequentia in forum perue-
 nit. Quum alijs ipsum, alijs comites eius qua acta essent percunctarentur, &
 ut quisque audierat, exercitus hostium casus, imperatoremq̃, alterum oc-
 cijum, legiones Epiroticas incolumes, saluum Principem Scanderbegum
 cum suis castrorum prefectis. Extemplo alijs porro impertiebant gaudium
 suum, cum agrè in curia peruentum esset, multo egrius summot a turba
 Principibus miscerentur. Litera in curia lecta sunt. Inde Tanusius lite-
 ris perlectis, ipse pleniùs omnia qua acta erant, exposuit cum ingenti assen-
 su. Postremo etiam clamore uniuersa curia, quum vix gaudium animis
 caperent, discursum inde ab alijs circa templa diuina, ut grates agerent,
 ab alijs domos, ut coniugibus liberisq̃, tam latum nuncium impartirent.
 Curia & primates quod Scanderbegus incolumi exercitu ducem hostium
 cum Ballabano fugato, legionesq̃, occidisset, supplicationem in triduum de-
 creuerunt. Eam etiam supplicationem vxor Scanderbegi cum consiliarijs
 edixerunt. Celebrata à viris feminisq̃, Omnia templa per totum triduum
 equalem turbam habuere, cum matrone amplissima veste exulta cum li-
 beris, perinde ac si debellatum foret omni soluta metu Deo immortali gra-
 tes agerent. Statum quoque ciuitatis ea victoria composuit, ac si perpe-
 tuam pacem comparassent omnes. Profligato itaque Iagub Arnauth cum
 eius collega Ballabano, uno eodemq̃, ferè tempore & praelio, eorumq̃, exer-
 citibus casis, Scanderbegus subito (ut maiorem hostibus terrorem incute-
 rent) Turcicum agrum ingressus, ad intima usque loca penetrans, cuncta
 igni ferroq̃, depopulatus est. Indeq̃, predam quam maximam secum aufe-
 rens victor agro hostili egressus, nullo penitus hoste resistente, aut repu-
 gnante latus in agrum suum, & festinus reuersus est. Qui more suo relicto

Litera à Ta-
 nusio missa.

Gaudiũ Cro-
 nix à victoria
 Scanderbegi.

Responso, &
 ingressus Scã-
 derbegi in vr-
 bẽ regis, cum
 iocentitrium
 pho & præda
 victoriam ex
 hostibus pro-
 fligatis.

De vita & gestis Scanderbegi,

ad fines imperij sui consueto presidio, summo cum plausu & iubilo triumphantis more in urbem regiam Croia inuectus est. Ubi per aliquot dies inter ciues suos, & cum his celebrata tam ingentis victoria laticia, laureatas literas ad omnes ferè Reges & Christianos Principes scripsit, & victoriam hanc, quam aduersus Barbaros (Deo autore atq; propitio) adeptus fuerat, his impartiuit, dispensauitq;. Quibus etiam varia donorum genera,

Equialipedes & munera ex hostium spolijs, ut pote equos alipedes (ut aiunt) & velocif-

simos seruos captiuos, arma & tela, preclaras quoque equorum phaleras, & id genus ornamenta misit. Dehinc soluto exercitu, ad propria unumqueng, ire permisit. Ex quo postea annus ille Scanderbeganis non minus insignis, quam hilarius & letus fuit.

MARINI

MARINI BARLETII SCO-
DRENSIS SACERDOTIS DE VI-
TA ET GESTIS SCANDERBEGI
EPIROTARVM PRINCIPIS,
Liber Duodecimus.

Rostquam fama tanti facti, et cadis uniuersi ferè exercitus Ballabani, et collegæ sui Jagub, ad Mahumetem Principem peruenit, is ingenti dolore simul atq; terrore percussus, non parua cura atq; sollicitudine angit, torqueriq; cœpit, veritus, ne fortunam, que tantum propitia ei, et secunda fuerat, duram experiretur impostero atque aduersam. Anxius itaq; animi, atq; consilij inscius quid agendum esset, et nec secum quidem ipse concors, omnes duces et præfectos suos ad concilium conuocauit. Vbi post multas tandem sententias atq; contentiones statutum est, ut ipse Mahumetes Princeps cum cohorte, et omnibus copijs suis aduersus Scanderbegum progredere-
retur. Quare edicto per omnes regiones proपालato, ut milites nomina sua darent, coacto ingenti, validissimoq; exercitu, præterea comœatu abundè, omnibusq; bellicis instrumentis præparatis, castra sua contra Scanderbegum mouit. Quo audito Scanderbegus, omnium ducum et præfectorum suorum consilio adhibito, maximè Pauli Angeli Dyrrachiensis Archiepiscopi, cui summa consi-

Scanderbegus
cōsultat de re
sistendo Tur-
cæ.

liorum commissa erat, necnon Veneti Oratoris, qui illic aderat, omnium cōsensu statuit, & decreuit, ut vrbes, & loca omnia fortissimo milite, alysq; necessarijs rebus communirentur, firmarenturq;. Et in primis, ut in Croia vrbe, qua cardo totius regni, atq; caput erat, & a qua cetera omnia dependebant, strenuus & fidus miles, prudens & sapientissimus prefectus poneretur. Verum hoc in loco parumper digredi non erit malum, ut ostendamus quanto terrori, quantaq; formidini Scanderbegus Mahumeti Principi fuerit. Qui quum videret eum in tantum excelluisse culmē, ut nomen eius iam suis omnibus terrificum formidabileq; esset: Verebatur ne ob eius celebre nomen & famam, qua iam vbiq; peruaferat, gens eius, & populi in seditionem versi eum trucidarent, aut e regno deijcerent. Itaq; in mortem eius insidijs & dolis machinari, moliriq; cepit. Nactus est autem duos, qui omni linguarum & sermonum genere eruditi erant, quos edocuit, instruxitq;, cum maximis prius premijs donasset, maioribusq; indies cumulare promississet, ut se transfugas esse simularent, mentirenturq;, & zelo orthodoxæ fidei ad eum defecisse assererent, Christianoq; ritu baptizari continuo peterent. Et postquam ei que vellet persuassissent, veneno, aut ferro illum interimerent. Qui vbi ad Scanderbegum deueniunt, ut eiq; sacro fonte Baptismatis purificatus est, & ab eo in cohortem & familiam suam (ut vulgo aiunt) suscepti sunt. Inde verò ad paucos dies, erat enim cura Deo Scanderbegus, qui nefanda eorum consilia patefecit, ne optimus Princeps optime de Christiana fide meritus, tam iniquum & ignominiosum satum subiret, transfuga isti insidias, fraudesq;, quas in Scanderbegum moliti fuerant, occultare minime potuerunt. Nam ambo in tantum inter se dissidium, atq; discordiam venerunt, ut ira & furore pleni, in maximas inuicem contumelias prorumperent, & alter alterum proderet, palamq; se patefacerent, quod à Mahumete Turcarum Principe ad ipsum Scanderbegum obtuncandum summissi fuerint. Qui statim comprehensi, & tortoribus adacti, rem omnem explicarunt, sicq; ambo laqueo suspensi, vitam finierunt. Nunc reuertor vnde digressus sum. Postquam enim Scanderbegus omnia loca sua premuniit, præsertim urbem Croia, in qua firmissimum presidium tum Albanorum, & Epirotarum, tum Italorum posuerat, quibus Baldesarem Perducem Italum, virum aque strenuum atq; fidum præfecerat. Interim litera tumultuosa vndiq; nuncio conuolare cæperunt, Mahumetem Principem cum 200. millibus militum ad Croiam oppugnandam breui venturū, præcursores suos, & equites leuis armaturæ iam iam adesse. Qui etiam paulopost in Epirum irruerunt, & biduo hinc inde per vniuersum agrum discurrentes, omnia igni, ferroq; depopulati sunt. Nocte verò qua secuta est, secunda ferè vigilia urbem ipsam Croia obsidione in modum coronæ vndiq; cinxerunt. Venerat enim ad eius obsidionem Bal-

Scanderbegus
formidolosus
Turca.

Subornati oc-
cisiros Scan-
derbegi.

Croia ob-
sidio.

laba-

labanus Badera Mahumetis prefectus cum octuaginta millibus electissimorum equitum, qui ubi castra firmauit atque munijt, quotidie cum Cro-

sensibus, qui ex urbe erumpabant, vario ac frequenti praliorum, certaminumq; euentu pugnam committebat. Interea Mahumetes ipse Princeps cum reliquis copijs, & apparatu suo insigni ad urbem venit, qui primum ab oppidanis (ut moris est) urbem sub conditionibus petijt, cui cum pro resposso missilia, tormenta, aliaq; telorum genera dedissent, erumpentes mox ex urbe manus et iam cum hoste conseruerunt, ac non paruam illorum stragem adiderunt, victoriamq; pro parte consequuti, lati & alacres in urbem reuersi sunt, afferentes secum plurima ex hostibus casis capita. Ex quo Mahumetes Princeps indignatus, preparatis atque erectis quamplurimis tormentorum machinis, in oppidanos contorqueri iussit. Adduxerat enim secum metalla ad tormenta cuiusuis generis costanda, ad urbē ipsam, eiusq; mœnia penitus subruenda atq; euertenda. Artifices praeterea in omni re bellica peritissimos. Sed interim egregius & praclarus Princeps Scanderbegus, qui in campo cum valido exercitu & copijs erat, Mahumetis castra quotidie infestabat, nec illum sinebat aliquo momento quiescere, sed ita assidue adoriebatur, inuadebat, infestabat & instar torrentis, qui ex magnis & inundantibus pluuijs è montibus descendens, omnia secum rapit, prostermit, atque euertit: Sic Scanderbeg quoque in Turcica et hostilia castra alio semper & alio irrumpens laetere, ea undiq; vexabat, hosti cadem, cladem, damna, & iacturas maximas inferebat. Ex quo

ii 3 sequi,

De vita & gestis Scanderbegi,

Mahumetes
discedens à Cro-
ia & Epiro se
infecit, Balla-
banum cum
innumeris co-
pijs in Croiz
obsidione re-
liquit.

sequi, nec ipsi spem ullam urbis potiunde esse (Croia et enim nō tantum non expugnari, sed nec oppugnari commode poterat) decrevit inde omnino discedere, & Bizantium unde iam venerat, se recipere. Verum quia id non paruo sibi dedecori & ignominia fore arbitrabatur, si nullo à se praeclaro facinore aduersus Scanderbegum adito, re infecta iam turpiter abiret, statuit Ballabanum, quem supra commemorauimus, exercitui praeficere. Quem cum viginti tribus millibus electorum militum in Croia obsidione manere iussit. Cui etiam octo alios militum praefectos, viros praeteris & robore corporis praestantes, & ingenio ac militari peritia solertes adiunxit. Quorum cuilibet septem milia militum fortissimorum dedit, qui omnes ad nutum semper & imperium Ballabani starent, nec ab eius consilio discederent, veritus quod solus Ballabanus cum tanto etiam militum numero, tantaque copiarum multitudine Scanderbegi resistere non posset. Quo facto, Mahumetes ipse postea à Croia obsidione collectis (ut aiunt) vasis, nocturno tempore intensus castris Constantinopolim versus iter arripuit. Qui dum proficisceretur, quosdam Chaonia populos, & loca quadam Scanderbegi, quae Chidna appellabantur, multis promissionibus allecitos (armis enim expugnare non poterat) in deditiōnem & fidem suam accepit, quam (ut sui moris erat) eis minime seruauit. Ex quibus octo milia hominum praeter mulieres & infantes trucidare fecit, eorum truculenti modo Tyrannus innoxium sanguinem effudit, postquam in Scanderbegum sauire non potuit. Grauis profecto est Regum indignatio, grauis Principum ira, qua non plumbea, sed plumbea (ut dicitur) vere est. Profectus itaque Mahumetes Princeps ex Albania maestus & tristis, relicto ibi Ballabano praefecto cum innumeris copijs, cui mandatum est, ut tamsiu Croiam urbem obsidione premeret, donec Croienses longa fessis obsidione, & dura funestaque fame attriti atque enecti, consumptis rebus omnibus necessarijs pro victu sese in eius ditionem iraderent. Sed impiger & strenuus Princeps Scanderbeg excaescens, valdeque indignatus, nec id vilo modo concoquere valens, quod Ballabanus homo obscurus, & infimo loco natus, cui parentes ad seruitium & famulatum Scanderbegi patrii semper fuerant, sibi oppositus esset, armis cum eo contendere, bellumque gerere decreuit, & eum omnino aggredi, inquit eius castra irrumpere. Itaque conuocatis undique Principibus, socijs, & confederatis suis, quo illis animi sui sententiam aperiret, coram eis in hunc modum loquutus est:

Oratio Scan-
derbegi ad so-
cios, Princi-
pes, & confede-
ratos, pro
auxilio ab eis
impetrando.

Credo equidem vobis haud ignotum esse, Principes & commilitones amantissimi, quamobrem huc vos conuocauerim, quidue in praesentia sim differurus. Noctis enim omnes quanta rabie, quantaque immanitate Mahumetes ille Turcarum Princeps in Christianam nomen, & ortho-

thodo-

thodoxam fidem conspirauerit, illamq̄ magis atq̄ magis omni tempore insequatur ac premat. Pro qua nobis illi fortiter resistendum, atque etiam si mori contigerit, alacriter pugnandum esse duco. Maiores eius Asiam prauertunt, dehinc in Europam trayciantes, tot Reges & Principes Christianos prauis artibus de medio sustulerunt. Hic verò illorum sequens vestigia, in nos ceu maiorum suorum reliquias versis (vt aiunt) proris furo-

rem suum euomere, nomenq̄ nostrum penitus delere conatur. Mahumetes inquam iste truculentissimus, qui velut sorte quadam prope in aternū hostis mihi datus, summa vi opeq̄, me rerumq̄, mearum statū omnem penitus euertere contendit. Qui cum paulo ante cum toto exercitu suo in me impetum fecisset, nec ex sententia ei res successisset, tanquam furibundus & spe omni destitutus, praemore & tristitia hinc discedens, octo millia virorum ex meis, exceptis mulieribus & infantibus, quos fide sua, vel perfidia potius in deditonem acceperat, ferro sustulit, atq̄ trucidauit. Qui si profectō nunc mihi essent, viuerentq̄, nequaquam opus esset alienum implorare auxilium. Proficiscens hinc igitur Mahumetes, Principes inuictissimi, hunc Ballabanum, quem praeculis habemus, sui exercitus praefectū cum huiusmodi copijs in Croia obsidionem reliquit, quo illam tamdiu durissima obsidione cinctam teneret, premeretq̄, quamdiu in eius ditionem veniret. Quod si quo casu accideret (quod absit) nec de vobis (vt reor) nec de vestris coniugibus & liberis, rebusq̄, omnibus bene profectō esset. Nam saepius me dixisse memini, quod ravidus & truculentissimus hostis isse nihil aliud molitur, nihil aliud mente agit at, & expetit, quam nos seiuictos, & abin-

ab iniuriam distinctos opprimere, atque de medio tollere, regna, imperiaque nostra arripere, sibique vendicare. Quare Principes amantissimi, nolite pati, ut perfidus Tyrannus iste, atque communis omnium hostis, sub iugo nos infidelitatis ac perfidia sua subiciat, fidemque religionem nostram opprimat, regnaque imperia pessundet, uxores, liberosque nostros in seruitutem trahat. Proinde omnes admono, rogo, obtestorque, ut hosti sine mora occurrere properetis, qui praeforis in limine adest, qui festinat, et ad nos opprimendos totis viribus accelerat. Itaque in auxiliumque tutelam fidei vestrae, cui quicquid corporis, vitae, ac sanguinis superest, deuouere debemus. Vos Christiani Principes inuito, inuoco atque imploro, ut Ballabanum hunc communem hostem nostrum, quem videtis ex urbe nostra, e regno, e patria expellamus, reiciamus, qui profecto si me oppresserit, nec vos impunitos relinquet (Epirotica enim gens inimica Turcico nomini est) et ex mea iam iam futura est vestra publicaque omnium fortuna. In beluas strinximus ferrum, hauriendus illarum, aut dandus nosser est sanguis, Caterum fidem meam vobis promitto, quod vestra ope et auxilio mihi praesto existentibus, hunc Ballabanum homuncionem vilsissimum et abiectissimum hominum, cuius maiores vitam semper ruralem et paganam sub parente meo traduxerunt, qui et ipse saepenumero (ut scitis) est a me antea multiplici clade sedatus, fusus, prostratus, nunc cum uniuerso eius exercitu in fugam versum, viuum, aut mortuum (ut fors dederit) vobis tradam, victoriamque de eo insinem, atque praclarissimam referam. Jam scitis Patres optimi, me hucusque nullum a vobis unquam auxilium, operum implorasse, sed solus semper cum copiis et militibus meis, proprijs viribus contra communes hostes, vos, regna, imperiaque vestra protexisse, atque conseruasse. Nunc vero iam tot bellis attritus, tot expeditionibus exinanitus, tam longo tempore cum militibus meis continuè armis insistendo, viribus ferè exhaustus sum. Quorum maior pars et fortissimi bello ceciderunt. Alij acerrime dimicantes capti sunt, aut vulnerrum multitudine corporibus mutilatis inuisiles bello facti sunt. Propterea opus est Socj, ut nunc ad vos confugiam, vestrumque implorem auxilium, quo ab hoc communi hoste, quem in ianuis et oculis habemus, urbem meam, vosque pariter liberem atque defendam. Quare mature succurrat is mihi, me me sequamini, et quod ductu meo facere semper soleatis, vincite. In hunc Turcicum et hostilem exercitum irruamus, impetum faciamus, quem statim (ut spero) in fugam conuertemus, facileque de eo victoriam consequemur, arma, insignia, aurum, argentum, spolia opima nobiscum referemus, milites nostros exuuijs ditabimus. Rem igitur tantam mecum capecite, victores enim (Deo propitio) omnino nos fore spero: Vosque pleni fortunarum, ac gloria simul publice, simul priuate triumphantes domum ad penates vestros redituros.

Scanderbegus
Ballabanum viu-
uum aut mor-
tuum sperat
se habiturum

redituros. Nunquam profecto vos decepi, nunquam sefelli, nunc tempus est v'focij, quo nos, regnaq; nostra, vxores, liberos, aras, focos, & demum fidem Catholicam à tyrannide & iugo barbara feruitutis atq; captiuitatis vindicemus, liberemusq;. Victoriã cum ingenti gloria & triumpho de hoste reportemus.

His dictis à Scanderbego, duces illi & Principes omnes ea oratione erecti, & gaudio exultantes, frementesq;, unanimes libera voce exclamarunt, hostem etiam ad sanguinem vsq; pro fide Catholica, pro patria salute, pro Scanderbegi incolumitate, omni ingenio, totisq; viribus persequendum, in Turcica castra fortiter & intrepidè irruendum, Scanderbegu Principem, ducem, auctorem, parentem, & patria omniumq; protectorem unanimiter sequendum, eiq; in omnibus parendum. Itaq; cuncti sese cum omnibus copijs & exercitu suo, in Scanderbegi fidem & arbitrium commiserunt, tradideruntq;. Statuto igitur prefixoq; ordine, ut quammaximus atq; validissimus exercitus undiq; cogeretur, Scanderbeg interim dum hæc geruntur, communicata re cum paucis, sine mora sagulo gregali & vilissimo admodum habitu indutus, ad urbem Romanam pro ope & auxilio à summo Principe patrumq; collegio implorando profectus est. Erat enim eo tempore Paulus xi. Pontifex maximus. Qui quum Scanderbegum vidisset, ob eius celebre nomen, viriq; præsentiam & auctoritatē, hilari, perbenignoq;

vultu illum suscepit, donisq; & honore maximo prosequutus est. Quem quum in Consistorio (sic enim patrum collegium vocant) adduxisset, Scanderbeg coram eiu ita concionatus est :

Cœlebs & di-
uina vita Ro-
mæ.

Quis unquam mortalium Romane Præsul maxime atq; sanctissimæ, Reuerendissimæ amplissimæq; Patres, non lingua dicam exprimere, sed ne animo quidem concipere posset, loci huius & sedis sacratissimæ, in qua statûs, celsitudinem & sublimitatem? Cuius nulla pars est, nullus angulus, quin totus sanctitate, diuinitate plenus undiq; resplendeat atq; resurgat. Vbi primum Petrus ille beatissimus, sanctissimusq; Christi vicarius, ubi Paulus Doctor egregius, vas electionis, atque totius orbis Christiana religionis buccinator: ubi tot viri sanctissimi, præfules & patres integerrimi diuinitus missi, cælibem & diuinam vitam traduxerunt: ubi tot Reges & Principes inuictissimi, gloriosissimiq; commorati sunt, qui omni sanctitate, omni virtute præditi, omni scientia referti, mundum totum, fidemq; catholicam erexerunt, decorarunt, illustrarunt. Quibus tu post modum, Romane Antistes sanctissime, ad hoc dignitatis fastigium natus magis, quam ullo mortalium iudicio vel consensu electus diuino quidem nutu, hac aetate tam aurea, tam sælici successisti, qui totius fidei & religionis nostra summum lumen esses, summum decus, summus splendor, qui Christianum nomē vel ad vltimas terras transferres, & ab omni Barbarica rabie vindicares. Magna profecto fuit expectatio iampridem, Pater beatissime, vel animi, vel ingenij tui, quàm non ut æques modo, sed longe quoq; superes omnia. Habes ex voto innocentiam vitam, sapientiam, atque consilij magnitudinem, naturam liberalitatem, experientiam rerum, qui in vniuersa natura, in qua quicquid est neruorum, quicquid admirandi, ita es undecunq; complexus, habesq; in manu, ut liceat semper ex te, tanquam ex thesauro aliquo depromere. Fælicem me igitur, qui te hodie intueor, alloquor, admiror, quo nihil poterat iucundius mihi, nil optabilius contingere in vniuersa vita. Sed fæliciores planè Romanam Rempubli- cam, qua Principem te, pastoremq; suum sentit, experitur, fruitur, quo meliorem, dignioremq; alium optare non potuisset, nedum inuenire. Cuius atq; grauitatem magis admireris, an pietatem in omnes amplectaris, an maiestatem atque eloquentiam obstupefcas, nescias penè. Qui (ut vno verbo omnia perstringam) nulla re alia magis eminet, quam virtutum omnium excellentia, qui omnium maiorum suorum, & superiorum Principum gloriam non æquaturus solum, verum vno omnium iudicio sit superaturus, longeq; à tergo relicturus. Gaudeat proinde & exultet, quicquid est vsquam Christiani nominis, vel splendoris. Latentur gentes, iubilet Deû Ecclesia penè afflictâ, qua per te sit spiritum & sanguinem receptura. Nichil iam timeat, iusta quosq; pelagi æstus, hilaris cuncta æquoris discrimina contemnat, Petri nauicula, te rectorem, te gubernatorem nactâ, qui Christi fidem & Euangelium semper augere, amplificareq; studes: qui vnus & pastor optimus, & Antistes sapientissimus non solum super oves & gre- gem tibi

gem tibi à Deo commissum, exactissime omnem curam & sollicitudinem impartiris, sed alienas quoque ouiculas errantes, vagas, dispersas, in tuum ouile, & Ecclesia gremium reducere, ac congregare die noctuq; inuigilas atque insudas. Bone Deus, cur mihi non est tantum eloquentia, ea dicendi vis, qua possem virtutes tuas omni laude maiores, non pro merito dixerim recensere, sed saltem non minores efficere: etsi non debitum persolvere, huic tamen meo tantæ, tamq; suauissima siti potum aliquem afferre. Sed & si possem, Pater beatissime, non est integrum hodie mihi per hos rerum tumultus, per tot maxima discrimina. In quo, nescio quo fato cum gentibus, & populis meis sum vnus omnium maxime coniectus atque immersus. Non permittit, non patitur Mahumetes, Turcarum Princeps ille truculentissimus, me vobiscum diutius commorari, Patres sanctissimi, vos contemplari, vos admirari Principes meos, Deos terrarum, ac mundi totius luminaria, qui maiorum suorum vestigia sequutus, ac spurcissima illius Mahumetana sectæ nephandus professor & propagator, vestrum ouile quotidie inuadit, persequitur, dissipat. Et non contentus malis, cadibus & rapinis, quibus in Asia vsus est, non satiatu Christiano sanguine, quem nuper tantum in Europa fudit, vt totam infecerit, polluerit, contaminauerit, & Christi nomē prophanauerit, sed nunc me, gentemq; meam tanquam hoc vltimum certamen relictum sibi euertere, atq; de medio tollere conatur. Cui nisi repente (qua tua sanctitas est atque clementia) occurras, obsistas, tu Principum Christianorum pater, iubar, atque sydus radiantissimum, actum est de re omni, actum de imperio meo, quippe populus Epiroticus tot bellis, tot cladibus exhaustus iam corruit, iam defecit. Huc igitur ego concessi Patres sanctissimi, ad vos ipse confugi, domi incendium maximum reliqui, hostem in ipsis vestibulis, qui non tantum gentem meam, & regionem omnem assidue dissipat, euertit, depopulatur, in seruitutem trahit, sed & ciuitatem ipsam meam Croiam, prouincia robur atque caput iamdiu innumero milite obsidet. Neque hanc obsidionem deserendam proposuit sibi, antequam vrbe ipsa aliquo modo potiatu. Et potietur (vereor) ni sublimitas tua succurrat atque subueniat. Ita oppidanos in rerum omnium necessitate, & vltimum discrimen adduxit. Consulti igitur Patres optimi atque sanctissimi (quæso) dum tempus patitur, prospicite, atq; opportune prouidete mihi. Cohibendus est enim impetus, & us nephandissimi Tyranni, reprimendus eius furor, atq; violentia, qui in tantum excreuit, atq; inualuit, vt iam iam extrema omnia Christiana Respublica, ac Dei Ecclesia, quam orthodoxæ fidei audeat minitari. Sed quid amplius? (proh dolor) quid peius? quid durius expectemus? Adidit iam in Christianum populum, adidit in gregem tuum omnia crudelitatis exempla, prophanauit, ita iam fœdauit, omniq; ludibrio habuit (pudeat

De vita & gestis Scandeibegi,

Deorum, hominumq;) fidem, religionemq; vestram, ut non minus molestum mihi sit dicere, quam vobis turpe audire. Videtis, ecce ingentis cuiusdam mali, non suspicionem modo, sed apertam speciem observari ante oculos omnium. Videtis Patres amplissimi Asiam serè omnem huic nephando, spurcissimog; hosti subiectã, Græcos quasi cunctos ab eo exterminatos, Rascianos Principes, Triballos, & Thracæ eversos, Illyricos perdomitos, Peloponnesum subactum, magnam Macedonia atque Epiri partem direptam, incensam, deuastatam. Vnus ego super sum, Pater beatissime, cum pusillo & tenui imperio, cum militibus meis, adeò tot prælijs at tritus, tot certaminibus exhaustus, ut nihil iam integri sit in corpore ad noua vulnera accipienda, neque quicquam supersit sanguinis, quod dari amplius pro Christiana Republica possit. Hoc est reliquiarum ex tot Principibus, tot ducibus, in feraci Macedonia illa regum altrice, quod nunc perfidus Barbarus iste totis viribus, arte, ingenio perdere, atque delere contendit. Jam nemini ignotum, nemini dubium est. Audisti Antistes sanctissime, audistis Patres religiosissimi, quot bella, quot expeditiones cum perfida gente ista maiores mei tot armis gesserint. Quibus ego postmodum ordine natura, diuino tamen præseruatus auxilio in regno succedens, nullum unquam tempus, nullum diem quieti aut ocio mihi concedere potui, sed cum prophana gente, bella maxima semper pertractaui, præsertim cum rabidissimo & truculentissimo Mahumete isto, qui iam tot malis rem meam, tot cladibus affectus, ut nihil reliquum supersit mihi, nisi (proh pudor) herbam victori (ut atunt) dare. Restiti hucusque, reluctatus sum, & diuina ope adiutus semper serè incolumis atque victor euasi. Sed nunc tot malis iam præteritis quàm instantibus fessus, tot certaminibus exhaustus, tot ducibus amissis, tot populis, viribus adeò exinanitus sum, ut nihil serè præter animos feroces ex antiqua fortuna supersit. Et Barbarus iste (sic sortè peccatis nostris exposcentibus) supra quam dici possit, suas vires auxit, imperiumq; suum ampliauit. Propterea mundi totius iubar, ac Christianæ religionis decus splendidissimum, ad tuam Maiestatis pedes supplex, & qua decet veneratione confugio, tuum nomen inuoco, opem & auxilium imploro. Descendas iam Pater sanctissime, provideas, quo his tot procellis, & bellorum turbinibus obsistere, easq; non ita certo periculo vita, ac rerum mearum dispendio perferre queam. Fidemq; vestram sanctissimam, sanctissimi inquam Patres, contra vim & impetum huius immanissimi Tyranni protegam atq; defendam, pro qua & vsque in præsentem diem omnia extrema sum perpeffus. Et impostèrum me deuoui, neq; ullum mortis vel periculi est genus, quod pro quocunq; vestrum commodo & dignitate, in aliquo vita mea tempore subterfugiam.

Postquam Scanderbeg orandi finem fecit, tanto fauore ab omnibus est

exce-

Populi subie-
cti Turca.

Herbam dare
fermo prouer-
bialis est, vi-
ctorem agno-
scere. Plin. lib.
22. cap. 4. &
Fest. Pomp.

exceptus, tam liber aliter & honorifice habitus, ut quàm celeriter expeditus, quicquid a summo Pontifice, patribusq; petierat, perfacile impetraverit, & ei quàm liber aliter sit concessum. Qui maximis etiam muneribus & præmijs donatus, maximo auri, argentiq; pondere, grandisq; pecunia cumulatatus, alacerq; inde discedens in Epirum, ad suos reuersus est.

Ceterum antequàm ulterius progrediamur, describendus mihi videtur esse locus, quo Ballabani castra posita erant, quo res, negotiumq; nostrum melius percipi possit, & oculis legentium subiciatur. Diximus enim iam Croiam Epiri urbem esse, in campis Aemathia positam, in alta saxi crepidine, & undiq; precipiti, nisi tantum ab vna parte, qua vix accessibilis, & peruia est, a monte Cruino abscisa, qui ei adiacens, eum quasi supereminere videtur. Qui quidem in longum protenditur, & ab ea parte, qua urbis arx est, in cliuum sese extendens, paulatim descendit, & plures tumulos siue colles facit. Vbi Ballabanus castris suis loca occupauerat, ibiq; totam sui exercitus molem redegerat, & urbem dura obsidione premebat, montemq; Cruinum occupauerat, super quem presidium suum collocauerat. Verum omisso hic parumper Ballabano, ad Principem Scanderbegum redeamus. Qui postquam ex vrbe reuersus est, maximum undiq; exercitum, ingentesq; copias atq; validas in vnum contraxerat. Venerant namq; ad eum Reguli omnes confederati, & circumuicini confluerant, quotidieq; consuebant omnes populi, tam ex Epiro & Macedonia, quàm ex Illyrico & Dalmatia, ita ut nunquam antea maior exercitus, neque ex validioribus, pugnantioribusq; ab eo coactus est. Quem Scanderbegus in duo diuiserat, quorum alteri Lecham Duchainum regulum præfecerat, virum non minus rerum bellicarum peritissimum, quàm fortunatissimum. Alteri vero Nicolaum Monetaam Nobilem Scodrensem, virum acerrimum, qui ex Lyssso per campos Aemathios, & syluam Ionimorū copias ducitantes hostem ab eo latere aggredierentur. Ipse verò cum reliquo armorum robore tam equitum, quàm peditum montem Cruinum versus ex alio latere adoriretur, quo Ballabanus fortissimum, munitissimumq; presidium (ut diximus) locauerat. Hoc constituto, sicq; copijs dispositis, in hostem primus progressus est. Qui quum ad montem Cruinum cum exercitu peruenisset, illico nunciatum est ei, Ionimam fratrem Ballabani cum præclara Turcarum manu ad fratrem contendere, ut se illi coniungeret. Qui (ut fama erat) iam montem Bulgari superauerat. Quo audito Scanderbeg, sine mora electo flore & robore militum, relictoq; ibi reliquo exercitu, per totam noctem ad Ionimam summa celeritate perrexit, eumq; de improviso aggressus fudit atque dissipauit, viuumque cum Heder filio suo capit. Inde per noctem eadem celeritate in castra sua victor reuersus est.

Mane verò Ionimam cum eius filia vinctum in conspectu fratris addu-

Croiz delcristo.

Fortissimus exercitus non fuit ad Scanderbegum.

De vita & gestis Scanderbegi,

Etum ostendit. Dehinc monte Cruino deturbato, hostium presidio potius in eius summitate victor euasit. Quo cognito Ballabanus desperata iam victoria de Scanderbego, a quo toties fugatus fususq; fuerat, ira atque furore plenus, stimulis Martis agitat us, similis furibundo & insanenti, citato equo, cum aliquibus militibus ad mania usq; & portam urbis Croie euectus est. Qui cum a Croiensibus & oppidanis multis promissis & pollicitationibus urbem in deditiorem petere contenderet, erumpentes oppidani & Croienses, maxima vi & impetu cum adorti, in fugam conuerte-

runt. Quem quidam etiam ex Croiensibus Georgius Alexius nomine, vir Epiroticus, ictu sclopi fataliter in gutture percussum transfixit. Qui in castra equo reuectus, exanimis mortuusq; ante tabernaculum suum pronus in terram corruit, quo mortuo per omnia castra tumultuatum est. Barbari verò priuati suo duce & prefecto, nocte illa, qua diem insequuta est destituta urbis Croia obsidione, mæsto admodum silentio discesserunt. Qui ad locum, qui Tyranna dicitur, octo ferè millibus passuum ab urbe distantem castrametati sunt. Verum Scanderbegus cum ad Barbarorum castra exorto iam die veniret, ea vacua atq; deserta reperit, ubi multa impedimenta, sarcinulas, & comæatû abunde relictum inuenit. Postquam vero obsidio dissoluta, & urbs Croia liberata est, Scanderbeg victor de hoste triumphans, cum ingenti gaudio & gloria urbem ingressus est. Qui oppidanos omnes & Croienses publice de fortitudine, fide, & constantia plurimum commendans, maximis muneribus & premijs donauit. Interim verò duo equites ex castris Barbarorum, qui in Tyranna castrametati erant,

erant, ad Scanderbegum venerunt. Qui à ducibus & castrorum præfectis missi erant, ut his relictis castris, equis, & impedimentis, vita tantummodo superstitè abire cõcederetur. Timebant enim, ne Scanderbegus eis transitus, & itinera, qua transituri erant, occludi faceret, quo omnes trucidarentur. Ex quo statim Scanderbeg omnes Principes & milites suos in concionem aduocauit, ut quid super hoc faciendum esset, decernerent, & sua capita proferrent. Qui omnes pariter hostem aggrediendum, & cum eo acerrimè dimicandum exclamauerunt. Verum Scanderbeg eos sic breuibus allocutus est :

*N*oui iam pridem, viri fortissimi, & commilitones mei, virtutem : noui satis fortitudinem, & constantiam vestram, qua semper Barbarum acriter perterruistis, debellastis, in fugam conuertistis. Neque vereor hodie vobis animum deesse, hunc quoque hostem, quem in conspectu habemus, expugnatum à vobis, profligatumque iri. Sed animaduertendum est, Mi-

Oratio Epiren-
sis ad Prin-
cipes, præfec-
tos, & vni-
uersum exer-
citum.

lites optimi, animo sapius reuoluendum sapientis illud : In tranquillo tempestatem aduersam optare, dementis esse : sanioris verò, quauis rationè ei occurrere, cum tempus aut necessitas urget. Deus cælitus nobis victoriam sine ferro, sine pugna, sine cade demisit. Vrbs ab obsidione liberata est. Ballabanus hostis noster, qui tot mala adidit, & indies minabatur nobis, extinctus est. Exercitus eius fugam arripuit, sumus in pace, sumus in quiete, omnia arrident. Cur bellum quaramus ? Cur aduersam exoptamus tempestatem ? Cur fortunam cacam, & incertam tentemus ? *N*ostis

enim milites, quam inemendabilis, quam incorrigibilis sit Martis error. Nam alijs in rebus siquidem erratum est quidpiam, corripi tamen, emendariq; potest. At verò post praliorum delicta, locus emendationi minime conceditur. Ex quo veteres illi duces gloriosissimi non tam numerosos exercitus, quam armis eruditos esse voluerunt. Dubius enim est pugna euentus, incerti bellorum exitus, qui non in manu nostra, sed fortuna magis repositus est. Hostis semper timendus est, nunquam parui pendendus aduersarius, nunquam contemnendus, Quin & post consummatum bellum, post consequutam victoriam, non minori, quam in principio diligentia utendum est. Neq; unquam cum hoste temere consilgendum, aut pugnandum. Quare si nos bellum cum hoste hoc, quem in oculis habemus, experiri voluerimus, si fortunam tentabimus, salutē & rem nostram, qua iam in tuto, & in portu est, in summo (quod absit) discrimine & periculo adducemus. Cobibete itaq; impetum istum, inhibete animi feruorem, satis victoria est adeptum. Nunc iam de hoste triumphauimus, contenti esse debetis tot cadibus, tot cladibus de hoste sumptis, tantisq; afflatibus fortune, qua semper tam obsequenti usi estis. Videtis praterea has Barbarorum copias innumeras, ac penē infinitas, neque est hominum certe colluuius, sed eximius flos atque robur vniuersi Mahumetis exercitus, viri electissimi, fortissimiq;, bello accincti atque instructi, necessitate praterea armati, qua vltimum telum, ac maximum est, nihil pratere pugnam cupientes, quo videntam de morte Ballabani ductoris sui, & aliquid praclaro facinorosi ad Ottomanum Principem perferant, atque reportent. Simulant enim Barbari (michi credite) se nobis dedere velle, fingunt timorem, & pauorem. Nouis commenta & fallacias eorum, noui insidias, dolos, & fraudes, in quibus maxime huiuscemodi hominum genus semper versatur. Nihil profecto magis quam pugnandi copiam expetunt, quam ex nobis vltionē sumere. Itaq; milites cauendum (si fieri potest) cum his bellum committere, fortunam tentare. Sed age nihil sit doli, nihil fraudis, rabi di serē sunt omnes, spe omni destituti, ignominia cladisq; pleni. Omnia timentes nihil timent. Nihil periculosius, quam cum eis manus conferere, quibus vnā tantum salus est, nullam sibi salutem sperare. Audacter dimicet, qui nihil sibi reliquit, nihil in spem ponit. Quid & si omnes illos vel deleamus, vel in fugam conuertamus, & non istud ipsum sine malo vestro, sine naufragio, sine cruore, sine vita dispendio. Omnis ea victoria est mihi luctuosissima futura. Quas ob res, milites amantissimi, si me audieritis, si consilia mea capesseritis, profecto sine pugna, sine ferro eos superabimus. Laborant enim Barbari rerum omnium penuria, & maxime refrumentaria, sine qua exercitus absque ferro vincitur. Occludamus vias, & itinera, ne quicquam subsidij, commeatu suē quoquo modo ad eos perueniat. Nos interim urbem nostram

Croia fortissimo milite, omniq; presidio communiemus. Hi verò sic oclusi & obsessi fame teterrima omnino peribunt, & funditus sine ferro, sine pugna euertentur.

His à Scanderbego dictis, militum animi oratione eius sedari minime potuerunt, quin audaciores, ferocioresq; in hostem effecti, magisq; in furorem versi, atque magis elati, excitatiq; sunt. A quibus ingens postea tumultus, strepitus, & clamor undique exoritur, & per omnia castra exclamatum est: In hostem omnino fugientem, & iamiam prostigatum intrepide eundum, & in eum acerrime irruendum. Nec Scanderbego Principi, qui iam hostem timere ostendit, in hoc parendum esse, quandoquidem ex acerrimo bellatore cunctat or factus, arma viris ad arma natis, & arma frementibus velit auferre, & imperator exercitui, non exercitus ipsi Imperatori desit. Quorum vis & impetus vix à ducibus & castrorum prefectis inhiberi comprimiq; potuit. Quibus permissum est, ut cum primò urbs Croia frumento, comœatuq; communita fuisset, hostem ex animi sententia insequeretur, eiusq; castra aggredereur. Mandauerat autem Scanderbegas, ut transitus, viæ, & itinera Barbaris occluderetur, ne per transire possent, neq; ad eos comœatus, aut subsidium aliquod comportaretur. Interea dum Scanderbegani milites triduo circa urbem communitendam sedulo instarent, Scanderbego nunciatur Barbaros, qui in Tyranna castrametati fuerant extrema fame compulsos, inde castra nocte illa signo secunde vigilia, per quod tempus mortales somno altissimo premuntur, clam amouisse, neque tamen custodias fallere potuisse, sed maximam cum eis atque incolis pugnam commissam, tandem sibi ferro iter aperuisse, ingenti tamen suororum clade, & cade, & maxima impedimentorum amissione discessisse. Quo audito Scanderbegani milites, locis omnibus frementes agere tulerunt, & maxime de Scanderbego conquesti omnem in eum culpam reiecerunt, quod Barbarus impunè euasisset. Quibus tandem multis illecebris & donis placatis, Scanderbeg vniuersam obequitans prouinciam, Turcica & Barbaria presidia, qua illic aderant omnia, aut cepit, aut trucidauit. Postquam verò vniuersa prouincia pacata, tranquillaq; reddita est, Scanderbeg socijs multum collaudatis, muneribusq; illis quampluribus exhibuis, omnes à se sereno, hilariq; vultu dimisit. Qui Barbarorum præda onusti, lati alacresq; domum reuersi sunt. Ex quo insignis ille annus, & letus Scanderbeganis fuit.

De vita & gestis Scanderbegi,
MARINI BARLETII SCO
DRENSIS SACERDOTIS, DE VI
TA ET GESTIS SCANDERBEGI
 EPIROTARVM PRINCIPIS,
 Liber Tertiusdecimus.

Dolor & con-
 stitit Otto-
 mani Princi-
 pis, ex morte
 Ballabani, &
 dissolutione
 obsidionis
 Croiz.

*Missa impraesentiarum Scanderbegana re, qua sa-
 tis florida, satis iucunda & tranquilla erat, ad Ma-
 humetem Principem me conuertam, qui recenti
 Ballabani praefecti sui interitu, & fada suorum fu-
 ga, & strage vehementer indoluit, afflicto se, &
 macerans supra modum, quod obsidio urbis Croia
 dissoluta esset: & quomodo ipse de tanta ignominia
 aduersus Scanderbegum se ulcisci posset assidue co-
 gitabat, animoq; dies, ac noctes voluebat. Statuit tandem, ut coacto vn-
 dique ingento validoq; exercitu, ipse iterum in Epirum contra Scanderbe-
 gum rediret. Quo audito Scanderbegus, delectum accuratorem quam ad
 alia bella vnquam haberi solitus esset, fieri iussit, & omnia loca & vrbes
 praemunyt atq; firmavit. Peracto igitur anno, expectato veris tempore,
 quod expeditionibus est magis aptum, quo cuncta in campis germinantia
 rident, ipse innumeris copys, vario tormentorum genere, artificibusq; in
 omni arte peritissimis in Epirum proficiscitur. Qui vt primum venit, in
 quadã lata & ampla planicie, quam incola Sauram appellant, prope Scom-
 binum*

binum flumen castrametatus est, ubi Princeps Hyaranites Cominatus Scanderbegi socer preerat. Eaq̄ tempestate Ottomanus quodam in angulo iuxta populos, qui Iates, Bratescosagni, Cherabi, Buserscechi, & Sopotani dicti sunt, urbem Valmorum iam dudum à Gallogrecis, & Barbaris funditus eversam, quam nunc nostri ciuitatem nominant, instaurauit, atque reedificauit, qua fortissimo milite, omniq̄ presidio munita, firmataq̄, castra sua inde amouens ad urbem Dyrrbachinam expugnandam profectus est, putans illam ex improuiso immunitam, imparatamq̄, adoriri, sed eum sua sefellit opinio. Nam tum Veneti ipsi, tum Scanderbegus Princeps tam terrestri, quam maritimo milite omniq̄ presidio eam munierant, à qua Ottomanus Princeps cum multa cade suorum turpiter repulsus atq̄, reiectus est. Ceterum eo impraesentiarum omisso, pauca de laudibus huius urbis in medium asferre decreui. Dyrrbachium, quod prius Epidamnium dicebatur, urbs est Epiri, ab Epidamno quodam (ut nonnulli voluere) iam primum condita, à quo & nomen assumpsit. Huius ex filia nepos Dyrrbachus nomine portum adiecit, quod Dyrrbachium appellatum est. Verum ut alijs placet, Dyrrachium urbs Epiri maritima, est caput Taulantium, Pireorum, & Pratinorum, inter Lyssum & Apolloniam posita. Quae cum prius Epidamnium vocaretur, propter inauspicatum nomen (quia velut in damnum ituris omen esse videbatur) à Romanis postmodum Dyrrbachium est appellata, à Cheronefo, in quo sita est sumpto vocabulo, à Corcyreis (ut quibusdam placet) condita, quam potius ab ijs instauratam dixerim. Nam haec, si antiquissimis autoribus, & fama credimus, inter ceteras urbes vetustissimas connumeratur. Cuius laudes & praeconia magna multaq̄ extant. Nam (ut inquit Lucanus) Dyrrbachium opus est non manufactum, sed natura munitum, in rupibus adeò altissimis positum, ut qui nauigant, suspicientes mœnium altitudinem, non solum admiratione quadam, sed periculi timore attoniti fiant. Ea enim mari circumdata praeruptis rupibus ab vna parte, qua collis est continenti terra coniungitur. Hinc portum habet tutissimum, commodissimūq̄. Illinc campos latissimos, amantissimosq̄, agrum fertilem, & omnibus rebus copiosum. In ea sunt ades sacrae, templa augusta atque magnifica. Ibiq̄, conspiciuntur imagines Regum, & Imperatorum. Ibi visuntur antiquissima Principum monumenta. Ibi statua Adriani Caesaris, seu potius Colossus ingens ex metallo constatus, in aditum locum erectus est ad portam Caballinam septentrionem versus. Arena praterea, sive Amphiteatrum mira arte ingenioq̄, constructum. Muri urbis munitissimi, turribus, alijsq̄, insignibus operibus ornati, decoratiq̄. Spectanda quoque ea ciuitas est maxime in maritimarum specie, salinarum, ac mercium commoditate. Haec est Dyrrbachina urbs illa, qua Romanum vidit Senatū, ac perbenigne suscepit, civili san-

Epidamnium Colonia propter inauspicatum nomen à Romanis Dyrrachium appellata, nam Epidamnus urbs Macedoniae à damno deduci videbatur. Vide Phl. lib. 3. cap. 23.

Antiqua monumenta in Dyrrachio.

De vita & gestis Scanderbegi,

guine, atq; intestinis bellis non insignis minus, quàm infelix. Quæ deum qualis quantaq; fuerit, ipsa ruina docet.

Abscessus Ma-
hometis ab ur-
be Dyrrachio-
na.

Postquam igitur Mahometes à Dyrrhachinis tam male habitus est, & omnis eius conatus in irritum ceciderunt, credidit Scanderbegum urbis præsidio adesse, propterea quod milites eius plerosque sibi esse nouerant. Quare retrocedens ad urbem Croia ire contendit, eamque in modum corona undique cinxit, & primum petijt ab oppidanis, ut urbem, seq; in eius potestatem traderent. Quibus etiam multa dona & munera promissit. Cui cum Croienses varijs tormentorum, ac telorum generibus responsum dedissent, postea erumpentes ex urbe, acerrime cum eo decertarunt, victoresq; cum gaudio & multis hostium caesorum capitibus in urbem redierunt. Verum Scanderbeg, qui & ipse in campo cum suis aderat, qui nec latere, nec quiescere nouerat, Barbarum impunè ire non permisit. Nam eius castra aggressus, die noctuq; eum infestabat, varias cades & damna ei inferens, adeo quod Mahometes animaduertens, nihil se aduersus Scanderbegum proficere posse, inde discessit, & locum quendam ad litus Adriatici maris non longe à Dyrrhachio positum petijt, qui nunc ab incolis Caput redoni dicitur, ubi Princeps Scanderbegus nuperrimè urbem, quam Chirurilum appellauit, ponere cepit. Quam quum Ottomanus nondum habitata, nec perfectam reperisset, funditus euertit. Dehinc ad expugnationem quorundam populorum Scanderbego subditorum accessit. Scanderbeg autem assidue illum infestando sequebatur, qui montana etiam & aspera loca incolebant, eum die noctuq; assidue laceffebant, à quibus cade, & ignominia maxima affectus, inde discessit. Ad extremum vero desperata de Scanderbego victoria (qui prius omnia munerat atq; firmauerat) relicta Albania & Epiro, mæstus ac tristis turpiter discedens, Bizantium vnde venerat petijt. Post cuius discessum illico duo ex suis præfectis, Ali, & Aias venire, nisi ab ipso ad tutandos duntaxat, saluandosq; fines suos, ne à Scanderbeganis infestarentur, quos nullatenus ad bellum prouocarent. Qui cum primum venire, Barbara arte vsi, quo Scanderbegum in suam astraherent amicitiam, sibiq; conciliarent, multa xenia, dona & munera ad illum, clam admodum ab Ottomano facere fingendo, miserunt. Quibus Scanderbeg, quo animi sui magnificentiam cognoscerent, & ne à Barbaris gratitudine atque beneficijs superaretur, pulcherrima vicissim munera dedit. Interea verò Scanderbeg iussit undique delectum fieri, ut maximo coactò exercitu, ad urbem Valmorum expugnandam, quam nuper Mahometes fundauerat, proficisceretur. Morbo tamen graui implicitum (pro dura sati potentia) ab ea expeditione eum fortuna subtraxit. Nam quum vniuersam prouinciam ad recensenda capita obequitasset, & Lyssum tandem peruensset (ea enim urbs Veneto imperio parens, Scanderbego

Barbari & Sc-
anderbegi mu-
nera mutua.

Lv. f. Veneto-
rum vrbis.

der bego peculiaris, & perchara erat) ut ibi socios & confæderatos ad consilium congregaret, in grauem incidit febrem. Vnde morbo indies inualefcente, magis timens sibi, & iam extremum vita tempus aduentasse ratus, omnes socios & Principes, qui ad eum venerant, conuocari iussit. Præter eâ Venetorum etiam legatos, quibus cum maxima erat necessitudine atq; beneuolentia deinctus, ad hæc duces suos, & castrorum præfectos, omnesq; sic benignè alloquitus est:

Summam veramq; virtutem atq; religionem, Principes optimi, vosq; Commilitones amantissimi, esse arbitror, Deum summum optimumque imprimis iuste, sanctè, pieq; venerari, colere, obseruare: Dehinc patriam, remq; publicam, in qua natus quisque educatusq; est, non amare solum, tutari, semperq; præ oculis habere, sed etiam ad sanguinem vsque protegere,

Testamētum
& verba, quibus
Scanderbeg ad suos
duces & præfectos castrorum
vñs est.

atq; conseruare. His enim omnibus, qui hoc faciunt, proprium in cælo locum diffiniuere sapientes. Qua quidem omnia, que semper mihi cordi fuerint, ad eaq; omni ingenio, totisque viribus contenderim, Deum imprimis, vosq; optimos mihi testes adducò. Jam trigesimus peractus est annus, commilitones mei, quod impias atque nepharias Amurathis Turcarum Principis manus euasi, & in regnum meum auitum ac paternum confugi. Ex quo bella assidua, cum pro rei totius nostræ tutela, tum Christianæ Republicæ dignitate aduersus perfidam gentem, & Ottomanam rabiem gessi semper, atq; sustinui, omniaq; propitio Deo fauste, feliciter, & ex animi sententia cesserunt nobis, nec victum vnquam iusta acie, aut profigatum me Principem & commilitonem vestrum, sed victorem semper

De vita & gestis Scanderbegi,

de hoste (luceat hoc & mihi dicere) excepistis: neque memini unquam me praterquam semel sagitta in pede dextro à Barbaro quodam ictum fuisse, quem illico in totius exercitus cōspectu obruncaui, caputq; eius cruentum ante pedes vestros proieci. Alias quidem nunquam (ut nostis) membra hac, corpusq; meum tot bellis, tot periculis expositum vel ferrum hostile sensit, vel vulnere aliquo indoluit. Nunc verò (sic rerum humanarum ordine procedente) reuoluto tertio & sexagesimo atatis meae anno, iam in senium vergens, Ecce ò socij, ecce commilitones charissimi, morbo graui correptus, & totus naturalis virtute, & robore destitutus, iamiam desicid. Sentio iam commilitones mei, sentio inquam, diuina sic iubente providentia, qua cuncta constare, regiq; non immerito fatemur, deposita fragili hac mortaliq; sarcina, ad alia loca concedendum, vitæq; huius breuitatem, atq; arumnas, cum ijs, qua vera sunt commutandum esse mihi, neq; cogitatio me hac, aut necessitas potius (Deum testor) aliquo modo perturbat. Non inuitus iugum hoc subeo, quod nascentibus nobis fata dedere. Nihil dolendum est, nihil ingemiscendum, quod prater legem non patimur. At ea sumus lege nati, ut omnes in hac mortalitatis necessitate positi simus. Scio autem, quod omnibus necesse est, id ne miserum esse vni potest. Reddenda est tandem terra terra, obtemperandum natura, restituenta aeterna hac, immortalisq; anima, caelestisq; spiritus illi, qui tradidit, commodauitq; nobis. Neque tamen hanc moriendi sortem idcirco ita aequo nunc animo subeo, amplector, ò socij & commilitones dulcissimi, quo pericula illa fugiam, labores eistem, arumnas me abstraham, in quibus hucusque pro Christiana Republica dignitate & fide, annos omnes exposui, & vitam peregi, quippe quum & plura, & maiora semper pro ea subire paratus sim. Sed video, video iam hanc esse diuini numinis voluntatem, sentio Deum, clareq; perspicio, cui omnino est parendum, ut ex hac terrena fece, ac infalici ergastulo tandem recedam. Satis prater ea natura indulsi, vixi iam satis, & quem dederat cursum fortuna, peregi. Verum antequam & spiritus me, & vos ipse deferam, atq; relinquam, illud occurrit imprimis, de quo vos alloquendos, ac commonendos putauis, ut solitus sum semper, dum per melioris atatis annos integrum fuit mihi, ut Christiana Republica, ac Catholica fidei salutem atq; dignitatem, sicut pro ea hucusq; viuente me tanto omnium Christianorum Principum favore & admiratione ad extremum usq; spiritum elaborastis, insudetis, ita in posterum mortuo quoque vnâ semper in animis, vnâ pra oculis habeatis. Habebitis autem (mihi credite) facillima semper omnia vobis, felicissimaq; si primum mutua inter vos pacem & concordiam, qua vel minima quæq; maxima sunt, fidemq; atque beneuolentiam inuicem seruetis, omniaq; semper infra commune bonum, & utilitatem publicam ducetis. Nullum est enim tam potens, validumq; imperium,

rium, quod non corruat quandoq, atque dilabatur, ubi mutuis odijs atq, disidijs praebeas locum, ubi priuatam utilitatem, propriumq, commodum publico bono anteponas. At verò si concordēs inuicem & coniuncti eritis, neque hostis ullus, neque aduersarij impetus obesse poteris vobis: regna, imperiaq, vestra durabunt, semper permanebunt: populos, gentes, uxores, liberos, fortunasmq, vestras, in quiete, & felicitate perpetua collocabitis. Non Ostomani rabiem, non Barbarum furorem timere poteritis, non doli eius artes, vel insidia aduersus vos quicquam proficiant, qui ut vos, viresq, vestras separet atque seiungat, dies noctesq, molitur atque laborat, quo vestrum unumquemque ita seorsum, sigillatimq, oppressum, ex animi sui voto deleat atque euertat. Prater hac, socij & milites fortissimi, Iohannem filium meum, quo maiore possum studio, diligentia, cura, commendo vobis, fideiq, atque virtuti vestra dedo atque trado. Qui propter aetatem infirmus, & balbutiens ferè adhuc, neque ad prauidentiam, neque ad propulsandam calamitatem est satis idoneus, ne fera & rabidi tigrides eum deuorent atq, dilanient, ne Mahumetes perfidus, & communis hostis illum, regnumq, eius opprimat (ad quod semper anxius est) & ei rabido atque cruento ore omni tempore insidiatur. Et obtinebis (pro dolor) obtinebit, opprimet misellum, ni virtus vestra, armaq, eum protexerint, atque conseruauerint. Quum primum enim sentiet truculentissimus Tyrannus me ab humanis adeptum, non stabit vel temporis momento, aduolabit quàm ocisime, tanquam rabida belua, ut tot mala, tot clades, tot iniurias à patre acceptas, in paruulo infelicisq, filio ulciscatur, atque resarciat, adatq, in eo (heu me miserum) omnia efferacissimi animi, atque crudelitatıs exempla. Amplectimini igitur socij & commilitones amantissimi, rem & imperium eius ea fide, ea diligentia, qua ipse cunctis commoda & ornamenta vestra (si vera fateri velitis) omni vita mea tempore sum amplexus. Qui non mihi vixi solum, sed vobis omnibus, liberisq, vestris, itaq, laboraui, insudauı, ut neq, dies, neq, noctes à laboribus, & vigilijs cessarem. Non ocio, non quieti superfuit mihi tempus aliquod in uniuersa vita, non locus certus, non tempus cibi, somniue sumendi fuit unquam, noctes pares diebus insomnes ducebam. Cura & incolumitas regni, & imperij vestri non minus cordi mihi, quàm propria erat. In quos (Deum testor) ut nunc saltem, postquam in hunc incidi sermonem, animum meum aperiam vobis, nihil unquam fraudis, nihil doli aut feci, aut machinatus sum. Vosq, non ut milites, satellites, aut ministros, sed ut socios, & fratres semper habui, & dilexi. Nemo vestrum à me unquam (quod meminerim) non modo manu violatus, sed ne verbo quidem inclementiori appellatus. In castrensi cura, & labore, in militari officio, in excubijs, in vigilijs nunquam vobis inferior eram, sed tanquam vnus ex

Scanderbeg
moriturus, li-
lum suum Io-
hannem com-
mendat.

commi-

De vita & gestis Scanderbegi,

commilitonibus me habebam, & facta mea, non dicta sequi volebam, nec disciplinam modo, sed exemplum à me peti. Nullum unquam laborem, nullum discrimen aut periculum recusabam, siue aliqua simulatione, aut tergiversatione fugiebam. In hoste aggrediendo (absit inuidia verbo) inter primos versabar: è pralio & pugna cum ultimis redibam. Exuias & hostium spolia, pradasq; Barbarorum vobis imprimis impartiebar, diuidebamq;, nihil mihi de his retinebam. Regnum, imperium, fortunas, mea deniq; omnia communia faciebam vobis. Nihil proprium erat mihi, aut certum, nihil diuisum à vobis, nihil separatum. Nunc commilitones charissimi, ecce morior, ecce vos desero. Quare rogo omnes, obsecroq;, vt hanc fidem, beneuolentiam, charitatem, quam in me vos vel nullo temporis momento desiderare potuistis, eam in Iohannem filium, regnum & imperium eius vltro exhibeatis, atq; impendatis, quem ego effigiem, atque imaginem meam, vicarium pro me vobis do, dicoq;.

His dictis, continuo ad se filium suum aduocans, sic blandis verbis comonendo eum alloquitur: Fili mi Iohannes, fili mi, ecce iam morior, & te infantulum atq; tenellum relinquo. Equidem tibi ego regnū, & imperium trado firmum & stabile, si bonus eris: si verò malus, debile & imbecille. Stude igitur, fili mi, innitere, vt bonitatem & virtutem solam rebus ceteris omnibus anteponas. His enim & te ipsum conseruabis, & regnum, atq; imperium tuum, non tranquillum solum, & quietum efficies, sed augebis quotidie, in maius prouches, atq; illustrabis. Verum quia nunc per atatem impotens es fili, neque idoneus satis ad habenas imperij tui suscipiendas: prater ea sunt hostes vndique tibi, sunt serae pessimae, quae te continuè deuorare, atque dilaniare student. Est enim Mahumetes ille Tyrannus, communis omnium Christianorum hostis, qui, si modo fili mi ita paruulus es infirmus paterni regni tui curam suscipias, te omnino opprimet, atq; euertet. Ideo anima mi, quamprimum oculos paternos contexeris atq; compresseris, & corpus meum tumultu tradideris, confestim cum matre tua in Dauntiam traucito, & ad vrbes, ciuitatesq; tuas quammatutino properato, ibiq; vsque ad puberes annos moram trahito, quoad imperij tui regendi gubernandiq; idoneus efficieris. Postquam verò adoleueris, Venetum ad eas imperium, vt tibi regni tui auiti & paterni sceptrum reddat, atque restituat. Sub cuius nunc tutela atque regimine illud relinquo, fideiq; committo, vt curam illius gerat, ab hoste protegat, tibiq; seruet. Manent enim sic inter me & Venetos foedera, sic leges, pacta, & conditiones inite sunt, vt regnum tuum ab hostibus & inimicis tueantur, tibiq; seruent, atque in eo te, cum aptus ad id muneris fueris, reponant. De quorum fide & diligentia in rebus tuis nihil dubito, cum soli sint Veneti inter ceteros Christianos Principes (pace omnium dixerim) qui cum grauitate, prudentia, & rerum gestarum ma-

gnit u-

Scanderbeg
alloquitur fi-
lium moritu-
rus.

Venetorum
laus.

gnitudine nemini cedant, tum fidei maxime & bonitatis præstantia imprimis amandi, obseruandiq; sunt. Quod ego toto imperij mei, & vita tempore, in omni actionū genere, tantis rerum experimentis vnus melius, quam alius quispiam cognoui, comprobaui, & expertus sum. Qui & socij mihi, ac confederati, locoq; charorum parentum semper fuere. Eosdem tibi igitur filii parentes, eosdem Principes, eosdem tutores relinquo. Ab eorum monitis, consilijs, præceptis, nunquam discedas. Soli sunt Veneti patres iustissimi, sanctissimi, Catholica fidei & religionis tutores assidui, pupillarum, viduarum, & omnium imbecillium, ac miserarum personarum protectores. Ad eò præterea charissimi mihi, vt res eorum & imperium, cura mihi, cordiq; perinde atq; meum semper extiterit. Tanta nostra in eos fides, & beneuolentia, vt vrbium, ciuitatumq; suarum ius atque arbitrium, in manu mea omni tempore reliquerint, commiserintq; casq; ita (propitio Deo) dum licuit mihi maxima semper felicitate tutatus sum, & ex animi eorum sententia conseruaui. Itaque filii mihi tutus esto, & sub eorum vmbra atque tutela securus viuito, ad eosq;, quum at as tua patietur, hilaris, & intrepidus accede, quia in sedem te vel cupide reponent. Vrbes ciuitatesq; regnum, & imperium perbenigne reddent tibi, atque restituent. In quo, si bonus & fidus eris, ab omni hostium vi & impetu, ab armis & telis aduersariorum protegent te semper, illudq; tibi incolume seruabunt: utpote qui Principes potentissimi, sapientissimi, terra mariq; inuictissimi, nullum socium sibi fidum, nullum amicum deserunt aut destituunt, neminem fraudant aut circumueniunt vnquam. Quum verò filii mihi in regnum tuum pacatum & tranquillum reuersus sederis, illiusq; curam & regimen susceperis, iustitiam imprimis cole, qua omnium virtutum apprime est clarissima: aq; uitatem serua, faciei pauperis, diuitis, & potentis nullo habito discrimine, in omnibus modestia & temperantia vttere. Regnum tuum amicitia vallato, stabilitq;. Nam neque thesauri, neque exercitus sunt præsidia regni, verum amici, quos neq; armis, neq; auro habere queas, officio & fide parantur. Quare extat diuina illa Philippi patris in Alexandri Regem obiurgatio. Que te filii ratio in hanc tam vanam spem induxit, vt eos fideles tibi futuros existimares, quos pecunia ad amorem tui pellexisti, & charitate istud præstatur. Veluti enim terra ista hunc solem, quem videmus, maxime desiderat, ita vita humana amicitia plurimū indiget. Comparabis igitur filii cuncta hac, comparabis (mihi crede) deuinces, tibi obligabis omne hominum genus, si præcepta mea seruaueris. Quum sola quippe humanitas, sola beneficentia sit, qua Deo grata, hominibus accepta, tuta vbique, & extra periculum posita, mirabiles in omnium animis sui amores generant, & ceteras facile superant virtutes, ac longo post se intervallo relinquunt. Sola vel singulari sapientum testimonio atq; consensu,

Præcepta pro Principe for-
mando.

Amici præsidia regni sunt

Philippi vox
in Alexandri
Regem.

Latus humani-
tatis & bene-
ficentia.

De vita & gestis Scanderbegi,

cum omni hominum genere, tum Principibus maximè necessaria. habent enim omnium ingenia in sua manu, possident omnium animos in sua potestate. In arduis demum & aduersis fortis esto, fili. In secundis verò & prosperis sicicem fortunam virtute moderaberis, atq; domabis. Mollis, quietis, atq; effeminati ocij impatiens esto, inde enim mala omnia proueniunt.

Decum fomes omnium malorum est.

Milites tuos ignauia, vel desidia tabescere non permittas, sed laboribus, vigilijs, sudoribus assiduè exerce, eos tamen non vt ministros, sed vt socios & commilitones tractes. In Castrensi labore, & cura militari, non Imperatorem te tantum, verumetiam militem exhibeas. Delicias maximè abhorre, luxuriam fuge, quibus fortissimi etiam & robustissimi viri molles, effeminatiq; fiunt. Seneritatem quoque nimiam, & crudelitatem, qua propriè ferarum est, euitato. In laboribus patiens, & periculis intrepidus esto. Rerum vicissitudinem, & varietatem, fortitudine, atque prudentia moderare. Molestior em fortunam ita feras, vt calato, dissimulatoque vulnere, nihil habeas hostis, quod de te gloriatur, nihil quod calamitati tua insultet. Quid enim minus est constantis, & recti Imperatoris, quam cuius animi motum vultus detegit. Barbarorum insidias præter cetera, in quibus maximè huiuscemodi hominum genus versatur, vt fugias semper præ oculis habe. Fuge perfidiam, fuge dolos perfida gentis, contemne amicitiam, abominare societatem, & beneuolentiam nefandissimi Tyranni, sperne munera, blanditias, & promissa eius, ne, dum allicere cupit, & incautum te opprimat, & in aeterna mala detrudat. Ideo consiliarios tibi notos, fidos, charos, omni tempore adhibeas. Hac sunt, lux mea fili mi, præcepta & instituta, qua ipse à parente meo haud pœnitendo magistro accepi, & didici, quibus delectatus sum semper: his me instruxi, his edocui, his atatem, & vitam omnem formaui, ex his denique fructus maximos capi. Igitur vt ea nunc tu quoque te ipsum doceas, amplectaris, imbibas, obserues, te maximè hortor, admoneo, & (si pateris) parens, parens inquam rogo, oro, obsecroq;.

Quales consiliarij.

Irruptio Ahama: hi Turcarum præfeti, cum 14. milibus equitum in agrum Scanderensem.

Dum hæc Scanderbegus dixisset, interea rumor ingens per vniuersam urbem excitatur, tumultusq; recens ex agris allatus pro nuncio fuit, Turcas iam adesse, agros vicinos percussisse, incendijsq;. Quo audito Scanderbegus, & si in lecto graui laboraret morbo, tamen animum illum pristinum, & inuictum, spiritus illos viuaces, & Martiales comprimere, aut cohibere nequiuit. Quum è lecto assurgens, membris iam vacillantibus, & tremebundis arma, clypeumq; suum peteret, & equum sibi sterni suberet, ita vegetum ingenium in viuido pectore vigeat. Sed quum mēbra eius iam viribus & vigore suo destituta, debilitataq; fluitarent (heu bone Deus, quis est tam excelsus & sublimis, quis tam strenuus etiam & fortis,

fortis, non dicam humilis, & debilis, ac imbecillus, qui mortem effugere possit) procidens in lectum, ad milites conuersus, hac verba inquit: Egre-
dini, egredini milites in hostes & Barbaros, praite, praite me, quia vos
statim sequar. Quorum nonnulli equites urbem egressi, ad castra Barba-
rorum peruenerunt, qui Scodrensem agrum depraedati, iuxta torrentem,
qui Clirus dicitur, prope urbem Scodra castrametati fuerant. Venerat
enim Abamathius praefectus cum 15. millibus ad agrum Scodrensem depo-
pulandum. Quos ut Barbari viderunt, Scanderbegum adesse arbitrati,
continuo vndiq; castris tumultuantibus, trepidantibusq;, relicta maxima
parte praede, per aspera & ferè inuia nocturno, tempor: aufugerunt: erat
enim mensis Ianuarius, niuesq; totam tellurem cooperuerant. Qui quum per
ardua, & montium cacumina transirent, à regulis & incolis, qui ea loca
inhabitabant, oppressi sunt, qui funestam eius populationem, & eruentam
pradam fecerunt. Nam plures fuere capti, multi casti, pradam ferè omnem
amiserunt. Scanderbegus verò eadem nocte, qua Turcicus & Barbarus
exercitus aufugit, post sacram confessionis pœnitentiam, cateraq; Ecclesia-
stica Sacramenta qua decet veneratione percepta, continuè se animumq;

De morte Scanderbegi.

suum Deo maximo tradens 16. Kalend. Februarias, Anno Domini, M.
CCCCLXVI. extremum diem suum obiit. Fertur igitur Scanderbegus
63. annos natus, 24. sui imperij anno è vita migrasse. Auguratus est au-
tem Scanderbegus prima auspicia imperij sui quarto Kalend. Decembris,
anno eiusdem Domini, M. CCCCXLIII. Quem Lechas Duchaginus re-
gulus Epirota, de quo superius mentio facta est, cum mortuum conclamari
audisset, in publicum se proripuit, mæstiq; vultu, & voce confusa, barbani
sibi euellens & capillos. Concurrite, concurrite, inquit, reguli omnes &

De vita & gestis Scanderbegi, Liber Tertiusdecimus.

Principes Albani. Hodie claustra Epiri & Macedonia perfracta sunt. Hodie praesidia & mania nostra corruerunt. Hodie robur omne & vires nostra defecerunt. Hodie sedes & imperia nostra collapsa sunt. Hodie omnis spes nostra cum hoc homine penitus extincta est. In eius quoque obitu equus quem ipse equitabat cum pugnaturus esset, ferus, rabidus, & indomitus factus est, ita ut nullum amplius dorso suo perpeti vellet, qui paulo post extinctus est. Sepultus autem est Scanderbegus in vrbe Lysi in Ecclesia maiori diui Nicolai, cuius exequia & feria, more maiorum ingenti pompa, lucuq; militum suorum, & omnium Principum & Ducum dolore maximo, patrio ritu, deducta sunt. Eoq; loco ossa eius reposita in pace quiescerunt, quoad Mahumetes Turcarum Princeps in Albaniam & Epirum ad oppugnandam urbem Scodra venit: de qua oppugnatione siue expeditione iam in alio libello, quem adidimus, diffusius scripsimus. Quo tempore Turca & Barbari potiti vrbe Lysi, corpus Scanderbegi summo desiderio reperiunt de tumulo extraxerunt, & quem tant opere viuum reformidabant, & ad eius tantum auditum nomen fugiebant, mortuum, & iam dissolutum (nescio an id diuina dispensatione factum sit) videre summopere cupierunt, ne dicam venerari, & adorare ostenderunt. Nam omnes quidem ita ad eius cineres ossaq; certatim confluabant, ut felix, & per beatius is fore existimaretur, qui ea videre & tangere, feliciorq; tamen, qui minimam ex illis particulam vendicare sibi posset, quam alij argento, auro alij recondere atq; exornare faciebant, & ad collum appedebant sibi, tanquam rem diuinam, sanctam, & fatalem, & summa veneratione ac religione obseruabant, existimantes illos omnes, qui eas secum reliquias ferrent, consimili quoq; fortuna & felicitate in vita vsuros esse, qua ipse Scanderbegus a Dijs immortalibus impetrata, solus ex omni hominum memoria dum viueret, semper vsus est.

Locus sepul-
turae.

Alius liber de
oppugnatione
Scodrae.

FINIS.

MARINI

MARINI BARLETII, SCODRENSIS SACERDOTIS, DE SCODRENSI OBSIDIONE, ET EXPUGNATIONE, Liber Primus.

D

E prima Turcarum origine, inter eos qui de ea rescripserunt, varia (ut video) est sententia. Nonnulli stirpis Troiana eos affirmare non dubitant: hac usuratione, quod à multis Teucris vocati sint. hi frivola argumentatione freti, facile conuincuntur. Nulla enim habent monumenta fide digna, unde hanc opinionem mutuati videri possint. Alijs eos gentem esse Scythicam placuit, sedamque truculentam, qua vitam ageret parum à belluis promiscuo concubituque victu differentem, omnis expers religionis, Augusto duntaxat mense veluti quaedam Saturnalia celebraret. Hac Imperium Romanorum magis audivit, quam sensit: nulli tributum unquam, præterquam Octavio Augusto dedit, et id quidem sponte: quum proximas regiones annua illi tributa pendere audisset. Nonnulli, quorum mihi sententia verior videtur, eos esseasserunt,

De Turcarum origine variis Scriptores.

II

III

De expugnatione Scodrensi,

qui iuxta Tanaim incoluerunt, quorum Pomponius ijs verbis meminit: Geloni urbem ligneam habitant: iuxta Thissagetæ, Turcæq; vastas sylvas occupant, alunturq; venando. hinc quidam certâ quadam locorum ratione adducti, Turcas, & non Turcos, aut Teucros dicere maluerunt. Hæc gens, quo tempore Pipinus apud Francos regnabat, Caucasas egressa portas, multos Asia populos inuadens, Halanos primum, deinde Colchos & Armenios, postremò Persas & Saracenos qui tum Persidem tenebant, & agrorum direptionibus, & multa mortaliu[m] prada, innumerisq; cadibus vexarunt. Cum Auaribus quoq; certamine acerrimo Turca conflixerunt, in quo utrinq; plurimi desiderati sunt. Minorè Asiam non intactam reliquerunt: Pontum & Cappadociam omnem depopulati sunt. Præterea montes & claustra quadam opportuna occuparunt: quorum occasione & commoditate, latronum more, clandestinis quibusdã excursionibus maximas sibi vires quesuere. Quare assiduâ irruptionibus gens ipsa usque adeò aucta est & in tantum viribus creuit, ut a quo Marte cum finitimis populis contendere de Imperij possessione cœperit. Itaq; per interualla temporum non solum Pontum, Cappadociam, Gallatiam, Bythiniam, Lycæoniam, Pisidiam, Phrygiam, Pamphiliam, Cariam, & omnem minorè Asiam à Taurò ad oram vsq; Ionie, & littora Greci maris, occupauit: non unum sortita Principem, sed alij aliorum ducum auspicia & factiones secuti sunt. Jam tricesimus serè ac centesimus annus agitur, ex quo Saladinus, qui & Turca, & Ottomanus, vir magni animi, sed non multarum opum, & parui inter priuatos nominis, collectio milite, & modica manu, quam per seditionem comparauerat, non solum Christianos vexare, sed & suos infestis armis inuadere cœpit, & eos sub iuga sua mittere. In hoc secunda vsus est fortuna. Nam dum alij Principes discordias inter se (quod est regnantibus & ciuitatibus venenum pessimum) conserunt, & sese inuicem mutuis cadibus laniant: Ottomanus interim undique collectis & accitis, qui rapinarum & prada cupidi erant, auctoritatem & nomen magnum breui adeptus est. Oppida complura partim vi, partim deditio[n]e in potestatem suam redegit. hæc tanta & tam felici victoria elatus, tantum sibi nomen & dignitatem peperit, ut & vnus omnium primus ex Ottomanâ familia, incredibili Turcarum omnium consensu Rex, quem illi Amyram vocant, creatus fuerit: & ita in animos barbarorum influxerit, ut alium sui generis Amyram, quam Ottomanum quempiam, in hanc diem patiantur esse neminem. Huic Orchanes filius successit, qui regnandi cupiditate, atque animi magnitudine hæud patri dissimilis, alios omnes qui ante eum fuerunt, & disciplina militari, & copijs, apparatusq; longè superauit. Erat enim natura liberalis, ingenio leni, moribus facillimis, & ad imperandum prudentissimus, adeo ut ijs artibus animos omnium ad se amandum alliceret. Ex

Ottomanus, Turca, Saladinus, vnus idemq; creatus Amiram seu Rex.

Orchanes, Ottomanus filius.

ret. Ex quo ingentes copias, maximumq; exercitum undique comparauit; et imperium a patre incoatū mirum in modum auxit. Post quem Amurates filius regnauit, vir quidem animi corporisq; virtute, resq; bellica peritia plurimum pollens: qui et ipse occasione oblata, dominationem a patre relicta in maius prouexit. Nam quum Theodorus Cantacuzenus aduersus generum suum Ioannem Palaeologum, quem Constantinopolitano imperio defraudauerat, quum illius regni tutelam gereret, bellum suscepisset, Amuratem nec renitentem in auxilium suum vocauit: hac tamen lege et conditione, ut bello inter eos confecto, is ad loca propria unde uenerat, rediret. qui quum ex Asia in Graciam per Hellespontum transisset, consulto bellum protrahere cepit, ut et socerum et generum longinquo bello exhaustos, et eneruatos viribus, et penitus fractos inuaderet: quod Barbarus ex sententia adeptus, illis oppressis Callipolum et Chersonesum primo, deinde maximam Gracia partem subiugauit: hinc effectum, ut postea palam et audacter cetera omnia inuaderet, et ad ipsum Gracorum imperium sibi vindicandum totis viribus intenderet. Sed dum hac moliretur, a Milosso Cobilichio, viro fortissimo, Mysorum Principe, strenue obruncatus est. Hic duos reliquit filios, Solimanum et Paiazetem: qui ad reliquam patris expeditionem, et regni administrationem capeendam, non minus etate idonei, et rerum militarium disciplina, quam ingenio, prudentia, ceterisq; virtutibus fuerunt. At Solimano extincto, res vniuersa ad Paiazetem deducta est: qui magna vi animi et corporis fuit, corpore quidem strenuus, laboris patiens, et supra quam cuiquam credibile sit, ingenio acerrimus, magna semper atque difficilissima appetens, eaq; ad exequendum perficiendumq; audax, promptus, et belli percupidus, atque ardens, ocy et quietus impatiens. in stratagematis et hostibus fallendis calidus, atque versutus: denique in omni re nauanda, et negotio peragendo, usu, arte, consilio, atque exercitatione peritus atq; impiger: ad cauendum cautus, atque prouidus. Præterea fortuna afflatibus adeo usus est, ut breui tempore post susceptum imperium, fines suos longè lateq; propagauerit. nam et totam penè Thraciam perdomuit: Mysos Thessalos oppressit, in Macedoniam irrupit: Phocidem, Bœotiam, Atticam occupauit: Illyricos, Tribalosq; assiduus excursionibus, repentinisq; depopulationibus, atque oppugnationibus partim euertit, partim subiuga sua misit. Bizantium vero caput et culmen Imperij, vniuerso agro vastato atque direpto ita afflixit, ut de salute sua ciues solliciti, partim de ditione cogitarent, partim ad peregrina et externa auxilia imploranda per vniuersos Italia populos, et in superiorem usque Galliam confugerent. Quumq; interea Paiazetes res magnas in Asia atque Gracia gereret, omnibusq; formidini esset, Messagetæ ille Tomyris,

Amuratus
Rex.Græciæ occu-
pata occasio:Paiazetes
Rex.

cogno-

De expugnatione Scodrensi,

cognomento Tamberlanus, ex Perside profectus, ad occupandam Asiam magna manu contendebat. Cui Paiaz, etes ingenti validoq; exercitu occurrit, ut fines suos tutaretur. Sed fortuna inuida atq; dolosa, cui vel maxima minime credendum est, qua applaudens ei hucusq; affulserat, quanto altius illum extulerat, eo fœdus deiecit atq; prostravit. Nam in Armenia finibus certamine victus, ducentis milibus amissis captus est: & catenis

Paiazetes à
Tamberlano captus.

aureis curruis vincetus, à Tamberlano quasi triumphante circumuehebatur: qui tandem dimissus, nihil memoria dignum egit, mortemq; in Asia inglorius obiit. cuius filij, qui complures erant, in potestatem Græcorum venere. Nam quum capto patre periculum euasuri, ex Asia in Thraciam nauigare contenderent, in naues Græcorum inciderunt, à quibus & capti sunt. Calapinus natu maior emissus à Græcis, regnum quassatum & penè fractum, & viribus exhaustum obtinuit. Quo tempore Sigismundus Pannonum Rex non vniuersis copijs collectis, non acie instructa, Danubium traiciens, ad Calapinum opprimendū occurrit: quo cum, temerario quorundam suorum ausu inito pralio infeliciter pugnans, amissis castris & impedimentis, turpiter ac fœdè fusus, profligatusq; est: & ipse vix paruo nauigio Danubium transiens, hostiles manus euasit. Qua victoria erecti sunt hostium animi ad maiora, & efferaciores facti, ad fines Christianorum inuadendos, opprimendosq; iam inde intenti fuere. Calapino verò extincto, Orchira filio tenella ætate adolescentulo, quorundam Principum ductu & auspicio regnū occupare conanti, Moyses patruus, & ipse à Græcis dimissus, infestis armis occurrit: & magis proditione, quam pugna oppressum

Calapinus
Rex.

Vincit Sigismundū,
Regem Vngarię.

Moyſes opprimet
Orchirā
Calap. F.

pressum extinxit adolescentem. Haud multo post et ipse, nullo superstite filio decessit: quem Meumethes admodum adolescens frater, tertius ex Paiaz, et a filijs subsecutus, regnum citra omne domesticum certamen obtinuit: qui magnis rebus in Europa gestis, in Asia quoque complures Turcarum vi atque armis oppressos, regnis exiit. Huic vit a functo successit Amurates filius: qui per id temporis in Asia manens, audita patris morte, per Hellespontum in Thraciam conatus traicere, Imperatori Graecorum maritimo apparatu prohibitus est. Et Mustaphas nato- rum Paiaz, etis reliquus, ut rerum potiretur, à Graecis liberatus, et summa ope adiutus est. Sed Mustapha pugna superato et interempto. Amurates victor vniuersum regnum obtinuit. Quod non solum pacatum, tranquillumq; effecit, ac valide tutatus est: verum magnopere auxit, amplificauitq; nam et in Gracia Thessalonicam, ciuitatem illustrem, celeberrimamq; breui expugnauit. Helidem capit: in Jlyrico, vniuerso agro incenso, atque depopulato, multa oppida partim vi superauit, partim euertit. Jstibnum Corinthiacum summa vi penetrauit: Peloponnesum, regionem tam rebus omnibus fecundam, quam munitam, magna Graecorum clade expugnauit: oppida multa in ea cepit: praedam maximam inde abegit, quam militi omnem concessit: claustra, muros omnes, qui ei munimento erant, perfregit atque dissipauit, ut ubicunque libere, copijs peruagari posset, facilisq; in ea undecunque pateret ingressus: quo etiam tempore Graecis maximam pecuniam imperauit. Hic cum Vladislao Pannonum Rege tota acie conflixit: quo suso, profligato, obruncatoq; omnes eius copias penè deleuit. In Epirum tandem irrupit, quum Croiam in obsidione posuit: quam Scanderbegus, Epirotarum Princeps, magna virtute atque calliditate perpulchre ab ipso Amurate extorserat. quum ibi duram, longamq; traxisset obsidionem, nec rem ex animi sententia ad optatum finem perduxisset, summo dolore confectus, diem suum obiit. Post quem Meumethes filius successit: qui tot et tanta mala atque damna, tantam pestem, tantam perniciem, tantum denique exitium Christiana reipublica intulit: qui tot prouincias, tot vrbes, tot ciuitates, tot regna et imperia sibi subegit, et denique vniuerso orbi timori fuit. Qui quidem postquam gubernacula et totius Imperij sceptrum suscepit, veteres leges abrogauit, nouas excogitauit, vectigalia imposuit, copias auxit, duces et proceres de medio sustulit. mox ad Constantinopolitanam urbem opprimendam toto animo se conuertit: ex quo castellum iuxta lit- tus ad Bosphori ostium non longè ab vrbe, tam caute quam celeriter ex- truxit, munijq; bellumq; statim vrbi intulit: quam ingenti, validoq; exercitu, duraque obsidione in corona speciem circumcinxit: cui omnibus bellicis machinamentis adhibitis, omnifariamque apparatu, tum terra,

Meumethes
Rex.Amurates, vi-
cto Mustaphas
Rex.Vngariz Rex
profligatus.Amurates
obit.Meumethes
Rex.

De expugnatione Scodrensi,

Constantino-
polis capta.

tum mari undique eam omni vi atque impetu aggressus, quarto & quin-
quagesimo post die expugnavit: ubi quanta caedes & strages promiscui se-
xus & aetatis edita sit, quos virgines & mulieres violata, templa prophe-

Pera occupa-
ta.

nata, cetera flagitia & scelera in contemptum & ludibrium orthodoxa
fidei perpetrata, vel verbis exprimere, vel lachrymis prosequi, vel ora-
tione completi qui abunde queri est nemo. Post verò tanta urbis & im-
perij excidium, Pera Genuensium colonia tam opulenta, quam clara, qua
è regione Constantinopolis sita, subito vehementiq; terrore percussa, sta-
tim Meumethi Principi se in potestatem dedit, qui & muros urbis
excindi, & templa dirus atque spoliari, & homines ac mulieres ut iu-
menta vexari, atque in servitutem trahi iussit. Hic est Meumethes il-
le Paiazetis Principis huius, qui nunc rerum potitur, pater: vir quidem
magnanimus, fortissimusq;, gloria inflammatus, novarum rerum percipi-
dus, & praelis affuetus, quum maximam auctoritatem, nomen at quo
dignitatem apud suos adeptus esset, ibiq; innumeras sibi copias conqui-
sivisset, suis auspicijs dum viueret, atrocem hanc ferocitatem in popu-
los gentesq; suas propagans, in eam tandem fortunam descendit, ut brevis
tempore Mysiam, Thraciam, Peloponnesum, atque uniuersam ferè Gra-
ciam subiugauerit. Elatus itaque insolentissimus Barbarus his successi-
bus, tantog; rerum fortune afflatu, nesciensq; sibi moderari, magna ad-
uersus ceteros Christianos moliri capit, magna animo suo voluere, for-
midanda minari, nequanda appetere, permagna denique sibi & genti sua
promittere. Progressus est mox in Macedoniam, qua nunc vernaculo
sermone

Macedoniæ,
nunc Albanig,
descriptio.

sermone Albania dicitur: quia incolentes eam, omnes ferè Epirotica lingua utuntur: cuius quum apud plerosque dubius sit situs, à proposito parum digrediens, eius fines describere conabor. Macedonia enim, teste Plinio, centum & quinquaginta populorum, ac duobus inclita regibus, quondamq; terrarum imperio, que antea dicebatur Aemathia, in Lyssum oppidum terminans, ad Epiroticas gentes in solis occasum extenditur. Ab Oriente Magnesia atque Thessalia per Strimonem fluvium septem lacubus memorabilem, à Septentrione Paonia atque Pelagonia protecta: ab Occidente Dalmatia. In cuius ora oppida sunt civium Romanorum; Rhizimum, Ascriuium, Butuauium, Olchinium, quod Prisci Colchinium dixerè, à Colchis conditum, & amnis Drino: superq; eum oppidum Romanorum Scodra, à mari decem & nouem millibus passuum distans. Ciuitates illustres Lyssum & Acrolyssum, & Epidamnium, quod Corcyra condidè, hoc tempore Dyrrhachiu appellatum, propter inauspicatum nomen, & Apollonia ciuitas optimis insituta legibus: in cuius finibus locus est celeberrimus, quem Nympeum vocitant, teste Strabone: ubi petra est ignem vomens, & metallum semper excrefcens: cui fontes subsunt, qui aquas tepidas scatent, atq; ut Possidonius refert, terra est bitumine referta, qua vineis pediculosis remedium prabet. Sunt præterea eiusdem populi multi, quorum Cauchones in pluribus locis habitantes, virorum suorum excellentia semper per se tenuerunt imperia: à ciuitate verò Apollonia non longè excurrit Egnatia via Orientem versus, per singula millia passuum lapideis columnis distincta, atq; per stadia mille sexcenta & octoginta protensa. Hac est illa Macedonia (ut Plinij verbis utar) qua quondam terrarum imperio potita est. Hac Asiam, Armeniam, Illyrium, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurum, Caucasum transgressa. hac in Baetris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possessa. hac etiam India victrix, per vestigia Liberi patris atq; Herculis vagata. Ad hanc tam inclitam & magnificam, tamq; mirabilem regionem, & Principum semper magnanimorum parentem & altricem, animum aduertens tyrannus, eius fines inuadens, assidue infestare cœpit, ratus se eam quam facillimè posse opprimere, & sub iuga sua celerrimè submittere. sed cum profecto multum opinio sefellit, resq; longè aliter euenit. nam dum cum Epirotica gente laborauit, Annum ferè tricesimum cum ea in oppugnationibus & assiduis bellis consumpsit: quam neque vi, neque ferro perdomare aut superare potuit. Occurrerunt enim ei Reguli omnes, & Principes provincie, qui solida inter se firmaq; amicitia, atq; perpetua fide obstricti, atque deuincti simul erant. Cursitarunt in eum viri fortissimi & constantissimi, acerrimè ei resistentes: ex quo Barbarus rem difficiliorem, & supra quam arbitratus fuerat, nactus, minus tutè, & non sine maxima suorum cade provinciam intrare,

Scodra Romæ
norum oppi-
dum.

De expugnatione Scodrensi,

Et Macedonia oram vexare poterat. Post plurimum vero temporis, siue rerum humanarum cursu et varietate, siue caelestium permissu, aliter de rebus humanis, et de hoc imperio prescribentium, Reguli omnes, quorum quisque terminos suos facillime tutari poterat, ex humanis sublatis sunt: ita forte sceleribus nostris exposcentibus, pro quibus iure affligimur, meritasque persoluimus poenas. tunc nepharius hostis acrius regnum undique inuadere atque opprimere cepit: et ipsum deinde audacius ingressus, frequentius diripere atque incendio dare ausus est. Postremo igitur succedens in Imperium is Meumethes Princeps, qui post Byzantii nobilissima ac praclarissima urbis expugnationem, aliud Imperium, quatuor regna, provincias viginti, ducentas urbes, Christianis tantum (ut scribitur) ademit. Insuper Barbarus incremento tanta felicitatis, ad summum facinus aspirauit, concepitque mente, facile se omnia expugnaturum, et ad totius orbis principatum breui peruenturum. Callebat quidem astrorum scientiam. Dicebat hoc et diuino nutu, et satorum dispositione, ac siderum positione futurum esse. Didicerat Graece, Latine, Arabice, Chaldaee, atque Persice loqui. Nouerat enim, magnorum virorum gesta, praecipue Caesarum, Magnique Alexandri: quorum factis is valde accensus, hos omnino sibi sequendos proposuerat. Erat quidem magni atque inuicti animi, ingenio plurimum pollebat, calliditate atque astutia ceteris praestabat. Deceueratque prius perdomita Italia Romam proficisci, eamque sibi subijcere: sed in primis Epirum sibi expugnandam dicebat. Qua, ad id peragendum, ut voti sui compos fieret, nihil aptius, nihil commodius aut opportunius videri, nec aliunde, aliove modo se ad quod instituerat posse peruenire, cum propter loci vicinitatem, tum etiam rerum omnium maximam commoditatem. nam Epirus ad Ionium, quod Italiam quadantenus alluit, mare protenditur. Illic enim sunt syluae et arbores excelsae, maxima frequentia, ad naues et triremes extruendas conficiendasque: illic egregij, optimique portus ad quancunque etiam ingentem tenendam, ornandamque classem. Habet quidem agrum undecunque feracissimum, campos amoenissimos, latissimosque: pascua uberrima, flumina, fontesque saluberrimos ad saturitatem. His itaque omnibus callidus atque versutus Ottomanus impulsus, Epirotas continue omni conatu vexare, atque assidue premere aggressus est, ut eos aut in ditionem et potestatem suam redigeret, aut penitus subuerteret. sed quum diu apud illos elaborasset, et varijs grauibisque cladibus affectus esset, nec alterum quidem consequi valuisset, palam cognouit, indomitam esse Epiroticam gentem: statuitque aliam sibi viam eos domandi esse tentandam, unum negocium subeundum, quo pacto a se proculdubio Epirotica genti imperaturum iri speraret.

Est autem nostra tempestate urbs Scodra Macedoniae ora caput, nec

non

Meumethis
 res gesta; &
 quinq; lingua
 rum peritia.

Epirus.

De expugnatione Scodrensi,

Roma imperium habebat. Qui moriens, filium cacum Vrosium nomine reliquit, cui ob virtutem probitatemq̄ cuncti parebant. Et Stephanus filius in Imperio successit, & unicum filium Vrosium nomen aui referentem reliquit. Hic vitam silentio & absque liberis pertransyt, cuius Imperium proceres eius inter se partiti sunt. Nam inferior Mysia comiti Lazaro obtigit, superior autem Nicolao Xuppano, noua verò Roma tribus fratribus obuinit, Vuchastioni, qui etiam regium nomen adeptus est. Andrea, & Exico Moncinus quidam Deno, tantum maritima vrbi praesuit. Ex stirpe verò & prole Nemagnami Imperatoris, natus est Balsa, qui oram Boliama proximam ab vrbe ferè vsque ad mare tenens, tres suscepit alios: Georgium, Strazimirium & Balsam: qui viri praclarissimi fuerunt. Hi enim Scodram, quam ipse Vrosius (de quo supra diximus) tenebat, aggressi caperunt. Nondum enim muris cincta erat, sed partim in plano, partim in colle posita, in quo nunc tota est. Hi quoque Duchainos Regulos, & Sophios, ex Aemathia seu Macedonia expulerunt: & Croiam urbem, qua sub imperio Sophiorum erat, caperunt: qui victoriam sequentes, bellum Stephano superioris Mysia Regi intulerunt: quem tandem cum vniuerso exercitu susum profligatumq̄, ad urbem Ragusium persecuti sunt, & ibi eum obsederunt. Denique intercedentibus Raguseis, pax inter eos facta est, positis confinibus vsque ad Neretam sinuum, qui fines Phariae Dalmatica ciuitatis diuidit. Hic enim erant termini Imperij, quod tres fratres tenebant. Dehinc verò ulterius progressi, Albam Graecam, qua in Epiro est, Castorium seu Castorilium, & totam Aulonem breui expugnauerunt: qui quoad vixerunt (quoniam per id tempus faustè feliciterq̄ vitam duxerunt) Barbari nunquam Epirum, siue Macedoniam ingredi aut vexare ausi sunt. Multo post tempore duo ex his fratribus (minimo natu superstiti, qui Balsa appellabatur) ex humanis sublatis sunt. tunc quidam Hieurensis Barbarorum praefectus, cum quadraginta millibus Turcarum in Macedoniam irrupit: cui quum Balsa tumultuario repentinòq̄ milite occurrisset, nec vniuerso exercitu suo expectato, nec ducibus castrorum suadentibus, in eum intrepidè irruisset (erat enim impiger, magniq̄ animi) ab eo in quadam planicie, qua ab incolis Saura dicitur, prope flumen Aoum, iuxta Albam Graecam Epirotica terra, profligatus est, & ipse cum omnibus copijs suis casus. Mortuo verò Balsa, Barbari tunc primum Epirum inuadere atque vexare caperunt. Hinc & Castorio, Alba Graeca & Croia potiti sunt. Caterum Balsa postea successit in regno Strazimirius Balsichius, familia Balsichiorum oriundus. Hic Scodram, Driuastrum, Lyssum, Antibarium, & totum illum tractum tenuit: ac filium unicum Georgium reliquit, qui Scodram Amurathi Turcarum Regi ultro donauit (nondum enim rudi illi saeculo vrbes & ciuitates adeò in honore

Castorii, Alba Graeca, & Croia, occupata à Barbaris. Scodra donata Amurathi Turca: & recepta, atque oppignorata Venetis.

honore & precio erant. nondum enim ceca vesanaq; regnandi cupiditate mortalium animi adeo exagitabantur) quam etiam postea successu temporis iterum ab ipso Amurathe dono recepit, eo quod ipsi Amurathi virginem quandam formosissimam sibi sanguine coniunctam traderat. Demum Georgius eam urbem (ut fertur) Principi Venetorum pignori dedit, quam amplius non exegit. Quae quidem urbs hac tempestate magnitudine rerum gestarum celeberrima est, eo quod in monte saxeo posita sit, qui ferè undiq; latissimis campis & feracissimis cingitur. Est enim ciuitas ipsa egregie natura & manu munita, in immensum edita, circuitu non mediocri. nam ab urbe condita, murorum ambitus amplius duo millia passuum quadrati forma in planum usq; excedebat. Huius partem quae in plano erat, Drino fluuius per medium secabat. super quo ingens pulcherrimusq; pons lapideus extructus erat: qui tanta longitudinis erat, ut extrema parte Bolianam pertingeret. Cuius vestigia his quoque temporibus extant: & locus, ubi arx tantummodo posita erat, nunc totam urbem complectitur. Quae quanta fuerit, illud certissimo argumento esse potest. nam quum ingens Barbarorum multitudo eius fines inuaderet, ex vniuersa ferè iuuentute ad sonum (ut aiunt) campanae, quinque millia equitum ex urbe in aciem obuiam prodibant: quae quum prope flumen Drinum, quod ab urbe octo millibus nunc distat, cum hoste congressa essent, stragem quam maximam plerumq; ediderunt. Verum quia Scodrensis miles numero longe inferior erat, tandem magno, continuoq; bello fessus, cladem insignem suscepit. Qui ex ea superfuerunt, una cum familia in arcem confugerunt: hostis vero facto impetu in urbem irruit. Et quum eam destitutam reperisset, sauisimo incendio totam exussit, atq; euertit. Deinde oppugnare arcem conatus est: quam quum expugnare non valuisset, inde discessit. Scodrensis postea urbis reficienda & instauranda curam omisit. Et quoniam arx ipsa iustior locus visus est, ibi totam urbem ponere cepit. Quae quidem undique natura praecipua est, nisi ea parte, qua septentrionem spectat, aditum admodum declinem habet: à quo collis quidam intra iactum sagitta distat, totus vineis oleisq; confusus: super quo Praefectus nouae Romae, quem Bassam Turcae appellant, priori obsidione tabernaculum suum collocauerat. Ex quo postea Basse nomen semper obtinuit. Haec praeterea & nobilissima ciuitas aeris salubritate praepollet, agro facili, negotio bene culto, & omnium feracissimo, aquis satis abundans. Despicit per vniuersum ferè agrum, nihilq; est quod ex urbe prospicienti impedimento sit: quin omnes tractus, spaciosos & latos campos intueatur, singulaque oculis percurrat. Inde enim cultores aspicias, qui agros colunt: messorum, qui fruges maturas metunt: inde molas frumentarias: piscatores, qui hinc fluminibus, inde lacu amenissimo magnam piscium capturam faciunt.

Bassa, praefectus nouae Romae.

Præterea

De expugnatione Scodrensi,

Præterea vineas, hortos undiq; mare, flumina, fontes, lacum, ac omnia, que ad oblectandos sensus à natura procreata sunt. Cuius quidem urbis radices montis ab Oriente nunc tantum riuulus quidam Drini alluit, ab Occidente autem Boliانا flumen, que piscium cuiuslibet generis est abundans: ac iugi celeriq; cursu urbem prat erfluens, ad duodeviginti millia passuum in mare egreditur. Oritur autem ex illo celeberrimo lacu, quem omnes recentem esse putant: quoniam antiqui scriptores nullam huius celebris mentionem, ab vrbe fere stadys sexdecim distat. Ex hoc conicitur, hunc, vt multa alia vel flumina vel lacus ex terra post antiquitatem illa erupisse: de quo (quia non est silentio prætereundus) qui desitu orbis accuratè scripserunt, non tacuissent. hanc opinionem, id quod à vetustioribus loci huius incolis accepi, comprobare videtur. nam vbi nunc lacus est (vt illi prædicant) continens olim erat: erantq; iuges ac perennes fontes, ex quibus diuinitus lacus ille ingens atque largissimus editus est: qui quidem altissimus, pulcherrimusq; extat, cuius circuitus centum & viginti millia passuum & amplius complectitur, aërem quoquo versus saluberrimum disfundens, varietate, magnitudineq; piscium omni tempore abundans. prædialia feracissima, oppida egregia, vicus complures proximos habet. In eo verò scopuli extant, in quibus cænobia pulcherrime extructa sunt, que sacerdotes Græcorum frequentes incolunt. Sed nemini hoc mirum esse videatur, si lacum hunc recentem esse dixerim. nam apud præstantissimos celeberrimosq; geographos atq; scriptores inuenimus, per sepe & in mari insulas ac scopulos, & in terra fontes ac flumina nasci, atq; quotidie emergere. Non abs re fuit in hanc descriptionem diuertisse, quo cunctis exploratum esset, quanti facienda hac vrbs esset, & cur Turcarum Tyrannus tantopere eiusmodi vrbe potiri conaretur. Igitur deinceps quod proposui, pro viribus exequar: quòd si forte assestilo deficiam, legentes boni consulent: quia omnia quibus interfui (vt iam præfatus) & quæ vidi, & passus sum, fideliter exponam.

Noni lacus,
nouis flumina.

MARINI

MARINI BARLETII, SCODRENSIS SACERDOTIS, DE SCODRENSI OBSIDIONE, ET

EXPUGNATIONE,

Liber Secundus. • •

M igitur Ottomanus Scodram urbem nobilissimam, provincia principem, & caput Epiroticæ gentis, presidium, oculum, robur & munimentum totius regni, ianuam Ionj Adriaticiq; maris, propugnaculum Italia, omniumq; Christianorum esse animaduertet: spem quam maximã animo concepit, si ea potitus foret, se facilem expeditumq; aditum ad totam Dalmatiam, Illyricumq; ac Dauriam habiturum, planeq; voti sui compotem fore. Et quanquam optimè compertum haberet, urbem illam mirum in modum & natura & manu munitam esse, omniq; presidio fultam: tamen fretus vi atq; potentia sua, sibi persuasit, eam minime vires suas & impetum tolleraturam, sed breui expugnatum iri. itaq; ingentes copias ad illam oppugnandam mittere decreuit. Expectatoq; tempore veris, quod expeditionibus commodum &

De expugnatione Scodrensi,

Scodra obses-
sa Turcis.

aptum est, preparatis rebus omnibus bellicis, delectuq; quam maximo habito, Sulimanum noua Roma prefectum toti exercitui preposuit: qui Idi-
bus Maijs pramissis speculatoribus, & leuis armatura equitibus (ut eorum
moris est) ipse deinceps cum reliquo exercitu maxima pompa incedens sub-
secutus est, ipsaq; urbem & mœnia undiq; circumuallauit: & euestigio in-
genti terrore formidineq; obsessos, undiq; copijs atque omni genere tormen-
torum urgere ac opprimere conatus est: & excisis euerisq; muris, omni

Scodra defen-
sa, duce Anto-
nio Laureta-
no.

vi, apparatusq; tum machinarum bellicarum, tum fortissimorum militum,
urbis expugnationē tentauit. Longum esset cōmemorare, quot millia Tur-
carum turpiter amiserit: utq; ciues Scodrenses se, patriam, uxores, liberos,
acerrime pugnando protexerint. Quare quum incassum elaborasset, retro-
cedens quam maxima ignominia atq; clade, ab oppidanis expulsus est. De-
mum quum omnia, ut urbe potiretur, frustra expertus esset, tribus post
mensibus eam obsidionem reliquit. Ex quo Scodrenses ob tam egregiam &
praclarissimam victoriam, duce rectoreq; Antonio Lauretano, aeternum
sibi nomen & gloriam adepti sunt. Quae quidem res postquam ad Princi-
pem Ottomanū delata fuit, summo dolore atq; mœrore affectus, quod tan-
tam suorum stragem à Scodrensibus reportasset. Et quum antea res Sco-
drensiū non tam arduas, ut expertus est, esse cogitasset: post hanc calami-
tatē diu anxius & sollicitus diligenter uoluerē cepit, an amplius Scodren-
sibus bellum inferret, ab inceptoq; penitus desisteret, an maiori apparatu
impetuq; rursus Scodram inuaderet. Tandem recentī clade ac ignominia
concitatus, memorq; calamitatum, quas sepius ab Epiroticis populis pas-
sus esset,

sus esset, præterea paternæ mortis (ut erat inuicti animi, & cedere nescij)
 fretus potentia maxima virtuteq; militum, clades acceptas ulcisci statuit:
 sperauitq;, si omnes copias & vires suas in unum contraheret, se fore tan-
 dem sui voti compotem. Et ut ad eam expeditionem vehementius excita-
 retur, constituerat uni quoddam stipendium, ut quotidie sibi Scodra op-
 pugnationem suggereret. Ad quam sanè maturius castra admouisset, ni
 alia negocia haud leuia animum eius ab hoc auertissent. Exactis itaq; qua-
 tuor fermè annis à prima obsidione, totum animum totamq; mentem ad
 bellum Scodrense, quod in animo proposuerat, coniecit. Itaque primò mili-
 tes undique accersere: atq; omne Ottomanum nomen, omnem militarem
 aetatem scribere iubet: arma, tela, equos parare, camelos innumerabiles ad
 subuehenda ara, pro tormentis cuiusuis generis conflandis, cateraq; om-
 nia instrumenta militaria: ad hæc artifices cuiuslibet artis peritissimos:
 præterea commeatum affatim undique: demum omnia cuiuscunque rei,
 qua in bello vsui esse solent. Igitur posteaquam ex arbitrio suo omnia pa-
 rata instructaq; esse videt, ac delectus quàm maximos ex omnibus genti-
 bus habitos: ita, ut nunquam antea neque maior exercitus, neque ex va-
 lidioribus, pugnatioribusq;, neque omni paratu celebratior coactus fue-
 rit. Ex compositis igitur clam ex more suo equites leuis armatura, eo tem-
 pore, quo cuncta in agris pubescunt, aliò præmittere simulauit. Dehinc
 postea deflexo itinere cum omni exercitu grauis armatura subssecutus,
 Scodram magno cum terrore inuadere constituit. Hæc ubi & fama, &
 quorundam literis & nuncijs ad Scodram delata sunt, magnus terror to-
 tam ciuitatem inuasit, magnusq; tumultus exortus est. Et subito maxi-
 ma manus robustissimorum iuuenum agrestium, ac nautarum ex treve-
 mibus, qua Bolianam ingressæ erant, in urbem excepta est: omnes conti-
 nuo munimenta & propugnacula urbis defendenda moliri, parare, sta-
 tiones disponere, omnia loca munire, nec dies nec noctes cessare, sed assi-
 duè rebus omnibus, qua ad molem tanti belli perferendam opus erant, to-
 to animo inuigilare atque intendere, perinde ac si hostis adesset. Dum hæc
 in urbe geruntur, interea à Septentrione montes omnes ac planicies cre-
 bris ignibus, quibus pagi comburebantur, micant, & fumi in sublime ten-
 dunt: qua quidem signa futuri belli erant. Et ecce omnia repente misceri
 ac turbari cæperunt. Omnes properare, trepidare: agrestes relictis agris,
 pars cum pecoribus & tota suppellectile ad maritima & loca tutiora con-
 fugere. Pars verò ad vrbes festinare, denunciante iamiam Turcas ad-
 esse, agrum totum vastasse, tecta inflammasse, & multa armenta & greges
 cum hominibus capisse. Sic enim intra biduum, incendio atq; ruina cuncta
 dedere. Erat enim in urbe præfectus, qui iussu Senatus Veneti, tanquam
 in puppi sedens, clauum & regimen in ea tenebat. Qui quum omnia ad bel-

De expugnatione Scodrensi,

lum necessaria diligentissime preparasset, conuocata concione fortissimorum ciuium, It alorum, aliorumq; omnium, qui in vrbe erant, decreuit, ut imbelles & minores natu ex vrbe ad ciuitates maritimas & proximas educerentur. Hinc acer atque infestus hostis pridie Idus Maias, maximo impetu, nocturno tempore in suburbia irruens, secunda noctis vigilia urbem ipsam undique in corona speciem circudedit, & obsidione durissima cinxit. Ad quam obsidionem venerat Alibegius ille praecursor Danubij, praefectus cum octo millibus expeditorum equitum, qui lingua sua Achanzj dicti sunt. Hi enim omnes hoc nomine appellati, proprijs stipendijs militare coguntur. nam opes atque loca possident, quibus à Principe ob praecleara facinora sua donati sunt. Praefecti autem huius munus atque officium est, summi Principis praere exercitum, depraedando, deuastando, vrbesq; in obsidione premendo. Cui etiam priuilegium ab ipso Principe datum est, ut postquam vniuersus exercitus quò constitutum est conuenerit, ex sententia quò velit, se recipere possit. Sequebatur eum Scanderbegius frater, Mysie superioris praefectus, cum quatuor equitum millibus. Hunc secutus est Malacotius, inferioris Mysie praefectus, cum tribus millibus, omnibus expeditis equitibus. Hic est enim ille Malacotius, vir prudens, corpore egregius: ex cuius luminibus (ut de Augusto ferunt) splendor quidam egrediebatur instar solis radiorum: cuius oculos nemo attente fixeq; intueri poterat. Vbi verò Scodrensis vallo atq; copijs undiq; circundarum se esse videt, accinctus ipse, atq; instructus ad bellum, pro mœnibus egregie pugnat, & maxima vi atque impetu in hostes ex omni parte ex scorpionibus sagittas atq; missilia iacit. Et omne tormentorum genus in eo contorquet: nonnunquam eruptione facta Turcas perturbat, propellit, trucidat atq; interficit, ingentiq; gaudio atq; laticia in urbem victor reuertitur. Et statim omnium concione aduocata, vnicuique statim ac studia murorum assignata. Alijs verò munus hoc iniunctum, ut vbi opus esset, urbem communirent: diuersa loca, qua debiliora viderentur, rescicerent, atque instaurarent. Reliquam ciuium multitudinem simul cum sacerdotibus, alijsq; militibus, in foro cum vexillo aureo diui Marci, beatiq; Stephani protomartyris urbis patroni, collocarunt: ut subsidio essent, quo maior necessitas, maiusq; periculù eos vocaret. Dimissa concione, omnes vnanimes prompte ad loca singulis ascripta accedunt, & fortissimo animo cuncta exequuntur. His autem sic peractis, interim maxima multitudo tentoriorum apparuit in vltiore ripa Drinonis fluuij: qui ab vrbe octo millibus abest. Venerat autem illic Taut Gaiola noue Romae Bassa generalis, cum omnibus copijs suis maximis: qua propter inundationes aquarum transire flumen non potuerant. cui permulti ex Turcis, qui proximi vrbi erant, viri maxima auctoritatis occurrerunt. Hic enim vir omnibus artibus, &

Taut Gaiola,
noue Romae
Bassa genera-
lis.

animi

animi & corporis praeclarus erat, ex Christianis parentibus, licet obscuris, & patria Epiroticus, infimo loco natus. Qui cum puberes attingisset annos, à Barbaris in captiuitatem tractus est: apud quos & virium robore, & ingenij acumine ac perspicuitate, ita perclaruit, ut ipse solus atque vnicus Meumethe primo, Pataz, itoq; deinde filio regnantibus, enitescere videretur: & in tantum creuit, ut ad summum splendorem & dignitatum fastigia peruectus, imperium, summaq; res Europa ei semper demandaretur. Qui adeo charus, adeo acceptus omnibus erat, ut quandoq; de eo suspicio oriretur, ne tyrannidem occuparet, remq; Ottomanorum sibi arriperet, vindicaretq;. Is ad nonum Calend. Iunias, traiccto flumine cum vniuerso exercitu, ante lucus ortum ad urbem venit: cuius tentorium, quod maximum purpureumq; erat, in vertice montis cognomento Bassa extenderunt. Exercitus verò eius totus ad radices collis, ac in plano castrametatus est. Erant enim viginti quinque millia equitum, camelorum circiter duodecim millia, qui metallis onusti erant, pro machinis tormentisq; conflagandis, alijsq; munitionibus, bellicisq; instrumentis: qui quidem omnes post montem Bassa onera ac sarcinas deposuerunt. Contra, Christiani omnem curam intendebant ad urbis munimenta, praemunientes se ex omni parte propugnaculis & aggeribus, quae trabibus connexis, interiectaq; terra & simo constabant, molem quam maximam praemanibus congerentes: non insciji, neque ignari futura ruina murorum, & tam maxime atrocissimae hostilis oppugnationis. At verò Barbari aspicientes tot & tanta praesidia, quot ab oppidanis continuè fiebant, fictionem quandam & fallaciam composuerunt. nacti enim sunt duos ex suis, qui Latinam linguam nouerant, quos nauticis vestibus indutos, ad mœnia miserunt: qui edocti Christianis dicerent se nautas esse, & iam iam ex triremibus, quae nuperrimè ad litus appulerant, descendisse, quae caduceator Venetus, qui pro pace ad magnum Turcã mittebatur, uectus fuerat: oppidanos exhortabantur, ne quicquam timerent, asserentes propediem fore fœdus cum Turcis: nec tant opere in urbis munimentis insudarent, quum pax iam certa esset, & Turca breui essent discessuri. Sed non tam callidè hoc fingere potuerunt, quin eorum commenta ac insidiae & doli deprehenderentur. Demum detecta fraude ac dolo cognito, non sine magno vitæ periculo detecti aufugerunt. nam ideo ea simulatione visi sunt, ut hac spe Christianus inductus, ab omni opere & munimento urbis cessaret: & ipsi hostes praeparatis tormentis & machinis instructi ad expugnationem, urbem ipsam improuisam ac immunità adorti, facilius expugnarent, ac ea potirentur. Versabatur autem hostis quotidie in his dolis atq; commentis: sed Christianus iam iam eius perfidiam, fraudem ac versutiam edoctus ac praemonitus, minimè ab incepto desistebat: sed eo ardentius celeriusq; operi intendens, idq; omni ope, studio

De expugnatione Scodrensi,

ac diligentia exequens, & sibi & urbi consulebat: nec tantum Barbarus comminisci atque fingere poterat, quin Christianus eius versutas fraudes deprehenderet. Postridie verò postquam ipse Bassa venerat, pontem ligneum quàm maximum atque munitissimum super Bolianam mille passus ab urbe struere cœpit, ut utriusque ripa ius & potestatem haberet. nam amnis ille ob aquarum altitudinem transiri nusquam poterat. Audierant enim Barbari, agrum illum trans amnem opulentum esse, maximamq; agrestium multitudinem simul cum gregibus & armentis ad ciuitates, & ad oram maritimam se recepisse. Inde enim maximas pradas & hominum & pecorum, quum pabulatum exissent, sperabant. Peracto igitur ponte Calend. Iunys, Bassa ipse postridie cum aliquot equitibus pontem transiens, ad quasdam excipulas, quibus magna piscium copia capitur, ut earum structuram contempleretur, prius se contulit: deinde montem sancti Marci, qui in miram altitudinem tendit, euestigio conscendit: inde urbem ipsam, ac omnia loca proxima diligentissimè oculis perlustrauit. Perendie verò sub serum diei, circiter decem millia equitum pontem transierunt, ut oram maritimam, & ciuitatum finitimarum agros vastarent, ac depopularentur. Sed quia nocte sequenti magni imbres atque pluuia fũere, manè circiter horam tertiam absque prada in castra reuersi sunt, & aliquot dies quieti in castris commorati sunt. Non omitendum esse censui, satis præclarum facinus iuuentutis Scodrensis. Erant serè trecenti iuuenes, robore corporis & animi vigore præstantes, qui quotisdie urbem totam, & muros, & propugnacula sclopiis obeuntes, quum multos ex hostibus interficerent, magnum illis terrorem incusserunt, & ciuitatem vniuersam ad spem maximam futura victorie erexerunt. Interea sexto Idus Junij Custapha Begius, cui summa res Asia demandata erat, vulgo Natolia Bassa dictus, ad flumen Drini peruenerat: cui quum noua Roma præfectus obuiam properè accessisset, nudius tertius quam castra mouisset, circiter decem & sex millia equitum promisit, qui in conspectu urbis prætereuntes, in quendam locum, quem supra Scodram accolæ vocant, confedere, tentoriaq; locauere. Pridie verò, quàm ipse Bassa ueniret, alias quoq; copias, multaq; impedimenta promisit: ipse deinde tubis alijsq; bellicis organis, & maximo comitatu subsecutus est. Exercitum enim suum in quinque partes distinxerat, quarum prima sex magna signa ferebat: quorum primum viridis coloris erat, alterum quidem rosei, reliqua verò quatuor candida erant. Secunda legio, duo signa purpurea gestabat: tertia, duo viridia: quarta, duo crocei coloris: quinta verò cohors, numero & multitudine reliquas superabat, ac melius instructa erat, ubi Præfectus ipse esse existimabatur, septem signa portabat, quorum primum candidum, auratumq; erat: deinceps duo viridis coloris, & quatuor rosea sub-

seque-

sequebantur. Singula dehinc acies plura alia, sed parua vexilla diuerforum colorum secum afferebant. Erant autem triginta millia Asiaticorum equitum, quos ipse Asia praefectus secum duxerat. Sunt enim Asiatici homines corpore non deformi, sagittarij uerrimi, ac perniciosissimi: non tamē ita robusti ac bellicosi, & ad obeunda militia munia tam strenui ac uiriles, sicuti Europam incolentes, & homines noua Roma. Habent enim equos velocissimos ac robustissimos: unde apud nos iam tritum est prouerbum, *Viri quidem Romanis, equi uerò Natolia.* Non statim Asia praefectus tentorium suum aperte ingredi ausus est: admonitus forte, ueritusq̄, ne ab oppidanorum tormētis, qua eò directā erant, percuteretur. Sed interea obequitando, urbis situm, & omnia loca urbi proxima oculis perlustrauit. Postea uerò circa dimidium diei cum paucis equitibus tabernaculum suum clam admodum est ingressus: quod magnum quidem ac uiride totum erat, in uineto urbis positū, quod ab urbe ferè mille passus distabat: cui duo alia tentoria candidissima adhaerebant, sepibus ualloq̄ communita: ne facile tormentis oppidanorum patērent. Confestim praefectus, ut suos milites ad fortia facta pararet, praemium quoddā proposuit his, qui equo muros urbis petere auderent. Ex quo postridie duo equites expeditissimi, citatis equis montem subierunt, qua porta principalis urbis est, & muros ciuitatis tangere manibus conati sunt. Sed Christiani eos aduenientes presenserunt: & alterum quidem lapidibus atq̄ sagittis obrutū coopertumq̄, unā cum equo oppresserunt: alterum uerò missilibus quoq̄ confossum, monteq̄ praecipitatum uix semianimem sui eripuerunt, qui paulo post animam efflauit. Statimq̄ nonnulli ex iuuenibus nostris robustiores erumpentes, caput obruti obruncarunt, & eo lancea affixo urbem cum gaudio ingressi sunt. Sed quia nondum Asiatica legiones omnes aduentarant, totos illos dies uiam, qua proxima anni, qui ad urbem ducit, ingens Barbarorum multitudo maxima frequentia impleuit: nec unquam cessatum est, quin equites ac iumenta in castra cum impedimentis uenirent. Decimoseptimo uerò Calend. Iulias, maximus quidem numerus satellitum ex cohorte Principis Turcarum in castra peruenit, qui lingua uernacula Ianizari uocantur. Sunt autem huiusmodi uiri Christiani omnes, ex parentum complexu rapti: nam quum tot ciuitates atq̄ loca Christianorum imperio Ottomanis subiecta atque obnoxia sint, singulis quibusque annis, praeter ceteras rapinas, atque intolleranda tributa, ei etiam tot pueros tradere coguntur: quos Ottomanus in minorem Asiam transmittens, diuersis praceptoribus armorum & belli peritis coalendos, erudiendosq̄, usq̄ ad pubertatem committit: ubi ad uarios usus uita, sed praecipue militia, assidue exercentur: nec fere ullam temporis horam uacationem & quietem habent. Sed aspera quaq̄, & ardua, ac fere intollerabilia perpeti conantur: ut somnum etiam

Prouerbum:
Viri Romanis,
Equi Natolia.

Ianizari, Satellites Turcarum Principis, ex Christianis orti.

sub dio

De expugnatione Scodrensi,

sub dio capere cogantur, ad tollerandos quoscunque labores. Qui postquam ita assuesacti ad pubertatem venerunt, Princeps eos ad se aduocat: quos per triennium alia longè grauiora, asperioraq; subire compellit. nec his quidem seſſis, ocium aliquod remittit. Somnum etsam parcissimum, nec nisi sub dio permittit: nonnunquam etiam noctes insomnes eos ducere iubet. Peracto triennio, illos in cohortem suam (ut vulgò asunt, familiam) legit: certum ac quotidianum stipendium singulis quibusq; eorum decernit, & indies pro meritis unicuique stipendia & premia auget. Appellantur enim filij magni Principis: cuius lateri semper adherent, ac ei pro muro & munimento sunt, ipsumq; quocunque sequuntur: in his omnis spes, omnis salus est: in quorum virtute, summa res Ottomanis sita est. nam quum ad bellum proficiscitur, ei adsunt, ab eo nunquam discedunt, illum continua custodia munitioneq; coronant, vallantq;: Et quum res ad eos deuenerit, iam ad triarios (ut in proverbijs est) & ad summū discrimen peruentum esse fertur. Qui quidem bellicosissimi sunt, atque strenuissimi, & in omnibus periculis fidsissimi, vitam intrepide exponunt. nam in armis semper crescunt, exercentur, & versantur: & difficillima semper (hoc enim longa assiduq; exercitatio facit) atq; asperissima quaque perferunt. Sin vero ciuitas expugnanda fuerit, hi sunt primi, qui eam aggrediuntur, muros ascendunt, expugnantq;. Et demum quicquid strenui, praclarive sit ab his, & per eos gestum esse existimatur. Venerant autem inter eos circiter quinque millia, afferentia secum vexilla quatuor niuei coloris: ad quorum aduentum Barbari passim in castris plussum, ac laticiam ingentem sustulerunt. Ex quo in Principis aduentu continue intenti erant. Interim tamen Barbari obſessos, ut pacem maturarent suadebant, atq; exhortabantur. Decimo autem quarto Calend. Iulias, magna vis Barbarorum è via Drinonie in castra affluxit: qui omnes traiecto ponte, ultra Bolianam vicus quosdam, & campos, quos incolæ Oblicham cognominant, occupauere. Porrò ex Barbaris, qui nuperrime appulerant, duo, magno comitatu prope urbem venerunt ad forum venale, quod extra urbem ad radices montis adiacet: qui praeteris maximam auctoritatem atq; grauitatem praeserebant, & ab omnibus venerabantur: hi ab oppidanis facultatem secum colloquendi petierunt. Deſinc verbis sui Principis quadam ad praefectum urbis, reliquosq; oppidanos se relaturos esse dixerunt. Quibus ubi, permissis praesulis, sancti copia facta est, maior ex his natu ita breuibus est allocutus: O viri & oppidani, cuiuscunque generis & gradus estis, haec Princeps noster ad vos referre mandat: Videtis enim, in quantis angustijs quantisq; periculis positi sitis: quos longè maiora atque grauiora expectant, si rebus statuiq; vestro mature non consulueritis. Audistis enim aliquando, quantas sit vis ipsius Principis, quantaq; opes. Sed nunc re ipsa sentietis, quam

terri-

Filij magni
Principis.

Oratio legati
Turcici ad ob-
ſeſſos Scodren-
ſes.

terribilis, quamq̄, tremendus sit eius aduentus. Nostis præterea, quocun- que expeditionem fecerit, nullum locum, adeo munitum & inexpugnabi- lem, viribus illius minime obsistere potuisse. Testantur namq̄, id, & omnibus palam exemplo sunt, nobilissima atq̄, regia vrbs Constantiopolitana: Ad hæc Eubœa insula, tam opulentissima, quam egregia: Præterea Taurica regio, aliq̄, innumera. Quamobrem vobis omnibus consulit Princeps nos- ter, & exhortatur, vt confestim in eius deditioem veniatis, vt Croienses,

qui vestro Principi parebant, deditioem pridie fecere: nec eius iram atq̄ indignationem expectetis: non tormentorum ictus, neq̄, machinarum, non militum suorum robur atque impetum, quorum manus nullo pacto euade- re potestis: quod si feceritis, omnes vos cuiuscunque gradus & conditionis, summis muneribus & honoribus afficiet. Cuius enim, vt in patria libere & ex voto degant, permittet. Reliquos verò exteros & peregrinos ma- ximis premijs prosequetur: neminem equidem indonatum prætermittet. Sin verò alia mens, aliussq̄, animus vobis extiterit, varia mortis genera, diuersa supplicia & cruciatus vos expectare iubet. Hi quum dicendi finem fecissent, Petrus Pagnanus, cuius egregius, vir eruditus, hoc ex sententia om- nium Barbaris responsum dedit: O viri, & magni Ottomanici nuncij, sci- re vos velim, in vrbe nostra tria esse hominum genera, Italarum, naua- lium militum, & Scodrensum, siue Epirotarum: inter quos summus rerum omnium est consensus, nec minima alicuius dissidij suspicio: quia om- nes Christiani sumus. Vnus Deus, vna fides omnibus: non Meumethem, non Lunam, neq̄, Solem adoramus: non Martem, neq̄, Mercurium: non

Scodrensum
responsio.

De expugnatione Scodrensi,

Idola, nec quenquam alium fictitium, sed Christum Dei filium colimus, atque veneramur: qui unus & idem cum Deo patre & Spiritu sancto fuit ab aeterno, est, semper erit. Qui quidem summus Deus est, optimusq; creator atque moderatur omnium: a quo cuncta manarunt: in cuius verbo & nomine cuncta sunt posita, cuncta fiunt: qui cuncta parent, flectuntur, & tremunt: nec alius est Deus praeter hunc: nec est qui ei resistere possit. In hoc spem ponimus, huic confidimus: ipse pro nobis pugnabit, ipse nos ab impetu Principis vestri defendet, atq; liberabit. Quare, quum Christum Deum nostrum, qui pro uniuersa humana redemptione in cruce mori voluit, nobiscum certum indubitatumq; habeamus: quid Principis vestri vires? quid artes? quid demum copias timeamus, quum omnia ipse solus possit? Proinde sciat Princeps vester, nihil esse tam horrendum quod timeamus, quin omnia pro nihilo habeamus. Adducat secum quascunq; copias velit, tormenta bellica, & cuiusuis generis machinas preparet, & tandem omnes vires suas & conatus in nos intendant: iam nos ipsos semel pro Principe nostro, & Veneto imperio, deuouimus: semel pro hac urbe defendenda & sanguinem & animam effundere parati sumus: qua si Princeps vester tanto opere potiri exoptat, ferro, & quacunq; vi potest, irruat, & ad expugnamdam prodeat. nam ciuibus nihil est patria charius. Italo & nauali militi fides firmissima. premia vero & munera à Principe vestro nobis oblata penitus reycimus, & aspernamur: quia à Principe nostro longe maiora atq; digniora expectamus: qui nunquam de se bene merentes deserere solet. Quare Principi vestro mentem nostram, & quicquid uno omnium consensu decreuimus, nunciate. Nam nulla est inter nos simultas, nullaq; dissidia: sed idem velle omnibus, atq; idem nolle. Hac semel vobis dicta sint, ut in posterum omnem spem alicuius foederis & compositionis abscondatis. Aut Deo bene iuuante victores erimus, aut si res aduersae cadent, inter necione omnes occidemus. quod si aliàs tale quiddam tentare audebitis, pro responso gladium acutum, pro verbis tormenta, missilia, atque iacula semper reportabitis. Barbari verò hoc accepto responso à Scodrensibus, nullo amplius verbo facto celerrime abierunt. Post hoc quidam sub Meumethe militantes, qui se verè Christianos esse profitebantur, ad muros urbis clam venerunt, qui de Croia deditione Scodrenses admonuerunt. Paulo post res ipsa quemadmodum acciderat, intellecta est, quod Croienses non vltro, neq; metu aliquo impulsì, sed summa extremaq; necessitate coacti, sese Ottomano dederant. Nam quum urbs illa diu ab hostibus obsessa fuisset, & omnia ad victum necessaria penitus defuissent, nec vnde alii possent prorsus haberent (sapius enim penuria quam pugna consumit exercitum, & ferro sauior fames) omnes in hanc sententiam conuenerant, ut potius in deditione hostis (et si turpiter) pacto aliquo deuenirent, quam tam

tetra,

tetra, tamq̄ funesta fame, qua etiam fortissimos viros debiliores reddit, perirent. Qua deditio insperata, Scodrenses profectò non mediocri marore atque dolore affecti, cum propter Christianorum velut patrimonij attractionem, quod indies res Christiana imminueretur, & ad extraneos alienosq̄ deuolueretur: tum propter nimiam hostis vicinitatem, quod tam commodum, tam opportunum locum ad bellum continuandum sibi Barbarus adiunxerat. De cuius urbis situ, eiusq̄ conditore, quantum hominum memoria colligi potest, perstringendo breuissimè attingam. Croia ciuitas est Epiri, regni illius validissimum munimentum, & tanquam clauis firmissima. Hæc non magno ambitu continetur, in altissima saxi crepidine,

Croia urbis
situs & con-
ditio.

& undique præcipiti, posita: campos latissimos hinc & inde habet, ubi Casar tota acie cum Pompeio confluit. Quæ quidem oppugnari, nec expugnari ullo modo potest: quia & natura, & arte, & hominum opere ex omni parte munita est. in ea enim sunt fontes iuges, ac perennes: ex quibus ei nomen inditum fuit. nam Croia, quod Epiroticum nomen est, Latine fons interpretatur. habet quidem agrum feracissimum atque amœnissimum, sylvas verò & arbores cateris (ut opinor) vberiores, speciosioresq̄, & ad classes edificandas (ut quidam putant) nusquam proceriores aptioresq̄ reperiri possunt. Distat autem Dyrrhachio ad quatuordecim millia passuum, Scodra verò ad quinquaginta septem: & quia finibus Barbarorum contermina erat, ab his post obitum inuictissimi Principis Scanderbegy, cuius imperio fidelissime parebat, continuo vexari cæperat. Duo tamen ex Barbarorum Principibus, adhuc ipso Scanderbegio viuente, cum

Cæsar & Pompei ad Croiã
confluitus.

De expugnatione Scodicensi,

omnibus viribus suis eam obsidere tentarunt: sed eorum conatus, fortissimè aduersante Scanderbegio, ad irritum ceciderunt: quin eo viuente nullus Barbarorum exercitus Epirum ingredi (ut ita dicam) et inuadere ausus est. Prius enim Amurathes pater Meumethis, cum omnibus copijs ad eius oppugnationem accessit: quam quum expugnare non potuisset, ex nimia indignatione et dolore consumptus interijt. Postea vero Meumethes, in cuius deditiōem nuperrimè venit, vallo eam undique circumdare conatus, minimè expugnare potuit. Hanc urbem tam munitam Carolus quidam Sophia regulus Epiroticus condidit: priusq̃ vallo cratibusq̃ eam sepit, deinde fortissimis muris cinxit. Non longo post temporis intervallo, à Balsichis, de quibus supra memorauimus, interfectus est. Qui tunc Scodram, et totam ferè Epirum tenebant, et tunc Croia potiti sunt. Verum quum Balsa atate minimus adhuc (ut iam diximus) superstes esset, alijs duobus fratribus extinctis, à Turcis, qui tunc primum in Macedonia et Epirum irruerunt, quibus ipse inuicti animi nondum uniuersis copijs collectis, nec satis ad bellum instructus, non subsidijs firmata acie, non equite aptè locato, incautè inconsulteq̃, agmine trepido ac tumultuante, licet infesto, occurreret, in insidias precipitatus, in fugam conuersus, ac obtruncatus est. Post cuius cadem Barbari Croia potiti sunt, et Alba Græca, quæ Epiri est, ac etiam Gutorio. Sed Croia non diu sub Turcarum imperio mansit. Nam magnanimus vir, et egregius Princeps Epirotarum Scanderbegius, eam à Tyrannide Barbarorum, Principe Amurathe, strenuè liberauit. quam quum quinq̃ et viginti annos possedisset, vergens in senium, veritus ne denuò aliquo modo a Barbaris opprimeretur, Principi Venetorum eam liberè tradidit. Sed ad propositū redeamus. Descendebant quotidie ex lacu, qui est Scodra proximus, de quo supra memorauimus, multi lintres et monoxyli Epiroticorum, qui lacum ipsum mcolebant, per ostium et fauces Boliāna, in castra Barbarorū tumultu quodam repente ruentes, multasq̃ cades atq̃ dāna hostibus inferebant. Alios enim trucidabant, alios in captiuitatē redigebant, et equos aliasq̃ res auferabant. Itaq̃ assiduè, sed maxime nocturno tēpore, hostes ipsos plurimum vexabant. Quod quum animaduertent Barbari, ut huiusmodi incurSIONIBUS occurrerent, statuerunt biremes extruere: quibus absolutis, ac celeriter peractis, in loco prope urbem, quæ Cathilina dicitur, lacum ipsum conscendebant, et quotidie cum Christianis prælum nauale conserebant: hac ratione Barbari castra sua, ne à Christianis agerentur, tutabantur. XII. verò Calend. Iulias in vertice montis Basse castellum ligneum instar theatri crexerunt, quò artifices et architecti machinarumq̃, periti se penumero se recipiebant, ut urbem ipsam undiq̃ cōtemplarentur, et locum aptiorem tormentis ac machinis, quibus muri excinderentur, eligerent. Postridiè

verò,

Croia à Scanderbegio liberata, & Venetis donata.

verò, non longè à castello, turres quatuor, veluis quasdam arcas, substruxerunt, quæ ex trabibus defectis, simulq; cõpactis constabant: easq; saxis grandioribus impleuerunt, ut tormenta & machina, quæ in harum medio collocata erant, simul & ipsi artifices tuti essent, ne ab oppidanorum tormentis opprimerentur. Erant autem sic dispositæ, ut inter binas singula tormenta collocata essent: nec suis valuis carebant, ut quum opus esset, aperiri & occludi possent. Sub idem tempus circiter decem millia camelorum in castra bellicis instrumentis, alysq; rebus onerati appulerunt: qui post montè Bassæ, prope torrentem qui Clirus dicitur, sarcinis suis exonerati sunt. Decimo autem Calend. Iulias duo maxima tormenta ad muros evertendos Barbari inter arcas illas collocârunt: quorum alterum spherica saxa pondò quadringentorum, alterum verò trecentorum torquebat: quo die septem tantum saxa intorserunt: quorum primû radices turris, quæ ad portam magnam ad murorum munimenta posita erat, percussit. Secundum verò stationem quandã, quæ porta supradiçta eminebat, ubi vigilia nocturna ducebantur, decussit. Postridie matutino tempore magnus numerus Asapporum ad sex millia in castra venit, plures diuersosq; manipulos secû afferentium. Sunt autem Asappi milites bello militiãq; satis apti atq; instructi. Qui post Ianizaros secundum locum tenent. Differunt tamen inter se habitu. nam illi pileum rubeum ferunt, isti verò candidum: uterq; tamen pedestri milite constat. Quo die nouies tormentorum ictibus Barbari urbis muros concusserunt: postridie verò octies, perendie septies. Et hæctenus duobus tantum tormentis urbis mania deformârunt. Sexto verò Calendas Iulias Barbari tertium tormentum ad muros urbis diruendos in plano ad radices montis Bassæ posuerunt, supra viam quæ Drinaustum itur: quod torquebat saxa pondò quadringentorum, quo die nouem & viginti ictibus muros percusserunt. Eodemq; tempore circiter duo millia Asapporum, è via Drinonis in castra peruenerunt, plures ac diuersos manipulos secum afferentium. Postridie verò saxa octo & viginti torserunt, sequenti verò viginti sex. Et complures Asappi eadem via in castra confluerunt: simul & quartum tormentum ab his in umbilico ferè eiusdem montis Bassæ è regione urbis supra templum diuæ Venerandæ collocatum est, quod saxa pondò sexcentorum & quinquaginta emittebat. Sed eò die nullus ictus urbi ab his incussus est. At Calendis Iulij, triginta quatuor spherica saxa in muros detorserunt: & sub serum diei octingenta ferme impedimenta à fluuio Drinonis in castra præmissa sunt: quò iam magnus Turcarum Princeps Meumethes cum reliquis copijs atq; apparatu suo insigni peruenerat. Cui præfecti noue Romæ, & Asiæ, cum summa pompa & læticia obuiam serunt. Is sexto Nonas Iulias ante solis ortum, cum omni delectu suo atq; ornatu, equo inuectus, ad locum, quo tabernaculum

Turres ad expugnandam Scodramen tractæ.

Tormētā imigentibus Scodrenses oppugnauit.

Asappi secundum Ianizaros.

Meumethes aduentus.

De expugnatione Scodrensi,

Meumethis
tabernaculū.

ei constitutum fuerat, profectus est. Quem, ut urbis situm circumspexit, agrumq; oculis perlustrauit, eum laudasse magnopere ferunt. Sed de urbe hac ipsum dixisse: O quam praeclarum est sublimem locum aquila sibi delegit, ubi ad excludendos pullos nidum construeret. Locus autem in quo tabernaculum Meumethis collocatum erat, ita se habebat. In plano tentoria nouem ipsius Principis posita erant: quorum maximum consilij appellabatur, cetera deinde intra iactum sagittae, continua serie cohortis eius altissimo fortissimoq; vallo munita, atque circumuallata erant. nam Janizari ex omni parte inter se connexi, in modum corona astabant. Dicebatur autem locus iste circulus, est claustrum Principis: cuius ambitus duo millia passuum est amplius continebat. Vno tantum exitu siue porta, quae a peruigili strenuissimoq; milite assidue custodiebatur. nam antequam ad ipsum Principem aditus pateret, per tres ordines fortissimorum stipatorum transitus fiebat. Deinceps vero reliqua multitudo exercitus Barbarorum disposita, circumquaq; extra claustrum, est circulum ipsius Principis totam tellure occupauerat. Adeo, ut circiter quadraginta millia passuum capi omnes est montes undiq; tentorijs albescerent: haud aliter, quam quum brumali tempore tota terra niue cooperta, candida sit: nec in medio aliquod interuallum deprehendisses, ita omnia loca tentoriorum referta erant: nec cessatum est per aliquot dies, quin continue recentes in castra Barbari aduentarent. Ex quo rerum periti, est qui aliam cum ipso Meumethe militauerant, censuerunt trecenta est quinquaginta millia Barbarorum in castris fuisse. Quae tam innumera penè multitudo fidelissimos Christianos ad contemplationem est admirationem sui traxit. Muros autem est vallum ascendentes, primo aspectu non parum territi est conturbati fuere: quum tantam seuissimorum Barbarorum multitudinem in exitium suum est perniciem collectam est accensam aspicerent. Sed quum animaduertent agi de omnium salute, est citam mortem aut victoriam latam instare: quo animos fortissimos est constantissima pectora ad pugnam prepararent, concionem omnium ciuium, Italorum, Epirotarum, est naualium militum, in eadem intemeratae virginis conuocauerunt. Tunc Bartholomaeus Epiroticus, sacrae Theologiae magnus assertor, ordinis predicatorem, vir quidem prudens, magnaq; auctoritatis, disertus, corpore decorus, haud obscuro loco natus, qui olim dum nondum sacris initiatus esset, strenue praclareq; rem militarem sub diuo Scanderbegio aduersus Turcas gesserat, eorumq; vitam, mores, actaq; quam optime nouerat: est in Italia quoq; sub clarissimis ducibus stipendia multa meruerat, ac tandem spiritus sancti numine afflatus, diuinoq; lumine accensus, derelicta seculari vita, ad religionem est contemplationem sese receperat, in qua diu vitam caelibem traduxerat. Is ita publice concionatus est:

Exercitus
Meumethis
35000.

Oportet,

Oportet, viri optimi, & commilitones strenui, eos multa grauias, aspera ac dura subire ac perpeti, qui ad veram gloriam nituntur. hoc enim pacto virtutes magis magisque elucescant, praeclarioresque reddantur, hisque homines in altum sublimemque prouehantur, necesse est. Traditum est enim à summis viris, praeclarissima quaeque laboribus assiduis, & vigilijs confici: praemia verò sudoribus ac durissimis rebus rependi. Unicuique nostrum persuasum sit, nos omnes huc solo Dei nutu voluntateque conuenisse, ut hac urbs

nostra, praeclare glorioseque diuino eius numine fauente, à Tyrannide, tantaque Barbarorum multitudinis excidio, virtute vestra hac tempestate defendatur, conserueturque: & ut fides orthodoxa minimè pessum eat, sed ad summum splendorem prouehatur: & ut Tyrannus hic insolentissimus & sauisissimus, tandem certissimis signis exploratum habeat, solam fidem Christianam veram esse, & indubitatam: & Christum Dominum nostrum, cuius nomen profiteamur, colimus, veneramur, verum esse & unicum Deum, omnium patrem, creatorem, rectorem, cuius nutu cuncta regantur, & Tyrannorum omnium violenta imperia statim concidant, & vires, quantacumque sint, corruant, & momèto collabantur. Nec impius atque insolentissimus iste Tyrannus sibi persuadeat, speretque ex eo quòd tot regna, tot imperia, tantas urbes atque ciuitates expugnauerit & eripuerit, urbem hanc quoque è manibus nostris vi, dolo, aut metu aliquo subtrahere posse, potiriue. nam neminem vestrum ignorare arbitror, quemadmodum, o milites, subdolis hic, nefandusque Tyrannus locum nullum munitum Christianorum vi aut armis expugnauerit: sed dolo semper, siue proditione, aut deditioe facta,

militis

De expugnatione Scodrensi,

multis pollicitationibus oppresserit: quas quidem *es* fidem datam cuiuspiam nunquam seruasse palam est. Parcetne igitur vobis, o Scodrenses, si in deditionem recipiet? Seruabintne vos impunitos truculentus Ottomanus, a quibus tot cades, tot contumelias passus est? Nonne memoria tenetis, nunc quartum agi annum, ex quo superiori bello, quod vobiscum gessit, tot millia ex suis a vobis casa amisit? Ignoscet igitur vobis? Dimittetne vos impune? minime profecto. Discerpet membra vestra, *es* vt lanij pecora in macello, ita viscera vestra dilaniabit. Nonne Croienses finitimos nostros, quos hesternae die in deditionem hac lege acceperat, vt eos incolumes abire sineret, omnes acerbissima morte affecit? In Mysia nonne etiam Regem, qui sese certo fœdere cum patruo suo dederat, Meumethes ipse, qui sanguine humano exsaturari non potest, sua manu (vt fertur) iugulauit? Rasiensis Principibus nonne oculos eruit? In deditione Theodosia urbis, qua nunc Capha dicitur, in Taurica ripa posita, quot Christianos, quibus fidem dederat, trucidauit? In Lesbo quot puberes palo transfixit? De alijs quid dicam quamplurimis, quos omnes vix infantibus parcens, violat a fide, *es* contra iura fœderis dire necauit? De quibus si sis illatim recensere vellem, sane nimis prolixus essem. Sed quid hoc mirum, o commisiones mei? nam quo pacto quis alteri, quo prorsus ipse careat, prestare possit? Quum enim hic perfidus semper fuerit, quomodo fidem nulli seruare possit? Ad hoc accedit, quod omni vitio intemperantia, perfidia atque superbia contaminatus sit, *es* a teneris (vt aiunt) vnguiculis animum suum crudelitati, insolentia, libidini, auaritia, flagitijs densq; omnibus assuefecerit. An igitur credibile, vt impius impurusq; animus his omnibus inuitus, in senectute ista deponat, quae iam dudum ab incunabulis, *es* a natura insita habet? Nemo enim in animum inducere potest, vt tot *es* tanta iuste possideat, cum illum tam breui tantam imperij molem propagasse videat. Omnia profecto contra ius fasq; sibi vindicauit. in rebus enim haud quicquam habuit: diuina atq; humana eodem modo polluit: cuncta dolose, perfide atq; libidinose semper egit. Nullus est incestus, nullum stuprum, nullum adulterium, quod non nefarie commiserit. Hic templa violauit, hic sacerdotia omnium sustulit, hic ordines confudit: regna fœde contaminauit: quicquid religionis, quicquid dignitatis, quicquid honesti fuit, leges, instituta, vitia, mores, fidem omnem, honesti partes, rectam disciplinam perdere atq; confundere semper studuit. Hæc sunt quae nos ad insidias tanti Tyranni vitandas admoneant. Aures nostras eius illecebris occludamus: non verba, non mina nos moueant. Pollicitationes eius penitus reiicienda sunt. omnia enim scelera, omnia flagitia, omnem tyrannidem exuperat. Plura quidem catholicis polliceri consuevit, quo in potestas suam redigat, quorum nemini vnquam pepercit, sed eorum cruorem veluti tigris truculenta semper appetijt. Sed

quid

quid hac tam multa ad persuasos? Bono sum equidem animo, cum nos omnes inflammatos accensosq; ad tuendam fidem catholicam videam, & fortissimos intrepidospq; spem quam optimam victoria in hostem concepisse: praterea constantiam vestram, ac millies (si daretur) pro fide orthodoxa, Venetog; imperio desiderium expirandi: hoc est, quod me letum, me alacrem, me intrepidum reddit. nam omnes unanimes esse intueor, nihil inuicem discrepare: sed omnibus eundem animum, eandemq; inesse voluntatem, promptissimos labores ad opera die noctuq; peruigiles, indefessosq;. Et quod summum esse existimo, omnes diuinis maxime intentos, Deum summum optimuq;, omni cultu, fide ac pietate colere, obseruareq;: qui quidem cum fidelibus suis semper faucat, ac propitius sit, quid est quod timeamus? quod nos dubios trahat? Quis erit contra nos? Quis nobiscum sub tutela diuini numinis pugnare audebit? Veniat igitur Meumethes ille, quem tot & tanta gessisse serunt cum Spaolanis suis, Charassarijs, Angurijs, Polluis, Cutagys, Mentelijs, Sarchanis, Aidinis, Carailis, Pigijs, Prusijs, Macrinis, Alagijs, Amasijs, Concellis, Menesenyjs, Giagidis. Veniant praterea Ottomanus ipse longe stipatus Salestarijs suis, Olofanzijs, Muselinis, Asapis, Mishys, Caripylerijs, Dochanzijs, Achanzijs, Janzaris uniuersaq; cohorte sua. Veniant praterea ambo Bassa, & noua Roma, & Asia, cum omnibus legionibus & copijs suis. Veniant postremo uniuersi Barbari, qui sub potente Meumethe, ferocissimo superbissimog; Tyranno, militant: oblatrent circum urbis muros, exclament, irruant in nos tormentis omnibus atque machinis, ut facere consueuerunt: contorqueant in nos missilia cuiusuis generis: spargant sagittas undique in modum roris: exerceant demum omne tormentorum, machinaru, instrumentorumq; militarium genus, quod omnis atas adhuc excogitare potuit, vel potest. Quid ad nos? omnia enim sustinebimus, omnia perferemus, omnia denique superabimus ac peruincemus: quia virtus Dei nobiscum est: dextera Domini pro nobis pugnabit. Quis enim potentissimum, durissimuq; Pharaonem perculit, pessundeditq;, nisi manus Dei? Quis Israeliticum populum de manu eius ab Aegyptiaca seruitute liberauit? Quis primogenitos omnium Pharaonis populorum occidit? Quis mare rubrum diuisit? Quis Olofernem maximum ducem Nabuchodonosor prostrauit? Quis populum suum liberauit, qui in captiuitatem breuis redigendus erat, nisi Deus: eo occiso, capiteq; a Iudith obruncato? Hic profecto benignitate sua populum suum electum, sub Assuero Rege captiuum, cum Aman crudelissi-

De expugnatione Scodrensi,

mus, ut is populus trucidaretur, omni vi & consilio intenderet, existialis iam sententia damnatum eripuit. Hic inquam, Abraam illum summum Patriarcham de manibus Chaldaeorum, & filium Isaach de gladio & immolatione patris liberauit, Jacob de persecutione Esau fratris, & Ioseph de insidijs fratrum suorum, Noe à diluuiò, Loth ab euersione Sodomorum, Saulem in monte Gelboe, Dauidem Regem à vi & oppressionè Saulis & Golia gigantis: tres pueros, Sidrach, Misach & Abdenago de camino ignis ardentis, Jonam de ventre ceti, & Adam de profundo inferni, Petrum de naufragio, & Paulum de vinculis & carcere extraxit. Quid alios quoque complures ac innumeros commemorem? Quos omnes Deus sua summa potentia protexit atque defendit. Itaque, ò milites, hunc inuocate, hunc pia puraq; mente colite: huic vos humiles supplicesq; commendate: cor animumq; vestrum dedite. nam ipse pro nobis pugnabit: nos urbemq; nostram à feritate immanitateq; spurcissimi nefandisq; Tyranni vindicabit, euelletq;. Scriptum est enim: Nisi Dominus ciuitatem custodierit, frustra vigilans qui custodiunt eam. Ad hymnos, ad preces vos conuertite, quibus peccata delentur: pœna pro his debita imminuitur. ha enim nubes penetrans, oranti praesidium afferunt, aduersario verò incendium. Quodcunque, ò milites, à Deo immortalis supplici mente petieritis, absque dubio reportabitis. Recta enim preces inefficaces esse non possunt, impetrant, exorant. Quis enim Albam Gracam, quam nostri Belgradum vocant, à manibus furorèq; huius sauisissimi insolentissimiq; Tyranni protexit, nisi preces? Daniele de lacu leonum, Susannam de falso crimine quis liberauit, nisi ha? Plus enim Moses precando perfecit, quam Josue pugnando. nam de Mose legitur, in bello Maledictarum, quòd eo precante, Israel vincebat: eo à precibus cessante, populus fugabatur. Nonne Theodosius Imperator, ille senior, suis precibus non sine miraculo de Eugenio & Arbogaste victoriam reportauit? cum tela & iacula hostium violentissimus ventus in ipsos retorqueret, illa verò Theodosij supra vires humanas in eosdem inferebantur? Itaque, ò Christiani fidelissimi, preces omnes pura & integra mente ad redemptorem nostrum effundite, in illis spem ponite, confitemini peccata vestra: Eucharistiam, quo ardore, qua reuerentia decet, sumite. Vos quoque sacerdotes religiosissimi, omni pietate, cultu, & quibus potestis precibus, Deum immortalem flectite: nec dies noctesq; à sacris hymnis cessate, ut populus Christianus de hoste sauisissimo victoriam clarissimam consequatur. Credite omnes, ò fideles, in Deum protectorem nostrum: in quo spes quidem nullum frustratur. confidite ei: quia nos perire non permittet, nos ab omnibus periculis liberabit. Hoc inter cetera vos impellere & concitare debet, ut non vita, non salutis parcatis, cum nobis munus defendendi totam catholicam fidem, & omnes

Et omnes Christianos iniunctū sit. An ne vobis parum hoc videtur, quod
 in hac expugnatione hostili, et salus et iactura vniuersae Reipub. Christia-
 na posita sit? Quare ab astutis ac versutis et dolis Barbarorum caute:
 in quibus plurimum huiusmodi genus hominum versatur. Laborate, insu-
 date, vos urbemque vestram vallibus caeterisque praesidijs ac munimentis firma-
 te: die, noctu inuigilate. Scriptum est enim: Vigilantibus data est palma,
 datus est honor, his quoque premium. Sed quid haec? cum currentes (ut
 aiunt) excitem. nam perspicio vos omnia, quae ad urbem tuendam, ve-
 stramque incolumitatem conseruandam necessaria sunt, vltro et certatim
 subire. Bono equidem sumus animo. nam ad victoriam nobis nihil profe-
 ctō deest. In portu sumus, et in tuto. Arma, tela, bellica instrumenta, mi-
 nitiones, praesidia omnia nobis abunde adsunt. Non hic enim est multitu-
 do imbellis et inutilis, non lixa, nec coci, non mulieres, nō infantes, non mol-
 les, neque effeminati: viri quidem omnes sumus, ad arma prompti, belloque ex-
 perti. Nec est quod multitudinem Barbarorum admiremini, aut formi-
 detis. nam eorum maior pars ignaua et deses, potius praeda et latroci-
 nio assueti, quam praelijs et oppugnationibus. Nos praeterea munitissimus
 et natura et arte locus tuetur. Est enim mons arduus, via angusta et as-
 spera. Decem nostris mille facile detrudere poterunt. nam hostes in ascen-
 su magnopere laborabunt. Etiam nullis repugnantibus, fessis admodum ad
 urbis muros venient. Idcirco nos integris viribus, et recentes: hostes,
 quanto frequentiores erunt, tanto maiori strage, cade et ruina ad ima
 montis precipitabimus. primi cadent, et medij: vltimorum vix aliqua
 pars ad suos tutum receptum habebit. Turpiter terga dabunt: et eos, qui
 altera oppugnatione erant successuri, penitus terre bunt. Quamobrem for-
 tissimo et latissimo animo, vanos et irritos Barbarorum impetus expe-
 ctate: hostem temerarium, et in manifestam mortem ruentem irridete. Haec
 erit aeterna laurea, hoc conspicuum immortalitatis diadema, hac palma,
 hac vera victoria vestra, nunc nomen vestrum, nunc urbis toto orbe cele-
 brabitur. Deinceps omnes gentes et nationes Scodram, scutum et chlype-
 um vniuersae fidei orthodoxae, ex virtute vestra meritō appellabunt. Pro-
 inde idleali, viri religiosissimi et ingeniosissimi, ut magnanimitatem inge-
 nuitatemque vestram decet, fortiter alacriterque aduersus hostem pugnate,
 urbemque et mania, diuisi Marci memores, audacter defendite. Vos quoque
 maritimi, viri Christo deditissimi, robustissimique et intrepidi, qui semp r
 Barbaros oppugnare consueuistis, vestra solita acrimonia, fortitudinedque
 eas perterrefaciendo, in fugam conuertite. Vosque caeteri ciues et conterra-
 nei mei, viri Catholici, fidelissimi et constantissimi, urbem patriamque ve-
 stram ferro, vel si moriendum sit, acriter defendite: cui quantum vos de-
 beat, quis ignorat? In hac primum nati estis, communemque auram hau-

De expugnatione Scodrensi,

sistis. Quid beneficia commemorem, qua ab hac recepistis? Hac vos tute a-
luit, honeste ad hanc aetatem perduxit, bonis legibus, optimis moribus, hone-
stis disciplinis instituit. Præterea parentes, uxores, filios charissimos, fortu-
nas denique vestras respicite: pro quibus nullum discrimen à vobis fugien-
dum est, omnia pericula subeunda sunt. Itaque ut compotes voti esse possi-
mus, vos magnopere hortor, ut prius crucis sacra signum assumatis: pecto-
ra vestra illo muniatis, cuius admirabili vi Heraclius ille Romanorum
Imperator de Cosroe hoste maximo, Persarum Rege, triumphum reporta-
uit. hoc et enim inuictissimo signo gloriosq; fracta sunt Tartara, huma-
num genus liberatum est. Vexilla eius in muris, propugnaculis, stationibus,
& ubiq; erigite: cuius quidem numine benignitateq; omnes ciues tute & in-
columnes erunt: si antesignani ante vos ferent, quoties vobis decertandum
erit cum Barbaris, tuto in pugnam descendere, pericula studiose subire, ho-
stem fortiter animoseq; pro fide orthodoxa, pro libertate, pro vestra urbisq;
salute ac incolumitate proterere ac profligare poteritis: cum præsertim
Barbarorum primus impetus repentinus sit, post quem statim mollescunt,
& eneruati in fugam conuertuntur. Sed qua gloria, qua gaudia, qua præ-
mia æterna nostris preparata erunt, qui egregie strenueq; pro fide dimican-
do ceciderint? ad perpetuam enim felicitatem & ineffabilem tranquillita-
tem cuncti transmigrabunt: ubi æterni Regis aspectu, laurea martyrij
decorati, perpetuò sempiternoq; auro perfruentur: hiq; cæleste melos, quan-
suauissimos concentus & hymnos inter choros angelorum, immortalita-
tis decore vestiti gloriose referent, hostesq; suos impiissimos in æterna ca-
lamitatis abisso dilaniatos & extortos contemplabuntur. Qui verò di-
uino numine superstites fuerint, talem suorum laborum mercedem à Ve-
neto Senatu reportabunt, ut eis ad honestandam & alendam vitam nul-
la res defutura sit. Hæc quum locutus fuisset, tantus fuit omnium consen-
sus, ut statim omnes pro fide catholica, pro imperij Veneti salute se deuo-
uerint: coniurarintq;, quicquid ingenij, quicquid virium sibi esset, id om-
ne absque mortis terrore exposituros. Subito se omnes inuicem complexi
sunt, & in mutua oscula abierunt: Eucharistiam deinde pia mente & re-
ligioso pectore susceperunt: ades sacratas ingressi, Deum immortalem &
& sanctos omnes, præcipuè diuum Marcum, precibus exorare, & inuo-
care conati sunt.

Orationis ex-
itus.

Interea hostis opus suum & negocium ab eo iam ceptum exequabatur,
& ad excidium murorum ac ruinam continue magis intentus erat. nam
die qua ipse venit, sex & triginta spherica saxa Ottomani in urbem con-
torserunt. Et quoniam in preparandis reliquis tormentis & machinis,
quibus muros diruerent, & ciues vexarent, occupati erant, postridie quin-
que tantum & triginta ictus urbi inflixerunt. altera verò luce, hoc est ter-
tio No-

tio Nonas Iulias, duo alia tormenta ad mœnia subuertenda Barbari posuere: quorum alterum à latere urbis Orientē versus collocarunt, iuxta Drinnonuli ripam, qui radices montis urbis alluit, quod lapidem pondo sexcentorum torquebat: alterum autem in medio montis Basse, infra beati Lazarari templum: quod quidem ingens erat. torquebat enim pila saxea mille & ducentorum pondo. Dicebatur autem tormentum Principis: sub cuius nomine, maximo artificio ac diligentia conflatum fuerat. Ex quo Barbari, quum primū urbem vexare cœperunt, obsessi, ut Principis tormentum expectarent, minati sunt. Circunferebatur enim, Principis ipsius uxorem ad id conflatum, quod in salutem animæ suæ cederet, misisse. Barbaris namque hoc ex moribus suis & legibus persuasum est, quantum scuitia in Christianos exercuerint, tantam veniam & remissionem peccatorum se reportaturos. Dehinc Barbari sex tormentis maximis urbem expugnare cœperunt. primū tribus & quadraginta ictibus muros quassarunt: lu-

Principis tormentum ingens, torquebat saxa pondo 1100.

ce sequenti septem & quadraginta: & magnus numerus Barbarorū ultra Boliānam castrametatus est. Proxima verò nocte Barbari aliud tormentum in montem Basse collocarunt, quod circiter quingentorum pondo, & quinquaginta, saxa voluebat. Pariter & prima noctis vigilia tormento, quod mortariū vocant, quod pridie clam defixum fuerat, globos igneos in urbem contorquere cœperunt in domos & tecta, ut urbem ipsam accenderent: siue hac spe ducti, ut dum oppidani, & alij milites, nocturno maxime tempore ad ignem extinguendum concurrerent, ipsi urbem intrarent, eaq̄ potirentur: qua nocte quatuor tantum globos igneos iaculati sunt:

Mortarium ignis.

De expugnatione Scodrensi,

Globi ignei
vnde confecti.

Erant enim huiuscemodi massa seu globi ignei, qui vix extinguere poterant, ex resina confecti, pice, sulphure, cera, oleo, aliisque similibus rebus ad fovendum ignem idoneis. Quis quidem ut primum tectis adharebant, ea accendebant. Ferebantur enim huiuscemodi globi celeri impetu, summaque vi per auras nimio quodam stridore, et veluti sibilo perstreptentes, ut spiritum vociferantium crederes. hi caudam igneam, flammamque vehementissimam secum traherant, similem cometae, qua nocturno tempore aëre accenso inflammatoque, longiori lucidiorique coma, in modum ignis, caelo progreditur. Hisce dolis atque astutis Barbarorum perpulchre oppidani occurrerunt. nam deprehensa cognitaque eorum machinatione atque fraude (nihil enim in urbe nisi consulto fiebat, et omnibus periculis consulebatur) nonnullos viros strenuos et celeres elegerunt: quibus tale munus iniunctum est, ut de tectis domibus, qua lignis scandulis tecta fuerant, sublatisque eorum tectis, summo studio atque promptitudine his temporibus inuigilarent, quibus ignis ille dolosus in urbem immitteretur: ut quum primum super tecta caderet, ab his ocius extingueretur. Quodcum ab oppidanis accuratissime, exactissimeque observaretur, Barbari semper incassum conati sunt, et eorum in hoc labor ad irritum cecidit. Pariter eodie urbis muros quadraginta duobus ictibus tormentorum valde concusserunt. Altera vero luce, qua erant Nona July, quinquaginta sex, qua Barbari aliud tormentum deuexerunt mira magnitudine, ad radices montis urbis è septentrione super delubrum beati Blasij: quod nostra etas mortarium appellat, quo saxum sphaericum mille et ducentorum pondi in altissimum caeli spacium rotabatur: cuius quidem descensus tanta vi impetuque deferbatur, ut omnes qui urbem tuerentur, nihil magis formidarent. nam quicquid decidens tangere poterat, id totum, tanquam flamma quadam, et quodam veluti casmate, deperibat: conterebaturque non aliter, quam quae iactu fulminis aut discutuntur, aut aduruntur: domos, et tecta penetrando penitus diruebat. si in terram tantummodo cecidisset, in eam palmos duodecim desigebatur: si in saxum aliquod illisum fuisset, in illum tanquam in rem mollem insigebatur. Hoc tormento inuento secula nostra gloriari possunt. nam quamuis antiqua secula à plurimis inuentis se iactent: in multis tamen, quemadmodum et in hoc, nostris cedunt. Apposuerant enim Turca huiusmodi tormentum exitiale, non tantum ad tecta diruenda, hominesque opprimendos, interficiendosque: sed maxime ad puteos fontesque urbis perdendos, euertendosque, ut aqua obsessi priuarentur. Sed immortalis Dei beneficentia Barbari in hoc minime compotes fuere. nam etsi ciues multitudine horum tormentorum vndique vexarentur, duos tantum amiserunt. Omnes vero putei incolumes manserunt, nec vllò ictu vel minimo tacti sunt. Appellatur huiuscemodi tormentum à specie mortarij,

Mortariū, saxum 1200. pondo in altū rotans.

Nonum inuentum seculi superioris.

quo

quo contundimus. est enim breue & crassum, aluci profundi, ore sursum verso ad iactum, caudam verò in solo fixam: cuius quidem sonus siue crepitus, mugitum maris & strepitum referebat, quum estuaret, & in altum procelis erigitur: illius tactu & crepitu totus mons urbis funditus contremiscere videbatur, omniaq; in adibus per aliquod temporis interstitium & tremere, & resonare, & ruinam minari. contorsit enim hostis eo die ex illo pilas saxearum sex: ex mortario ignis duos tantum globos, ex alijs autem tormentis quadraginta duo. Eodem quoq; die aliud tormentum Barbari ultra Bohiana flumen importarunt, quod septingentorum pondosa saxa contorquebat: quod non per pontem, quia illum euerisset, deuexerunt, sed mira arte miraq; artificio subter aquas, more fluiatilis ultra amnem vi extraxerunt. Postridie duo alia immensa tormenta ex loco ubi conflatata erant, qui à tergo montis Bassa erat, detraxerunt. Quorum alterum, quod alia tormenta magnitudine longe superabat, in umbilico montis Bassa super ades sancta Crucis detulerunt, quod saxum sphaericum pondo mille & trecentorum contorquebat: cuius quidem saxi superficies in ambitu nouem palmorum erat. Alterum verò ad Drinonuli riuulum iuxta alia collocarunt, & ab hoc die decem crassissimis tormentis urbem vexare ceperunt. Verum eo die quo hac tormenta posita sunt, vno & septuaginta scitis urbis mania ac muros valde agitarunt. At Scodrenses quum varia machinarum & tormentorum genera in dies magis atq; magis augeri animaduertent, seq; omnibus periculis vita obnoxios esse, & per urbem minime turò incedere posse, statuerunt in omni parte urbis, qua Turcarum tormenta posita erant, continuos assidueq; custodes ac peruigiles, qui attentè diligenterq; inuigilarent, ut quum Barbarorum tormenta in urbem contorquerentur, campanas pulsarent: quo oppidani, qui per urbem incederent, ad earum sonitum sibi consulerent, seq; in tutum reciperent. Rebus itaque sic compositis ad signum ordine prescripto, Christiani audacter per urbem proficiscebantur: sed tanta machinarum tormentorumq; vis undique ingruerat, adeò Barbari ad exercendum ea diligentes erant, ut Christiani vix munimenta & propugnacula, quibus se tuerentur, inuenire possent: tanta pariter saxorum multitudo ex diuersis varijsq; tormentis emittebantur, ut saepenumero in aere inuicem concurrerent, & colliderentur iacula, sagittae, varia enim telorum genera in urbem instar grandinis descendebant, domus omnes, & diuersa urbis loca mortariorum scitis crebris adeò agitabantur, ut dies noctesq; nullus quiescere, aut tutus esse posses. Vallum omnem, aggeres, partim flammis & ardore, partim scitis tormentorum assidue ruebant. Campanis nunquam ocium dabatur: non locus, nò aditus usquam in urbe Christianis, in quo turò confisterent, reperiri poterat. Postremò enim necesse fuit, ut subterraneos

Mortariū
de diuini.

Tormentum
saxum pondo
1300. contor-
quebat.

Iaculorū sa-
gittarumq; in
aere concurrer-
ent.

specus

De expugnatione Scodrensi,

Scodrensum
perturbauo.

specus sibi effoderent, ibiq; cuniculorum more procumbentes, vitam agerent: undiq; angustie & calamitates instabant, undique pericula ingruerant: tanta erat vis & impetus Ottomanis, ut timor tremorq; omnia confunderet. Non vigor, non sensus humanus pene superfuerat: non modus, non ordo, non regula aliqua ad pericula, mortemq; euitandam seruari poterat. Tanta erat multitudo atq; atrocitas Barbarorum, copia tormentorum cuiusuis generis atq; machinarum, & infinitas telorum, sagittarum undiq; missarum, quibus Christianorum viscera assidue transfigebantur. omnes humani sensus, quibus vita hominum sustentatur, penitus prostrati erant, adeo cuncta sub caelo tremiscere ac ruere videbantur. hinc aliquos ictus mortariorum sub tectis opprimebat: illinc verò aliorum membra à machinis & tormentis carptim discerpta atq; dilaniata, in diuersas urbis partes spargebantur: alij ex vallo sclopis percussi, & iaculis transfixi, exanimis decidebant: humanus iam fauor urbem destituere videbatur. Oppidani iam humanis deficientes, nihil dignum prestare poterant: res ad desperationem propemodum erat, tanto terrori Ottomanus erat. Sed pijs mortalium precibus Deus immortalis exoratus, qui solus tantam molem discutere, nodum illum difficillimum dissoluere poterat, fortissimorum ciuium, & ciuitatis tam religiose exitium non sustinuit: ideo Scodrensum pectora & animos iam demissos erexit, excitauit fide, spe, constantia, magnanimitate muniuit, virtute diuina ac caelesti corroborauit subito: unquam Scodrensum & peregrinorum alium vidisses adeo, ut tot & tanta pericula cadem interitumq; minitania, intrepide libentissimèq; adire cœperit, & ex insperato spem quàm maximam victoria potiusunda contrahere: ad labores, ad opera, & omnia, quæ pro urbis munimento videbantur, diu noctuq; alter alterum exhortari, & alacriter inuitare, nullo imminentium periculorum metu cessare, aut retroagi: non machinas, non tormenta Barbarorum continue volitantia undiq;, non spicula, non scorpiones timere, sed horrenda quaq; acri animo subire. Demum omni vi, arte atque ingenio urbis saluti succurrere: hostem etiam extra mœnia hilari fronte ad pugnam prouocare: eiq; fortiter obsistere, omnibus consulere, omnibus prouidere, nunquam cessare: denique sese morti pro fide catholica, pro obseruantia & pietate in diuum Marcum, pro patriaq; intrepide exponere. ex quo tanta vis, tanta ferocitas, animiq; audacia ad eos redierat, ut non homines, sed ex gigantum genere viderentur, & ipse hostis sæpenumero eorum virtutem admiraretur. Sequenti verò die ictibus centum & quatuor ex tormentis, diuersis in locis positis, magna murorum pars euersa: simul & duos igneos globos mortario coniecerunt: & vallum ad Bolianam vergens, cui Carlinus peditum Italarum præfectus strenuus præerat, facibus admotis accenderunt. Sed statim sine cuiusquam Christianorum cade ignis restinctus est.

Vallum

Vbi definit au-
xilium huma-
num, ibi inci-
pit diuinum.

Vallum autem omne, & propugnacula omnia Barbari incendere, & flammis consumere conabantur: ut his absumptis, omnis ratio tuendi se ab oppidanis tolleretur. nam quum muri penitus excisi essent, Scodrenses tantummodo vallis ac propugnaculis se defendebant. Multi tamen dum ad extinguendum ignem accurrerent, machinis & tormentis interfecti sunt: id quod Barbari intendebant. Altera vero luce, hoc est, quinto Idus Iulij, alia grandis machina supra montem Bassa in hortum cuiusdam ciuis à Barbaris deuecta est, qua saxum noningentorum & quinquaginta pondo contorquebat. Ex eo tempore Barbari undecim maximis tormentis urbem semper oppugnauerunt. Eo die centum septuaginta octo iectibus, quod nunquam antea, urbem admodum vexauerunt. Videns autem Ottomanus mania urbis iam omnia excisa euerisq; obsessos, detectos & denudatos esse, praesidioq; murorum penitus priuatos: concepit animo, urbem expugnari posse. itaq; cepit Scodrenses maximo impetu atque conatu, machinis, atque tormentis undique urgere, deterrereq; praemisit omni ex parte Ianizaris, Asappis, alijsq; militibus, qui cratibus vimineis, pluteisq; cominus die noctuq; vallis inharerent, atque instarent: iussitq; oppidanos quam acerrime vexari, vr-

Oppugnatio
Scodrae.

geriq; & ut eos etiam accensis vallis, crebris continuisq; oppugnationibus lacefferent, ac quoquo modo urbem ingredi tentarent. sed illius vota omnia ad irritum ceciderunt. Deprehendit enim ciues, qui illi acerrime obfisterent. nam timor in vrbe amplius non erat, omnis formido Scodrenses reliquerat, audacia pro muro habebatur: pro vallo, pro munitione acriter instabant: quilibet alacri animo periculis sese exponebat: quisque per

Audacia pro
muro.

De expugnatione Scodrensis,

virtutem emori potius delegerat (necessitas enim vel timidum, fortem facit) quam à Barbaris sedē trucidaretur. Ex quo Ottomanus id difficillimum reperit, quod facillimum fore sperabat. Interim vero Barbari valla accenderunt, sed ignis ab oppidanis facillime & sine cade suppressus est. Sequenti autem die quā maximè poterant, ictus tormentorum festinare cœperunt. Centum enim & octoginta septem lapidibus urbem concusserunt. Rursus Barbari turrim, quæ supra portam magnam posita erat, & Carlini vallum accenderunt: hac calliditate videntes, ut quum Christiani ad ignem extinguendum festinarent, tormentis, quæ ad eam partem vergebant, eliderentur. unde nonnulli ex illis de medio sublati sunt. Animadvertentes autem Scodrenses hanc Barbarorum versutiam prævalere, & ex ea discrimen maximum sibi imminere, damnum interitumque suorum indices consequi, duxerunt non minus ingenio virtuteq; animi cum Barbaro decertandum esse, quàm fortitudine viribusq; corporis: statueruntq; hinc Barbarorum calliditatibus alia vi occurrere. Itaque disposuerunt nonnullos scopos (ut homines nostri temporis appellant) atq; sagittarios, quæ Turcæ ad incendendas munitiones accedere solebant: ut hi, quum faces ferrent, interficerentur. qui postero die reuersi ad negocium facinusq; perpetrandum, priusquam ignem coniecissent, aliquot ex suis amiserunt, quæ ab oppidanis confossi sunt: ceteri re insecta ausugerunt. Sed ne fortassis posteros lateat quid sint scopi, & unde hoc nomen sibi traxerint, pro viribus eos quoquo modo describere conabor. Est autem scopus, quæ vulgò nunc sclopetum appellamus, tormenti genus persimile bombardæ, ex ferro ut plurimum confectus: cui à crepitu & sono quem edit, nomen impositum fuit: qui breui admodum ambitu & superficie contentus, ad tormentum bombardæ in longum productus atque extensus, glandulam plumbeam seu pilulam paruulam admodum, puluere quodam ex rebus ad fouendum ignem idoneis confecto, vnius hominis opere insectam atque calcatam, igni adhibito projicit atque contorquet, & ictum lethalem infligit. Interea verò Barbari deduxerunt biremes in Bolianam, quas iam persequerant, quæ numero octo erant: de quibus superius memorauimus. qui quum è portu soluissent, nocturno tempore per flumen Boliæ in lacum sursum remigârunt, vbi magnum prælium cum incolis commiserunt. Tandem quia res impar erat, Turcæ vna tantum fluuiatili nauicula nostra, cum octo hominibus, captæ, ex his, qui castra inuadere consueuerant, eos manè ultra Bolianam, prope sacrum diuæ Magdalene palo transfixerunt. Contorserant eo die centum & octoginta tria spherica saxa, sequenti autem die centum & sexaginta octo. Interim dum Barbari ad incendia munimentorū reuertentur, is qui ignem afferebat, ante alios incedens, antequam ad locum peruenisset, ab oppidanis confossus est, ceteri perterriti ausu-

Scopi defici-
tuo.

Prælium Tur-
carum cum in-
colis.

Oppugnationis
Scodre cō-
tinuatio.

*image
not
available*

De expugnatione Scodrensi,

dies, in quo crebrius frequentiusq̄, nullo alio precedente, aut subsequente ictulati sunt. Sequenti verò luce centum & triginta unum ictum urbi influxerunt. Verum iam Barbari quotidie inualescebant, magisq̄, se ad oppugnationem urbis accingebant. Jam turmatim ad urbem irruerant, eamq̄, corona innumerabili cingebant: pluteis & cratibus aggeres fossasq̄, transcendebant, easq̄, saxis & varijs rebus implebant, ut aditus & iter ad urbem oppugnandam facilius patèret. nam à Principe edictum acceperant, ut sequenti die signo dato ad prælium egrederentur. Ex quo tota nocte illa Mæmethani ad bellum sese expediuerant. At verò Christiani ubi hostem se accingere ad pugnam vident, absque mora alacriter semper diuino numine confissi, victoriaq̄, freti, sese instruunt: nonnullas copias in vallibus & stationibus collocant, quæ hostem continuè animaduertent: ut quum ipse è munitionibus suis irrumperet, ei fortiter occurrerent, quoad instructi milites, & reliqua oppidanorum multitudo armata valla conscendisset. Ex quo continue in munitionibus urbis quadringenti viri armati astabant. Altera verò luce, id est, decimo quarto Calendas Sextiles, ad vesperas, hostes more suo ignem iniecerunt ad munitiones, quæ eregione porta Magna erant: ad quem extinguendum quum multi accurrissent, aliqui tum ex Italis, tum ex Scodrensibus desiderati sunt: ex quibus minime ob præstantiam animi & corporis reticendi sunt, Franciscus Patauinus, militum Italarum præfectus, & Alexius Beganius ciuis Scodrensis, vir egregius atq̄, strenuus: qui inter ceteros acriter pugnando à tormentis sublati sunt, & carptim membra eorum per urbem sparsa. Plures enim Barbarorum tormentis, dum in vallibus cum hoste pugnarent, interfecti sunt: inter quos Franciscus à sancto Scorbaro, Italarum militum præfectus, Nicolaus Gradisclauus, Nicolaus Beganius, ciuis Scodrenses: qui acriter strenueq̄, aduersus Barbaros dimicantes, cum alijs cecidere. Ad quorum interitum à Barbaris sublato clamore, & dato signo ut ad tormentorū ictus milites statim ad certamē egrederentur, hinc inde pugna acrior quàm unquam antea à propugnaculis porta Magna vsq̄, ad munitiones Boliana, ubi Carlinus præerat, commissæ est, & ad horam acriter pugnatum est: in qua Barbari nunquam fossam & aggeres pertransire, nec propius ad munimenta accedere valuerunt. Ex quibus multi cæsi sunt, plures vulnerati, turpiterq̄, reiecti atq̄, fugati: victoria penes Scodrensem (licet nõ in cruenta) stetit. Quam ob rem dies ille oppidano latus & honorificus affulsit, hosti verò fœdus atq̄, perniciosus: nec illi quicquam centum & nonaginta tres tormentorum ictus, quibus eo die Christianos vexauerant, profuerunt. Sed non tamen desessus, altera luce centum & quadraginta octo ictibus oppidanos multum agitauit. Matutino sequenti complures ex Barbaris, qui in castris erant, ad urbem conscenderunt. Interimq̄, in castris magna mul-

tudo

Oppugnatio-
nis Scodre
vehementia.

titudo telorum & sagittarum ad pugnam futuram preparabatur. Dumq̄, qui his uterentur, sedulo deligerentur, statim innumeri spiculatores ad praesidia urbis omni ex parte ascenderunt. Ex quo Scodrenses arbitrati sunt, Barbarum propediem urbi bellum illaturum. Quam ob rem quisque eorum confestim armatus, in propugnaculis intentus erat, hostem ad pugnam hilari animo expectans, & semper eum obseruabat quidnam facturus esset: qui quidem post meridiem ecce maximo impetu irrupit, & mu-

nitiones & aggeres pertransiens, ad vallum peruenit. Tunc verò manus cum oppidano conferuntur: pugna atrox hinc inde ex omni parte urbis committitur. Cadunt vtrinq̄, plures ex hostibus: ex Christianis quoq̄, non pauci vulnerati mortuiq̄, sunt, praesertim à tormentorū ictibus. Miserandum spectaculum erat, si quis ad portam Magnam munimenta penitus diruta vidisset, & omnia referta cadauerū discerptorum, non tam cinium, quàm aliorum Christianorum. Jam hostis adeo inualerat, ut primas stationes & propugnacula supradicta porta occupasset. Ibi ingens oritur certamen: quia hoc in loco de discrimine magno totius urbis agebatur, nam tanta vis, tantusq̄, impetus Barbari in oppidanum, pariterq̄, repentinè frequentesq̄, omnium tormentorum atq̄, machinarum ictus, tantusq̄, numerus sagittarum fuit, ut omnes ferè Christiani, qui munitiones eas tuerentur, aut sauciati, aut ex humanis sublati fuerint: sed non propterea hostis diu letatus est. nam ecce robustissima Scodrensiū manus, optimè armis instructa, fortissimo animo munimenta ascendens, cum hoste acriter pugnans, eum in fugam conuertit, trucidat, fugat, atq̄, expellit: praclaris-

De expugnatione Scodrensi,

simam egregiamq; de eo victoriam consequitur. Itaque complures ex Barbaris cæsi sunt. Pugnatum est enim illo die satis belle, ad duas horas: nec amplius Turca, postquam primum ex propugnaculis deiectus deturbatusq; est, potuit ad ea appropinquare, sed inde turpiter discessit. Occiderant enim ea pugna inter ceteros nonnulli ciues, qui viri fortiter pro patria dimicando, pro ea emori minimè dubitarunt: quorum membra dissipata, ac nonnullorum peregrinorum passim collecta, qui cum illis strenuè certantes ceciderant, tumulo, eo honore, quo fieri potuit, pro rerum angustijs, necessitateq; tradita sunt. Et hac quidem gesta sunt pridie, quàm vniuersalis oppugnatione ab hostibus commissa sit. Eo die centum et septuaginta tribus ictibus ex multis partibus tota ciuitas plurimum vexata est. Si quis diligenter omnes tormentorum ictus, qui hæctenus vrbis mœnia concusserunt, supputare velit, duo millia quingentos, et triginta nouem esse deprehendet: præter centum et nouem tormenti, quod vulgo mortarium vocant: igneos globos decem. Postquam certamen hoc diremptum fuit, statim permulti ex Barbaris, qui circa vrbis munimenta in assidua custodia fuerant positi, quorum maxima manus ad munitiones vrbis die noctuq; sub pluteis et cratibus commorabantur, in castra descenderunt. Interimq; prefectus Asia vnà cum duce noue Romæ, iussu Principis ad eum profectus est: ex quo statim nonnulli præcones ad singula tentoria prefectorum, milium, et eorum, qui aliqua dignitate præditi erant, accesserunt: eosq; edicto Principis ad tabernaculum ipsius conuocarunt: qui postquam conuenerunt, proposita consultatio est, quidnam de vrbis oppugnatione decernendum esset? et quum singuli sententiam suam pronunciasent, Princeps ipse breuibus eos allocutus: Credo quidem milites, neminem vestrum ignorare, iam nunc tertium agi mensem, ex quo vrbis ista à nobis durissima obsidione cincta sit, ac omni genere tormentorum, machinarumq; oppugnata, afflictæ, atq; vndiq; exagitata, mœniaq; penitus euulsa. Præterea quoties ignem in propugnacula iniecimus, toties Scodrenses ad certamen prouocauimus: et iam duplici pugna eos multum vexauimus. Postremò verò (ut scitis) nihil in expertum, nihil intentatum omisimus, quod excogitari potuit, ut eos fessos et fatigatosq;, et viribus exhaustos, facilius expugnaremus. Quam ob rem (ut mihi videtur) res ulterius non proferenda, nec amplius differendum est: sed antequam hostis vires assumat, seseq; præmuniat, crastina luce vrbis à nobis corona circundetur, præliumq; vniuersale cum Scodrensibus fiat, et id grauisimum. Itaq; vnusquisq; vestrum se accingat: ceterosq; milites in castris hortentur, ut quilibet manè circiter horam primâ lucis armatus, instructusq;, ad urbem expugnandam prodeat: iam eos experiar, et agnoscam, qui stipendio digni sunt.

259. tormenti ictibus mœnia hæctenus quassata.

Oratio Imperatoris Turcici ad milites

sunt. Tu Roma noua prefecte, cum tuis legionibus, & cohorte pratoria, urbis partem oppugnandam inuade: reliquam Asia prefectus cum suis cohortibus occupare enitatur. Quisque enim qua ad huiusmodi certamen uniuersale necessaria sunt, praparet, secumq; afferat. non animus nobis deest, quin crastina luce urbem istam expugnemus. Quis enim nobis resistere poterit? Oppidanus enim (ut uidetis) & muro & omni presidio nudatus est. Munitiones & fosse undique stratae sunt. facilis nobis ad illum accessus patet. Scodrenses fessi tot bellis, viribusq; destituti sunt, nos uero recentes robustissimiq;: hi pauci rariq;, nos autem penè innumerabiles. Adde vim magnam tormentorum, quibus praualemus. Eorum plures dum munitiones tueri uolent, machinarum ictibus interficientur. Igitur quis neget, Scodrenses captiuos nostros esse? In eos qui supererunt, iure belli & captiuitatis utar. Agite, o viri, omnes moras tollite. Nonne Scodrense nomen uobis, & genus inuisum est? Quis enim uestrum non cum summa indignatione in memoriam reuocet caedes parentum, aut fratrum, aut propinquorum, aut sodalium, qui seuisimè sub his manibus trucidati sunt? An redire uultis absque extrema ultione? Potestisne odia uestra in Scodrenses, & tantas strages eorum ab his editas concoquere? Verum ut priusca tempora, & quas calamitates iam pridem ab his reportauerimus, omittere: proximas clades, & ueluti recentes respiciamus. Jam nondum peractus est quartus annus, quod bellum cum Scodrensibus gessimus. In quo tot millia nostrorum ceciderunt, ut adhuc eorum caedes penè ante oculos uersentur, & ultionem exposcere uideantur. Adhuc mons iste, saxaq; omnia eorum sanguine respersa & polluta apparent. Idcirco properate, o uiri: arma in Scodrensem sumite, montem valido gradu conscendite, urbem acerrime expugnate, pristinas inimicitias ulciscimini. Sanguinem Christianorum ad satietatè effundite, ad quod leges nostra magnopere adhortantur: ferro & omnibus uiribus agendum, ut Scodrensum nullus super sit: quod quidem perfacile consequi poteritis, cum omnia pro uobis ad sint. nam nihil est quod obstet, nihil uobis ad pugnae uictoriae deest: omnia parata, omnia in promptu sunt. facile enim est forti debile, imbecillum, uiribusq; defectum, uincere. Hac quum dixisset, Barbari omnes summo consensu clamorem extulerunt, eundem esse omni impetu in Scodrenses, & huiusmodi oppugnationem suscipiendam esse, ut non prius eam dimittant, quam capta sit urbs, & ciues omnes ad internecionem cæsi sint. Postquam concio dimissa est, decretumq; quid agendum esset, edictum in omnibus castris proclamatum est, ut omnes ad certamen uniuersale, quod sequenti luce futurum erat, se accingerent. Interea enim uideres Barbaros omnes hac illac per castra cursare ac permisceri, non aliter quam densissimum formicarum agmen, uictum queritans, cursitat, quum alia gratia impertant,

Orationis
Turcicae
extus.

alia

De expugnatione Scodrensi,

alia redeunt, & oneri succedentes fessis succurrunt. Consiliarij verò omnes, & præfecti militum, tabernaculū ducis egressi, verticem montis Bassæ conscenderunt: inde situm omnem urbis contemplantēs, capita inter se contu-

lerunt, unusquisque quid sibi de modo expugnanda urbis videretur, in medium proferebat. At verò in urbe, ubi Scodrensis hostem ad bellum festinare prospicit, & ipse sublata omni mora, quacunque ad defendendam urbem pertinebant, præparare cepit, ne eum hostis præuenire posset, & ut vigilantior vigilantem opprimeret. Ottomanus enim sursum & improvisus, ciuitatem incautam inuadere existimabat. nam circiter solis occasum, Barbari cum multa sagittarum telorumque multitudine, ad forum venale urbis, quod ad iactum lapidis extra mœnia est, clam maxima copia Cratum montem conscendere, urbemque circumcingere ceperunt, pugnam dissimulantes: nec unquam totam noctem cessarunt, quin properè montem turmatim subirent, plateis & cratibus lecti: & ut oppidanos fallerent, tres aut quatuor sub singulis se occultabant. Centum quinquaginta millia ad munimenta ascenderunt: ut qui numerum exactè comprehendere poterunt, asserere non dubitauerunt. Et hæc quidem erant lecta robora virorum, hic eximius stus iuuentutis: hic erat uniuersa ferè manus robustissimorum bellatorum, qui in castris delecti, omnibus alijs pugnaciores habebantur. Erectum erat Principis tabernaculum in vertice montis Bassæ purpureo velamine undiq, exornatum, unde certamen & oppugnationem futuram despiceres. Quum iam dies illucesceret, & Princeps tabernaculum ingressus esset: Barbari callide agentes, temporis occasionem ad inuadendam urbem ca-

berri captarunt, quum Christiani in aedibus sacris, rebus diuinis operam darent. Circiter primam diei horam, qui erat diua Magdalena festus, & undecimus Calendas Sextilis, ad signum bellicum, quod ex tentorio Principis editum, & ad quatuor eiusdem momenti tormentorum ictus, additis alijs duodecim, quibus munitiones assidue ferirentur, confestim ex cratibus irrumpentes, & fossas urbis transilientes, omnia propugnacula corona cinxerunt, non aliter densi ac stipati, ac apum examen, cum longe una confederit: interim campanarum sonitus per totam urbem exaudiri, Barbari clamorem, & tanquam barritum efferre. his excitati oppidani, ex templis armati celeri cursu ad stationes, ut cum hoste acriter decertarent, accurrerunt. Jamq; Christianos manum cum Turcis conferentes inueniunt: quam pugnam Barbari inierant, magis specie latrocinij, quam veri certaminis & prelij. Sed acrior pugna ad portam magnam committi batur: ibi hostis cum oppidano immixtus manum conferebat, & iam vallum conscenderat, signumq; militare erexerat. Princeps nimio gaudio exultare cepit, quia iam urbem expugnatam credidit: sed Scodrensis, qui nec latere, nec fugere nouerat, ubi Barbarum tanto impetu irruisse videt, munitionesq; occupasse, agerrime ferens, existimauit iam viribus opus esse. Et fremens, infrendensq;, in hostem impetum acrem fecit. Alij verò ex Christianis, gladijs telisq; Turcam cominus confodiunt. Alij saxis grandibus & praeacutis trabibus coiectis, eum ex munimentis detrudunt. Aliqui vasa, quae saxis oppleta erant, deuoluunt. Alij vimineas crates, plusteosq; pice oblitos & accensos iaculantur: nonnulli ollas calce plenas in eos cōtorquent. Ita hostem perterritum, eius vexillo prostrato & dissipato, ex omni parte deturbant, trucidant, atque in fugam conuertunt: illumq; è munitionibus turpiter deiectum, omni tormentorum machinarumq; genere confodiunt. Hoc pacto urbs & munimenta, summa cum gloria & victoria, defensa sunt. Quod quum Oitomanus, qui iam urbis expugnationem forte sperabat, de montis vertice prospiceret, agerrime tulit, adeo ut vix siorum turpissimam cadem & fugam tollerare posset. Euestigio crebrioribus tormentorum ictibus agere cepit, ducibusq; suis, qui absidebant, minabundus iussit, ut milites, qui terrore in fugam versi erant, ad oppugnandam urbem rursus redire cogerent. Erat autem urbs ex parte montis Basse ad portam Magnam molli admodum cliuo posita, sed manu tamen & opere egregie munita. nam ad primam portam, & principalem urbis, extra primum ambitum murorum condita fuerat turris eminens & munitissima, forma admodum rotunda, in qua oppidani stantes à dextra sinistraue spacium illud urbis proximum tueri poterant. Inter hanc portam, & illius qua extra erat, alia quoq; turris erat, contigua admodum superiori: sed oppidani timentes, id quod euenit, ne turres ictibus tormentorum excinderentur,

Oppugnatio
vniuersalis
Scodrensi, u.
u. Calend.
Sextul. prima
luc.

De expugnatione Scodrensi,

munimenta validissima ex cæno et varijs rebus contexta prope turres ipsas substruxerunt. nam hostes ad eam urbis partem, qua natura non valde munita erat, omnem oppugnationis molem redegerunt. Et ideo sex tormenta maxima, et sex millia scloporum, et sagittariorum innumeros ad eandem partem admouerant. Subito utraq; turris, et utriusq; ambitus muri solo equati sunt: nil aliud reliquum erat quod urbem tueretur, præter munimenta ex terra confecta. Barbari spe capienda urbis eò cum maximo impetu confluxerunt: oppidani fortiter et intrepide occurrerunt: prælium acerrimum cominus exoritur, quoniam eo in loco cardo totius rei versari videbatur. hostis vallum conscendebat, cuius statim eum detrudebat, et præcipitem dabat. Alij succedebant, pariter præcipientes deturbabantur: passim cades fiebant, fossa vi magna cruoris inundabant. Varia interim tormentorum genera, quibus plures cadebant, nec momentum cessabant. Tum verò præfectus noua Romæ, cui prouincia delegata erat expugnandi eam partem urbis, qua à Rota vsq; ad Carlini munimenta, Bolianam versus, pertendebant: cum principem excandescere et indignari, et dolore ingenti affici videret, quod oppugnatione ad irritum caderet, unà cum præfecto Asiaticarum legionum ex monte vbi Princeps erat, descendit: et stricto gladio milites fugientes in pugnam redire coegit. Tunc acrior oppugnatione exorta est, hinc Barbaris magno globo ad portam Magnam irruentibus, hinc oppidanis fortiter occurrentibus: non deerant undique tormenta, machina bellica, iacula, tantaq; sagittarum multitudo, ut aer ipse obscuraretur: nec tantummodo munimenta urbis discutere et pertransire conati sunt, sed et Rotam expugnare. Est enim extra mœnia locus urbi adherens Orientem versus, rupibus asperis undiq; inuis, in cuius vertice, qui planus est, conditum erat templum diuo Petro dicatum, vbi Graci rei diuina operam dabant. Tunc omni genere tormentorum et machinarum munitus erat: quoniam et arci, et parti urbis propugnaculum munitissimum erat, unde Barbari cum maxima eorum strage deturbati sunt. Verum horrendum certamen ad munimenta porta Magna committebatur. Clamor strepitusq; ingens exoritur. Inde tanta Barbarorum vociferatio ululatusq;, tormentorum machinarumq; crepitus, tympanorum sonitus, era crepitantia ad eò inualecebant, ut auditus simul et visus hominibus tolleretur: terra caligabat, et cælum ipsum misceri et corruiere visum est, ita omnia confusa, perturbata, obscurataq; erant. interim verò Meumethani undiq; irruunt, propius accedunt, cominus pugna committitur, nihil int restitit inter Christiani et Turcam erat, quam propugnacula ac tabule quedam munimentorum, qua ad oppidanorum pugnantium tutamen contra sagittas hostium posita erant. Contorquentur tela, ferrum perstringitur utrinque, cominus res gladijs geritur: hinc inde alij cadunt, alij in pugnam succedunt.

Scodren-

Rota etiam
oppugnata.

Scodrenses quo ordine & gradu munimenta semel tueri cæperant, ab eo dimoueri non poterant: hostes ex munimentis ipsis deturbabant, eosq; cratibus, pluteis pice oblitis, stipula adherente, præterea dolijs ligneis oleo perunctis, unâ cum puluere & igni admoto inuadebant. Quibus ex rebus plures eorum adusti & elisi, ad sma montis deuoluebantur. non saxa magni ponderis deerant, non scorpiones & varia machinarum genera, quibus obtererentur: qui quum se tectos ex altera parte esse crederent, ex altera qua minus suspicabantur, crebri transfigebantur. Erat enim portæ Magnæ proximus cuniculus subterraneus in saxo uiuo excisus, ubi multa tormenta posita erant, quæ fossas & partem illam urbis, quæ ad Bolianam uergit, tuebantur. Inde crebris ictibus magna hostium multitudo cecidit. nam per diuersos exitus cuniculi ipsius tela in Barbaros contorquebantur: quorum plurimi undiq; vexati, aut casti, aut in fugam versi sunt. Verum præfecti castrorum, partim minis, partim adhortationibus cateruas & globos suorum militum in pugnam impellebant: nemini præterquam vulneratis parcebant: quin aut cum strictis gladijs trucidarent, aut in oppidanos obuenterent. Ideo densissimi & collecti in globum Barbari, ad portam Magnam, & ad eius munimenta irruebant: tabulas & trabes & stipites munitionum manibus apprehendebant: nec inde auelli, priusquam arimam casti effunderent, poterant, cominus gladijs cum Christianis dimicabant: qui etsi pauciores, nunquam tamen ordinem suum & stationem quam tuerentur, deseruerunt. superiores etiam loco diu pugnam accerrimam sustinuerunt. Sed quia totius certaminis articulus ad portam supra dictam uersabatur, tanta Barbarorum multitudo eò confluxerat, tantaque tormentorum & machinarum vis Christianos vexabat, ut plures eorum tum gladijs, tum omni telorum genere caderent. hoc pacto multi iam interfecti, plures sauci, alij longo certamine defessi, uix iam tueri ex paucitate munimenta poterant. Ecce Barbari stationes inuadunt, ascendunt, signa in munimentis figunt. Princeps Meumethanus, qui de specula hac omnia contemplantur: in ingentem læticiam effusus, iam sibi rem factam putans, urbem captam esse credidit, ignarus quid uirtute & prudentia Scodrensi ad urbis tutelam prouisum esset. Astabat in medio Scodra foro delecta cohors iuuenum & uirorum robustiorum, ut his qui magis ab hostili oppugnatione vexarentur, succurrerent. Adhuc abundè vires ad defendenda mœnia supererant, nullus ex alijs stationibus se ad auxilium aliorum mouerat. quam ob rem alia urbis loca satis munita tutaque erant. Ex quo apparuit, Principis vanam & irritam fuisse læticiam: qui nondum omnia Scodrensi consilia, nondum eorum præclarissima facinora perceperat. Interim clamor ciuum exoritur: Rumor ad delectam iuuentutem in forum perfertur, quo iam hostes victores munitiones ascendisse, &

De expugnatione Scodrensi,

Christianos defessos iam cedere significatum est. Tunc iuvenes fortissimi, qui iam diu votis expetierant pugna locum contra Barbarum offerri, ad portam Magnam properato gradu accurrunt, vallum confestim ascendunt, & certaminis audito classico, diui Marci vexillum, discisso hostili, in medio firmiter statuerunt & erexerunt: securiq; omnium tormentorum & telorum hostilium, qua innumera erant, in confertam multitudinem irruunt, Principis potentiam aspernati, & in eius sententiam & fidem Meumethanam obscenissimam, acerrime inuecti, glady, telis, saxis, ignium globis, pluteis, cratibus, & varijs tormentis hostem proterunt, deturbant passim, obruncant, signa eorum auellunt, vltra fossas propellunt, fortissimum quemq; trucidant. Qua ex re perterriti Barbari terga vertunt, sine mora in castra se recipiunt. Scodrenses, eos eo persecuti sunt, vnde liber reditus ad urbem daretur. Princeps vero Ottomanus, qui ex spe vana potiunde urbis ingentem leticiam conceperat, tanto dolore affectus fuit, tantaq; indignatione correptus, vt furibundo similis, se ad tabernaculum tacitus demisso animo contulerit. At Christiani victoriam ingentem adepti, summa cum leticia & crebris plausibus in urbem

Scodrenses
victores.

reuertuntur, plurima hostium spolia secum deferentes, nec non capita a casa, qua in munimentis, vt Barbaro terrorem incuterent suspenderunt. Confestim templa & aras sacras petunt, immortalis & omnipotentis Deo gratias innumeras agentes, quod benignitate sua immensa animos fortissimos, & vires immensas sibi dedisset: hostes vero ingenti terrore, & eorum maxima strage, ab urbis manibus auertisset. Intemerata Virgini post
Deum

Deum immortales gratias agunt, hymnos pia mente concinunt, quod muros & munimenta urbis quibusdam religiosissimis Christianis tutari visa sit: & speciem Barbaris ipsis magnorum numinum, que Christianos tuerentur, obtulerit, ut hostes post oppugnationem testati sunt. Præterea plures ciues circumferebant, sibi genitricem redemptoris nostri in somnijs occurrisset, qua eos ad fortiter pugnandum hortaretur, futuramque victoriam polliceretur. Postremò, debita gratia Magdalena persoluta sunt: quod tutelæ urbis cum Regina cæli die suo festo non defuerit. Postquam verò tam præclarè, tam strenuè pro victoria eo die pugnatum est, & omnis tumultus quieuit, quisque pro virtute & meritis palàm laudatur. In concione militum animi, quorum præstantia & robore mœnia defensa erant, laudibus meritis tolluntur: ad similia facta & emulationes incitantur, saucij & confossi curantur. Corpora illorum, qui gloriose in bello ceciderant, eorumque membra passim per tecta & urbis vicos à tormentis disiecta fuerant, colliguntur: quorum sepeliendorum munus sacerdotibus iniunctum est. Desiderati illo die quadringenti ferè fideles, vulnerati verò omnes fuerunt. nemo enim intactus remanserat. Ex Barbaris autem, ut ipsi asseruerunt, supra duodecim millia trucidati sunt, sauciati innumeri. verum inter pugnandum quot ictibus tormentorum ciues vexati fuerint, nemo ad liquidum animaduertere potuit ex ingenti strepitu & tumultu, & ex varijs & promiscuis hinc inde cadibus. Fuerunt tamen qui collegerint, in die pugnae fuisse supra centum & sexaginta, sequenti die nonaginta quatuor. altera verò luce, hoc est, nono Calendas Sextiles, centum & triginta quatuor: postridie centum & quadraginta quinque, perendie centum & sexaginta quinque. In primis id quod mortarium appellant, ingenti & formidine, & detrimento ciuitatem totam replebat: hi qui integri erant, aut interficiebantur, aut celeri cursu huc & illuc vagabantur. Qui verò saucij erant, aut egrorantes in lectulis iacebant, auditò strepitu illius machinae, statim vacillanti gradu è stratis surgebant, & miserando habitu domos egrediebantur. Et alicubi per fugium dubie salutis quarebant: & nonnulli (quod mirum pluribus forsitan auferit) febricitantes ex ea fuga & terrore pristinae salutis redditi sunt. Interim Ottomanus Princeps, cuius dolorem & excandescentiã supra dixi, dum biduum se in tabernaculo macerasset, tum ob cladem ingentem suorum militum, tum quia sibi ut plurimum res secunda semper euenerant, nunc verò aduersam fortunam experiri cæperat: præterea deceptus spe potiunde urbis: in Scodrenses magis quàm antea inflammatus, duos præfectos, alterum noua Roma, alterum Asia, & duos consiliarios conuocauit: cum quibus consilium inijt, ut de integro oppugnationem nouam adorirentur. quòd diceret, non iam credibile esse, Scodrenses tot cadibus, tot vulneribus ac certaminibus exhaustos, amplius resistere sibi

Omnes Scodreses in oppugnatione vulnerati: 400. c. ff. Turcarum verò trucidati 12000.

Febricitantes terrore curati.

De expugnatione Scodtensi,

et repugnare posse. Nunc, inquit, facilem victoriam habebimus: quoniam ciues, qui fortissimi erant, iam absumpti sunt. Et si quid virum aut roboris in eis erat, id omne in superioribus preliis impenderunt: nostri vero milites nullo negotio urbem ingredientur. Quam sententiam cuncti comprobauerunt: et statim conuocatis Imperatoribus, ceterisque castrorum ducibus atque prefectis, demum omni militari ordine, ad eos verba fecit. Ad quem cum vniuersa Barbarorum multitudo certatim consueret, astarentque, ex primoribus, qui confertam turbam auerterent, Princeps vnumquemque admitti, quod res omnium ageretur, iussit. Tunc alto solio subnixus, sic orsus est.

Turcici Imperatoris oratio ad milites.

Non me fugit, viri et commilitones mei, vos, qui mecum semper in laboribus, certaminibus, periculis, aliisque casibus grauioribus atque durioribus interfuisistis, continue animo magno, forti, presentique affuisse, vitamque,

etiam si milies opus fuisset, intrepide ingenueque, exposuisse, et semper Dijs fauentibus victoriam reportasse. Ideo hanc expeditionem libenter suscepi vestris viribus fretus, sperans vos eosdem futuros, qui semper in alijs oppugnationibus fuistis. At in presentia miror vos animum illum remisisse in re iam facili, et prope peracta: vobisque, fortitudinem solitam deesse in expugnandis his, qui penè expugnati, strati, viribus defecti et destituti sunt. nam quid facilius leuiusque, quam fessum exanimatumque, non repugnantem, et se deditum vincere? Nec miremini, o milites, si superiori proximaque pugna urbem ingredi non potuistis. Nam non verum (ut nostis) neque legitimum certamen a nobis urbi illatum fuit, sed leuissima admodum pugna,

pugna, nullo seruatō ordine, tumultuaria, & latrocinij potius similis, quā
 veri prali. nam non vniuersus exercitus, non omnis ordo affuit, non acies
 instructæ: pauci enim montem conscenderant: nunc autem apertō marte
 omnes cuiusq; gradus conditionisue certamē subeunt, ordine incedant: nul-
 lus recuset, nullus remaneat: nemo pugnam renuat, nemo causetur, non
 nostra cohortis milites robustissimi, non alij, qui nostris prefectis & ducibus
 parent, non milites gregarij, non serui, non liberi, non summi, non infimi,
 sed cuncti se accingant, cuncti se praparent, cuncti ad pugnam prodeant.
 nunc agnoscam viros, nunc pugnaes & bellatores, nunc qui stipendio meo
 digni sunt. Partes vr̄bis oppugnanda turmatim assignentur. Exercitus
 instruat, & in suos ordines diuidatur. Leges, conditiones oppugnandi
 prescribantur, legiones aciesq; in cornua diducantur. Alij alijs succe-
 dant, fessis quieti atque recentes, vulneratis integri atque intacti. Cun-
 ctæ palam, cunctæ composita atq; ordinata fiant. Noue Rome Bassa cum
 cohorte mea vr̄bis partes obtineat, quas superiori bello tenuit. Asia verò
 prefectus alias vr̄bis partes cum reliquo exercitu inuadat. Edicto tamen
 prius omnibus inbeatur, quo die armati ad certamen prodeant, & cuncti
 extra omnem spem venia prestō adsint. Deinde ipse Princeps militibus
 premia proponere cepit. Alia fortioribus & dignioribus, qui primi mu-
 ros ascendissent: alia militibus cuiuscunque conditionis, si vel muros ascen-
 dissent, vel aliquod praclarum facinus edidissent. Seruis libertatem &
 honorem pollicitus est: his qui maiores honores gesserant, & multis titulis
 ornati erant, maiora munera promissit: & unumquēq; se cumulatūrum
 pluribus donis quam enumerasset, attestatus est. Itaque eos longe maiora
 pollicitis sperare iussit. Præterea ad fortia facta adhortatus est, vt singuli
 vires & animos resumerent, nec in maximis periculis sibi parcerent, vi-
 ctoriam iam in manibus esse crederent, quod vr̄bis iam valido presidio or-
 bati esset, in eam undiq; aditus paterent, stationibus relictis, & muris va-
 rrys tormentorum generibus excisis. Si qui oppidani superessent, eos iam fessos
 & semineces, confossos & vulneratos esse asseuerabat. Post hac his ver-
 bis vsus est: *Dys nostris propitijs, qui & gloriam & æternam beatitudi-
 nem pollicentur, in pugnam prorumpite, oppidanos fortiter inuadite, ves-
 stras iniurias, eadem commilitonum acriter vindicate: hinc honor, hinc
 laus, hinc premia accumulatissima vobis euenient. Totius vr̄bis diuitia,
 omnis prada vestra est. Cum orationi Princeps sinem imposuisset, cuncti
 Barbari clara voce dicta ipsius comprobârunt, & omnes in Scodrensium
 eadem vna coniuârunt.*

Interim edicto Princeps iussit, vt omnes se ad recens certamen accinge-
 rent. Quo latati Barbari, expediti & prompti arma continuo caperint,
 & ardentius quam antea pugnam affectârunt. Econtrario oppidani cum
 editum

Apparatus
 uz oppugna-
 tionis.

De expugnatione Scodrensi,

edictum illud percepissent (nam nonnulli ex his linguam Turcarum callebant) non segenius quam antea, sed promptius & alacrius futurum certamen expectabant: & omnia quae ad defensionem pertinebant, diligentissime preparabant: id plurimis facientes, quod ab hostibus non contemnerentur, sed sua virtus illis formidabilis esset. Præsertim ex more solito, Deo optimo ac maximo supplicationes agunt: vota pro victoria faciunt. Intemerata Virginis auxilium summis precibus implorant: sæpius hostem experti, animo certam victoriam concipiunt: eum non timent, sed cum eo congregari, manum conferre cupiunt, diuino freti auxilio, viribus suis & fortitudine animorum confisi. Iam illis persuasum erat, Barbarum maiorem cladem, quam antea, suscepturum: maioremque suorum stragem cum magno dedecore & ignominia reportaturum. Iam Meumethani ex edicto Principis ad oppugnationem instructi erant. Verum lunam nouam pro ritu gentis expectabant. Solet enim Ottomanus prima luna, & ea religiose salutata, pugnam, quam uniuersalem appellant, committere. Ad sextum igitur Calend. Sextiles, qui diuisi Pantaleonis dies festus erat, & a prima pugna uniuersali dies quintus, conglobati Barbari montem ex omni parte conscendere cæperunt: urbem undique circumvallare: vallos, pluteos & crates vimineas, quibus tecti se tuerentur, sigillatim ferentes. Tanta eorum confluxit multitudo, ut mons totus, & quicquid campi circa erat, ad mille passus penitus adoperitus esset. Tam densi & conferti, ut, quod trito proverbio cir-

Prima Luna
Turci uniuersalem
salē pugnam
auspiciantur.

cumferitur, Nec nulli granum proiectum solum contigisset, nullius ferme ad castrorum custodiam remanserat. Iam collecti ad fossas uenerant, in aggerem gradum fixerunt. Si quis Christianus aut oppidanus in munimentis aut propu-

propugnaculis apparuisset, vel interficiebatur, vel multis vulneribus confodiebatur. Ad noctem usq; & tormentis & sagittis Christianos agitare non desierunt, semper eos ad pugnam varijs insultationibus prouocando. Prima verò noctis vigilia undiq; voces, & solitas vociferationes extulerunt: humi procumbentes, lunam salutarunt. Eorum sacerdotes quosdam hymnos cecinerunt, ad quos cetera turba tantum clamorem emisit, ut terra & cælum ipsum resonare videretur. Interim Bartholemaus ordinis diui Francisci religiosissimus, de quo iam mentione fecimus, per vniuersam urbem equo vectus, munimenta omnia diligentissime perlustrauit, cum Nicolao Moneta equitum prefecto, qui bellator summus erat, & rei militaris peritissimus. uterq; populū & milites multis verbis adhortabatur, ut strenuè fortiterq; agerent, & pro fide & patria salute pugnare non desisterent. Prefecto si quis Bartholemaum ex aliqua comparatione commendare vellet, talem se, qualem Ioannes Capistranus in oppugnatione Alba Græca, qua in Danubij ripis posita est, contra Turcas gessit. nam eius vita sanctitate, & sacratū ad Deum immortalē precibus Pannonij fortissimè decertantes, Barbaros in fugam cum maxima eorum cade & strage verterunt. Pariter Bartholemaus integrā illam noctem ab adhortatione oppidanorum, & à sacris hymnis & precationibus non cessauit: cui meritò magna pars liberata Scodra ascribi potest. Ideo prius quàm Barbari pugnam illam horrendam inirent, huiuscemodi precibus Deum immortalē placare conatus est, ut exposceret veniam & salutem fidelibus Christianis. Adhortatus est populum Scodrensem ad veri Dei hymnos & laudem, eludens Barbarorum vanas & irritas supplicationes.

Omnipotens & misericors Deus, qui es Dominus exercituum, pater & creator omnium rerum, rector & moderator optimus, in cuius manu sunt omnium potestates, & omnium iura regnorum: cuius voluntate ac nutu nos miseri peccatores in his angustijs positi sumus: qui non vis quempiam turpiter iniuria affici: Respice in nos quesumus, & miserere Christianorum tuorum, quibus in nullo alio spes est, nec fiducia, quàm in summa potentia, clementia & bonitate tua: ut gentes Barbarorum, qua in sua immanitate confidunt, dextera tua potentia conterantur. O Iesù, fili David, propitius esto nobis peccatoribus, defende seruulos tuos, & miserere nostri, & populi tui Christiani, pro quo mori, & tot cruciatus pati nō dubitasti. O Redemptor noster adueni, & succurre nobis: quia torrentes & aqua inunda uerunt in nos. Ecce obruimur, ecce immergimur, nisi adueneris, & eripueris nos. Tu solus es Redemptor, tu solus qui liberare potes. Ecce Orcus, ecce Pluto nos deglutire paratus est. Terram iam dehiscere videmus, terram aperiri, ut nos absorbeat. Ecce furor, ecce rabies Barbarica gentis adest, qua ad fidem tuam sanctissimam scindendam euertendamq; accelerat: pro
Precatio Scodrensum.

De expugnatione Scodrensi,

qua tu, ô Redemptor, Petro dixisti: Pro te, ô Petre, rogavi, ne fides tua comminatur, siue deficiat. Ergo potentissime et clementissime adueni, ne moreris: circumcinge nos muro tuo inexpugnabili, et armis tuae potentiae protege. Libera nos semper Deus Israel, clamantes ad te: da gloriam nomini tuo, et erue nos in mirabilibus tuis: qui pro sanctissima fide tua et religione tutanda, tam diras tamque acerbis procellas, tot damna, tantas caedes patimur. Et emittere digneris angelum tuum percutientem, qui iussu tuo hostes, Meumethanamque gentem prosternat, fuget atque pessundet: nec aliter quam pro liberatione populi tui Israelitici contra crudelitatem Senecherib: ex cuius exercitu, imperio tuo et voluntate, una tantum nocte, centum et octoginta millia hominum interfecit: fac illis Domine, sicut Madian et Syfari, sicut Iabin in torrente Cyson: disperierunt in Endor, facti sunt ut stercus terra. Pone Principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebea, et Salmana. Deinde ad intemeratam Virginem conuersus, suppliciter has preces effudit: O gloriosissima et beatissima Virgo, mater summi Regis, caeli, terrae, maris Regina, hospitatrix, tutela et aduocata nostra, suppliciter ac submisse misericordiam tuam exoramus, ut fidelibus et Christianis tuis adsis: qui pro honore et sanctissima fide unigeniti filij tui pugnare totis viribus non desistunt. Quibus et enim nulla est alia spes, nullaque fiducia, nisi in suprema potentia misericordiaeque summi Regis regum filij tui, et precibus, ope atque auxilio tui numinis, tuaque deitatis. Tu enim sola es, qua nos ab immanitate ferit atque impissima seuissimaque gentis Meumethanae tueri, eripereque potes: quia nihil est, quod apud filium tuum impetrare non valeas. Omnia enim tibi ex arbitrio tuo conceduntur. Quare age, ô Regina et imperatrix, protege et succurre (res enim festinatione indiget) contere brachium peccatoris et hostis maligni: debilita et enerua eius virtutem, tolle potentiam, obcaca lumen oculorum, colliga pedes eius, et manus, ne fera pessimaque gens nobis dominetur. Dum hac geruntur in urbe, interea vero ingens vis et flatus ventorum undique exortus est, qualis nec hyberno tempore oriri solet, adeo violentus erat: ut, quod auunt, secum et urbem rapere videretur. Tunc vero Barbari, qui facile his superstitionibus ducuntur, et libenter auguria obseruant, arbitrati sunt se bello superiores fore, victoriaque potituros, propterea quod flatus ille ventorum summa magis perflabat, in urbemque versus erat. nam propugnacula stationesque oppidanorum per auras tollebat, eosque mirum in modum vexabat: unde ex continuo maximoque eius flatus stridore, ex nimio clamore Barbarorum, qui undique efferebatur, praeterea ex motu armorum, crepitu tormentorum, veluti mugitu montium (eo enim tempore, ut pote quieto facilius cuncta audiuntur) imago quadam ingentis terrae motus reddebatur, quo funditus terra concuti et hincere videretur. Barbari enim per totam

ferè

Ventorū violentia paulo ante oppugnationē exorta.

ferè noctem vociferare nunquam destiterunt. Jam ferè noctis extrema pars erat. Ecce vis illa ventorum ad ima & inferiora cōuersa, diuino numine (ut creditur) Turcas ipsos plurimum agitare cepit, & vsq; ad solis ortum adeo, ut turpiter & cum strage maxima à Christianis retro deuersi sint: quo ventorum in eos verso impetu & animos abiecerunt, & Scodrensis victoriam adiudicarunt. Præterea miraculo fides manifesta accessit. per totam noctem illam visi sunt carei passim per stationes & munitiones in cuspide lancearū & bastilum & trabium ardere: quos in signum victoria non nisi diuinitus præmissos fuisse, credendum est. Nec quispiam humanas mentes illusas esse putet, quoniam nauis hoc sæpenumero in mari contigisse ferunt: qui quum à tempestate & fortuna aduersa iactarentur, diuum Nicolaum aliosue sanctos inuocando, deprecandoq; luminaria accensa & candelas in nauis ardentis attestati sunt se vidisse: licet Castori & Polluci id vana antiquitas superstitiose assignet. Plinius verò id in maiestate natura reconditum esse asserit. qua ex re Scodrenses erecti, & spei & victoria pleni, non assiduus Barbarorum clamoribus ac vuluatibus, quod ad terrorem continue edebant, amplius mouebantur: sed ad preces conuersi, redemptorem suum, & intemeratam matrem, diuum Marcum & Stephanum supplici voce inuocabant, ardentius & accuratius custodia sua vacantes: nihil quod ad defendendam urbem pertinebat, nullis temporum interstitijs omittebant, tum votis ac precibus, tum bene agendo victoriam in manibus habebant. In animum inroduxerant, quod certissimis patet experimentis, Deum immortalē his succurrere, qui non segnēs & desides sint, sed ad laborandum & vigilandum accincti. Ideo alij vallum & munimenta reficiebant, nonnulli tormenta locis suis disponebant: quidam pluteos preparabant, & ollas calce replebant: vasa oleo, pice, resina oblinebant: cados, & diuersorum vasorum genera puluere & saxo oplebant: nemo alicuius muneris expertus erat. Intenti omnes, festinare, parare, quæ ad imminentem pugnam pertinebant: nihil intentatum relinquere: omnes, quod agendum instabat, sedulo perficere, mutuis adhortationibus se inuicem ad victoriam intrepidi & alacres excitare. Par animus in matronis erat: qua nulla ex parte, nec sedulitate, nec promptitudine, nec labore assiduo ad præparandum ea, quæ ad salutem ciuitatis pertinebant, viris cedebant. Eo maior profectò harum laus, quanto sexus debilior. mixta viris munimenta ascendebant: strenuè cum hostibus dimicabant: plures earum tormentorum ictibus interfectæ fuerunt. Ottomanus pugna signum dederat, ut in lucem ad crepitus tormentorum ex munitiōibus erumperent, & oppidanum aggressi, propugnacula viriliter conscenderent, & ad urbis expugnationem totius viribus intenderent. Christiani verò haud ignari, Barbarū apertò Marte ante lucem de more urbem esse aggressurum,

Miracula apud Scodrenses.

Præmissum labor in defendenda urbe.

De expugnatione Scodrensi,

Ad portā magnam tota vis belli.

ubi cuncta ad bellum composuerant, ordinarantq̄, hostem ad pugnam instructi omnes atq̄, accincti expectabant, precipue ad munimenta & turres porta Magna (cetera namq̄, loca urbis, ut praediximus, satis tuta munitaq̄, erant) ubi summa pugna, totaq̄, vis belli futura erat: ubi cardo totius certaminis erat, omnis labor instabat, omne periculum ingruerat: quo fortissimus quisq̄, Barbarorum conuenerat: quo Princeps ipse cum omni apparatu suo venturus erat. Quo enim loco, quanquam & Itali, maritimiq̄, milites adessent, tamen maxima pars copiarum ciuibus constabat, fortissimaq̄, manus iuuentutis agrestium conuenerat. Aderat quoq̄, & ipse praetor urbis: apud quem sorte constitutum est, quisnam primus cum copijs vallum ascenderet, & cum hoste confligeret, & primo congressui Barbarorum sese opponeret. nam terribilior magisq̄, ferox est prima vis, primusq̄, Barbari impetus. Fortissimi enim primi, & robustissimi omnium pugnam subeunt, triplici autem congressu rem maximè expedire conantur. In his nihil proficientes, seiores remissioresq̄, viribus efficiuntur, belloq̄, admodum penitus deficiunt. Stabant utriq̄, ad pugnam accincti. Inter Christianos verò, quamuis nullus aduersus hostem primam pugnae prerogatiuam recusaret, nihilominus prodijt in medium ante omnes Iacobus Moneta ciuis egregius, & summus bellator: qui atate ingenioq̄, grauis armis, rerumq̄, militarium perita ceteros antecellebat, procero corpore, facundia praeditus, parentum splendore & diuitijs ornatus. Hic dum instaret acerrima pugna, eius partes primas sibi dari poposcit. nam praesto erant ei centum viri & amplius robustissimorum corporum, ex ciuium agrestiumq̄, iuuentute. Aderat quoq̄, Moncinus eius frater, vir quidem satis bellicosus, solers & industrius in munimentis conficiendis, in ciues & in milites munificus. Verum Iacobo propter auctoritatem grauitatemq̄, & quia antea semper praeclare res militares gesserat, libentissimè omnes assensu sunt. Itaque collecta manu militum, animos eorum sic in pugnam tali oratione accendit, sic pro victoria exhortatur. Exploratum atque compertum iam nimirum vobis milites esse arbitror, quanti Ottomanus vos, virtutemq̄, vestram faciat: cum is diebus superioribus tot edicta, tot minas in suos ediderit, ut unumquemque absque vlla exceptione in pugnam contra vos prodire cogat. nam quum eorum ignauiam accuset, timorē suum indicat, & quanti vos faciat ostendit. Iam non fretus virtute & robore militum, collecta vilissima ex omnibus nationibus colluue, quos omnes gregarios milites & seruilis conditionis censeas, rerum bellicarum prorsus ignaros, expertes, sola multitudine vos perterrefacere putat. Sed quorsum haec Ottomanus? nam si cum veteranis suis & expertis militibus nos expugnare minime uoluerit, quomodo nunc cum abiectissima turba & mechanicorum manu debellare credat? Scitis iam, o milites, quòd quoties nobiscum manus conseruerit,

Oratio Iacobi Monetae ad Scodrenses.

ruerit,

ruerit, certamenq̄ commiserit, toties à nobis repulsus est, & usque ad stantiva maxima clade atque ignominia prostratus. Fortissimus quisque suorum iam interijt: veterani & bellatores eius iam ferè omnes cecidere. putatne Ottomanus cum aquarijs, lignarijs & cocis urbem nostram ingredi? Credibile est iam discessurum fuisse, nisi dedecore & ignominia moueretur. Tentat nunc Ottomanus, sentat astutia & sagacitate sua. Hic est eius ultimus conatus: non amplius oppugnationem tentabit. Vidistis iam ipsum cum sua versutia & calliditate nihil profecisse, ita nec in posterum (sumus enim cura Deo) quicquam profuturum confidite. Reliquum est nimirum, ut ij qui à clade ei superfuerint, hodierna luce à vobis humi prosternantur. Exanimati sunt omnes Barbari, & perterriti. nouerunt enim virtutem vestram, experti sunt iam vires: timent quidem vos, sed vi coactiq̄, ad bellum trahuntur. Ecce tanquam bellua ad occisionem & interitum ruunt. Ottomanus tanquam pecora ad necem impellit. Sed dicat mihi sana mentis aliquis, quid praeclari animus timidus atq̄ inuitus gerere possit? Quare, o ciues fortissimi, lares proprios, patriam, qua hodie ferro defendenda est, respicite. Misere mini coniugum, liberorum vestrorum, quos tanto labore, studio atque cura educaistis. Nolite sinere eos iugulari, atq̄ in seruitutem rapi. nulla est enim pietas in Barbaro, nulla profectò misericordia, hic dies & periculis vestris ultimam manum imponet, nolite hosti ignaui ac imbelli cedere. Omnes enim si cesseritis, ad vnum tanquam bellua trucidabimini: nusquam est vobis fuga, nulla spes aliquande, nec ex alieno presidio. Incolumitas vestra, patria, liberorum, hodie in manu vestra sita est: qui si fortiter animoseq̄ hosti repugnaueritis, victus hostis à vobis abibit. nec putetis Turcas inuitos esse: vinci enim possunt, & saepe à vobis victi fuerunt. Quantum autem Turca valerent, eorumq̄ arma, virtus vestra prima obsidione ostendit. Minor sanè est Turcarum potentia, quam fama feratur. haec copia Barbarorum, haec multitudo, qua ad hoc bellum venit, inermis est atq̄ imbellis, quam tanquam pecudum gregem nobis dissipare licebit. Tumultus, ululatus, multitudinem eorum nolite timere. Virtus spectanda est magis quam numerus. In multitudine exercitus non est victoria belli, sed diuinitus. Tam facile est Deo in paucis, quam in multis vincere. Causa nostra Dei est: nos iure pugnamus pro lege Dei, pro fide, pro patria, pro aris & focus, pro liberis. At y contra, quod nunquam habere, vi atq̄ iniuria petunt. pro libidine enim viuunt, pro auiditate imperandi, nos vita, patria, bonisq̄ priuare contendunt. Sed bono quidem, o viri, estote animo: quia Deus, cuius providentia cuncta reguntur: qui nemini vim inferri, nec iniuste quenquam vexari patitur; ipse hostes in conspectu nostro hodie conteret: hodie nobis de caelo victoriam miseret: cuius quidem ut non sumus compotes, quid timemus? quid dubitamus?

De expugnatione Scodrensi,

Sumus enim egregia bellatorum manus, multitudoq; militum delecta, armis exercitata: non desunt nobis militaria arma, non bellica instrumenta, non qui his perire utantur. Præterea nos locus eminens & accliuus tuetur. illi in ascensu trepidi, & semianimes, more puerorum timido & titubanti gradu, iniquitate loci plurimum laborabunt. Itaque hodie Barbarus vires nostras sentiet: hodie Christiani virtutem fidemq; Christi experientur, quod vera sit, cæterisq; potentior. hodie Turca vincetur: hodie efferata Ottomanæ rabies proteretur, conculcabiturq;: hodie eius superbia ruet, atque cadet. Sumamus igitur arma lato hilarisq; animo, munimenta viriliter intrepideq; conscendamus, in hostem fortiter audacterq; irruamus. Hodie hanc pestem, hunc morbum, hanc contagionem à nobis ex urbe, è regione nostra rejiciamus. Debilis est hostis, nec ab eo vinci poterimus nisi volentes. primo enim congressu profligabitur, in fugam conuertetur. Quid duby? quid difficultatis? Nam Barbari, qui è tot cladibus superfuerunt, partim perterriti & fessi, partim confossi vulneratiq; sunt. Hi timidi atque inermes, nos verò armati omnes, optimisq; loriceis, thoracibus, galeis induti atq; instructi. Corpora nostra tota ferro teguntur. Quisq; nostrum aut hastam ferratam, aut manuabilem catapultam fert. Vnus cum mille strenuè pugnabit. Quamobrem minimè durare poterunt. Iis enim omnia incommoda aduersantur: nobis verò cuncta adiumento sunt, & nos defendunt. Sed in primis beatissima Virgo, diuusq; Nicolaus: cuius, ô milites, ecce templum, ecce adem, quemadmodum tormentis sauisimi perduelliones, diuiniq; cultus corruptores violârunt, deturbâruntq;. Mementote, ô ciues, illud diuinum, non reticendumq; miraculum, quod is sanctus in prima obsidione in Barbaros (ut ipsi attestati sunt) ostendit. nam primum saxum sphericum, quod ipsi Barbari in hoc templum & hanc adem contorserunt, beatus Nicolaus non sine magno periculo in eisdem reflexit, ex quo plures interfecti sunt. proinde, ô commilitones mei, ipsum inuocat: est enim mihi quoq; venerandus. Ipsi confidite, quia erit nobis adiumento: hic retorquebit tela à Barbaris emissa, in eos: hic tormenta, hic eorum vires comminuet: hic eos in fugam conuertet: hic nos ab impiissima scelestissimaq; gente defendet atq; liberabit, qua hodie penas suorum scelerum luet. Quamobrem, ô Christiani & commilitones mei, in hoc die, in quo Deum propitium habemus, exultate, latamini, & illi soli pro tanto in nos beneficio gloriam date: hodie fama vestra per vniuersum orbem euolabit, hodie nomen urbis nostræ ubique propagabitur: hodie palmam & triumphum summam cum laude & gloria ex hostibus diuino fauente numine reportabitis: hodie arma & spolia ab eis arripietis: hodie fidem catholicam, cuius incolumitas in manibus nostris est, conseruabitis: hodie nomen diui Marci penitus illustrabitur, labores vestri non erunt irriti, merces vestra copiosa erit.

nam à

nam à Veneto imperio quisq; vestrum summis honoribus et præmijs decorabitur. Christiani omnes vos in cælum efferent, et aterna gloria celebrabunt. Quare agite, perstringite gladios in Barbarum, saute in fures, et orthodoxa fidei hostes, perfidosq; latrones. Obruncate, tela et igneos globos et cetera machinamenta bellica contorque. O mulieres, o matrona, saxa sedulo suggerite. O iuuenes, irruite in Turcas: ecce vincuntur, ecce terga dant, aufugiunt. His dictis militum animi tanto bellandi ardore accensifunt, ut non ad certamen, sed tanquam ad ludum intrepidi festinant, et descendere viderentur. Erant autem armis necessarijs pulchre instructi, læti et alacres, minime de victoria dubij. Dixisset quispiam, qui eos tam animatos vidisset, tot veluti leones acerrimos. igitur re diuina peracta, vexilloq; crucis præmisso, ad pugnam cuncti maturabant.

Interea nondum orta luce Princeps Ottomanus iugum montis Basse conscendit, unde pugnam despicere solitus erat. In eo ut primum constitit, undecim tormentis crassissimis, et duodecim alijs minoribus, munimenta et propugnacula urbis dispari et prosterne cæperunt. Barbari quibus illud signum datum fuerat, irruptione facta undiq; enolare, et ingenti tumultu clamoreq; (ut moris est) urbem circumuallantes, propugnacula et munitiones scandere: qui quidem tanta promptitudine et celeritate usi sunt, ut priusquam nostri vallum porta Magna conscendissent, iam illud occupauerant, et vexilla sua ibi erexerant. At verò ubi Iacobus Moneta, quum eò cum sua cohorte sine mora accurrisset, hostemq; in munimentis urbis conspexisset, ad suos conuersus, ita inquit: O viri, o Christiani, quid immoramini? quid expectatis? Et vibrato ferro (res enim moram prohibebat) pugnam cominus cum hostibus acerrime inijt: qui quidem erant ex hostili exercitu prima et delecta manus (solent enim Turca primos in certamine mittere, qui fortissimi et validissimi sunt) hi ut terrorem nostris incuterent, elata voce, vultu horrendo, atq; habitu et aspectu terribili se tremendos præbebant. Tamen tanta fuit vis ducis, Christianorumq; constantia atq; virtus, ut ipsi hostes non veriti, eorum insignibus disturbatis, illos acriter protererent, et in ipsis munimentis passim obruncarent. Sed tanta Barbarorum multitudo undiq; ad inuadendam urbem constabat, ut confertim cum his cominus gladijs dimicandum esset. Ideo tanquam pecora fædè trucidabantur: nec tantum gladijs prosternebantur, sed et omni genere tormetorum et machinarum: præterea saxis, calce, igni, multo maior eorum strages sequebatur: quoniam tam densi, tam stipati erant, ut tela in irritum non caderent: nec præterea propter frequentem multitudinem retrocedere poterant. Qua ex re Christianis creuit animus, qui acrius in certamen ruebant. Hoc pacto in lucem viringa, acriter pugnatum est. Barbari ter usq; ad fossas et aggeres turpissimè prostrigati sunt. Jam exort o sole

Turca munimenta porta magna celeriter conscendunt.

Jacobus

De expugnatione Scodrensi,

Iacobi Monetae
virtus.

Iacobus Moneta, qui nocturno illo certamine praclare cum sua cohorte se gesserat, ut aliquot ex suis partim caesos partim vulneratos cōspexit, acrius incensus in hostes fuit: Quamuis ipse totus vulneribus cōfossus esset, quamuis facies eius à robustissimo Barbaro, quem in ipso vallo strenue prostrauerat, grauer percussa esset. nam quamuis totus validissimis armis munitus esset, tamen ex omnibus membris sanguinis veluti riuus defluebant: bis telis hostium, & crebris sagittis toto corpore collapsus, bis erectus & sustentatus: sed diuino numine constantissimus in pugna perseverauit, qui milites suos ita alacri voce hortatus est: Christiani virorum fortissimi & constantissimi, hodierna luce felicissimi. Ecce iam bellum peregimus, Barbarum vicimus: timorem omnem deponite: hilari, intrepidoq; estote animo.

ter enim hostem fregimus, propulsauimusq; tergeminam de eo victoriam, triplicemq; triumphum gessimus. Ecce retro turpiter cecit: vires, animum, impetum amisit. Vix hac dicta sinierat, euestigio Barbarorum tormenta in confertissimā turbam suorum militum inmissa, partem eorum validis ictibus dispersarunt: partem ingenti strepitu attonitos ita reddiderunt, ut proni in terram ceciderint: quod quum Barbari conspexissent, receptis animis subito clamore sterum in certamen inualescentes ruerē cœperunt. Sed praclarissimus Princeps nihil admodum perterritus est, sed impigre, animosēq; vim conatusq; Barbarorum cum paucis sustinuit, quoad reliquum Christianorum subsidium vallum conscendit: suos semper ad pugnam & victoriam excitauit: nec inde unquam discessit, quoad bellum diremptum atq; peractum fuit. unumquemque Christianorum stricto ense in pugnam impel-

impellebat: neminem etiam, quamuis grauer confossum, à bello & loco suo discedere permittebat. Interim vero conscenderunt vallum egregij ciues, & strenui viri, Blasius Humos, & Petrus ei affinis ate iunctus, cù egregia manu armatorum, quæ & ciuibus, & incolis, alsarumq; nationum turba constabant: qui omnes cum hostium furori se animose intrepideq; opposuissent, maximum asperrimumq; certamen commissum est. Quod quum in longum protraheretur, utrinq; & prosternebantur, & passim fædè trucidabantur. Satis prospera pugna à Christianis stetit, nisi Barbarorum tormenta in monte Bassa posita, ordinem ciuium turbassent, & Christianorum vires protiuissent. nam tam crebri ictus hinc & inde immittebantur, ut nonnunquam munimenta protectoribus carerent. Turca verò, qui quum longè numero superior esset, continuè succedebat, validiorq; factus ad vltiora gradum promouebat. Sed ecce eò conuolauit impiger egregiusq; iuuenis Lucas Moneta, ex fratre Iacobi natus, de quo supra dixi: quem magna virorum multitudo armata sequebatur: quæ tanto impetu in hostem delata est, ut is grauer percussus aliquantulum retrocesserit. Verum quia maxima Barbarorum multitudo, ingenti numero pluteorū cratiumque aggeres & fossam transierat, inde pelli minime poterat. Sed hi præmunitionibus astantes, acriter cum oppidano decertabant. ter enim fossam prætergressi, ad munimenta ascenderunt, & semper à Scodrensibus turpiter reiecti sunt. Quamobrem quum Ottomanus virtutem, constantiamq; Christianorum aspexisset, valde perturbatus, iussit castrorum præfectis, ut omnes copia omniq; multitudo, quæ urbem circumuenerat, euestigio ad portam Magnam concurrerent, ibiq; renouato certamine acrius grauiusq; quam antea, pugnam intenderent: nec inde descenderent, sed vnumquemque in prælium impellerent, terga dantes grauius caderent: nec à bello desisterent, etiam si omnes à Christianis interficerentur, quoad urbs expugnaretur. Ecce omnis multitudo Barbarorum, seu maior pars validissimorum militum, conuersis signis ad portam Magnam, & ad eius vallum festinauit, cuius eregionè Princeps morabatur, ubi dato signo tubarum tympanorumq; sonitu, sublato ingenti clamore, præmissis signis, summa vi impetuq; irruperunt: & prætergressi aggeres & fossam, ad vallum peruenierunt: ubi signis fixis cominus cum oppidano, gladijs dimicabant: & tanta fuit profecto vi furorq; Barbarorum, tanta multitudo tormentorum, telorum atque sagittarum, ut Scodrenses, qui pro munimentis res gerebant, penè omnes aut interempti sint, aut grauer sauciati, ita ut hosti nullum ferè aduersarium, nullum oppugnatorem haberet. Princeps verò, ut Scodrensem sic oppressum, & signa sua in vallo fixa animaduertit, ut auditu ex hijs, qui tunc ei proximi astabant, magnopere latatus, in hæc verba prorupit: Iam nunc perspicio Christianum defecisse, iam Scodrensem debellatum esse,

De expugnatione Scodrensi,

urbem expugnatam. En quis est qui militibus meis repugnet? Quis locus tam arduus inexpugnabilisq̄, qui ab his non expugnetur: neminē ex Christianis iam video, neminem qui pugnet. Aedepol' urbs iam mea est. Tunc verò aiunt prefectum castrorum, qui prima obsidione urbem oppugnaverat, his verbis Principem allocutum esse: Inuictissime Princeps, vercor equidem ne decipiantur. Opinor rem aliter se habere, nondum urbem expugnatam esse, nondum oppidanū debellatum. Simulat equidem, crede mihi, fallax subdolosq̄, Christianus. nam abhinc annos quatuor, dum obsidioni superiori praessem, probè expertus sum. Solet enim vaser callidusq̄, Scodrensis copias in bello recentes ad nouissimum subsidium conseruare, ut hostem exhaustis viribus fessum, ipse integer & refectus penitus opprimas, ac prosternat: nondum copias instructas, nondum munitum presidium eorum vidimus. Vix haec dixerant, en euestigio Christianorum copia, qua in foro parata erant, ad portam Magnam cum vexillo aureo conuolauere, & statim edito sonitu tuba, nomineq̄, Iesu inuocato, hostem armis, ferro, telis acerrimè aggressi sunt: illumq̄, gladiatorio animo undique cadentes, scrientesq̄, e vallibus deturbarunt, eorumq̄, insignia prostrauerunt & dissipauerunt. Ubi verò Ottomanus, qui prius victoria iam parta letus gloriabatur, suos tam fœdè deiectos, prosligatosq̄, videt, signa disturbata, prostrataq̄: contristatus valde ingemuit, & excandescens, tormentorum peritis statim iussit, ut crebris tormentorum ictibus, vel cum suorum strage, Christianos passim & crebrò caderent. Tunc verò vidisses omnia Barbarorum tormentis, qua in monte Bassa posita erant, misceri, & vexari: urbem & munimenta velut à grandine discuti: duces, & castrorū prefectos, qui in inferiori parte erant, properè strictis gladijs ad superiora conscendere: unumquemq̄, in pugnam impellere, increpare, in certamine acrius instare: Barbaros iussa Principum pertimescentes, eorumq̄, presentiam nō sine pudore formidantes, summo furore in pugnam sese conuertere, Scodrensem acerrime opprimere, propugnacula undiq̄, oppugnare: oppidanum verò contra fortiter instare, pugnare, urbem iueri, hostem armis & ferro repellere, tum saxis, igni, ceterisq̄, tormentis deturbare: Barbarum undiq̄, cedi ac trucidari, humiq̄, passim procumbere, non secus quam cum calami, vi tempestatum ac grandinum fracti, pensus ad radices corruunt. Ceterum tanta erat vis frequentiaq̄, hostium, qui absidue subibant, praeterea tantus erat numerus impetusq̄, tormentorū atq̄, spiculorum, quae semper undiq̄, conuolabant, ut vix Christiani tam amplius vim furoremq̄, eorum sustinere possent. omnes enim aut à tormentis absumpti erant, aut à sclopiis interempti, aut à sagittis confossi: nullus fermè erat, qui gradum sistere posset: & quum omni moles oppugnationis & cardo totius negotij ad portam Magnā verteretur, per totam urbem clamor ingens exaudiebat,

Scodrensum
fortitudo.

batur, ut omnis manus protectorum ad eam in auxilium conuolaret, quod hostes in eo essent, ut iamiam ingredi viderentur. Ecce praeclara manus Christianorum, armis egregie instructa, vallum conscendit: cum hoste viriliter dimicat. Praclarum erat videre Christianos non ut homines, sed more leonum aspectu sanguinis animatos, seruore fidei accitos, in praelium contra Barbaros ruere: nihil aliud pensi habentes, quam contra tyrannicam ferocitatem Christi iniuriam suorumque cadem viles. Omnes enim certatim tanquam ferocissimi leones pro vallo pugnantes in Barbaros seuebant, illosque semper omni tormentorum genera prosternebant: et praecipue igni, a quo infinitus numerus profocabatur. Contorquebantur autem Barbarorum tormenta in Scodrenses assidue, nihil enim magis Christiani vires proterebat: ex quibus strages calamitasque maxima ac miserranda edebatur: nihilominus Christiani nihil admodum territi, sed ut iam nihil pendentes, prompti in pugnam ruebant. Et quanquam in tot periculis et in tanto discrimine essent constituti, tantaque impetu Barbarorum oppressi, atque continue vexati, nunquam ab inuocatione nominis Christi beataeque Virginis desistebant: et mutuis adhortationibus, obliui propriorum nominum, fratres se inuicem appellabant. Omnes unanimes tanquam ab una origine manantes (ut de gente Fabia traditum) Barbarica sauitia fortiter occurrebant: ut merito in illorum commendationem illud praclarum decantari possit: Pulchrumque mori succurrit in armis. Certatim robustissimi milites inuicem se exhortantes, vallum conscendebant: super strage corporum suorum intrepide hostem propulsabant. Videres enim matrem in conspectu uxoris occumbere, filium sub oculis paternis prosterni, patrem non morte filii consternari, neque misereri, filiam patrem mortuum seu laborantem non aspicere, tormenta Barbarorum amplius non formidare, iacula, sagittas, scloposque pro nihilo habere, feritatem et immanitatem hostilem, numerum penes infinitum parui pendere. Sola cura, unicus amor omnibus inerat, urbem seruare atque defendere, patriam supra vires et ad sanguinem usque tutari, unumquemque pro fide Christi alacriter pugnare, emori que, et vitam semel Deo deuotam exponere. Ottomanus Princeps quum ex montis specula prospexisset Scodrensem pugnam in bello, fortem atque constantem esse, nec ullo pacto loco suo pelli aut superari posse, stomachatus, ira atque indignatione valde commotus, iterum atque iterum omnibus tormentorum peritis iussit, ut crebro et indifferetè, sine suorum et hostium discrimine, tela et saxa contorquebant: pariterque imperatoribus ducibusque castrorum, ut collecta ex omni parte uniuersa multitudine, cunctis viribus atque conatibus, omni ope, arte, atque scientia ad urbis expugnationem intenderent, illique iam extremam manum imponerent. Insuper minas horrendas adiecit, grauissimaque supplicia, nisi

In armis mori
pulchrum.

De expugnatione Scodrensi,

rem ad effectum perduxissent, proponebat. Confestim ad nutum Principis Meumethani, omnes vel ignavi & imbelles ad portam Magnam summo impetu, ac ultimo conatu erumpebant. Præterea tormenta omnia tam in ipsos Turcas, quam in oppidanos obstrepebant, ex quibus pariter permulti tollebantur. Quare ter maxima cades stragesq; ipsorum Barbarorum à tormentis suis edita est, ita ut id non parum ad victoriam oppidanorum contulerit. Sed quanquam his auxilijs succincti essent Christiani, tamen tanta vis tormentorum, furorq; Barbarorum inualecebat, ut nisi Dei omnipotentis diuinum auxilium, & beatissima Virginis, diuig; Nicolai affuisset (ut verè affuisse creditur) tunc fortè de vrbe actum esset, nam visi sunt per urbem heroes & Dii pro mœnibus contra Barbaros pugnare (ut ipsi postea Barbari sœdere ictu assoruerunt) non imaginem humanam habentes, sed hominis formam excedentes, qui Barbarum è vallo & munitionibus deturbabant, propulsabantq;, ne urbem vilo pacto ingrederentur. Interea præclara & egregia manus Christiana iuuentutis, quæ ex alijs stationibus & locis euocata fuerat, maxima vi & impetu atq; audacia illuc conuolauit, vallum turris portæ Magnæ conscendit, acriter cum Barbaris decertare cepit, ubi ex utraq; parte frequentissimi cadebant. Sed quia Barbarus numero & ingenti multitudine abundabat, recens semper certamen instaurabat: Christianus paucitate vix resistere, vix se tueri poterat. nã ex Barbaris alij alijs succedebant, & strata cadauera calcabant, ex quibus veluti gradus ad vi bis ingressum faciebant. Machina & tormenta eorum sine interuallo in Christianos immittebantur: nunquam eorum ictus irriti erant, plures de medio tollebantur. Semel (quod reliquam stragem significare potest) vnus tantum ictu lapidis duodeuiginti Christiani desiderati fuere. Clades multiplex semper oppidanorum sequebatur: tormenta sine numero obstrepebant, iacula & sagitte vndiq; consuebant, nec tantummodo eam urbis partem, ad quam mittebantur, infestabant, sed ex illa ad plura alia loca non sine magna cade exiliebant: & tam densa spicula atq; sagitta in omnem urbis partem ferebantur, ut vndiq; terra his contacta ad palmum esset: non campanarum funes præ sagittis infixis cernebantur: ad eò, ut Scodrenses per integrum mensem nullis alijs lignis ad conficiendos ignes visi sint. Fixum aspectu erat, membra Christianorum tormentis dissipata per aërem ferri: nulla munimenta, nulli parietes erant, qui non his referti essent. Vici omnes urbis, via, semita Christianorum cruore contaminata atque polluta erant. Domus sternebantur, templa ruebant. Aer ipse perniciem & calamitatem Christianorum deplorare videbatur: nunquam tormenta innumera, & machina bellica cessabant. Tanta telorum multitudo erat, tam densi eorum ictus & crepitus, ut grandini merito comparari possent. Quid dicam de horrendo tubarum clangore & tympano-

¶ No ictu tormentis Scodrensiu dederati.

panorum sonitu? Quid de ingenti ululatu, efferatisq; vocibus Barbarorum? quibus omnium aures ita obtundebantur, ut nihil aliud audiri posset: sed cælum ipsum terris misceri videretur. Turpe ubique spectaculum oculis omnium occurrebat. ubiq; cruor, ubiq; cadauera, passim casa membra, disiecta, et à reliquo corpore vi tormentorum auulsa: profecto si quid stragem, qua ad portam Magnam edebatur, animo quieto contemplari potuisses, non minus tetram et variam esse dixisset, quam ea, qua de varijs suppliciorum generibus apud inferos traduntur: adeò res fœda, tetra, horrenda urbem ipsam consternabant. Clamor iam per uniuersam urbem, et voces undiq; personantes cuncta impleuerant, exclamantium: O Christiani et fideles, ô viri, ô mulieres, ô pueri, ô puella, ô sauciati et confossi, ô languidi et egrotantes accurrite ad portam Magnam, festinate, properate, laborantibus Christianis et iamiam defectis succurrite: quia hostis irrupit, inualuit. Barbarus iam urbem expugnauit, ingressus est. Interim tantus erat tormentorum omnium strepitus, tam densa tela, tantus sagittarum numerus, tantus puluis ex certamine concitus, ut cælum ipsum ex omnium aspectu sublatum esset, nusquam terra conspiceretur, nihil aliud quam cades, clades, strages, et cadauera prostrata videbantur, nihil quam velus tonitrua, fulgura et coruscationes sentiebantur, nihil quam strepitus, tumultus, ululatus Barbarorum, et horrenda voces audiebantur, gemitus, clamorq; oppidanorum inuicem se adhortantium, ut ad portam Magnam ubi cardo totius rei vertebatur, omnes subito concurrerent. nec solum hi qui integris corporibus erant, sed et vulnerati, et qui in lectis diu egrotantes iacerant, resumptis viribus factò globo in Barbaros impetum fecerunt, non salutis sua parcentes, nec tormenta vlla, aut telorum densam veluti grandinam formidantes: subito magna hostium edita strages, passim à Christianis cadebantur. non tamè à pugna deterrebantur, sed alij cæsis et saucijs succedebant, pugna acrior insurgibat: quia hinc Barbari totas vires exponebant, ut expugnationem toties infeliciter tentatam tandem expedirent. Inde Christiani, cum ageretur de ultimo sua salutis discrimine, nil aliud moliebantur, quam ut hostem à ceruicibus suis auerterent. Vtring, plures cadebant. Modò Barbarus victor erat, modò pellebatur, et fœde cadebatur. Interdum oppidanus densa et conglobata multitudinis cadebat. Certamen in multam diem protractum erat, Mars incertus, victoria anceps diuisus est. Tandem quum ex utraq; parte ferè omnes præter casos, percussis et multis vulneribus confossi fuissent, pugna remittere cœpit. Impetus ille pristinus languescere, nihil prædarum edi. Omnes et longo certamine fessi, et viribus propter vulnera defecti, vix ulterius gradum promouebant. Christiani tamè constantissimè munimenta et urbem defendebant. Quumq; Barbaros penitus defessos deprehendissent,

De expugnatione Scodrensi,

instauratis viribus & reuocatis animis in eos impetum fecerunt: qui confestim in fugam conuersi, cum maxima clade usque ad tentoria susi fugati sunt. præterea Ostomanus quum de victoria iam desperasset, & immensam suorum stragem vidisset, receptui canere iussit. Subito tanquam fulmine perterriti hostes terga dedere, & omnem deseruere expugnationem. Hoc quum Scodrenses, qui semper inuicti atque intrepidi extiterant, animaduertissent, obliti vulnere & cadis suorum, Barbarum fugatum usque ad castra insectati sunt, & post multam hostium cadem, in urbe veluti triumphantes cum amplissimis spolijs, qua hostibus detraxerant, simul & multis militarijs signis, magno numero capitum hostilium reuersi

Scodrenses
victores.

sunt. Ex quo ingens læticia maiorique permixta, totam urbem inuasit. partim enim patria seruatæ lætabantur, partim morore summo conficiebantur, cum alij parentes inter caesa cadauera, alij filios trucidatos, alij fratres, nonnulli amicos & sodales conquirerent. Eo maiori dolore afficiebantur, quod membra passim disiecta, & in multas partes dispersa, colligenda, & in unum congerenda erant. Quæ tamen pietate & religione potuerunt, ea tumultu mandarunt. Et ne Christiani diuini auxilij, quo plurimum adiuuauerant, immemores viderentur, ut gratias debitas Deo immortalis pro tanta victoria persoluerent, triduo integro rebus diuinis & pijs supplicationibus intenti, hymnos sacros redemptori humana salutis cecinerunt: & in omnibus templis se gratissimos esse ostenderunt. Non tamen interim urbis custodiam deseruerunt, nec à munimentis instaurandis & resar-

resarciendis recesserunt. non enim aliter cuncta muniebant, & in stationibus excubabant, quàm si de integro hostis orbis oppugnationem inuasurus esset. At Ottomanus Barbarorum Princeps post tam turpem & factam suorum fugam, tantamq; calamitatem, dentibus frendens & ingemiscens, suscepti negotij pœnitentiam nephandis querelis ostendit, & in hac Turci querela. verba voce iracunda prorupit: *Vtinam Scodra nomen ad aures meas nunquam peruenisset. Frustra veni, & omnes mei conatus ad irritum cecidere.* Deinde temerario impuroq; ore de Deo immortalis questus est, qui non sua vota secundaret: quod non est sibi, ut olim Alexandro Macedonum Regi, & Casari, imperium orbis terræ concederet, potiri rerum permitteret. Satis ei cœlestium curam esse debere, si sibi aduersari vellet.

His dictis, vehementi furore correptus, ab urbis conspectu in tabernaculum suum se proripuit: ubi biduum se afflictaus & macerans, neminem admisit, se inexorabilem præbuit.

MARINI

De expugnatione Scodrensi,
MARINI BARLETII, SCO-
DRENSIS SACERDOTIS, DE
SCODRENSI OBSIDIONE. ET
 EXPUGNATIONE,
 Liber Tertius.

Quum verò dies tertius illuxisset, Princeps Ottomanus confestim generale concilium conuocauit, ut de integro nouam urbis oppugnationem aggredere-
 tur. hoc enim coniectura quadã assequebatur, Christianos tot cladibus, tantis praelijs obrutos, amplius resistere nõ posse: et ob hanc causam facilem sibi victoriam fore sperabat. Cum hac et alia plura in medium protulisset, ab omnibus magna voce prope-
 rè succlamatum est, id minimè esse faciendum: quod quicumq; ex suis certamini superfuissent, aut magnis vulneribus confossi essent, aut ita viribus exinaniti et debiles facti, ut nullo pacto quicquam strenui amplius edere possent. non enim sibi cum hominibus instare certamen vociferabantur, sed cum Dijs pugnandum esse. Quis enim contra Deos arma ferat? Satius esse asseuerabant, ut ipsi inter se mortem inferrent, aut ipse Princeps proprio

 proprio

proprio gladio sigillatim unumquemque iugularet, quam tam fæde, tam turpiter à Christianis trucidarentur. Tunc vnus ex consiliarijs, Ahamates Begius nomine, surrexit, qui alios & atate & rerum gestarum præstantia, auctoritate, facundiaq; excelleret, oriundus ex leueneſorum familia, quæ vetuſtiſſima eſt, atq; omnium aliarum (vt aiunt) præclariffima, quæ nunc legem Ottomanæ in Europa ſequuntur. Triginta enim viri ex hac familia, ſummæ auctoritatis atque dignitatis ſub Meumethe floruerunt, ſecutiq; ſunt primùm Ottomanum, quum ex Aſia in Europam traieciſſet. Item due aliæ familie memoratu dignæ, Principem nouam Romam petentem comitata ſunt, domus ſcilicet Malbegij, qui olim Danubij præfectus extiterat, & domus Aluſbaſſæ. Verùm Ahamathes in concione Principem allocutus, hujuſmodi orationem habuit.

Summa quidem virtus tua eſt, inuictiſſime Imperator, laudes tuas quis vnquam enarrare poterit? Mens hominum eas non capit, animus his ſtudet, lingua hæret, nec ad enumerandum eas tempus omnino ſuppeteret.

Ahamatis oratio ad Turcorum Principem.

Verùm illud ab omnibus pulcherrimum exiſtimari ſolet: Si quis, ſereniſſime Princeps, à maioribus ſuis imperio accepto tutari conſeruareq; integre poterit: hoc autem maius, ſi illud cum gloria auxerit, & ampliauerit: maximum verò, ſi ex nihilo, vel ex minimo ad ſummum præclaris geſtis perduxerit: hoc extremum virtuti tuæ ac felicitati aſcribendum eſſe omnes cenſent. Sed inter omnes ego certiſſimum huius rei teſtimonium afferre poſſum. à maioribus enim meis ſapius accepi, qui Aſia ſines relinquentes, Ottomanum ſecuti, has ſedes incoluerunt. Maiores tuos, vt primùm in Europam appulerunt, angulum (vt ſic dicam) circa Helleſpōrum tantummodo

xx

tenuiſſe:

De expugnatione Scodrensi,

tenuisse: quibus tu postea diuinitus succedens, tot regna, tot prouincias, tot imperia, tua singulari & eximia virtute adiunxisti, ut ea commemorare longum esset. Quis enim dignè enarrare posset, ut in Europa Thraciam domueris? ut Constantinopolim caput Imperij orientalis? Tu Adrianopolim, tu Calipolim, Hellesponti urbem clarissimam, tu Achaiam, Graeciam, Bœotiam, ubi Theba tanti nominis, capisti. Attica prouincia, ubi quondam Athena ciuitas praeclarissima & mater bonarum omnium atq; praestantissimarum disciplinarum floruit, tibi cecit. Tu verò Trapezuntium imperium, expulso Imperatore, expugnasti: tu utriusq; Mysia regna superioris inferiorisq; tu Peloponnesum eiectis dominis, tibi gloriose subegisti. Asia verò minoris regna circiter 12. tibi vindicasti: Pontu, Bithyniam, Cappadociã, Paphlagoniam, Ciliciã, Pamphiliã, Lyciam, Caria, Lydiam, Phrygiam, Nicomediam, Niceam, Prusam, opulentissimam urbem: praeter hac Ioniam, Dorim, Smyrnam, Colophona, Ephesum, Miletum, item Alicarnasum, Pergamum, Ilium, insuper Tanaym, & Tauricam regionem domuisti: Armeniam quoque maiorem valido exercitu ingressus es. Tu Raguseos stipendiarios tibi effecisti: tu Chium & Cobos tibi supposuisti: tu complures vrbes & ciuitates Parthorum expulso eorum Principe ad pacationes accipiendas compulisti: tu Lesbos insulam praeclarissimam, Foliã veterem & nouam, Merlinum, regno tuo adiunxisti. Tu Jacyges, & Vindelicos expugnasti: Tu Domani prouinciam, qua Sultano paret, euertisti: tu Eubœam insulam, tu Larissam, Cephaleciam, tu Scandelorium expulso Caramano capisti: tibi munitissima Croia urbs tandem in deditionem venit: tu demum Macedoniam intraisti, Thracas euertisti, Tribalos delesti, Pænos expugnasti, Acarnanes atq; Aetholos proprijs sedibus expulisti. Quid infinitos penè populos, quos fortissime deuicisti, commemorem? Illud tantum dixisse nunc sat erit, te viginti prouincijs, ducent atq; vrbes ex manibus Christianorum (ut sic dicam) extorsisse. Praeterea quia longum esset, quot Principes, quot duces, quotq; Reges Machomethanae sectæ domueris, prostraueris, enumerare, in hoc tempus non conteram. Omnia tua potentia, tuis expeditionibus adhuc cessarunt. Jam non amplius monumeta prisca Caesarem, Scipionem, Pyrrhum, Hannibalem, & reliquos urbis Romæ & exterarum gentium duces, tot laudibus in cælum efferant. Omnes tibi & numero praeliorum, & multitudine urbium & prouinciarum captarum absque dubio cedere videntur. Ottomanum profectò nomen ad imperandum fatale est. Breui uniuersae terrarum orbis sub iuga tua veniet: gentes omnes tibi parebunt. Id quod ad Scodra expugnationem pertinet, non te tant opere cruciet. Omnia mortalia & humana (ut scis) nonnunquã nostrã opinionem fallunt: in his plerunq; fortuna dominatur. Sed huius rei securus esto: fidem meam maiestatis tuae ob-

aa. Prouincijs,
& 100. vrbes
Christianorũ
subiugata.

tua ob-

tua obstringo, modico temporis interuallo me elaboraturum, ut in tuam ditionem veniat. Nonne Croiam urbem tam munitam, diuq; exoptatam, nuperrimè in tuam redegi potestatem? Quod autem de integro Scodrensem expugnationem aggredi velis, non is sum, qui in hanc sententiam descendam: sed longè mihi alia mens est, aliusq; animus. nam tentare bellum & succumbere, facile est cuiilibet: vincere autem, & triumphum de hoste referre, id pauci aut rari facere nouerunt. Oportet enim eum, qui de tam magnis arduisq; rebus consultat, ira atque cupiditate carere. Scodrensis verò amplius ad pugnam prouocandus non est. Frustra enim aduersus eum laboraremus. nam si cum florentissima recentissimaq; multitudine illum expugnare nequiuimus, quomodo nunc cum paucissimis, & cum his, qui viribus exhausti & debiles facti sunt, vincere poterimus? Perlustrauit castra, tentoria singula exquisiuit: nullum reperi locum, nullum tabernaculum, quod gemitibus, suspirijs, ululatibus & fletu vacet: ubique dolor, ubique mors, omnia mœsta, omnia luctuosa. Triginta enim millia & amplius ex nostris proximo certamine cecidere. Sauciati & corrupti innumeri: nullus est qui intactus sit, nullus qui ad rem gerendam montem conscendere audeat. Omnes perterriti & exanimati sunt. A quibus enim, quum percontarer, inuictissime Princeps, quisnam tantus terror eos inuasit, & quanam causa tam ferocissimos atq; pertinaces in primum congressum, in fugam conuerterit, aspectus, aspectus Scodrensiū, responderunt: quorum oculi ardere, flagrareq; visi sunt. Torui atrocisq; vultus, & ora furibunda hunc terrorem nostris incusserunt. Quare ab oppugnatione desistendum esse arbitror. Arte tamen & consilio omnia in oppidanum experiunda sunt: nam Scodra oculus est, & totius prouinciae caput, ac caterarum urbium sedem & principatum continet. Ea namq; imperio Veneti Senatus pareat: cuius quidem quanta sint vires terra mariq; quantaq; facultates, tuam maiestatem non fugit. Soli enim Veneti tua potestati continue resistere, soli Meumethana legi aduersari audent. Ideo urbem hanc robustissimo milite, machinis omnibus ac tormentis, caterisq; militariibus armis rebusq; necessarijs egregiè munierunt. Sed super omnia quid de militibus Epiroticis referam? Quorum plures precipue ex multis delecti, hanc urbem acerrime tuentur. Sunt enim Epirota stirps generosa, genus regale, sanguis Aeacidarum. In humanis rebus sic institutum est, ut unusquisq; semina naturæ suæ sequatur. Animum & vigorem Pyrrhi, à quo originem trahunt, adhuc retinent. Fuit enim Pyrrhus (ut non ignoras) Rex non immeritò inter primores potioresq; Imperatores celebratus: à quo quidem munera, insignia & ornamenta militaria fluxere. Docuit enim primò castrametari, & in Italia Romanis primus bello elephantos ostendit. Hic est inquam ille Pyrrhus Epirotarum Imperator, qui militis

Scodrenses
non vltius
oppugnandos.

De expugnatione Scodrensi,

instruxit, ut locum castris caperent, commeatus expedirent, ab insidijs cauerent, tempus pugna eligerent, aciem instruerent, subsidys firmarent, qualis vir & omnibus belli artibus, & pacis fuerit, plurima antiquorum monumenta declarant: nulli in certaminibus & praelijs secundus, adeo ut belli fulmen merito dici potuerit. Res igitur est nobis non cum mollibus Asiaticis, aut effeminatis gentibus, sed cum durissimis indomitisq; Epiroticis. Scodrensis verò fortis est, & audax in bello. Serenissime Princeps, nostri robur & animum Epiroticum, nostri cor intrepidum & inuictum. fera atque indomita gens armis vinci nescit, parere nemini vult, nisi quem dominum sibi elegit. Imperium externa gentis recusat, fidem domino suo seruat, fidelitatis nomen ei peculiare hereditariumq; est. Vnum habet Regem & Imperatorem: unum semper Principem Venetum habere vult, alios reijcit. Iam tricesimus ferè agitur annus, ex quo cum Epirota asiduè bellum gerimus: quem nec domare, nec in ditione tuam redigere possumus. Quanta autem fuerit saeuitia, quantaq; crudelitas belli huius, quis ignorat? Iam iam peragitur annus, postquam illum undiq; circumuallauimus, dies noctesq; excogitando asperrime oppugnauimus: muros urbis undecim crassissimis tormentis, interuallo triginta sex dierum omnes funditus excidimus. Omitto multa alia tormenta, machinas bellicas, omnium telorum genera, globos igneos, & quicquid in expugnationibus aliarum urbium ullus unquam excogitauit: haec omnia in irritum cecidere. Praeterea quicquid potuit superioribus certaminibus aut vi, aut robore, aut multitudine fortissimorum militum adiungi, nihil intentatum omisimus: non calliditas Ducum, non legionum impetus & ardor in certamen acerrimum defuit. Quid enumerem innumerabiles ictus tormentorum? Quid alia tela more densa grandinis in hostem immissa? nihil tamen horum Scodrenses ab urbis custodia deterruit: quin fortiores & magis animati semper nobis aduersus pectoribus occurrerint. Credo equidem, illos non humanis viribus, sed diuina quadam ope inniti. Credo equidem (si fas est dicere) Martis prolem esse: nec alios mortales sub sole robustiores validioresq; reperiri posse. Hi enim nostras copias infinitas, nostram virtutem, tormenta omnia irrident, & loco ludibry cuiusdam habent, nihil timent: vitam pro patria defensione exponere, lusum putant: eam veram & solidam gloriam esse existimant. Loco suo dum pugnant, non mouentur: vel tuentur illum, vel ibidem trucidantur. Verè sunt viri, verè bellicosi, summis premijs, summis honoribus exornandi, toto orbe semper celebrandi, & in caelum summis laudibus efferendi. Igitur quos virtus armorum superare nequiuerit, ingenij viribus expugnare tentemus. nam semel a parente meo, inuictissime Princeps, dum me moribus & disciplina instrueret, hoc praeclarum dictum & accepi & memini: quod si quis pomum aut adamantina in medio straguli strati

strati humi capere velit, ita ut partes extremas straguli ipsius minime tangat, necesse est, ut paulatim ab ultimis simbrijs usque ad pomum, vel adamantam passim inuoluat, donec illud facili manu tangere possit. Non aliter tibi faciendum esse censeo, ut si Scodram munitissimam urbem in potestatem tuam redigere velis, ut in primis eam castellis pluribus circumualles, & ad obsidionem ipsius frequentem & diligentem custodiam adhibeas: pontem super Bolianam validissimum construi iubeas, ita ut utraq, in ripa turres sint munitissima. Quo peracto, vrbes proxima capiende sunt, loca finitima sub iuga tua mittenda: deinde facili negotio Scodra undiq, circumualata in tuam ditionem veniet. Est enim totius prouincie caput, quod iam quassatum & debilitatum est. Cetera loca, veluti membra exhausta, attrita, & veluti manca, omnes vires suas amiserunt. Nonne ciues Croia domiti fame, statim in ditionem tuam venerunt? Quare sine vlla tuorum cade compos voti eris.

Postquam Amathis sententia Principi vniuersoq, concilio placuit, decretum est, ut Scodrensis amplius pugna non vexaretur: tormentis & machinis finis imponeretur. Statim diuisa sunt vrbes: mandat umq, fuit prefecto Asia, ut cum legionibus suis ad expeditionem Driuastrum contenderet. Prefecto vero noue Roma, ut Xabiacchum peteret: qui quidem prima luce pridie Kalen. Sextiles cum omnibus copijs suis profectus est: quem biduo multi alij equites cum impedimentis & sarcinulis suis, & dua cohortes Ianiz arorum, aliaq, dua Asapporum sequute sunt. Postea vero quarto nonas Sextiles, biremes omnes Barbaroru, que in Boliana erant, lacum conscendentes Xabiacchum versus nauigare ceperunt. Est autem Xabiacchus oppidum in ripis lacus situm, in consinio Dalmatie, non longe ab Ascriuium positum: quod quidem sub impio cuiusdam reguli Dalmata nationis erat, in alta rupe positum, suaapte natura munitissimum, distans ferè 40000. passuum ab vrbe Scodra. Tunc ipse regulus aberat, sed generum suum cum alijs sua ditionis viris presecerat: qui aut metu, aut Barbarorum pollicitationibus inducti, sese dederunt. Post deditioem quum prefectus ipse omnes ex oppido ciecisset, relicto ibi valido presidio, 16. Kalend. Septembres cum cohortibus suis in castra reuersus est. Xabacchi deditio turpis fuit: sed Driuastrenses fortiores, & constantiores fuerunt. hi enim dum Scodra oppugnaretur, soliti erant urbem diurno, nocturnoq, tempore exire, & Barbarorum impedimenta, turmasq, equitum, camelorum, ac iumentorum simul cum gregarijs militibus undiq, adoriri, eripere, atq, eos captiuos ducere, castra saepenumero inuadere, aliaq, detrimenta, ac damna hosti inferre: que cum omnia Ottomano Principi relata essent, is agrefrens, minabundus expectato tempore, quo ipsa iuuentus Driuastrensis urbem egredere-tur, ut facilius eam expugnaret, prefectum Asia cum omnibus copijs

Turca de expugnations Scodra desperant.

De expugnatione Scodrensi,

suis tertio Idus sextiles ad expugnandum Drinasium pramisit: qui intercepta exclusaq; virili robustissimaq; manu Christianorū extra urbē fixis collocatisq; tormentis, Idibus sextil. muros urbis (qua parte debili^{na} atq; expugnatu faciliores erant) diruere cœpit. quum intra 16. die^{bus} cisis essent, Princeps ipse pridie Kal. Septemb. ad eius oppugnationem, qua postridie futura erat, sese contulit. Manè verò ante lucem, qua Kalen. Septemb. erant, Barbari signo dato, undiq; cōuolantes, urbem ferè sine oppugnatore, & sine obice murorum, munimentorumq; facillimè ingressi sunt. Nam circuitus eius magnus quidè est: & iuuentus omnis, qui circiter octingenti viri suère, extra urbem (ut iam dictū est) exclusi fuerant. Præterea hi, qui in urbe erant, acerbissima pestis cōtagione indies absumentur. Pauci verò qui hostem à muris arcere conati sunt, ad unum cæsi sunt. Reliqui capti, ad trecentorum numerū, 4. nonas Septemb. in castra adducti, iussuq; Principis in conspectu Scodrensiū omnes pariter trucidati suère. Postridie inito consilio Barbari, decreuerunt proficisci ad Lyssum expugnandū, quod nunc recentiores Aleßsum nominant. abest enim à Scodra 3000. passuum, & à fluuio Drino alluitur, qui (ut nonnulli locorū periti tradunt) Epirū à Dalmatia diuidit. Eò nonis Septemb. præfectus nouæ Romæ, cū copys profectus, vacuā urbem atq; destitutam incendio dedit, inde reuersus ad expugnandam arcem Drinasii, qua supererat. In ea circiter 100. homines erant, qui fame compulsi, sese dediderunt: hi quoq; sicuti ceteri ad interuencionem obruncati sunt. His enim à Barbaris ita peractis, Ottomanus præcepit, ut reliqua ad obsidionem Scodrae accurate, diligentissimèq; apparerent & exequerentur. Ipse verò per persuasum Abamathis, relictiis ingentibus copys ad obsidionem urbis, cum reliquo exercitu Bizantium redire constituit. Itaq; 7. Idus Septemb. incensis nocturno tempore castris, manè ante solis ortū, cum magno tubarum & diuersi generis organorum sonitu, quum duo signa maxima premisisset (quorum alterum candidum erat, alterum vero rubeum) composito ornatoq; exercitu, in quo ad 40000. hominum fuisse traduntur, ab urbe discessit: execratus omnem regionem Epiroticā, omnes incolas, & omnia loca: sigillatim, fruges, sata, & quicquid ubiq; frugiferum extaret: ante omnia Scodram urbem, & omnes eius & ciues, & habitatores: quod quum tot Reges, tot Principes, tot populos, facili, expeditaq; manu subegisset, nusquam tamen tantas clades, tantam suorum militum cadem, tantum dedecus, & ignominiam accepisset. Ideo fortunam ipsam vehementer incusabat: quam quum semper propitiam & fauentem habuisset, in hoc tamen bello tam aduersam & sauiam expertus fuisset: ut sibi persuasum fuisset, hoc fuisse veluti quoddam prodigium vel sui imperij, vel sui interitus. Nec hac prædictio eum fefellit, nam haud multum temporis intercessit, quum in expeditonem Asiaticam proficisceretur, vitam cum morte commutauit. Post Lyssum,

Turcius Prin
ceps redit By-
wantium.

Lyssum, oppidum conflagratū, & Principis discessum, ambo præfecti de integro ad urbem cum omnibus copijs suis reuersi sunt: qui circiter quinquaginta Christianos secum captiuos traxerunt, quos in quadam triremi nostra caperant, quum insulam super Drinone positam expugnassent: cuius ambitus ad septem millia passuum extat. In qua multi mortales capti, qui prope urbem tracti, omnes obruncati sunt. Deinceps pontem ingentem, quem iam super Bolianam inchoauerant, ad locum qui Cathilina dicitur, pertraxerunt. Turres ad utrunque litus iuxta pontem exedificârunt, ne forte Christianorum classis ad urbis subsidium illac pertransire posset: quarum alterâ ultra amnem 14. Kalen. Octobres, quum præfectus Asia prior perfecisset, ad hybernacula cum legionibus suis in Asiam reuersus est. Præfectus verò noua Roma tardius turrim suam extruxit: nam breuiori itinere ad hybernacula sua illi eundum erat. Ad qua, quum utrang, turrim machinis & tormentis bellicis munisset, sexto Idus Decembris profectus est, Abamathe ad obsidionem urbis cum 40000. ferme equitum relicto. At Scodrenses, qui ex tam præclara victoria latitiam ingentem conceperant, postquam se undiq, circumuallatos esse viderunt, quanquã primo aspectu non parum tristati sunt: quod post victoriam solidam, & integram libertatem adepti non essent, tamen animos non desponderunt, freti tum diuino numine, & Christi vero patrocínio: pro cuius sincera fide, tot calamitates perpepsi fuissent: tum diui Marci tutela, & Veneti Senatus auxilijs, cui tam inuiolatã fidem obseruassent. Verum indies penuria rerum omnium in urbe crescebat: panis & aqua tantummodo copia suppeditabat. Sed his solis homines vitam commode minime traducere possunt: hi præsertim, quibus vires exercenda sint, & quos dies, noctesq, in stationibus armatos excubare oportet. nam in principio ciues sua omnia ad communẽ usum obtulerant, quibus oppidani largius, affluentiusq, usi fuerant. Crediderunt enim Otromanum, si oppugnando urbem capere non posset, abiturum cum omni exercitu. quod si durissimam obsidionẽ prauidissent, parcius res omnes dispensassent. Ita enim in urbe carè obsonia vendebantur, vt vix ad usum egrotantium maximo precio, & multis precibus extorqueri possent. Longum & miserabile esset enumerare, quanta penuria, quantaq, fames oppidanos oppresserat, vtq, necessitate coacti vesci omnibus rebus immundis, & obscænis cæperint: non carnibus equorum, non canum, non soricum, non eorum intestinis abstinerunt: tergora eorum quoq, vel aquis tantummodo mollibant vel decoquebant, & exiguo aceti liquore condiebant. Fide carerem si exponere vellem quanti venierit mus exiguus, quanti sarcimina ex intestinis canum confecta. Quid de summa penuria vini, olei, & aceti diluti referam? quorum tenuissimus haustus immenso precio, & supra fidem vendebatur. Hac rerum omnium penuria ac summa inopia, quam

Fames Scodrensum.

De expugnatione Scodrensi,

quam Christiani usq; (vt aiunt) ad extremū spiritum laborarent, omnia tamē durissima perpeti (quid enim durius, quidue profecto acerbius, quam eo quod naturali aliquo sensu appetitur carere, idq; cōsequi nō posse?) & extrema experiri constituerunt potius, quā se iugo sauisissimi hostis subicerent. Nam nec cibi obscenissimi, & humano vsui à natura prohibiti, nec fames vltima, nec sitis detestanda, flectere animos eorum potuerunt. Agebatur iam annus, ex quo vrbs in obsidione posita fuerat. Et ecce decimo tertio Kalend. Ianuarias die Dominico Itali quidam sub mœnibus apparuerunt, qui Scodrenses salutantes, eis nunciauerunt Oratorem Venetorum adesse, qui pro pace impetranda ab Ottomano Constantinopoli proficiscebatur: hortabaturq; eos, vt bonum animum haberent, quod non diu in obsidione futuri essent. Iam Byzantium petierat Ottomanus. Itaq; inter eum & Venetum Oratorem fœdus percussum est, qui composita pace pridie nonas Aprilis ad præfectum classis, qui Bolianam cum classe ingressus erat, redijt. Qui communi consensu literas ad prætorem vrbis, & ciues Scodrenses mi-

Pax inter Tur-
cam & Vene-
tos cōstituta.

serunt, qui fœdus cum Ottomano ictum esse significarunt, his conditioibus: vt Scodra Ottomano cederet, saluis ciuibus, & omnibus eorum bonis, & vt eis liberum esset, vel sub Ottomano degere, vel abire quocunq; eos voluntas ferret. Hoc quum accepissent fidsissimi & religiosissimi ciues, in frequentem concionem iuerunt. Inter multas & varias sententias, illa melior & salubrior corporum & animorum saluti visa, vt tyrannidem Ottomanis suisimā desererent, & sarcinulis collectis, se Veneti Senatus tutela committerent: sub cuius imperio benignissimo, vt hæcenus ipsi vixissent, & sui maiores tranquillam & pacatam vitam traducerent. Verum vt in eo animo

animo perseverarent, Florius Ionima vigilum præfectus, vir & belli & pacis artibus conspicuus (cuius excubijs & vigilijs, & solertia, atq; industria urbs Scodra plurimum contra hostes inualuerat) in medium prodijt, & accuratam concionem habuit, qua civibus longe persuasit, ut Barbarorum iugum crudelissimum effugerent: eius hæc verba fuere.

Neminem vestrum, ciues optimi, latere puto, quam iniqua & iniusta & intoleranda sit Barbarorum dominatio: quorum natura efferata est; & nos non iustus de causis, sed odio nativo & exitiabili persequuntur. Iam agitur annus tricesimus, ex quo nos exitiali, pernicioso, & assiduo bello exagitant, sua sponte non lacescit, non vlla iniuria provocati: agros nostros depopulati sunt, omnia divina, & humana fæde contaminarunt. his malis, & iacturis nõ contenti, insuper ter urbem nostram & diris oppugnationibus, & durissima obsidione capere & excindere, & nomen nostrum penitus perdere conati sunt: sed nos diuino auxilio, & nostra fortitudine semper victores euasimus: illi turpiter victi cum maxima strage, & suorum cade abierunt. Quis explicare infandũ eorum odium in nos posset? Omnia pollicentur, sed nulla eorum verbis fides habenda. Omni ratione conarentur cupiditatem suam exatrandi odij explere. Nam tempore, quo Meumethes ipse, qui nunc nos opprimere conatus est, cum omnibus copijs suis ad expugnationẽ Croia venisset, quam tunc ipse Scanderbegius tenebat, Meumethem Graculum nouæ Romæ præfectum, cum 70000. equitum, ad depredandum agrum nostrum misit: qui multa loca diripuit, incendit atq; deuastauit, complures Christianos cum armentis capit. Demum urbem ipsam circumvallando hostiliter gladiat orieq; agmine infesto oppugnavit: cum maxima tamen clade atq; ignominia à nobis depulsus, abiit. Successit deinde & aliud tetrius, acerbiusq; bellum cum ipsis Barbaris, cui Sulimanus Bassa, vir quidem strenuus, legionum noua Romæ Imperator tam potētissimo, tamq; composito atq; instructo exercitu præfuit, qui maximam perniciem atq; calamitatem urbi nostræ intulit. nam longa & dura nos obsidione circumvallauit, eoq; compulsi, ut tria millia ex nostris fæda atq; horrenda siti extinguerentur, quanquam & ipse etiam grauisima clade accepta à nobis abiit. Nuperrimè verò Meumethes ipse valde inflatus, atq; successus, copijs omnibus & viribus suis in nos irruens, vniuersum ferme agrũ euerit, urbem nostram quam artissimè undiq; cinxit, illamq; omni vi, arte, atq; ingenio, non militi parcendo, non sumptibus, neq; laboribus, annum ferè die, noctũq; oppugnavit. Tandem ipse suscepta à nobis grauisima, multipliciq; strage, maestus atq; dolens, relicta urbe obfessa, turpiter discessit. Nunc vero postquam fallax, perfidusq; Ottomanus, qui sanguinem nostrum, liberorumq; nostrorum tanquam tygrii truculentæ sitibundus appetit, cum urbe nostræ ita potitus est, ut de tot iniurijs, contumelijsq; quas à nobis

Oratio Florij
Ionimæ, ut
Scodræ sit vr-
bē relinquit.

De expugnatione Scodrensi,

semper passus est, ultionem suscipiat, nos pluris facere, carosq; habere dissimulat: hortaturq;, ac rogat, ne à laribus discedamus: ne agros & bona nostra, qua iam dudum aui, proaui, ataviq; nostri tot sudoribus, totq; laboribus compararunt, tam facile relinquamus. Itaq; callidissimus, versipellisq; hostis miseratione se moveri simulat, sed sub hac ficta specie, dolor interdum supprimitur: & qui ulcisci cupit, fronte obducta ultionem sauisissimam parat: hoc est, quod Barbarus immanis machinatur, oculis dolis agit, ut nos irretitos grauissimo supplicio afficiat, & id, quod semper in alios, quos hoc pacto in fraudem induxit, efficiat. Quod si suis ex insita immanitate non pepercit, quomodo nos, à quibus tot cades, totq; mala atq; damna passus est, innoxios seruabit? absq; dubio nos durioribus tormentis afficiet. Ideo nullis parcit blanditijs, ut quod iam pridem de nobis concepit, ex arbitrio suo expleat. Sed ubi fides? ubi humanitas? ubi aliqua saltem (ut aiunt) umbra ingenita miserationis apud Barbarum? Qui si posset, membra nostra, nostrorumq; liberorum dentibus commanducaret atq; dilaceraret. Arduum & longe difficile est inter nos, & Barbaros vita consortionem fieri, à quibus & fide, moribus, & natura longe distamus, qui ad ultionem veluti sauisissima fera compelluntur. Quibus oculis nos intuebuntur, & nos vicissim eos, quum meminerint tot suorum à nostris trucidatos? Quid animi nobis erit, cum parentes nostros, aut fratres, aut liberos crudelissime ab ipsis casos in memoriam reuocabimus? quo tandem stomacho hostis hostem cõtueri poterit? nõnne bilis turgescet, totumq; corpus horrescet, quum urbem nostram manibus undiq;, templis atq; adificijs deformatam conspiciemus? hoc non obliteratum esse debet, domos solo aequatas, agrum omni ex parte vastatum, atq; desolatam: vineas & arbores casas, segetes depopulatas atq; incensas: culta omnia combusta, atq; penitus subuersa, accedet maioris doloris & indignationis causa. Quo animo Barbaros ouantes ingredi urbem nostram intueri poterimus? qui domos nostras commode habitabunt, nos verò derelicta urbe, in agris humiles casas & tuguria, more pastorum, extruere cogemur. Vix foro nostro communi, templis, sepulchrisq; maiorum nostrorum carebimus. Quid quum mysteria sacra religionis nostra, tanquam surdi & muti absq; ullo sonitu accedemus? Nõnne cor eorum, qui fideles sunt, magnopere diuulsetur, afflictabitur? Quae prater ea cum Barbaris nobis vita commercia esse poterunt? non mos idem, non ratio, non oratio, non leges, non iura, non instituta, non eadem religio, non legitima connubia. Quid dicam de victu? de habitu? de consuetudine quotidiana? de conciliabulis? de amicitia ac familiaritate? à quibus in his rebus tantum distamus, quantum homines à belluis. Nam quum antiquissima iura, & aequitatis & continentia, omnes gentes semper obseruauerint, semperq; corporeas voluptates plurimum detestatae sint, hi leges nephandas promul-

mulgarunt, quibus omnia summa turpitudinis plena sibi permiserunt: non supra, non turpissima corporis voluptates, nulla denique flagitia ab illis prohibentur. Neumethem illum omnis diuini & humani iuris nephandum auctorem sequuntur: qui ab orbe condito vnus inuentus est, qui omnem religionē, omnes virtutes exterminauerit, & omnia flagitia & scelera induxerit. nil ergo à belluis differunt, quin peiores habentur, quia illa tantum natura praescripto detinentur: hi verò sensu & appetitu efferato, in omnia nephanda precipites eunt. Quapropter o ciues mei amantissimi, si non vobis, saltem liberis atq; posteris vestris consulite, ne eos omnino perdatis: nam vicinitate ac contagione morbi cōrahuntur, corpora insciantur, percutiuntur. Patieminine filios vestros in tantā labe, vitiorū corruptione, morumq; dissolutione ali, educariq;? Creditisne vos in tam graui peste ac scelerum sentina, eos bonos probosq; euasuros? Vultis tandem & vos, & eos, vnā & anima & corpore interire? Fugitne vos o Patres & aliud tetrum, horrendumq; Barbarorum flagitium? Eos Christianorum infantes, atq; impuberes à matrum complexu rapere, & ab oculis praesentiaq; parentum asportare? uxores in conspectu maritorum violare? filias corrumpere? viros utcunq; libuerit vexare? in seruitium trahere? & illos tanquam pecudes habere? Quis enim his hac prohibebit? Quis eorū vim compefcet? apud quem conqueremur? quem iudicem adhibebimus? cuius auxilium opemue implorabimus? Ipsi verò rei, & ipsi iudices. Erit certe pro ratione voluntas. Quamobrem o ciues, o matrona, o pueri, dum licet moras tollamus: fugiamus infelicem miseramq; patriam, crudelem & perditam gentem. Fortasse aliquis vestrum occurreret, quonam vertemus iter? quò nos conferamus? quis nos recipiet? quis opitulabitur? In his non desperandum: nam quum simus orthodoxae fidei obnoxij, Christumq; profiteamur, pro cuius fide catholica tam diu pugnauimus: tantas strages & calamitates passi sumus, nihil est quod sperare non debeamus, quia Deus immortalis iustos nunquam deserit. Præterea nobis occurret D. Marthus, quem pijs precibus veneramur, colimus, in cuius tutela nos maioresq; nostri semper fuimus, eiusq; pijs partes sectati sumus, ab eius Repub. nunquam defecimus, pro ea tam diu in asiduis Barbarorum bellis elaborauimus, tot & tanta perpessi sumus. Nam postquam in Senatus Veneti ditionem sponte venimus, tot arma hostilia, tot incursiones, tot bella atq; obsidiones nos maioresq; nostri passisumus, ut nullo pacto Venetū imperium relinquereamus, quia nunquam alterius dominationem sensimus. Primum enim Balsa in agrum nostrum irrupit, qui vtriusq; Mysie, Gracie, & totius nouae Romae imperium tenebat, urbemq; nostram in ditionem petijt: cui quum maiores nostri se dedere nolissent, eos longa obsidione oppressit: sed tandem ipso mortuo, urbs ab obsidione liberata est. Deinde Princeps ille Stephanus profectus à finibus

De expugnatione Scodrensi,

inferioris Mysia, ingenti multitudine urbem undiq; cinxit: sed post tres menses ipse ab urbe discedens, Maserechum quendam copys suis praefecit, qui duos annos civitatem nostram opprimens, obsessam tenuit: & iam extrema rerum inopia laborans se dedidisset, nisi interim maximus exercitus ex finitimis gentibus, & totius provinciae populis coactus fuisset: qui castra hostium aggressus ita fudit, & prostravit, ut ipse Maserechus vix cum paucissimis evaserit. Postea Georgius Vuchus ipsius Stephani nepos, innumeras copias contra nos duxit, qui urbem oppugnans circumvallavit: qui tandem icto foedere cum Principe nostro discessit. Multis post annis Ioannes Regulus, supra dicti Balsa consobrinus, qui quum diutius antea commoratus fuerat, se in Apuliam contulit. Deinde quorundam Regulorum supplicis Epirum intrauit, ubiq; nostra bellum inferre cepit: sed è regno expulsus, vix in Dauniam evadere potuit. Post Stephani interitum iterum Georgius eius nepos in Epirum rediens, aduersus urbem novum bellum excitavit, sed statim cum eo foedus ictum est hac lege, ut in eius ditionem Antibarium & Drivastu civitates cederent. Non multo post hos, dux Stephanus, ipsius Balsa socer, ex superiore Mysia profectus, ingenti numero militum totum agrum diripuit atq; incendit: sed demum cum toto exercitu prostratus, amissis Antibario, Drivastog, uniuersog, agro, turpiter aufugit. Postremo vero temporibus nostris, Altomanus cum ingenti multitudine nos inuasit: qui quum agrum depopulatus esset, & Bolianam traiecisset, fugatus à nostris prope oppidum quod Suacium vocatur, cum fratre suo captus, Venetias vinculis missus est. Non omittam Scanderbegium, quem Epirotarum Principem, una cum maioribus suis, in annos centum in Macedonia & Epiro regnasse ferunt. Hic est ille, qui tot & tanta praclara facinora pro fide catholica aduersus Turcas gessisse dicitur: quum atate & viribus floreret, collecta magna multitudine militum, in agrum Scodrensem irrupit, & urbem vexare cepit: sed tandem cum Senatu Veneto foedus iniit, & totius provinciae Imperator declaratus, civitate Veneta donatus est. Praeterea Lechas Duchainus, diuturno bello urbi infestus fuit: & post varias caeles in aequas partiones descendit. Acerbior postremo pestis in nos impetum fecit. Nam viginti octo anni aguntur, ex quo Ottomanus nos assiduus in irruptionibus & bellis vexare cepit. Quot clades, quot vulnera, quot damna passi sumus, longum profecto esset percerere. Quare patres gratissimi, quum tot & tanta pro fide catholica, & pro Veneto imperio, nos maioresq; nostri perpessi simus, vitam intrepidè exposuerimus, & tandem patriam liberog, pariter amiserimus, sat o animo, hilarog, fronte ad sanctissimum Christianorum caetum profiscamur, antiquam, uberrimamq; Italianam, terram omnium terrarum alumnam, eandemq; parentem numine Deum electam, Venetias omnium bonorū portum saluberrimum, urbem

terra-

terrarum Principem, fidei pacisq; domicilium tutissimum petimus, qua ut diuino numine fundata est, ita perpetuum imperium habitura. Ibi nos maxima premia, maximaq; munera expectant. Ibi aurea corona nobis parata est. Confirmamus nos tute intrepideq; ad beatum Marcum, patronum & protectorem nostrum: Ad quem omnes se ipsi & miseri confugere consueuerunt: qui neminem reijcit, nemini ad se proficiscenti iter praecludit: sed omnes, & praesertim de se bene meritos, benignissime suscipit, ac omni ope fouet, amplectitur. Postquam Florius Ionima frequenti in concione sic perorauit, Scodrenses magis atq; magis commoti atq; persuasi, in hanc sententiam pariter omnes descenderunt, ut urbem, patriamq; (etsi asperum & graue id esset) desererent, quam durissimū immanissimumq; Barbarorum iugum ferrent. Itaq; ut Veneto omnino parerent imperio, cui semper & ipsi & maiores eorum inuolabilem fidem obseruauerunt, & tanquam diuinum quoddam numen venerati sunt, certi de incolumitate sua, atq; securi ab hostium insidijs facti, quibus nunquam fides, ne in eadem & perniciem eorum quicquam moliti essent, datis ab his obsidibus, quo Scodrenses iter tutum, incolumemq; exitum haberent, urbem Barbaris cesserunt. Qui eam statim admodum ouantes summo cum plausu ac leticia ingressi sunt: ubi erectis signis & vexillis undiq; totam peruagantes, varijs organorum generibus & sonis, per voluptates (ut moris est) effusi, de urbe potita iactantes, in ingentem latitiā se extulerunt. Scodrenses verò urbe patriaq; relicta, omnes una cum sarcinulis suis & suppellectile ad classem Venetorum, qua ab urbe ad quinq; millia passuum aberat, se tuti receperunt: qui rebus omnibus, qua illis ad huiuscemodi nauigationem opus erant se praemunierunt, & omnes pariter nauigia conscendentes è portu soluerunt. Qui tum uelotum remis (ut aiunt) in Latium tetenderunt, & in sinum clementissimum, pientissimumq; Veneti Senatus profugerunt. Pro cuius dignitate, sanctissimog; imperio tamdiu acerrimè pugnauerunt, opes, sanguinem, parentes, liberos, patriam, vitamq; deuouerunt: cuius auspicio infestissimum hostem deuicerant, sub cuius umbra ad mortem usq; dies faustos latosq; ducerent, apudq; illos tandem laudabilem pro uiribus suis vitam finirent.

Euentus orationis Florij.

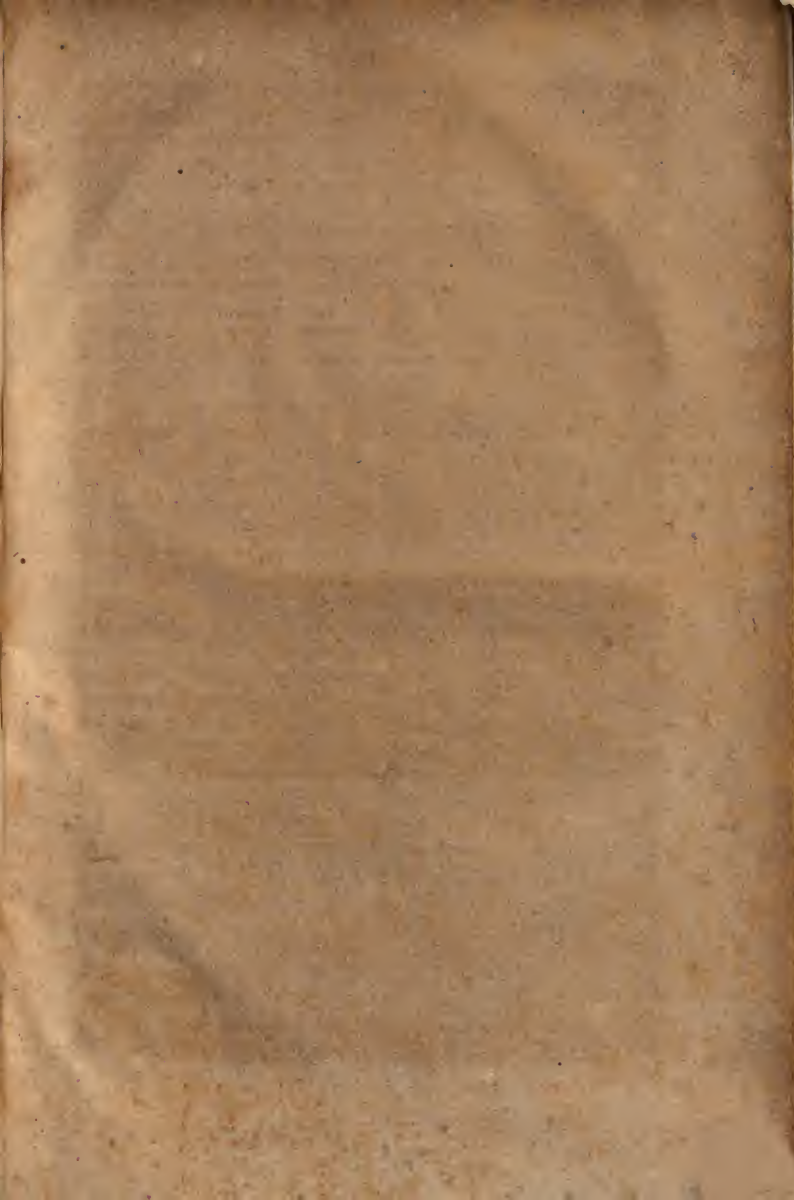
Scodrenses urbem Turcis cedunt.

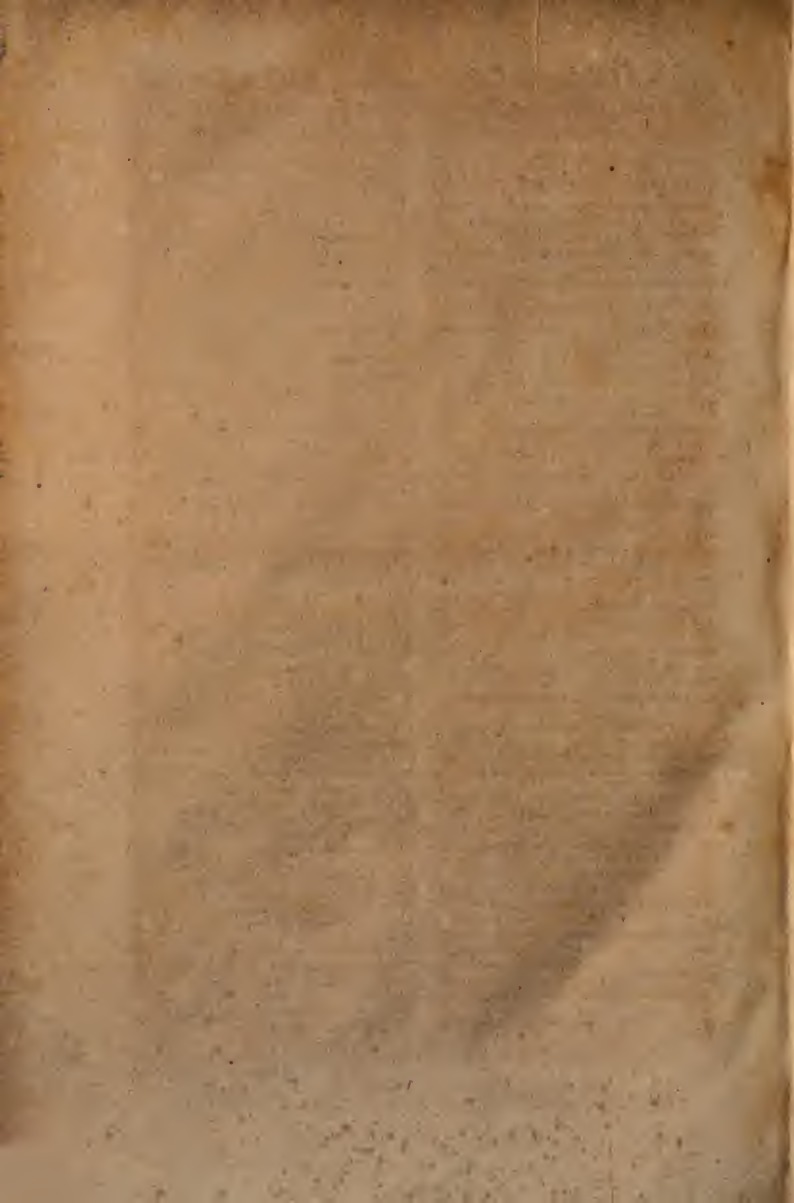
F I N I S.

IMPRESSVM FRANCOFORTI AD
MOENVM, APVD IOANNEM FEYER-
abendt, Impensis Sigismundi Feyr-
abendts.

ANNO M. D. LXXVIII.

INDEX RERVM GESTARVM SCANDERBEGI, EPIROTARVM PRINCI- PIS, ALPHABETICA SERIE CONTEXTVS.

A
Esseus Mabumetis ab vrbe Dyrrachina fol. 225
Acri Tyranni adhortatio ad suos bello contra Scanderbegum decernendo. 63
Adhortatio Scanderbegi ad milites, ante profelionem suam contra Ballabanum. 211
Adhortatio Scanderbegi ad milites suos ad agrum hostilem diripiendum. 302
Adhortatio Pranaconis vrbi prefalli ad Croieses. 132
Adhortatio Castrioti ad proteces ac omnium milium ordines de signo ampliando. 124
Adhortatio vrbi prefalli ad Belgradenses, vt urbem munitent, fidem seruarent. 136
Adhortatio Scanderbegi ad milites moderata & lenis. 50
Adhortatio Scanderbegi ad vniuersum concilium pro euenda orthodoxa fide. 24
Adhortatio Anunibis Mabumetis ad suos. 104
Adhortatio Debrece ad suos ad fortiter pro victoria pugnardum. 128
Adhortatio Castrioti ad milites vt fortiter pro victoria decerent. 129
Adhortatio Castrioti ad suos. 207
Adhortatio Scanderbegi ad milites. 215
Adhortatio Imperatoris Veneti exercitus ad suos. 30
Aduentus Scanderbegi ad praefectum vrba Croie, & vasa succese eius in possessionem & vrbi custodiam. 10
Aduentus Ferisii cum exercitu in agrum Albanum, eade exercitus eius, irruptio Castrioti in agrum hostile. 44
Aduentus Scanderbegi cum reliquo exercitu & copijs suis ad vrbs obsidionem. 137
Aduentus Anunibis in Europam centum millibus. 3
Abamae consilium. 142
Abamatu oratio ad Turcarum principem. 268
Abipria oppidum Turce in Asiadonia. 18
Abiphonus princeps in Apuliam venit & a Regina adoptatur. 174
Abiphonus superat Romanum. 174
Abiphonus moritur, Ferdinandus succedit. 174
Abiphonus committit exercituum Scanderbegi. 31
Aquila adiutor consiliorum Scanderbegi. 31
Aquila animat fugientes. 164
Aquila angitur. 174
Aquila Constanti nopolis veneno sublat. 174
Aquila nepos. 174
Aquila nepos Scanderbegi, capitur viuentis. 174
Aquila in supratru ad Alphonsum in carcere sub arca cum 109, habendus mittitur. 174
Aquila fit rex Epioticus per Bassam. 161
Aquila agrum Driuasiensem perniciosè vastat. 55
Aquila in Epirum mittitur. 174
Aquila bapizatur cum socijs. 18
Aquila petit Scanderbegi nomine deditionem vrbi Didra- 174
ri: isti. 54
Aquila Turca capitur. 126
Amurathes agris fere leges bellorum sila davi abiofam ca- 72
stello. 72
Amurathes sollicitatus a suis, vt bellum Scanderbegi in-

ferret, pacem ab eo literis fraudulenter dolose frustra 39
petit. 39
Amurathes audita solutione obsidionis Sfetigradi, & Scan- 39
derbegi discessu, aduentum suum in Epirum differt. 38
Amurathes parat reditum in Adrianopolim. 30
Amurathes timore & ignauiam suis exprimat. 106
Amurathes per legatos petit urbem Croiam. 101
Amurathes, vieto Mustapha Rex. 231
Amurathes Pranaconem muneribus vult corumpere, ut 111
Amurathes orationem suam ad Castriotum pro pace peten- 111
da dirigat. 111
Amurathes rex. 111
Amurathes redit post occupatum Sfetigradum. 111
Amurathes moritur. 111
Amurathes tardus in oppugnando. 104
Amurathes copia coguntur ad obsidionem Croie. 24
Andreas Topia. 23
Andreas Angelus. 54
Andree optimatus Didrafi adhortatio ad suos milites con- 54
cietis. 54
Antibarum. 55
Apparatus belli Amurathis contra Epirosensem. 55
Apparatus noue oppugnationis. 216
Apulicum suis & cum hostibus manus conferunt. 185
Arbor exercitus Scanderbegi. 30
Ariamuites dat tributum Scanderbegi. 25
Asianus miles in Europam transfertur. 6
Asianum Asis in manibus confiditur. 69
Assambegus cum triplicita nullibus superatur. 100
Asippi auida periculo sum gens. 174
Asippi seruus Lani Zarui. 243
Auratis Mabumetis. 124
Auxilia Scanderbegi in Amurathem. 21
Asyndum. 41

B

B
Ballaquus Balda praefectus. 208
Ballabanus fortiter agit. 184
Balsium oppidum. 52
Barbari oratio super modum Tyranni vires offerens. 72
Barbari & Scanderbegi manus in mutua. 115
Barbari iuuantur a socijs. 94
Bayetii oppidum. 178
Bassa Romanice cum 30. millibus armatorum. 50
Bassa Isaac superuenit Capitanus exercitus Turcici. 157
Bassa praefectus nouae Romae. 118
Bassa pernicitate equi aufugit. 166
Belgradum mittitur uniuersus a Sebala vt dubios confir- 143
met. 143
Belgradi oppidum scriptio. 144
Belgradenses petunt iudicia a Scanderbegi. 137
Bellum ortum inter Ioannem Castriotum, Scanderbegi pa- 137
trrem, & Amurathem Turcarum principem, paxq; inter 137
eos demerita. 137
Bellum Scanderbegi cum Callis. 137
Bellum suscipitur pueri gratia. 137
Bellum Ferdinandi cum lobanone Renati filio. 174
Bellorum nerus Scanderbegi a Castriotum Principibus. 128
Belarbei de duem duces apud Turcas, Bassae filii. 67
Basa mulier Sordam confugit, & a reuerfa tradit, huius 22
fortuna

Rerum gestarum

fortuna parat Scanderbegum Veneto bello.
Bussegiarpeni.

C

C astra Scanderbegi à fortis immunia.	195
Castra Barbarorum.	30
Castra Scanderbegi in Dibra inferiore.	ibid.
Caraz abeg multis copijs aduersus Scanderbegum properans, ignominiosè, turpiterq; terga vertès abijt, fugamq; arripuit.	101
Calapinus Rex.	232
Calapinus Amunethis filius necatur à Mabumete.	221
Capitani Epirenses Constantiua polint ducti.	208
Castriots irridet consilium Purpuratorum.	318
Castriots euocat hostium arma.	170
Castriots respuit Tyranni fœdera.	ibid.
Castriots irruit in castra Turca.	103
Castriots Mœream venit.	45
Castriots in oppugnando Sfetigrado omninò serius.	97
Castriots rursus tentat Sfetigradam oppugnare, sed non succedit.	95
Castriots mouet signa in hostem.	169
Castriots à Veneto ciuitate donatus totius rei Venetæ in Epito, Illyricòq; summus creatus est Imperator.	62
Castriots immunus à bellorum turbine, hyemem penitè totam transiit.	21
Castriots oppresso Croia præsidio Tyranni, vrbesq; recepta, Christianos principes de his certiores facit, eusq; ad arma excitat.	11
Castriots humaniter tractat captiuum Amesam.	165
Castriots cladem Hungaricam egredi ferens, agrum Despotiam diripit atq; incendit.	32
Castriots mittit nuncium ad obsessor.	149
Castriots cum Mosævi pater cum insolenti filio agit.	149
Castriots affectu regi accufatur.	6
Castriots improbus obruit.	164
Castriots Picenninum fœdisq; vocat.	182
Castriots legato redit ab Alphonso.	143
Carolus Hungaria Rex contra Lobannam.	173
Catalogus malorum quæ Scanderbeg intulit Turca.	40
Clauis ferretili genus.	46
Cæsa Christianorum quinq; millia.	144
Cædes Turcarum & fuga Scanderbegi à castris Barbarorū in Epirum.	9
Cæsaris & Pompeij ad Croiam consiliū.	242
Certamen Barbari & Zacbarie Groppe Alban.	150
Clementia quedam diuina Scanderbegi in Mosen.	154
Elementia Scanderbegi inuictæ Prudentiæ, Christiani victores.	60
Christianorum discordia inter se.	203
Coactio factorum exercitus Scanderbegici.	52
Cohortatio Scanderbegi ad milites.	209
Colloquium Regis Ferdinandi & Scanderbegi.	187
Colloquium Præfetti cum senioribus Christianorum.	136
Colloquium Scanderbegi & Picennini.	181
Colloquium Scanderbegi cum Hamur & Synam.	171
Colloquium legati Turcici cum Præconite solo.	112
Collatio felicitatum Turca & Scanderbegi.	113
Colubinum maritima Venetorum vrbs.	125
Comes Iacobus fugit.	185
Comes Iacobus à fuga latitit in Italia vilis habitu, ibid.	ibid.
Comes Iacobus fide multa cum Scanderbeo agit.	181
Comitia Scanderbegi & Purpuratorum in Dibra inferiore.	157
Comitia in Lyffo oppido.	22
Comparatio etatis Scanderbegi ad banc nostram.	121

Conditiones paciū inter Turcam & Scanderbegum.	192
Conflictus apud Monticluum.	109
Coniunctio Principum Christianorum in Turcam.	201
Consilium de inuendo fœdere cum vicinis principibus.	22
Consilium Scanderbegi armis & ferro, non fame Barbarū fugare ex Epito.	109
Consilium augendi exercitus Scanderbegi.	169
Consilium de liberanda vxore & liberis.	172
Constantia obsessorum.	52
Constantinopolis capta.	233
Copia Scanderbegi.	58
Corinthi Isthmum Heximilium vocant.	117
Croia à Scanderbeo liberata, & Veneti donata.	242
Croia occupatur.	6
Croia vrbs munitissima.	65
Croia cor Albani imperij.	25
Croia claustrum Epitrotici regni.	64
Croia conditor Carolus.	15
Croia obsidio.	218
Croienfes obuiam vadunt Scanderbeo.	145
Croienfes norant spernere ferrum, non tantum verba.	112
Croienfum deditio.	241
Cura Deo est pro Scanderbeo.	218

D

D aniel Laurich Sebencium Imperator Venetorum.	49
Daniel Dux venetorum fugit.	52
Dauid, Regum sinorum scriba, landator Scanderbegi.	175
Daruiffe.	2
Daynum oppidum.	23
Daynum in coronæ speciem obsidetur à Scanderbeo.	43
Daynensis obsidio frustra tentata per Scanderbegum.	52
Daynenses.	47
Debreas iussu Tyranni infastratis Amesæ copijs, & supplemento militum numero, in Scanderbegum signa mouet.	120
Debreas animat suos.	130
Debreas venit in Epirum.	118
De aduentu Moscos contra Scanderbegum cū exercitu.	148
De cæde Barbarorū & triumpho Castrioti Epirensiū.	164
De Scanderbegi profectioe dubitatur.	38
De militibus in Dauniam transportatis.	177
De morte Alphonfi regis Aragonorum, optimorum omnium Mecænatu.	171
De morte Scanderbegi.	230
De fuga Amesæ ad Turcam.	155
Demetrius & Nicolans ex Berisiorum familia.	145
Descriptio Persarū, Nuceria, Troia, Segiani montis.	185
De precatio Scanderbegi ad Deum antequam salueret.	178
Descriptio vrbi Ragusina.	175
Descriptio vrbi Croia.	8
Descriptio Dibrarum.	89
Descriptio Dibra superioris.	9
Discrimen Turcarum in captiuos.	153
Distancia inter Sfetigradam & Croiam.	168
Drinastensis oppidi descriptio.	59
Drinasti vrbs oppugnationem induit Amesæ.	53
Drinastenses vincunt Amesæ.	59
Dolor Amurubii ob eadem Basse, suorumq; & eius indignatio aduersus Scanderbegum.	19
Dolor & confusio Ottomanæ Principis ex morte Ballabani & dissolutione obsidionis Croia.	225
Dotes bone & male Mabumetia.	121
Duellum Pauli & Camgusij.	158
Duo Amesæ, alter Præfictus Turcarum, alter Epirensis sol.	116
Dux Lobannes fuga sibi consulit.	186

Index Scanderbegi.

E	E
<i>Diffinitio summi Pontificis contra Turcos.</i>	127
<i>Exempla Sfrizgudensis Constantia.</i>	56
<i>Exercitus Armenus 150000.</i>	141
<i>Exercitus constantis ab equitum et septem pedum nullis.</i>	27
<i>Epirus.</i>	214
<i>Epirusis sermo ad milites.</i>	188
<i>Epirusum vocat Scanderbegum.</i>	4
<i>Epirusensium exortatio vici Remi.</i>	102
<i>Exhortatio Episcopis ad suos pro victoria.</i>	129
<i>Exhortatio Tyranni ad suos.</i>	206
<i>Eruptio Albanorum ex insidijs.</i>	33
<i>Excursus atq. denudatio agri Amantibus à milito Epirusense facta.</i>	62
F	F
<i>Fames Scanderbegum.</i>	258
<i>Familiaritas Scanderbegi cum Lecha Zacharia.</i>	50
<i>Flambara.</i>	47
<i>Fumus excoctatus à Scanderbege contra Asabumetum.</i>	106
<i>Feminarum labor in defendenda urbe.</i>	238
<i>Ferdinandus Scanderbege obtinam procedit.</i>	172
<i>Ferdinandus Rex parentis loco habet Scanderbegum.</i>	111
<i>Ferdinandus Gratitudo in Scanderbegum.</i>	174
<i>Febriantia et terrore curati.</i>	255
<i>Feribassa occurrat Castris.</i>	11
<i>Feribassa hortatur suos ad pugnam.</i>	11
<i>Feribassa pronocat Scanderbegum à singulari certamine.</i>	16
<i>Feribassa.</i>	75
<i>Feribassa cum 9 millibus militibus contra Scanderbegum.</i>	43
<i>Festinitas ducum exercitus Scanderbegi.</i>	31
<i>Filium corporis Scanderbegi.</i>	4
<i>Forma circumlocutionis Asabumetiana.</i>	2
<i>Forma litterarum de tollendo Scanderbege.</i>	113
<i>Fortissimus exercitus constituit ad Scanderbegum.</i>	223
<i>Fortiter visum mors malorum et miseriam finis.</i>	19
<i>Fuga Scanderbegi in obsidione Belgradi.</i>	221
<i>Fuga Feribassa cum reliquis copijs.</i>	44
<i>Fugissimus obit in Siciliam.</i>	137
G	G
<i>Gallo greci.</i>	15
<i>Gnata lenta et oratio ad Venetorum Legatos, Georgij Castrisii.</i>	41
<i>Gnatales et ad Scanderbegum ab externis gentibus.</i>	112
<i>Grecia occupata octavo.</i>	212
<i>Georgius Strifus fororis Scanderbegi filius.</i>	156
<i>Georgius Desphates.</i>	40
<i>Georgius Puchonibine Atbas.</i>	37
<i>Georgius Strifus nepos Scanderbegi.</i>	31
<i>Georgius Strifus.</i>	21
<i>Georgius Scanderbeg.</i>	22
<i>Georgij Thopas casus.</i>	142
<i>Germani.</i>	20
<i>Germani neq. cedere.</i>	21
<i>Gesta Amantibus sub compendio recensita.</i>	112
<i>Gnata.</i>	15
H	H
<i>Helena Regina Mysiarum ex Illyricorum.</i>	56
<i>Honatus Coeles.</i>	103
<i>Hore.</i>	2
<i>Humaniter dimissa Amasa.</i>	127
<i>Hungaricis Scanderbege ad consultandam commissio.</i>	36
<i>Hunnidae.</i>	10
<i>Hunnidae Magnanimitas.</i>	18
I	I
<i>Idibus apud Scleradam.</i>	118

<i>Incursionum sagittarum in aere concussus.</i>	143
<i>Lanizari.</i>	67
<i>Lanizari filij principis bona Indarum et Christianorum inuadunt.</i>	120
<i>Incurfus hostis per Epirum: Concursus Scanderbegi in eum.</i>	125
<i>Incruenta victoria Scanderbegi contigit.</i>	104
<i>Inducia fedetum dertum.</i>	112
<i>In Epiro ex omnibus gentibus miles aduocatur à Scanderbege.</i>	21
<i>Ingenium Scanderbegi.</i>	3
<i>In quibus periculo Scanderbegum facit.</i>	14
<i>Interapia Athamati Turcorum pro fratre cum 15 millibus equitum in agrum Scanderbegum.</i>	120
<i>Insigne responsum in libertatem civium.</i>	52
<i>Instantiores Scodra.</i>	217
<i>Instantiores Cusca.</i>	121
<i>Instrumta acierum Scanderbegi.</i>	43
<i>Instrumta acierum à Ballabano ad pugnam.</i>	214
<i>Inundatio sanguinis Albania nomen mutat.</i>	165
<i>Inuolabile legati nomen.</i>	115
<i>Isacbo Picennus nomen Isobanna.</i>	173
<i>Ioannes filius Scanderbegi.</i>	193
<i>Ioannes Troniflanus.</i>	17
<i>Ioannes Capistranus.</i>	164
<i>Ioannes dux Renati filius.</i>	173
<i>Ioannes S. Angeli Cardinalis.</i>	11
<i>Inuentus Scanderbegi.</i>	3
L	L
<i>Ladislauus Hungaria rex.</i>	119
<i>Lapsus Scanderbegi.</i>	103
<i>Lapsus ex pentabolis Ottomanorum imperij eiusdem.</i>	1
<i>Resistitio atq. augmentatio.</i>	1
<i>Lanceata littera.</i>	33
<i>Lans Gallorum.</i>	158
<i>Lans Scanderbegi à patre.</i>	11
<i>Lans Scanderbegi à continentia exemplo Scipionis Africani.</i>	155
<i>Lans Prunacatus.</i>	98
<i>Leta vox Scanderbegi de victoria.</i>	105
<i>Leccas.</i>	23
<i>Lecha Zacharias obrumatus.</i>	47
<i>Leges conciliorum ut liberi loquendi, ita patienter audiendi.</i>	35
<i>Legatio Turca ad Moslem non verbis armata sed munerebus et amore.</i>	112
<i>Legatio Scanderbegi ad Alphonsum, Apulia regem.</i>	112
<i>Legatio Ottomanica ad inducias ab Hungaris in decursum petendas, quibus etiam Myssiam sine bello offert.</i>	20
<i>Legati Pontificis ad Scanderbegum.</i>	171
<i>Libertas Epiri.</i>	7
<i>Libertatis nomen Scanderbegi sibi vsu pat.</i>	15
<i>Littera Amantibus Ottomanis ad Scanderbegum.</i>	40
<i>Littera Vladislai Polonorum regis ad Scanderbegum.</i>	112
<i>Littera Mohammetibus ad Scanderbegum.</i>	118
<i>Littera Castrisii ad Turcom de pace.</i>	192
<i>Littera Venetorum urbi.</i>	226
<i>Locus sepulturae.</i>	136
<i>Locus Zacharias.</i>	11
<i>Locus militaris signum Turcic.</i>	60
<i>Emancipatio occasionis in antibus.</i>	11

M	M
<i>Macedonia denudata.</i>	43
<i>Macedonia principum altria.</i>	12
<i>Macedonia nunc Albania, descriptio.</i>	214
<i>Mohammetes inquit ad Moslem de Scanderbege.</i>	143
M	M
<i>Macedonia denudata.</i>	43
<i>Macedonia principum altria.</i>	12
<i>Macedonia nunc Albania, descriptio.</i>	214
<i>Mohammetes inquit ad Moslem de Scanderbege.</i>	143

Rerum gestarum

Mabumetes filii Rex Turcarum.	120
Mabumetes putat Christianiani non seruandam fidem.	89
Mabumetes vult Asensu à Scanderbege abalienare.	111
Mabumetes inuitus redit Adrianopolim.	118
Mabumetes discedens à Croia & Epiro re infecta, Ballabanum cum innumera copijs in Croia obsidione reliquit.	119
Mabumetes magis se formidabilem quam regem declarat.	121
Mabumetes tributum petit à Scanderbege.	123
Mabumetes fratrem occidit.	197
Mabumetu nuncios cum muneribus ad Scanderbegum.	192
Mabumetu feritas & auaritia arguitur à patre Amurathe.	89
Mabumetis iudicium de nuptijs Scanderbegi.	123
Mabumetis sedulitas & solertia.	101
Mabumetis consilia contra Scanderbegum.	106
Mabumetis crudelitas.	104
Mabumetis leges.	41
Marinus Hispanus.	53
Marina tempestatis descriptio.	141
Mazia fluvius & Aloula aqua.	163
Micumetbes Rex.	233
Milites intercedunt pro Amesa apud Scanderbegum.	56
Misatur atrocitas Scanderbege.	204
Misurula apud Scodrenses.	268
Moses fortissimè exhortatur suos.	165
Moses fugit.	150
Moses cogit abandus.	152
Moses à Dibra.	31
Moses venit Dibram inferiorem.	149
Moses in patriam stringit ferrum.	149
Moses fugit ex Epiro.	145
Moses apertissimus ad fallendos hostes.	170
Moses non audent congressi Scanderbege.	152
Moses post eadem à Castris acceptam in contemptu ab Ottomano habitus, penitentia ductus ad Epirenses rediit.	133
Mos Scanderbege adest socius laboris.	12
Mos perfidus arma vertit in patriam.	144
Mos contemptissimus apud Tyrannum.	153
Mos cogitat de patria ad eundem.	154
Mos redit in gratiam cuius Scanderbege.	154
Mos ut belli vita & fuga Dux.	152
Mos obiurgans exclamatio in ignauium militem.	51
Mos bona in siscum relata.	147
Mos Scanderbegi labrum inferius scindendi, ut sanguis effluat.	142
Mos Turca mendacifama bello illudere.	63
Mortea.	44
Mons Garganus.	188
Mortuus & agritudo Tyranni.	119
Mortuus atque tumulus in Adrianopoli ex morte Amurathe.	120
Mulier socia consiliorum Scanderbege.	147
Musacibus Topia fororius Scanderbegi.	122
Musacibus fuga & interitus.	141
Mustapha.	44
Mustapha obtinet ab Amurathe ut cum Scanderbege confideret.	56
Mustapha dissuadet bellum contra Christianos.	47
Mustapha non facti sibi copia pugnandi à Scanderbege pro presidio agrum intendit atque deuastat.	43
Mustapha apud Amuratbem se excusat non sine laude Scanderbegi.	47

N	
NEgligentia apud Christianos ex rebus bene gestis.	48
Nicolaus pontifex Romanus.	109
Nicolaus Duchagini celeberrimus.	16
Nomen Turcarum deletum in Epiro.	14
Nota nomina Scanderbege, et fratris in eorum circumscriptione inssu Tyranni indita, & prouiso circa costum facta.	2
Nuncios Barbavi ad Castrorum.	49

O	
Obsidio Strelusij, eius descriptio & editio.	15
Obsidio Sfetigradi, eius descriptio.	ibid.
Obsidetur Croia à Turca.	100
Obsides dantur Turca Iobannu Castrioti filij.	2
Obsides dati ex Christianis.	135
Occidit Tyranni consilia.	204
Oculti Tyranni consilia.	159
Odiu Turcarum in iacentia corpora.	141
Odiu Turca in Castrorum.	111
Omnes Scodrenses in oppugnatione vulnerati.	255
Oppugnationis Scodra continuatio.	249
Oppugnationis Scodra reuementa.	250
Oppugnationis vniuersalis Scodrensiam 11. Cal. Sextil. prima luce.	253
Oppugnationis Scodra.	249
Oratio Floij Ionime ut Scodrenses urbem relinquunt.	269
Oratio legati Turci ad obsessos Scodrenses.	240
Oratio Ballabani ad Ottomanum.	210
Oratio Tyranni ad duces & prefictos suos.	201
Oratio Archiepiscopi pro bello aduersus Mabumetem inchoanda.	196
Oratio P'entis ontorij Paulij, Angeli ad Castrorum.	192
Oratio Picennini ad Castrorum.	181
Oratio Pauli Angeli Pyrrubini Archiepiscopi ad ciues & Regnum populum.	176
Oratio Castrioti ad duces & milites in professione sua ad urbem Belgici oppugnandum.	134
Oratio Scanderbegi ad suos ante congressum cum Barbaris & eius victoria.	151
Oratio Scanderbegi ad congregatum exercitum.	157
Oratio Perlati vrbis praeficti ad Dibrenses suos, ne se Ottomanis dendant.	86
Oratio Scanderbegi ad suos.	78
Oratio Scanderbegi ad milites morte pugnatuos.	79
Oratio Scanderbegi ad milites.	14
Oratio Amesa qua defectionem suam excusat apud Ottomanum.	156
Oratio Epirensis ad principes, praefictos & vniuersum exercitum.	224
Oratio Scanderbegi ante Mustapham aggredetur.	45
Oratio Iacobi Monetae ad Scodrenses.	253
Oratio Pauli Duchagini Regali.	35
Oratio Imperatoru Scanderbegi ad Albanum militem.	18
Oratio ontorij Tyranni ad Epirenses.	113
Oratio Castrioti ad praefictum Sfetigradensem & Oppidanos.	66
Oratio Scanderbegi qua auget ferociam suorum & minuit hostium.	59
Oratio Castrioti ad Duces, praefictos, & milites suos, pro rebus bene gestis ac imperio recuperato.	17
Oratores p'j Pontifex aliorum principum ad Scanderbegum.	187
Origo & genus Castrorum familiae.	1
Origo & nomen Albana seu Epirotica gentis.	22
Oromicum locus in Dibra.	160

Index Scanderbegi.

Oribanus Ottomani filius.	233
Ottomanus infeliciter pugnat.	26
Ottomanus, Tucca, Saladinus, unus idem & creatus Amirum seu Rex.	233
Ottomanus gloriosus senex malodicti Humiadi.	45
Ottomani advenas in Epicum.	100

P

Palairetes Rex.	112
Palazetti Amberlano captus.	112
Partinorū gentes inter nobiles populos Epiri habetur.	100
Paulus Arctius Thyrachinensis Archiepiscopus.	185
Paulus in Episcopo Christianum annunciat.	23
Paulus Angelus Thyrachinensis Archiepiscopus.	176
Pauli Duchegini Pletas & liberalia promissis.	16
Pax publica inter Turcam & Scanderbegum.	172
Pax inter Turcam & Venetos constituta.	268
Peculatus Scanderbegi in preclis à duobus captandis & tollendis.	130
Petrus Emanuel.	162
Petrus Afondu.	70
Pena occupata.	113
Perlatum prohibet Dibrroffibus.	18
Perlatum profectum festinat ad intandum murum.	61
Petrus Perlatum.	85
Petrus Hispanus.	23
Petrella obsidetur.	14
Petrella oppidum.	31
Perturbatio Tyranni ex adventu reliquiarum Dobri.	13
Prælium Baliabani & Scanderbegi.	203
Præsidium Tyranni in Belgrado.	116
Puni secundus contra Turcam.	182
Puni secundus Papa Anthona moritur.	205
Philippus Burgundicus Dux.	11
Philippus rex in Alexandram Regem.	210
Prima Læva Turci vinctisalem pugnam auferunt.	236
Prychus Episcopus Rex.	182
Profectus Castrioti adversus hostem erumpentem in Peniniam.	63
Poloni.	20
Populi subiecti Turca.	222
Proventus Scanderbegi in Epiro.	26
Pugna a Castrioti cum Venetis apud Drinonū ripam.	51
Pugna ad Varnam.	31
Pugna Scanderbegi cū Plicinosis et Gallis, in qua victoria.	172
Pugna contra Tyrannum, qui apud Pannonias captivum eius quatuoraginta millibus aureorum redemitur.	20

Q

Quæstia & exercitia Scanderbegi in ipse parvilibus annis exercere, & quod morum, virtutum ac fortitudinis specimen in eo dilucere caperit.	1
Quæ Turca punitur à Ballabanis si veniat Scanderbegi.	209
Quæ Castrioti ad solentem regni procuraverit auditis Tyranni advenas in Epicum.	84
Querela Christianorum.	105
Quæstio de Scanderbegi cessione.	160
Quæ Scanderbegi cum Ducibus & Pæfessibus suis super auxilio ferendo à Ladislao Regi ferentis.	35
Quæ animo Scanderbegi contra Christianos bellavit.	5

R

Raguzina vbi Epidaurum Aissa.	176
Regnum alterum Roma.	177
Reditus Castrioti ad urbem Croia, Dibrū cum novo delictum, relicto ibidem Adese cum veteri præsidio.	116
Responso & ingressus Scanderbegi in urbem regiam, cum ingentis triumpho & præda post adeptam vicloriam &	

hostibus profugatis.	217
Responso Episcopi ad Ducem Tyranni.	115
Responso Amase ad adventorem Adacium.	54
Responsum Castrioti ad Plicinonem.	132
Responsum Pælati datum Turca potenti deditorem Sfeignadi.	21
Respondet Venæcivibus legato Turca.	111
Romania.	18
Romani.	20
Rota oppugnata.	253
Rustica dona que Scanderbeg misit Ballabanis.	206

Sallina in Campopiscinidi.	24
Sanzaebi dignitas apud Turcam.	3
Sanguinem pluit.	161
Scanderbegus Ballabanum vicum aut nocturnum spectare se habiturum.	210
Scanderbeg desinit in exploratocibus.	141
Scanderbeg ad Dubras concedit.	146
Scanderbeg vixit annos 61.	227
Scanderbeg maceratum filium suum lacum emendat.	228
Scanderbeg alloquitur filium mortuum.	ibid.
Scanderbeg urbem Trani accipit.	187
Scanderbeg Fufiano loquitur.	186
Scanderbeg castrum Turca in vadit & fugat.	47
Scanderbeg elapsus cum viro ministro.	212
Scanderbeg fugit cum reliquis capsi.	143
Scanderbeg dulci Adesu vicem & excusat.	146
Scanderbeg sua manu scia mille Turcam occidit.	133
Scanderbeg Adesum convenit.	111
Scanderbeg annuit Amase.	172
Scanderbeg sternit ur à Barbaris.	172
Scanderbeg respuit pacem cum Turca.	182
Scanderbeg conscribit exercitū Hungaricæ auxiliatur.	17
Scanderbeg operam suam offert Vladislao.	ibid.
Scanderbeg Turcomanum occupat.	164
Scanderbegus cecidit hosti.	160
Scanderbeg præditur in genio Nama aut Rowell.	202
Scanderbeg Catezberg vocat animum & vetulam.	101
Scanderbegus ex capitur à Croicis filio.	118
Scanderbeg cum capsi ad Isum flumen se recipit.	106
Scanderbeg Dibrroffenses et Sferigudenses in gratia recipit.	89
Scanderbeg fides mittit ad legem de occisione Iphidia.	21
Scanderbeg pro Troo habetur.	118
Scanderbeg arcem intravit contra Venetos.	50
Scanderbegus admonet ur de viro darduda.	32
Scanderbegus vestigia fugientium insequitur.	80
Scanderbegus vix ens dat.	101
Scanderbegus ingulnat Feribosam.	81
Scanderbeg trahit in castris se continet.	82
Scanderbeg cingitur Turcica.	82
Scanderbeg solatur vulneratos et manibus suis atrestat. ib.	ibid.
Scanderbeg parva salutem commendat.	45
Scanderbeg Croiam exit.	68
Scanderbeg ad obsidionem Daznensem se committit.	61
Scanderbeg missus propter Balesi viciam.	62
Scanderbeg firmat suas tentas Amunabem.	67
Scanderbegus graviter exoptulatur cum Amase.	56
Scanderbeg consiliis suis Imperator & Dux Hellæ.	26
Scanderbegus, ab anorum principum vindex libertatis.	24
Scanderbeg Dux exercitus Turcici.	18
Scanderbeg pontificum formam.	14
Scanderbeg ampliat imperium suum.	20
Scanderbeg signum dat ad eadem.	31
Scanderbeg victor manebit bovarum.	1

Rerum gestarum

<i>Scanderbegus consultat de resistendo Turca.</i>	218	<i>Tamisy Thopia pietas in patrelem.</i>	144
<i>Scanderbegus formidat sua Turca.</i>	ibid.	<i>Tacita Amela querela.</i>	14
<i>Scanderbeg pluries ab Amuratbe in Mysiam cum exercitu adversus Georgium suum Despotam missus, victor inde Adriampolim semper reversus.</i>	7	<i>Transfuge ex Turcu ad Christianos, Talafmani.</i>	51
<i>Scanderbegi consilium de regno paterno occupando.</i>	ibid.	<i>Tant Gaiola usua Roma Bassa generulo.</i>	13
<i>Scanderbegi exercitus in tres partes divisus.</i>	12a	<i>Theodorus Corona Regulus.</i>	121
<i>Scanderbegi Humanaitas erga reliquias cladu Varnesii.</i>	19	<i>Tentoria sub Alibria.</i>	122
<i>Scanderbegi consilium Mosi, Tamisii & Strefini.</i>	22	<i>Testamentum & verba quibus Scanderbeg ad suos locos & Praefectos castrorum usus est.</i>	237
<i>Scanderbegi Mogoniamitas & confidentia.</i>	27	<i>Timor in Epuro propter Turcas.</i>	37
<i>Scanderbegi consilium cum duob. <u>Pezzi, Lala et Zampsa.</u></i>	4	<i>Triumphus Scanderbegi & Regis Ferdinandi.</i>	126
<i>Scanderbegi dactilum cum Scythia.</i>	8	<i>Triumphus Sebaciae quo venit Constantinus palim.</i>	147
<i>Scanderbegi velox consilium in Croia recuperanda.</i>	9	<i>Topia rubici in hostem.</i>	148
<i>Scanderbegi pater maritur.</i>	6	<i>Turca cogit in perniciem Scanderbegi.</i>	153
<i>Scanderbegi milites leones.</i>	202	<i>Turca ex astru colligit urbi imperia sibi promissa.</i>	104
<i>Strategema Scanderbegi cum duobus Turca.</i>	143	<i>Turca tributum petiit ad Scanderbegi.</i>	114
<i>Strategema Scanderbegi ut frumentatores Tyranni innotet.</i>	108	<i>Turca cladem imputat Amse.</i>	123
<i>Strut agema Scanderbegi ad allicendum hostem ad pugna.</i>	68	<i>Turcicus princeps redit Byzantium.</i>	167
<i>Strategema.</i>	30	<i>Turca recepti canit in felicitate pugnant.</i>	105
<i>Strategema Castris.</i>	160	<i>Turci potius congrui cum Epirubus.</i>	110
<i>Sebacia Amisa & dotes.</i>	115	<i>Turca qui ex vnde.</i>	29
<i>Sebacia magis coppi militi itur contra Scanderbegum.</i>	119	<i>Turca de expugnatione Sebacia deservit.</i>	167
<i>Sebaciae muniti Sfetigradum.</i>	145	V	
<i>Sebaciae victoriam celebunt.</i>	143	<i>V Alcinia sine prodigio de Scanderbegi natalitate.</i>	1
<i>Sebaciae pufilloni mita.</i>	143	<i>Valachia loca castrorum Scanderbegi.</i>	286
<i>Seculo Alexandri & Pyrrhi nobiliti Macedonia.</i>	110	<i>Valachia.</i>	18
<i>Secum fiducia Scanderbegi.</i>	70	<i>Vana.</i>	ibid.
<i>Sfetigradu urbi habitus.</i>	66	<i>Vladislavus occiditur spreto Hunniadi consilio.</i>	ibid.
<i>Sfetigradam oppugnat.</i>	21	<i>Vladislavus rex, dicitur Laclogus, venens sublatos.</i>	123
<i>Sfetigradenfes erumpunt in Turcicos.</i>	27	<i>Vladislavus pugna contra Bassam.</i>	9
<i>Sfetigradenfes profugio damnati inferuntur.</i>	22	<i>Vranacantes respondet Scanderbegi.</i>	225
<i>Selitia.</i>	27	<i>Vranacantes duae Emathie.</i>	128
<i>Sententia Turca de Scanderbegi.</i>	110	<i>Vranacantes beres Epiensis urbi Croia praeficitur.</i>	65
<i>Sententia Scanderbegi de Carzabeg.</i>	195	<i>Vranacanti responsum datum Scanderbegi.</i>	73
<i>Sententia Amse de Scanderbegi vana.</i>	168	<i>Venetia columna & propugnaculum fides Christiana.</i>	194
<i>Sermo Amisa ad Scanderbegum de vxore & liberis.</i>	173	<i>Venetii advenit alimoula in Turcu ad castrum.</i>	107
<i>Stephanna Herceus duae Bosnia.</i>	54	<i>Venorum pecunia adiut in Scanderbegi.</i>	98
<i>Signa quae dam naturaliter in corpore Scanderbegi insita, membru & eius manu velut impressa.</i>	1	<i>Venorum exercitus ad urbem Scadam.</i>	48
<i>Silentium nocturnum in exercitu Scanderbegi.</i>	21	<i>Venorum laus.</i>	128
<i>Syna praefectus Turca cum viginti millibus vult Scanderbegum inuadere.</i>	129	<i>Velocitas in conficiendo exercitu vnde fuerit Scanderbegi.</i>	127
<i>Scodra Macedoniae caput Turcici Scandera dicitur.</i>	235	<i>Veneni non milites, sed praepositi militie.</i>	32
<i>Scodra donata Amuratbi Turca & recepta ei & oppugnata Venetis.</i>	271	<i>Vexilla & insignia Castrorum gentis & familiae.</i>	21
<i>Scodra obsessa a Turcu.</i>	217	<i>Vita Aenea Syng.</i>	205
<i>Scodra defensa, duce Antonio Lourensone.</i>	ibid.	<i>Vita, mores, ac facinora Mahometii.</i>	196
<i>Scodra Romanorum oppidum.</i>	214	<i>Vires Scanderbegi vrsariam duntise.</i>	23
<i>Scodrenses viheres.</i>	214	<i>Vilheria oppidanorum adversus Tyrannum.</i>	162
<i>Scodrenses non vltimis oppugnandos.</i>	266	<i>Vilheria Scanderbegi & triumphus.</i>	152
<i>Scodrenses viderem Turcu edunt.</i>	271	<i>Vilheria Scanderbegi contra Serenatum.</i>	204
<i>Scodrenses Balsifinum incendunt, funditus & enervant.</i>	57	<i>Vilheria Gallorum.</i>	174
<i>Scodrensum perturbatione.</i>	243	<i>Vilheria Christianis ex manibus extorta.</i>	95
<i>Sclopi descriptio.</i>	242	<i>Vilheria Hunniadi qui & Lancia dicitur.</i>	3
<i>Soliciti ad Ottomanos Dibranos ad deditonem urbi.</i>	85	<i>Vilheria Scanderbegi cedit.</i>	26
<i>Saburdinati occisores Scanderbegi.</i>	218	<i>Visana rex.</i>	1
<i>Sapuna bellorum, quae gessit Scanderbeg intra annos decessit & oia.</i>	184	<i>Vherglorie materia est Scanderbegi pugnae contra Amuratbem.</i>	14
<i>Sardina Turcorum in imperio custodienda.</i>	117	<i>Vngaria Rex praefigitur.</i>	33
<i>Sardium Mahometii.</i>	127	<i>Vrsara Apulia oppidum.</i>	189
		<i>Vi Scanderbegi vultus mortem Pij secundii.</i>	205
		<i>Va innotuit Moses ad Tyrannum.</i>	148
		Z	
		<i>Z Acharia Grappa.</i>	94
		<i>Zabararia Grappa.</i>	147
		<i>Zabierum villae.</i>	150

F I N I S.

NOV 167496 Z

IMPRESSVM FRANCOVRTI AD
MOENV MAPVD IOANNEM FEYRABEND,
IMPENSIS SIGISMVNDI
FEYRABENDS.

Anno M. D. LXXVIII.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF
HIS MOST
EXCELLENT
MAYESTY
CHARLES
THE FIRST
BY
JAMES
HARRISON
OF
THE
MIDDLE
TEMPLE
ESQ;
IN
TWO
VOLUMES.
LONDON,
Printed by
J. Sturges, at the
Sign of the Sun, in
St. Dunstons Church
Lane, 1696.

MDCLXCVI